

AYTMATOV

TRTÜN ESERLERI

CENGİZ AYTMATOV

elveda gülsarı

TRTÜN

Kapak Düzeni: Nur-Olcay Okan
Dizgi-Tertip: Ötüken Kapak Baskısı: Birlik Ofset
Baskı: Özener Matbaası
Cilt: Yediğim Mücellithanesi
İstanbul - Aralık 1997

1

Yaşlı adam kırık-dökük bir arabaya binmiş geliyordu. Arabayı çeken taypalma yorgal Gülsan da çok yaşlı ve bitkindi. Bir deri bir kemik kalmıştı.

Önlerindeki yokuş yol, açılmış ince bir bağırsak gibi, ta belin oraya kadar uzanıyordu. İşte bu engin, çıplak ve ıssız bozkırda, kış günleri bora, kasırga eksik olmaz, yaz günlerinde ise cehennem sıcağı ortalığı yakar kavururdu.

Bu dik yokuşu ağır ağır çıkmak, Tanabay'ın pek gücüne giderdi. Hiç sevmezdi yavaş yürümeyi. Yavaş yürümek bir işkence idi onun için. Gençliğinde, ilçe parti komitesi toplantılarına katıldığı günlerin dönüşünde, bu yokuşa geldiği zaman, kamçıyı basar, atını dörtnala sürerdi. Ama bir öküz arabasına binmiş ise, yoldaşlarını arabada bırakıp yere atlar, şekpenini2 omuzuna atar, başlardı koşarcasına yokuşu

1 Taypalma yorga: Yorga atlaryorgalama biçimlerine göre "yol yorga", "kiytin yorga", "şaldır yorga", "sapkın yorga", "koy yorga", "su yorga" ve "taypalma yorga"... gibi adlar alırlar. "Su yorga" ve "taypalma yorga" dünyanın en değerli binek ve yarış atlarıdır. "Taypalma yorga" ve "Su yorga" dörtnala koşmasını bilmeyen ama dörtnala giden yarış atlarını geçen, güzel yürüyüşlü, hızlı, binicisini hiç sarsmayan, su gibi akıp giden, uzun mesafe koşusunda eşsiz bir at cinsidir (çevirenin notu).

2 Şekpen: tnce yün kumaştan, elle dikilmiş, uzun, bol bedenli üst giyimi.

6/Elveda Gülsan

Elveda Gülsan/7

tırmanmaya. Sanki düşmana saldınyormuş gibi öfkeyle ileri atılır, yokuşun beline varıncaya kadar hiç durmazdı. Sonunda nefes nefese yokuşun beline, artık inişin başlayacağı tepeye varınca, "oh be!" derdi kendi kendine. Ciğerleri körük gibi şişip inerek, yüreği kafesinden çıkacakmış gibi çarparak, orada oturup biraz dinlenir, ta aşağıda ağır ağır gelen arabaya bakardı. O bir türlü ilerlemek bilmeyen arabada oturmaktansa, böylesi çok daha iyiydi onun için. Rahmetli Çora, o zamanlar, arkadaşının bu sabırsızlığına, tezcanlılığına güler:

- Senin işlerin neden uz gitmiyor biliyor musun Tana-bay? derdi. Çok tezcanlı, çok sabırsız oluşundan. Vallahi ondan! Aynı anda 'hem havadakini kapmak, hem yerdekini yalayıp yutmak' istiyorsun. Dünya çapındaki bir devrimin hemen gerçekleşmesini diliyorsun. Öyle bir çırpıda olmaz bu işler. Dünya devrimi şöyle dursun, sen bizim şu eski Aleksandrovka yokuşunu bile araba ile ve araba yolundan tırmanmaya tahammül edemiyorsun. Arabadan atlayıp iniyor ve arkanda seni kovalayan iri bir aç kurt varmış gibi başlıyorsun koşmaya. Ne yararı oluyor bu telâşın? Tepeye ilk varan sen olunca ödül mü veriyorlar? Yine ©rada oturup geriden gelenleri

bekliyorsun. Şunu iyi bil dostum, dünya devrimini tek başına gerçekleştiremezsin, başkalarının da gelmesini, seninle beraber olmalarını beklemek zorundasın.

Ne zaman söylemişti Çora bunları? Çok, çok eskiden.

Bu defa Tanabay, Aleksandrovka yokuşuna nasıl çıktığının farkında bile olmamıştı. Kocayınca insan uysallaşı-yor, yavaş yürümeyi alışkanlık haline getiriyordu. Aslında ne yavaş yürüyordu, ne de hızlı. Atı kendi haline bırakmıştı. Artık yola yalnız çıkıyordu. Dokuzyüz otuzlu yıllarda hep birlikte yürüdükleri, yola beraber çıktıkları arkadaşlarından kimse kalmamıştı. Bunların bazıları savaşta, bazıları eceliyle ölmüştü. Bir kısmı da iyice kocadıkları için evlerinden çıkmaz olmuş, köşelerine çekilmiş, son günlerini yaşıyor-

lardı. Bugünün gençleri ise otomobile biniyorlardı. Kötü-rüm bir atın çektiği eski bir arabaya binip Tanabay'a eşlik edecek kimse kalmamıştı artık.

Bu eski ve bozuk yolda arabanın tekerlekleri gıcırdıyor, Itakırdıyordu. Daha epeyce yol vardı önlerinde. Uzayıp giden bozkırı aşacak, sonra kanala gelecek, dağların eteğinden döne dolana gideceklerdi.

Tanabay atın yorulmaya başladığını anlamıştı ama, beynini dplduran, yüreğini sızlatan ağır düşüncelere dalıp gitmekten* kendini alamamıştı. Bu uzun yolda at yorulurdu elbet. Ne olurdu yorulmuşsa? Bundan daha kötü seferleri, daha zorlu yolculukları da olmuştu. Varsın biraz yorulsun-du. Sonunda nasıl olsa varacaklardı eve...

Taypalma yorga Gülsarı'nın, Aleksandrovka yokuşunu son defa tırmanmakta, son adımlarını atmakta olduğunu Tanabay elbette bilmiyordu. Hayvanın menduval otu yemiş gibi başının döndüğünü, gözlerinin karardığını, dünyanın çember gibi yuvarlanıp üstüne üstüne geldiğini, çevresindeki her şeyin birbirini kovalarcasına akıp geçtiğini Tanabay nereden bilecekti? Önündeki uzun yol, Gülsarı'ya, zaman zaman kapkara, dipsiz bir uçurum gibi görünüyordu. İleride uzayıp duran ulu mor dağlar ise koyu-kara bir bulut idi. Bunları da bilemezdi Tanabay.

Atın, çoktan gücünü yitirmiş, yaşlı, ank yüreği sızım sızım sızlıyor, boynunu sıkkan hamut nefes almasını daha da güçleştiriyordu. Ters dönmüş paldımın kenarı sağrısına batıyor, eskimiş hamutun keçesini delip çıkan sivri bir şey, belki bir diken, belki bir çivi ucu, göğsünün sol yanını pek acıtıyordu. Omuzundaki nasırın üzerinde açılmış küçük bir

1 Menduvala: Güzel kokulu, sarı-beyaz çiçekleri olan, hayvanları sarhoş eden otsu bitki.

8/Elveda Gülsarı

yara ateş gibi yanıyor, o da dayanılmaz bir acı veriyordu. Yeni sürülmüş ve yağmur emmiş bir tarlada yürür gibi, ayaklarını da zor kaldırıyor bastığı yerden.

Arık hayvan, bütün bunlara dayanarak yürümeye çalışıyordu.

Karamsar düşüncelere dalmış Tanabay ara sıra dizginleri sallayıp

atı yüreklendirecek bir şeyler söylüyordu ama, bütün ilgisi bundan ibaret kalıyordu. Bir türlü sıyrılmıyordu kendini o ağır düşüncelerden.

O bozuk yolda arabanın tekerlekleri takırtılarla dön- i meye devam ediyordu. Gülsan da o haline rağmen, o taypal-] ma yorga yürüyüşüyle devam ediyordu yoluna. Uzun yeledi anasından ilk sütünü emdiği, dört ayak üstüne kalkıp onun peşinden koşmaya başladığı günden beri, kendine özgü o '• güzel yorga gidişini hiç bozmamıştı.

Doğuştan taypalma yorga bir at idi Gülsan. O taypal-ma yorgalığı sayesinde çok güzel günler yaşadı, ama çok kötü günleri de oldu. Bu güzel yürüyüşlü yorganın bir gün arabaya koşulacağını o zamanlar hiç kimse aklından bile geçirmezdi. Böyle düşünmek Gülsan'ya küfretmek olurdu. Oysa bugün "At başına kün tavsavızdıkpen su işer, er başına kün tuvsav etigimen su geşer'^diyen atasözünü doğruluyordu Gülsarı'nın durumu.

Bütün bunlar eskidendi. Hepsi geçip gitti.

Şimdi, taypalma yorga Gülsan, son koşusunun bitiş noktasına ulaşmak için zorlanıyor, çırpınıyordu. Bugüne kadar, o bitiş çizgisine hiç böylesine yavaş, böylesine ağır varmamıştı. Çizgi hep bir adım ötesindeydi, ama bir adım attıkça çizgi de bir adım geriliyordu sanki.

Bozuk yol üzerinde tekerlekler takırdıyor, takırdıyor-du...

Kara toprağın toynaklarının altında kaydığım hisset-

1 At başına gün vursa ağızdaki gemiyle su içer, er başına gün vursa çizmesiyle su geçer?

Elveda Gülsan/9

mesi, Gülsan'nın sönmeye başlamış bir mum gibi cılız ışıklı belleğinde, belli belirsiz anılarını uyandırdı: Çok gerilerde kalan o güneşli yaz günlerini hatırladı. Yemyeşil çayırları, bayırları, yüksek dağları, düş kadar güzel o dünyayı... Hey güzel günler hey! Bir dağdan öbür dağa kişneyerek koşan aygır gibi, güneş ve ışınları gözünün önüne geliverdi. O Gülsarı denilen saf kuluncuk da, sanki yakalayacakmış gibi, güneş ışıklarını kovalardı. Sonra, kulaklarını kısarak gelen üyürl aygırını daha fazla uzaklaşmasını engeller, onu geri çevirirdi. O günlerde yılmalar, göle yansıyan gölgeler gibi, ayakları yukarıda, gövdeleri aşağıda yürürlerdi sanki. Gülsan'nın uzun yeledi anası da ona sıcacık bir süt bulutu gibi görünürdü. Bu san kuluncuk, anasının bir süt bulutuna dönüşmesini nasıl da severdi! Memeleri ne kadar yumuşak, ne kadar dolgun, sütü nasıl da tatlıydı! Anasının sütü boldu ve kuluncuk süttten boğulacak kadar çok içerdi. Başını karnının altına sokup o sütü içmek, doyulmaz bir zevk, bir mut-: luluktu onun için. Ah ne güzeldi o günler! Anasının bir yudum sütünde, anası, kendisi, yeryüzü, gökyüzü, bütün dünya vardı. Karnı iyice doyardı da, yine de anasının memesini bırakmaz, biraz daha, bir yudum daha içerdi. Oh, ne tatlıydı anasının sütü!

Yazık ki o günler göz açıp kapayıncaya kadar gelip geçmiş, dünya ve onunla birlikte her şey değişmişti. Gökyüzündeki güneş de artık dağdan dağa kişneyerek koşan bir kızıl aygır değildi. Hep doğudan doğuyor, hep batıya bakıyor ve batıdan batıyordu. Yılmalar da

ayaklan yukanda, gövdeleri aşağıda yrmyordu artık...
Toynakları, bir zamanlar yemyeşil olan çayın ezip çiğniyor,
akıllann üzerine basınca gar-gur sesler çıkarıyordu.
Gülsarı'nın anası uzun yeleli kısrak da artık ona pek yüz
vermiyordu. Emmek için yanı-

1 yir: Başında bir aygır bulunan ve en çok elli kadar attan
oluşan ylkı sürüsü. Bu sürüde, sürü başı aygırdan başka, dişi
atlar ve erginleŐmemiŐ dişi ve erkek taylar, kulunlar, cabağılar
bulunur.

10/Elveda Gülsan

na sokulacak olsa, sırtını ısırıyor, canını yakıyordu. Zaten sütü
de kalmamıştı. Gülsan, otlamayı, karnını otlayarak doyurmayı
Ğrenmek zorunda kaldı. Artık, iyi-kötü günleriyle uzun yıllar
sürecek bir hayat yolu böyle geçecekti ve Şimdi de bu yolun sonuna
gelmiş bulunuyordu.

Gülsan, yle güzel geçen bir yaz mevsimini bir daha ömrü boyunca
hiç görmedi. O uzun ömrü boyunca sırtından eyer düŐmemiŐ, nice
nice yollar tepmiŐ, nice nice insanları taŐımiŐtı. Ve, hiç
gelmemişti o yollann sonu. Ancak Şimdi, gözlerinde kıvılcımlar
parlayıp güneşi dağdan dağa atlarken görünce, ayağının altında yer
sarsılır gibi olunca, o görkemli, o eşsiz güzellikteki yaz günleri
bir daha canlandı gözlerinde. O ulu ve dumanlı dağlar, o yemyeşil
ayırlar, o bir yir ylkı, kaba yeleli anası tavlı kısrak, birer
birer gözlerinin önüne geliverdi. Gülsan, o tuhaf eski dünyaya
yeniden dönebilmek için boynundaki hamutu silkip atmak, onu iki
yanından arabaya bağlayan kayıŐtan koparmak istiyor, oraya varmak
için canını dişine takarak ilerlemeye çalışıyordu. Ama gözlerinde
canlanan o dünya bir görüntüden ibaretti, gerçek değildi. O,
yaklaŐıyorum samyor, ama görüntü ondan uzaklaşıyordu. Bu da ona
dayanılırlıaz bir işkence oluyordu. Küçücük bir kulun olduğu
zamanlardaki gibi anası onu kişneyerek ağınıyor, ylkılar
kuyruklanıyla ona srt-nerek geçiyor, ama o, gözlerinin önüne
Çöken sis perdesini delip geçecek gücü bulamıyordu kendisinde.
Savrulan otlar, çöpler yüzüne çarpıyor, gözlerine ve burun
deliklerine kar taneleri giriyordu. Kan ter içinde kalmıştı. Bir
yandan ateş gibi yanıyor, bir yandan da soğuk rzĐar karşısında
tiril tiril titriyordu. O eriŐilmez yazın güzel dünyası ağır ağır
batıp gitti, tipiler arasında kayboldu. Ulu dağlar, yeşil
ayırlar, Őanlıtlı dereler, güneşli günler, birer birer yok
oldular. Ylkılar da dörtnala uzaklaŐıp gittiler. Ama, uzun yeleli
anasının karaltısını hâlâ görüyordu. Onu bırakıp gitmek
istemiyordu anası. Onu çağıran, onu bekleyen anasına sesini du-

Elveda Gülsan/11

yurmak için olanca gücünü toplayarak kişnedi, ama bu öyle halsiz
bir kiŐneyiŐ idi ki sesini kendisi bile duyamadı. Sonra birden
tipi dindi. Tekerleklerin gıccırtısı duyulmaz oldu. Hamutun
altındaki yaranın zonklamasını da hissetmiyordu Şimdi.
San yorga olduğu yerde durdu. Sulanan gözleri karan-yor, bacakları
titriyor, başı dönüyor, kulakları uğulduyordu. Tanabay dizginleri
bıraktı. YavaŐça arabadan indi. UyuŐan bacaklarını gererek ve

suratım asarak atın başına gelip durdu. Yorganın haline bakarak: - Vah vah! dedi. Ne oldu sana?

İncecik boynunu dik tutamayan at, kaldıramadığı başını hamuttan sarkıtmış, pek acıklı bir halde duruyordu. Ka-burgalan inip inip kalkıyor, ank böğrü körük gibi şişiyordu. Bir zamanlar altın şansı olan tüyleri, şimdi ter ve kirin kan-şımıyla koyu kahverengindeydi. O kirli ter, karnından ba-caklarına, toynaklarına kadar çizgi çizgi iniyordu.

" O kadar da zorlamamıştım" dedi Tanabay. Sonra kolanını çözdü, hamutunu, gemini çıkardı. Yapış yapış salya içinde olan gem sımsıcağı. Gocuğunun yeniyile hayvanın burnunu ve boynunu sildi. Hemen arabaya koşup yiyecek aradı. Yanm kucak kuru otu, döke saça atın önüne getirip koydu. Ama Gülsan ota ağzını bile sürmedi. Güçsüzlükten ve soğuktan zangır zangır titriyordu.

Tanabay bir avuç otu hayvanın ağzına uzatı:

- Al, ye biraz, ne oluyor sana? dedi.

Taypalma yorganın dudakları kımıldadı ama otu ağzına alamadı.

Tanabay atın gözlerinin içine bakınca üzüntüden yüzü sapsarı oldu.

Hayvanın, yan yumuk gözleri yuva-lanna gömülmüş, ferisi sönmüş ve bomboştı. İssız kalmış bir qyin pencereleri gibi olan o gözlerde Tanabay, hiçbir canlılık, bir hayat izi göremedi.

Tanabay telaşlandı, çevresine bakındı. Uzaklarda çep-çevre dağlar vardı. Dağlara kadar uzanan bozlar yolunda ise

ı

12/ElvedaGülsarı

ne bir gelen vardı, ne giden. Yıbn bu mevsiminde gelip gidenler çok az olurdu zaten.

Şubatın sonuydu. Düzde, yamaçlarda karlar erimişti. Yalnız vadilerin kuytusunda ve kamışların gölgesinde, kurt yelesi gibi görünen erimemiş kar kalıntıları vardı. Toprak daha çözülmemişti ve rüzgâr sazlıklardan eski karın hafif kokusunu getiriyordu. Bozkır hâlâ donuk, sert ve cansızdı. Tanabay bu durumu görünce ürperdi, yüreği sızladı. Gocuğunun eskimiş yenini gözüne siper ederek, karışık kır sakalını yukarıya kaldırarak, batıya doğru baktı. Güneş uzakta, ince bir bulutun üzerinde, cılız ışığını belli belirsiz gösteriyordu. Hava bozacak gibi değildi ama yine de soğuk vardı ve insana güven vermiyordu.

Tanabay, "Böyle olacağını bilsem hiç bugün yola çıkar mıydım?" diye hayıflandı. "Şimdi ne ileri gidebilirim ne de geri. Yolun ortasında kalakaldım. Aü iyice yorup bu hallere düşmesine sebep oldum."

Gerçekten de iyi etmemişti. Geç vakitte yola çıkacağına, sabahı beklemesi, yola erkenden çıkması gerekirdi. O zaman, yolda gelip gidenlere rastlayabilirdi. Oysa Tanabay yola öğleden epeyce sonra çıkmıştı. Bı» mevsimde yapılacak iş miydi bu?

Belki bir motorlu araç görürüm diye bir tümseğe çıkıp baktı. Ama hiçbir şey yoktu görünürlerde. Çaresiz arabanın yanına döndü. Onu oğlunun evinden bir an önce çıkmaya mecbur eden duruma da, kendi aceleciliğine de kızıyordu şimdi. Geceyi orada geçirmeli, atı dinlendirmeliydi. Ama o evde mi!

Tanabay öfkeyle elini kaldırdı. "Asla! Asla kalmazdım, yola yayan çıkar yine de geceyi o evde geçirmezdin" diye söylendi. "Bir kadın kaynatası ile öyle mi konuşur? Ne olursam olayım, nasıl olursam olayım, kocasının babası değil miyim? Ama çenesi durmuyor! - Ömür boyu koyun çobanlığı, yıldı çobanlığı yapacak olduktan sonra, hele şu ko-

I

Elveda Gülsan/13

camış çağında, 'artık işe yaramazsın1 diye kovulacak olduktan sonra, ne akılla partiye üye olursun?- Bak sen şu ka-ının dediğine! Oğluma gelince, onun da karısından geri kalır yanı yok! Karısı konuşurken o yere bakıyor ve ağzını açıp tek kelime bile söylemiyor. Basbayağı korkuyor karısından. Kadın: Babanı istemiyorum, dese, vallahi ağzını açmaz. Hay haddini bilmez hay! Gözü hep yukarılarda. Baş olmak, başkarma olmak istiyor... Ne diye nefes tüketiyo-rum|ki! Bugünkü gençlerin hepsi öyle! İnsanlar çok değişti artık, çok!

Tanabay söylendikçe hırslandı, hırslandıkça da bir ateş basü ve gömleğinin yakasını çözüp derin derin solumaya başladı. Sonra ne yapacağını bilemeden arabanın çevresini hızlı adımlarla dolandı. Oysa varacağı yer uzak, gece yakın, at bitkin... Bütün bunları unutmuştu o anda. Oğlunun evindeyken gelini ile tartışmamak için kendini tutmuş, ağzını açmamıştı. Ama şimdi patlamıştı. Gelini burada olsa, aklından geçen bütün bu acı sözleri şamar gibi patlatırdı suratına: "Beni partiye kabul eden de sen değilsin, çıkarın da. O zaman işlerin nasıl olup bittiğini sen nereden bileceksin a budala gelin! Şimdi dilin bir karış, konuşursun elbet! Okutup adam ettik çünkü sizi! Oysa bizden lâf değil, iş isterlerdi, iş! İş yaparken de babamızı yüzüstü bırakmazdık biz, saygıda kusur etmezdik, babamızın, anamızın, dostumuzun, düşmanımızın, hatta komşumuzun köpeğinin bile yaptıklarından sorumlu tutulurduk. Benim partiden çıkanlmamla ilgili söz söylemek sana düşmez! Bu benim bileceğim iş ha gelincik, sana ne bundan!" Arabanın etrafında dolanarak bir kez daha tekrarlardı: "Bu seni hiç ilgilendirmez, bilmediğin konularda çenenini açma sen!" Başka söz bulamadığı için "Sen karışma, sen çenenini açma!" diyordu durmadan. Sonunda, gün boyu arabanın etrafında dolanıp dura-

14/ElvedaGülsan

mayacağını, vakit geçirmemesi gerektiğini düşündü ve yine atın yanına gitti.

Gülsan, kurumuş ağaca benzeyen ayaklarını birleştirmiş, iyice büzülmüş, koşumu yine üzerinde, öylece duruyordu.

- Ne oldu sana? Neyin var? diye hayvana iyice sokulunca, onun ağır ağır inlediğini işitti. "Uyukluyor müsün, çok mu hastasın? Neyin var arkadaş, neyin var?" Parmaklarını yelesinin altından sokup kulak dibini tuttu. Buz gibi soğumuştular kulakları. Yelesinin bu kadar seyrelmiş ve hafiflemiş olduğunu görünce içi burkuldu: "Çok kocamışsın, yelen iyice seyrelmiş.; Hee, hepimiz yaşlandık, hepimizin sonu bu" diye söylendi. Ne yapacağını bilemiyor, hiçbir şeye karar veremiyordu. Atı ve arabayı orada bırakıp yayan yürürse, gece yansına doğru çay kenarındaki orman kulübesi ne

ulaşırdı. Kansı ile beraber orada oturuyorlardı. Bu kulübenin bir buçuk kilometre yakınında su işlerine bakan görevlinin kulübesi de vardı. Tanabay burada, yaz günlerinde otların biçilip demetlenmesine gözcülük ediyor, kış günlerinde ise çobanların bu otları vaktinden önce almalarına engel oluyordu.

Geçen güz Tanabay, bir iş için hayvanların kışlağı olan merkeze uğramıştı. Buranın yeni başkarması genç tarım mühendisi onu görünce:

- Aksakal, at korasınal bir uğrayın, demişti, size bir at vereceğiz. Yaşlı bir at ama işinizi görür.
- Nasıl bir at vereceksiniz, anı gitmiş vahi kalmış bir iskelet mi?
- Gidin görün, onu tanırırsınız, bir zamanlar siz biniyor-muşsunuz ona.

Tanabay oraya yöneldi. Orada, o ünlü yorgayı o halde görünce yüreği sızladı. "Demek kader bizi bir kez daha bir-

1 Kora: Hem ağıl, hem ahır, hem tavla anlamına gelen hayvan barınağıdır. At korası, koyun korası, açık kora, örtülü kora... olarak belirlenir.

Elveda Gülsan/15

leştirdi" dedi; o binile binile binilmez hale gelen yorgaya bakarak. Hayvana çok acımış "Ben bu atı almam" diyememişti. Atı yedeğine alıp evine doğru yola koyuldu. Karısı, Gülsan'yi zor tanıdı:

- Haa! Bu gerçekten Gülsan mı? diye şaşıtı kaldı. Tanabay gözlerini karısından kaçırarak:

- Gülsan'nın ta kendisi.. Nesi varmış tanınmayacak? diye bir şeyler geveledi.

Gülsan Gülsan iken, Tanabay da Tanabay idi. Gençti. Bu atla ilgili bazı anılar vardı. Kansına karşı işlediği bazı kusurları olmuştu. Bunları kurcalamanın hiçbir yaranı olmazdı şimdi. Onun için konuyu değiştirmek istedi ve kansına çıkıştı:

- Niye dikilip duruyorsun, yemek ısıtsana, açlıktan ölüyorum ben!

- Şaşıtı kaldım doğrusu. Sen söylemesen onu asla tanıyamazdım.

- Bunda şaşılacak bir şey yok. Bizim durumumuz ondan farklı mı sanki? Zaman kimseyi kayırmaz, her canlı yaşlanır, her şey eskir.

- Ben de onu demek istiyordum zaten, dedi Tanabay'ın baybişesil dalgın dalgın başını sallayarak. Sonra alaylı bir gülümseme ile ekledi: Belki yine yorgaya binip gece seferlerine çıkmak istersin... İstedini yap, benden sana izin!

- Amaan sen de, nelerden söz ediyorsun? diye elini sallayan Tanabay konuyu kapadı ve dışarı çıktı. Ata ot vermek için samanlığa gitti. Karısının o olayları unuttuğunu sanıyordu, unutmamıştı demek.

Bacadan duman tütmeye, baybişe yemeği ısıtmaya

1 Baybişe: Evin hanımı, hanımefendisi. Birden fazla e; olduğu zaman birinci eş. Yaşlı kadınlara saygı hitabı, ifadesidir.

16/ElvedaGülsan

başlamıştı. Ama Tanabay bir türlü dönmüyor, atın yemiyle uğraşıyordu. Karısı kapının önüne çıkarak seslendi:

- Hey, yemek ısındı da soğudu bile, gel artık! dedi. Kansı o geçmiş olaydan bir daha söz etmedi. Ne gereği vardı artık.

Tanabay güz boyunca, kış boyunca ata baktı. Onu kepek lapası ve kıyılmış pancarla besledi. Gülsan'nın dişleri iyice aşınmıştı, zor yiyordu yemini. Yine de onu canlandırıp güçlendirdiğini sanıyordu...

Ama, işte bugün, böyle bir iş gelmişti başlarına. Şimdi ne yapacaktı? Atı yolun ortasında bırakıp gitmeye gönlü elvermiyordu.

- Ne yapacağız Gülsan? Burada böyle kımıldamadan duracak mıyız? dedi.

Sonra yorgayı eliyle hafifçe dürttü. At kımıldadı, bir ayağını kaldırıp ağırlığını öteki ayağına verdi. O zaman Tanabay, "Dur hele, dedi, bak aklıma ne geldi..."

Tanabay kamçının sapı ile arabayı karıştırarak dipteki boş çuvalı çıkardı. O çuvala gelinine patates götürmüştü. Çuvalın içindeki küçük bir çıkını aldı. Kansı yolda yemesi için pişi koymuştu o çıkına. Ama Tanabay onu yemeyi unutmuştu. Pişinin yarısını kendisine ayırdı, öbür yansım da ufalayıp atın ağzına tuttu. Gülsan pişinin kokusunu derin derin içine çekti ama ağzına alıp yiyemedi. O zaman Tanabay kırıntılarını kendi eliyle soktu hayvanın ağzına. Gülsan biraz durduktan sonra ağzındaki kırıntılan çiğnemeye başladı.

- Hadi yavrum, ye Gülsanm, biraz gayret edersek, bir durup bir giderek eve varırız değil mi? Bir vardık mı, korkulacak bir şey kalmaz. Bizim baybişe ile ben seni yine iyileştiririz...

Tanabay'ın titreyen eline atın salyası aktı. Salya sıcaktı ve bu Tanabay'ı sevindirdi. Bundan sonra atı yularından tutup yürüttü. Elveda Gülsan/17

- Hadi Gülsanm, yürü. Durmak işimize gelmez, gayret et yavrum, yürü!

At hareket etti, araba sarsıldı, tekerlekler gıcırdadı. Yaşlı adam ve yaşlı at, ağır ağır dağ yoluna koyuldu. . Tanabay atla beraber yürürken "artık gücü kalmadı zavallının" diye düşündü. "Kaç yaşındasın Gülsan? Yirmi yaşında mı? Yoksa daha mı fazla. Evet evet, yirmiden fazla senin yaşın..."

Tanabay ve Gülsan ilk kez savaştan sonra karşılaştılar.

Onbaşı Tanabay Bakasov, Batı Cephesinde de, Doğu Cephesinde de çarpışmış, Japonya'nın tesliminden sonra terhis olup yurduna dönmüştü. Cepheden cepheye koşarak tam altı yıl askerlik yapmıştı. Boşuna dememişler "Kırk yıl kırgında kalsan, ecel gelmeyince ölmezsin" diye, Tanabay da ölmemiş, Tann onu korumuştur. Bir defasında araba ile gelirken mayına çarpmışlar, onun şoku ile epey sarsılmıştı. Başka bir sefer de göğsünden yaralanmış ve hastahane de iki ay tedavi gördükten sonra kendi birliğine yetişmişti.

Sonunda yurduna dönüp trenden indiği zaman, satıcı kadınlar onu "Hey ihtiyar, at elini cüzdanına!" diye karşılamışlardı. Kadınların 'ihtiyar' demelerine aldırmadı; takılmak için söylüyorlardı çünkü. Gerçi artık genç değildi ama yaşlı da sayılmazdı. Savaş yıllarında

güneş ve soğuktan yanmış, yüzü kınışmıştı. Kılık kıyafeti, hafif kırılan sakalı bıyığı ile biraz yaşlanmış görünse de, gücükuvveti yerinde, gönlü gençti. Terhis olduktan bir yıl sonra kansı ona güzel bir kız çocuk doğurdu. Ondan sonra doğan çocuğu da kızdı. Şimdi ikisi de evliyidiler ve çocukları vardı. Yazları sık sık ve topluca kendisini ziyaret ederlerdi. Büyük kızının kocası kamyon sürücüsüydu. Bu damadı bütün ev halkım kamyon-18/ElvedaGülsan

na bindirir, dağda yaşayan kocamış kaynata ve kaynanasını görmek, saygılarını sunmak ve gönül almak için gelirlerdi. Doğrusu kendisi de, karısı da kızlarından çok memnundular. Ne var ki oğlu hayırsızın biri olup çıkmıştı... Ama bu başka bir hikâye. Savaş bittikten, zafer kazanıldıktan sonra köyüne dönerken, Tanabay kendisi için asıl hayatın yeni yeni başladığını düşünüyordu. Gönlü hoş ve iyimserdi. Büyük istasyonlarda maksimum (asker getiren katar) bando-mızık ve coşkun bir neşe ile karşılaşmışlardı. Evde hasretle bekleniyordu. Oğlu sekizine basmış ve okula başlamıştı. O güne kadar olup bitenlerin, çektiği sıkıntıların önemi yoktu artık. Onları unutacak, gerçek ve tatlı hayat asıl şimdi başlayacaktı. Dünyaya yeniden gelmiş gibiydi ve artık yalnız geleceği düşünüyordu: Çoluk-çocukla kaygısız bir hayat yaşamak için önce başlarını sokacak bir ev yapacaktı. Sonra bu yuvada herkesin mutlu olması için çalışacak, hep çalışacaktı. Bundan başka bir amacı yoktu. Bunun için savaşmamış mıydı? Kan ve ateş arasında canını dişine takmamış mıydı? Savaş bitmiş, zafer kazanılmış olduğuna göre, önünde hiçbir engel kalmamıştı.

*

Ama Tanabay öyle düşünmekte, geleceği toz pembe görmekte pek acele ettiğini şimdi çok iyi anlıyordu. Gelecek için daha yıllar yılı kan ter içinde kalıp fedakârlık etmesi, nice nice güçlüklerle göğüs girmesi gerekecekti.

Gençliğinde bir demirci yanında çalışmış, demir dövmüş, bu işin ustası olmuştu. Savaştan sonra aynı işi yapıyor, sabahdan akşama kadar, çocuk başı kadar büyük bir çekiçle, örsün üzerindeki kızgın demiri hiç durmadan dövüyordu. Öyle hızlı dövüyordu ki, usta yoldaşı o kor gibi madeni çevirecek zaman bile bulamıyordu bazen. Çalışırken o çekiç sesleri arasında günlük sıkıntıları unutup gidiyordu Tanabay. O sesleri, ara sıra bugün bile duyar gibi oluyordu. O zamanlar açtılar, çıplaktılar. Kadınlar eskimiş oto lastiklerin-

ElvedaGülsan/19

den yapılmış ayakkabıları giyiyorlardı çıplak ayaklarına. Çocukları nice zamandır şekerin yüzünü bile görmemiş, tadını unutmuşlardı. Kolhoz, gırtlığına kadar borca batmış ve banka bjr kapık bile vermiyordu artık. Ama Tanabay "Dür, yaMaşma! Dur, yaklaşma!" der gibi çekici indirdikçe bütün bu sıkıntıları da uzaklaştırıyordu sanki. Örs çın çın ötüyor, kızgın demirden kıvılcımlar saçılıyordu. Tanabay her darbeyi indirirken, hu-ha! hu-ha! diye nefes alıp veriyor ve bir yandanJla düşünüyordu: En önemlisi savaşı kazanmış olmamız, düşmanı yendik, zaferi kazandık, diyordu. Ve çekiç cevap verir gibi tekrarlıyordu: "Yendik, yendik, dik,

dik, dik!" O günlerde böyle düşünen yalnız Tanabay değildi. O günlerde herkes savaşı kazanmış olmanın gururuyla avunuyor ve zafer ekmeğın yerını tutuyordu.

Daha sonra Tanabay yılmıkıcı oldu ve dağlara çıktı. Can dostu Çora razı etmişti onu bu işe. Merhum Çora o zamanlar kolhozun başkanı idi. Savaşın başından sonuna kadar ve savaştan sonra da hep bu görevde kaldı. Kalbi zayıf olduğu için çürüğe çıkarılmıştı. Savaş yüzü görmemiş olsa da, pek yaşlanmış, zayıflamıştı. Tanabay daha savaştan döndüğü gün anlamıştı bunu.

Çora'dan başka hiç kimse Tanabay'ı demirci dükkânından aşırıp yılmıkıcı olmaya razı edemezdi. Çora ile o, eskiden beri iki can dost idiler. Eskiden, ta komsomol oldukları günlerde, bir kolhoz kurmaya, zenginlerin, kulakların (toprak sahiplerinin) mal ve mülklerini bu kolhoza katmaya birlikte karar vermişlerdi. Tanabay bu konuda büyük çaba gösterdi. Mallarına el koyacakları kişilerin listesini beraber hazırladılar.

Çora, Tanabay'ı razı etmek için demirci dükkânına kendisi gelmiş ve arkadaşını razı ettikten sonra ona:

- Ben senin çekice yapışıp kaldığını sanıyor, koparıp ayıramam diye korkuyordum, dedi.

Çora iyice zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştı. Beli 20/Elveda Gülsan

bükülmüş, yüzü kırış kırış olmuştu. Temmuzun sıcağında bile o eski yün yeleğini çıkarmıyordu üzerinden.

İkisi, demir atölyesinin yakınındaki arkın kenarına çö-mellp oturmuş, konuşmuşlardı. Tanabay Çora'nın gençliğini hatırlamıştı. O zamanlar Çora köyün yakışıklısıydı. Görgü ise görgülü, bilgi ise bilgili bir delikanlıydı. Yumuşak huylu, herkese iyi davranan bir gençti. Tanabay onunrişte bu yumuşaklığını beğenmez, hatta böyle oluşuna kızardı. Onu, karşıt görüşte olanlara, yani komünizm idealine karşı çıkanlara gereksiz bir hoşgörü göstermekle suçlardı. Bu yüzden toplantılarda sık sık yerinden fırlar, gazetelerden okuyup öğrendiği cümlelerle ve acımasız bir şekilde atıp tutardı. Söylediklerinin hemen hemen hepsini, dinlediği siyasî nutuklardan öğrenmişti. Bazen öyle sözler söylerdi ki, kendisi bile ürkerdi söylediklerinden. Ama söyledikleri pek etkili olurdu.

- İki gün önce dağa gidip geldim, dedi Çora İhtiyarlar, askere giden gençlerin dönüp dönmediğini sordular. Sağ kalanların hepsinin döndüğünü söyledim. "Peki neredeler, ne zaman çalışmaya başlayacaklar?" dedi ihtiyarlar. "Çalışmaya çoktan başladılar, kimileri tarlada, kimileri iş yerlerinde, her türlü işlerde çalışıyorlar" dedim. "Onu biliyoruz" dediler. "Peki yılmıkıya kim bakacak? Biz ölelim diye mi bekliyorlar? Zaten bir ayağımız çukurda!" Ben çok üzüldüm ve utandım. Hatırlıyorsun değil mi? Savaş başlayınca biz bu ihtiyarları yılmıkıya bakmaları için dağlara göndermiştik. O zamandan beri çalışıyorlar orada. Yılmıkılara bakmanın aksakalların işi olmadığını, onların bu işin üstesinden gelemeyeceğini sen de bilirsin. Gece-gündüz, yaz-kış demeden at üstünde dolaşmak, koşturmak kolay mı? Dervişbay'ı hatırlıyor musun? At üstünde donup öldü zavallı. Orduya at gerektiğinde o

atları terbiye edip yetiştiren de yine bu aksakallar oldu. Yaşın yetmişe dayanınca, dağda taşa at koştur da anlarsın. Sağ olsunlar! Onlara şükran borçluyuz, hizmetlerini

Elveda Gülsan/21

ödeyemeyiz. Şimdi yılki bakmayı askerden dönen gençlerimiz hor görüyor, bunu utanç verici bir iş sayıyorlar. Uzak yerlere gidip medeniyet öğrendiler ya, şimdi dağda at çobanlığı ağırlarına gidiyor. Yaa, böyle işte! Sen bir düşün Ta-nahafy. Sen gidersen peşinden başkalarını da göndeririz...

- Pekâlâ Çora, baybişemle bir görüşeyim, dedi Tanabay. İçinden "bizim başımıza gelmeyen kalmadı oysa sen hiçbir şey görmedin, hep aynısın Çora. Ülke için istediğin bu coşkulu iyilik ateşinde yanıp gitmesen bari. Belki doğru olartıda budur. Savaşta biz neler görmedik ki! Bizim de yumuşamamız gerekmez miydi? Belki insan hayatında asıl önemli olan budur" diye düşünüyordu.

Konuşmaları bitmişti. İki birden ayağa kalktılar. Tanabay demirci dükkânına doğru yürüdü. Çora arkasından seslendi:

- Tanabay, bekle biraz! diye atını sürüp onun yanına geldi.

Eyerdan eğilip arkadaşının yüzüne baktı: "Bana da-rılmadın değil mi? Başımı kaşıyacak vakit bulamıyorum. Boş bir zaman bulup sana gelmeyi, eskisi gibi uzun uzun dertleşmeyi ne kadar isterdim. Görüşmeyeli çok oldu. Düşünüyorum da, artık savaş bitti, aydınlık günler gelmiş olmalıydı. Oysa işler azalmadı, kolaylaşmadı. Bazı geceler gözüme uyku girmiyor, hep düşünüyorum: İşleri nasıl yoluna koyarım, halkı nasıl doyururum, plan hedefine nasıl ulaşıırım?... Halkımız aklını başına topladı, artık herkes daha iyi yaşamak istiyor..."

İki başbaşa verip konuşmak, uzun uzun dertleşmek fırsatını hiç bulamadılar. İş üstüne iş biniyordu. Zaman akıp gitti. Bir daha da birbirlerini hiç göremez oldular.

O konuşmadan bir süre sonra Tanabay dağa çıktı. O sarı tayı, yaşlı Turgay'ın baktığı yılki içinde ilk kez gördü.

Tanabay, atlar koradan çıkarılıp sayım yapıldıktan sonra ihtiyar Turgay'a sitem etti:

I

22/Elveda Gülsan

- Vere vere bana bunları mı veriyorsun aksakal, atların hali hiç de iyi değil!

Turgay, buruşuk yüzlü, ufacık ve köse bir ihtiyardı. Sanki, elin serçe parmağı gibi büyümeden kalmıştı. Başındaki kocaman börk, dağlıç türü kuzunun kuyruk ucunun üzerindeki yağlı top kısmı gibi duruyordu. Genel olarak bunun gibi ihtiyarlar alıngan ve acı dilli olurlar:

Ama Turgay kızmadı:

- İşte, ne görüyorsan o, dedi alttan alarak. Kılını çeksen yağ çıkar demiyorum ya ben de. Bakacak göreceksin, o zaman daha iyi anlarsın.

Tanabay da yumuşadı:

- Şaka yapıyorum aksakal, kusura bakma.

- Ama içlerinde bir tanesi var, dedi Turgay, gözlerine düşen kocaman börkü yukarı doğru kaldırıp üzengide doğrularak bir

kamçısının sapıyla ilerisini göstererek "Bak, şu sağ kanatta otlayan san tayı görüyor musun? İşte o bir harika!"

- Hangisi? Şu tostoparlak görünen küçük tay mı? Ufak tefek bir şey, sırtı da pek kısa.

- Epey geç doğdu da ondan. Büyüyor, gelişecek, yetişecek..

- Peki, özelliği ne onun?

- Doğuştan yorga.

- Yorga at az mı yani?

- Ben bunun gibisini görmedim. Eski devirde olsa, böyle bir yorganın değerine paha biçilemezdi, Kırgız atalar böyle bir yorga için birbirlerine düşer, kan dökmekten çekinmezlerdi.

- Hele bir görelim, dedi Tanabay.

Atlarını mahmuzlayıp yilkının çevresini dolandılar, sarı tayın yolunu kesip ileriye doğru sürdüler. San tay da koşmak için fırsat arıyordu zaten. Başını kaldırdı, şöyle bir silkinip perçemini geri attı, hınıldadı ve sonuna kadar kurul-

Elveda Gülsan/23

muş bir oyuncak at gibi ileri fırladı. Yine yilkıya katılmak için kocaman bir yanm daire çizerek koşuyordu. San tayın yorgalamasını keyifle seyreden Tanabay sevinçle bağırdı-! yordu:

- Ooo! Şuna bak! Şu koşmanın güzelliğine bak! Harika bir şey bu!

- Söyledim sana, dedi ihtiyar yilkıcı övünerek. Oyun için yanşan çocuklar gibi neşe ile coşarak tayın

J|peşinden kendi atlarını sürüyorlardı. Onların sesini duyan > tay hızını arttıyor, ama hiç dörtnala kalkmıyor, uçan bir kuş gibi rahat uçuyordu.

Taya yetişmek için bindikleri atlan dörtnala kaldırdı-! lar ama yetişemediler, oysa sarı tay hep yorga koşuyordu.

Turgay borkünü başından çıkarıp Tanabay'a:

- Bak Tanabay! dedi, sesimi duyunca usturanın keskin ağzı gibi her şeyi yarıp geçer. Sesimi de tanır ha! Bir nâra atayım da seyret hele: Ayyyyt! Ayyyyt! Ayyyyt! Gördün mü?

San tay dönüp dolaşıp yilkıya katıldı. Ama onlar, bindikleri atlann terlerini soğutmak için bir hayli gezdirmek zorunda kaldılar.

- Turgay ağam, sana çok teşekkür ederim. Çok güzel yetiştirmişsin bu tayı, hayran kaldım doğrusu...

- Evet, çok güzel taydır o, dedi ihtiyar. Sonra ensesini kaşıyarak ciddi bir tenbihte bulundu: "Ama dikkat et, dile düşürme, nazar değmesin! Kimselere bir şey söyleme. Güzel yorga güzel kız gibidir, elde etmek için peşine düşenler çok olur. Bilirsin, bir kız iyi bir ere düştüğü zaman daha da güzelleşir, gözleri yaldır yaldır parlar, gül gibi olur. Ama kötü birine düşerse solar gider, çöp gibi kalır. Baktıkça yüreğin sızlar. Atın iyisi de öyle olur. Bakmasını bilmezsen onu mahvedersin, olduğu yere düşüp kalır!

- Merak etme aksakal, ben de biraz anlarım bu işten. Çocuk değilim.

- İyi öyleyse. Adı 'GÜLSARI1 unutma.

24/Elveda Gülsan

- Demek ona Gülsan diyorsunuz?

- Evet. Geçen yaz kız torunum gelmişti. Bende biraz kaldı. Adını o koydu. Canı gibi sevdi onu. San tay o zaman henüz bir cabağıl idi. Unutma, adı Gülsan.

Turgay aga yaşlanınca çenesi düşük bir ihtiyar olmuştu. Bütün gece Tanabay'a öğüt verdi. Tanabay da ses çıkarmadan dinledi.

Tanabay, Turgay'la yaşlı karısı oradan aynlırlarken, onları yolun başına kadar yürüyerek uğurladı. Bundan sonra boş kalan keçe çadıra döndü. Kansıyla buraya yerleşeceklerdi. Yardımcısı için de bir çadır vardı ama, ona bir yardımcı vermemişlerdi daha. Şimdilik yalnız idare edecekti işleri. Yol başında aynlırken Turgay aga son bir öğüt daha verdi:

- San taya şimdilik hiç dokunma. Hiç kimseyi de bindirme. Sabırla yetiştir onu. Eyer vurulacak ve binilecek hale geldiği zaman pek zorlama, gemini fazla çekme. Terli iken suç içmemesine de dikkat et, yoksa yorga gidişi bozulur. Onu iyice terbiye ettikten sonra, o zamana kadar sağ kalırsam, getir göster bana.

Bundan sonra Turgay ve kendisi gibi >%şlı kansı, eşya-lannı yükledikleri deveyi yedeklerine alıp gittiler. Keçe çadır, ylık ve dağlar Tanabay'a kaldı.

Ne bilsindi Gülsan nasıl bir ömür süreceğini, kendisi için neler söyleneceğini ve ileride başına neler neler geleceğini!...

Şimdilik ağzına gem, sırtına eyer vurulmamıştı. Eskisi gibi koşup duruyordu üyirin arasında. Hiçbir şey değişmemişti. Yine başına buyruk bir taydı. Dağlar yine o dağlardı. Çayırklar, şınl şırl akan sular hep aynı. Değişen tek şey yilkının efendisiydi. Yaşlı yilkıcının yerine, zayıf, uzunca boylu, başında asker kalpağı olan bir efendi gelmişti. Bunun se-

1 Cabağı: At yavrusuna altı aylık oluncaya kadar 'kulun', altı aydan bir yaşına ulaşıncaya kadar 'cabağı', bir yaşına gelince 'tay' denir (çevirenin notu).

1

Elveda Gülsan/25

kalın, gür idi. Zamanla ylık ona alıştı, onu yadırgamadı, yadsınmadı.

Sonra kar yağdı. Sık sık ve lapa lapa yağıyor, ama uzun süre yerde kalmıyordu. Atlar toynaklarıyla kan eşelemeye, tepinmeye başladılar. Sahiplerinin ağzı yüzü soldu, elleri morardı, şişti.

Artık ayağına çizme, sırtına gocuk giymeye başladı. Cabağı Gülsan'nın tüyleri uzadı ama özellikle geceleri yine üşüyordu.

Ayazlı gecelerde atlar bir kuytuda kümeliyor, birbirlerine iyice sokularak, sabaha kadar kımıldamadan duruyor, vücutları kırağından bembeyaz olu-yordu.Sahipleri onları yalnız bırakmıyor, atından inmeden, eldivenli ellerini birbirlerine sürterek, yüzünü ovuşturarak dolanıp duruyordu yanlarında. Ara sıra bir yerlere gidip sonra yine geliyordu. O söylenince yahut öksürünce, atlar başlarını hafifçe çeviriyor, kulaklarını kabartıyorlardı:

Efendilerini yanbaşlarında görmek güven veriyordu onlara. Gece rüzgârının hisırtısı, fısıtlısı ile yine uykuya dalıyorlardı.

G1lsarı Tanabay'ın sesini işte bu kiş tanıdı ve bir daha 1mr1 boyunca unutmadı.

Bir g1n dağlarda bora ko-ptu. Kar savrula savrula, iğne-leye iğneleye, atlann yelelerine, kuyruklarına yapıştı, ağır-laştı. Hayvanlar g1zlerini a1amaz oldular. İyice rahatsızlanıp korkuya kapıldılar. Titreye titreye birbirlerine sokuluyorlardı. Yaşlı dişi atlar, hınldayarak, başlarıyla vurarak kulunları, cabağıları ortalarına aldılar. G1lsarı'yı ortadan s1r1p kenara 1ıkardılar. G1lsan yine ortaya girmek i1in yaşlı atlan itmeye, bazılarını 1iftelemeye başladı. Bir t1rl1 giremiyordu aralanna. Aralarına giremeyince daha da uzakta tek başına durdu ve bu y1zden 1yir aygırının hişmine uğradı. Aygır, g11l1 toynaklanıyla kan eşeliyor, y1lkıyı bir arada tutmak i1in etrafında dolanıyor, kafasını eğip kulaklarını kısıyor, arada bir d1rtnala koşarak, g1z g1z1 g1rmeyen karanlığa dalıp uzaklaşıyordu. Ama y1lkı onun harıltısını, ayak seslerini duyuyordu. Sonra yine sinirli, 1fkeli bir halde geri

26/Elveda GQIsan geliyordu 1yer aygın. İşte bu gelişlerden birinde, G1lsan'yı h1l1 k1melenmiş y1lkıdan uzakta tek başına duruyor g1r1nce, hişımla 1zerine y1r1d1, onu y1lkıya katmak i1in karnına m1thiş bir 1ifte indirdi. G1lsan'nın nefesi kesilecekti ner-deyse. İ1inde bir Şeyler kopmuş gibi sarsıldı ve g11 doğruldu. O m1thiş 1ifteden sonra bir daha y1lkıdan aynlıp tek başına durmaya kalkışmadı. Hi1 unutamayacağı o 1iftenin acısıyla y1lkıya yanaşıp kenarda ama onlann yanında durdu.

Atlar sessiz, hınlıtısız dururken, uzaktan uzağa bir uluma duyuldu. G1lsan o g1ne kadar kurt ulumasını hi1 duymamıştı. Ulumayı duyunca bir an olduğu yerde donmuş gibi kaldı. Atlar irkildi, kulak kabarttılar. Şimdi 1ıt 1ıkmıyordu. Uğursuz, felaket habercisi bir sessizlik idi bu. Kar yağıyor ve G1lsan'nın burun deliklerine giriyor, başına 1sır 1sır d1şerek yığılıyordu. Sahipleri neredeydi? B1yle korkulu bir zamanda o neredeydi? Hi1 olmazsa sesini duysalar, isli gocuğunun kokusunu alsalar, biraz rahatlayacaklardı, ama ne kendi g1r1n1yor ne de sesi duyuyordu. G1lsan, faltaşı gibi a1ılan g1zlerle 1evresine baktı ve korkudan donup kaldı olduğu yerde. Karanlıkta, kann 1zerinden bir karaltının s1z1l1p ge1tiğini ve sonra kaybolduğunu g1r1nce artık yerinde duramayıp 1rkerek geri sı1radı. İşte o zaman, zaten korku i1inde bekleşen atlar 1rkt1, acı acı kişneyerek, olanca g11lerini ayaklarına vererek, belirsiz bir y1ne doğru koşmaya başladılar. Artık hi1bir kuvvet durduramazdı onlan. Dağdan yuvarlanan kayalar gibi birbirlerini s1r1kleyerek, iterek koşuyorlardı. G1lsan da neye uğradıklannı anlayamadan 1ılgınca koşuyordu y1lkının ardından. O sırada bir silah sesi duyuldu, ardından bir silah sesi daha. Atlar b1y1k bir g1r1lt1 1ıkararak koşsalar da sahiplerinin 1fkeli bağırmalannı duydular. Sesler 1nce geriden, yandan gehyordu. Sonra 1nden duyulmaya başladı. Y1lkı sesin geldiği y1ne koştu. O sesin ve kendilerinin sahibi Şimdi yanlannda, 1nlerindeydi.

Elveda G1lsan/27

Sesi kısılmıştı ama bağırmaya devam ediyordu: Kayyt! Kayyt! Kayt! (Dön! Dön! Dön!) diyordu efendileri. Yılkı onun sesiyle biraz yüreklendi ve peşinden koşmaya başladı. Tan atarken Tanabay yılkıyı eski yerine getirmişti. Atlar ofaya gelince durdular. Ama hâlâ korkudan titriyor, körük gibi soluyor, gövdeleri şişip şişip iniyordu. Bulut gibi buhar çıkıyordu sırtlanndan. Ateş gibi yanan dudaklarıyla kar yutuyorlardı. Tanabay da kar yedi. Yere çömelerek iki eliyle aldığı soğuk, bembeyaz kan yüzüne götürdü, bir süre yüzüjıdeki yangını söndürmek için öylece durdu, sonra avuç avuç yuttu o soğuk kan. Hâlâ dinmeyen, seyrekleşme-yen kar taneleri, atların sıcak sırtında eriyor, kirli-san bir su gibi, cıdavlanndan, sağrılanndan süzölüyordu.

Kalın kar eridi, kara toprak göründü, sonra yeşillendi. Gülsan da toparlandı ve eski gücüne kavuştu. Atlar tüylerini döktüler. Yeni tüyleriyle sırtlan parlamaya başladı. O pek şiddetli kış ve zorlu günleri sanki hiç yaşamamışlardı. Atlar o günleri hatırlamıyorlardı ama, adam unutmamıştı. Dondurucu ayazı, itin-kurdun uluduğu o soğuk geceleri, o bo-ranlı günleri at üstünde geçirdiğini, elini ayağını ısıtmak için çalı-çırpı yaktığını, ağlamamak için dudaklarını ısırđıđını, bahar geldiğinde, sulann kalın bir buz tabakası olup toprağı örttüğünü, sanki demirden olan bu kabuğu tepinen atların toynaklarının bile kıramadığını., unutmamıştı. O zorlu kışa dayanamayan zayıf atların düştükleri yerden kalkamadıklarını, ölüp gittiklerini de unutmamıştı. Sonra dağdan inip, kolhozun başkanına ölen atlann hesabını verirken, öfkeyle bağırmasını da unutmamıştı:

- Bana niye öyle bakıyorsun! Karşında bir faşist mi var! diye bağırmıştı. Yılkının kışlık korası nerde? Yemi, otu nerde? Tuzu nerde? Ağzımızı açıp yel yutarak geçiriyoruz

28/Elveda Gülsan

günlerimizi. Böyle mi yapacaktık bu işleri? Gel de nasıl bir keçe çadırda yaşadığımızı, çadırın tamtakır içini bir gör! Kuru ekmek bile bulamıyoruz. Savaş cephesinde durumumuzu bundan yüz kat daha iyiydi. Sen de orada oturup, bu atlan kendi elimle öldürmüşüm gibi bakıyorsun bana!

Bu sözler karşısında kolhoz başkanının kül gibi olan yüzüyle kendisine şaşkın, suskun bakışını da unutmamış-tı.Sonra öfkeye kapılıp böylesine ağır sözler söylediği için kendisini affettirmeye çalışmasını da...

- Sen... Sen beni bağışla, üzüntümden, acımdan konuştum böyle... diye kekelemişti.

- Asıl sen beni bağışla, dedi Çora. Sonra anbar memurunu çağırıp emretti:

- Ona beş kilo un ver!

Onun bu davranışı karşısında Tanabay'ın utancı daha da arttı.

- Peki, ana okulu ne olacak? dedi anbarcı.

- Hay Allah! Onu ne karıştırıyorsun? Her şeyi birbirine karıştırır yokuşa sürersin zaten! Ver! diye kestirip attı Çora.

Tanabay önce unu almamayı düşünmüştü. Yakında inek doğuracak, at sütünden kımız da yaparız, dişimizi biraz daha sıkar, ürün zamanına kadar dayanırız, demeyi geçirdi aklından. Ama Çora'nın

anbarcıya söylediklerini duyduktan ve yüzünün aldığı rengi gördükten sonra düşündüğünü söylemekten vazgeçti. Karısının işte o undan yaptığı lakşa çorbasını içerken ağızını nasıl yaktığını da unutmamıştı. Karısına:

- Beni yakıp öldürmeye mi niyetlisin, ne kadar çok kaynatmışsın bunu! diye kaşığı elinden bırakmıştı.

- Biraz soğut da iç, küçük bir çocuk değilsin ya, yavaş yavaş iç, demişti karısı.

Bunların hiçbirisini unutmamıştı. Mayıs gelmişti. Aygırlar birbirleriyle dövüşmeye, genç kısrakları kovalamaya başlamıştı. Yılkıcıların da raha-

EI veda Gülsarı/29

ü kaçmıştı bu yüzden. YıUacılar aygırları ayırmaya çalışıyor, bazen bu yüzden kamçılarını savurarak birbirleriyle kapıştıkları da oluyordu.

Gülsan'ın keyfine diyecek yoktu. Dilediğince koşuyor, oynuyor, şımarıyordu.

Bahar yağmurlarından sonra güneş pırıl pınl parlıyor, kara toprak yeşeriyor, düzlükler, yamaçlar yemyeşil uzanıyor, doruklarda hâlâ erimeyen karların beyazlığı göz ka-niaştınıyordu.

O bahar san yorga gençliğinin en güzel dönemini yaşadı. Topaç gibi ve kabank tüylü bir cabağı iken, şimdi, sı-nm gibi ince, büyük bir tay olmuştu. Boyu uzun, omuz arası geniş, kalçası dar, başı ise soylu yorgaya yaraşır biçimdeydi: Bir tutamlık fazla yağı yok, tümsek burnu, fıldır fıldır dönen tabak gibi yuvarlak birbirinden uzak gözler, kalın kıvnc dudaklar... Gülsarı'nın bu niteliklerinden haberi yoktu elbet. Onun işi gücü koşmak, yine koşmaktı. En çok sevdiği şeydi koşmak. Bu yüzden sahibine bir rahat nefes aldirmıyordu. Öteki tayları da koşturup peşinden sürüklüyor, onların arasında sarı bir yıldız gibi akıp gidiyordu: Çakıllı dere boyundan düzlüğe, düzlükten bayıra, dar geçitlerden dik yokuşlara koşuyor.. Koşuyordu. Hava karantp yıldızlar ışıldayınca, yıldı uykuya dalınca, Gülsarı bu kez de düşünde koşuyordu: Toynaklarıyla taşlan çınlattığını, kulaklarında rüzgârın uğuldadığını, ayaklarının altında toprağın kaydığını, tozlann savrulduğunu.. Bütün bunları işitiyor, koşup oynadığı yerleri görüyordu.

Sahibi Tanabay da onu, hayatının, yaşadığı ortamın bir parçası gibi görüyordu. Onu yadsımıyor, yadırgamıyordu. Atlara sert davranmıyordu Tanabay. Bazen koşup uzaklara gittiği zaman onun küfürlerini işitmiyor değildi. Bazen de yanından geçerken kamçısıyla arkasına hafifçe vururdu. Canı yanmazdı ama yine de şaşırır, ürperir ve başlardı koşmaya. Gülsarı ne kadar hırslanır, ne kadar çok koşarsa, yıl-

30/Elveda Gülsan

kıya doğru akan bir yıldız gibi gelirse, onun ardınca dörtnala gelen efendisi de o kadar keyiflenirdi. Tanabay'ın onu yüreklendiren sesi, hatta keyfinden şarkı söylemesi pek hoşuna giderdi Gülsan'nın. Böyle zamanlarda, koşu temposunu onun türküsüne uydururdu sanki. Zamanla bu türkülere iyice alıştı, onları belledi: Bazıları hüznü, duygulu, uzun, kısa, sözlü,

sözsüz bütün türkülerini. Sahibinin yalkıya tuz yalatmasından da çok hoşlanırdı Gülsan. Tanabay upuzun bir ağaç tekneye parça parça kaya tuzu dökerdi. Atlar tuz yalamayı pek sever ve bunu bir ziyafet sayarlardı kendileri için. Ama, işte bu tuzu yalamak Gülsarı'ya bir felâket getirdi.

Bir gün Tanabay boş bir kovaya vurarak "po! po! po!" diye atlan tuz yalamaya çağırırdı. Atlar koşup geldiler ve başladılar tuz yalamaya. Gülsan da onlann arasındaydı ve tadını çıkara çıkara tuz yalıyordu. İşte o sırada sahibi ve onun yardımcısı, ellerinde ucu kementli sopalarla yaklaştılar. Gülsan hiç umursamadı. Çünkü bu kementler binek atlan-nı, sağılacak kısrakları yakalamak için kullanılırdı. Ona hiç dokunmazlardı. Ama onun yanına sokulup, başını okşadılar ve at kuyruğundan yapılmış ilmiği boynuna geçiriverdiler. Gülsarı tuzağı anlayamamış, tuz yalamaya devam ediyordu. Öteki atlar boyunlanna kıl kement geçirilince huysuzlaşır, şaha kalkarlardı, ama Gülsan hâlâ kılım kıpırdatmıyordu. Epeyce tuz yaladığı için susamıştı. Atlann arasından kendine yol açıp su içmek için çaya gitmek istedi. İşte o zaman boynundaki ilmik sıkıldı ve Gülsan neye uğradığımı anlamadan irkildi. Hiç böyle bir şey gelmemişti başına. Hırıldadı, tepindi, şaha kalktı. Öteki atlar kaçıştılar. Sonunda kendim tuzağa düşürenlerle başbaşa kaldı. Sahibi önünde, yardımcısı da ardındaydı. Bu arada çocuklar da koşup geldiler. Bunlar, dağa sonradan gelen yalkıcılann çocuklanydı. Her zaman ata biner, oralarda dolamp Gülsarı'yı rahatsız ederlerdi.

Yorga dehşete düştü. Kurtulmak için tekrar tekrar şa-

Elveda Gülsan/31

ha kalkıyordu. Güneş gözüne vuruyor, gözünü kamaştıran halkalar oluşuyordu önünde. Dağlar yıkılıyor, yer sarsılıyor, insanlar birbirlerinin üzerine yağılıyordu sanki. Birden her yanım saran koyu karanlığı ön ayaklarıyla delmeye ça-

•, lışü.

Ama o ne kadar çırpınsa, ilmekde o kadar boynunu sı-
: kıyor, soluk almaşım zorlaştırıyordu. Sonunda adamları uzaklaştırmak için kendini onlann üzerine attı. O sırada boynunu sıkıkan ip biraz gevşedi ve Gülsan ipip ucunu tutan
| adimlan sürüklemeye başladı. Kadınlar bağırıp çağırarak çocuklann çadırlara doğru kovaladılar. Ama adamlar tekrar ayağa kalktılar ve ilmek Gülsan'nın boynunu yine ve da-..;, - ha çok sıkımaya başladı, nefesi kesildi, başı döndü.

* Sahibi, tuttuğu ipi koluna dolayarak yan taraftan yaklaştı. Gülsan tek gözüyle gördü onu. Adamın üstü başı yırtılmış, ağzı yüzü berelenmiş, toz toprak içinde kalmıştı. Ama gözlerinde bir kızgınlık, bir öfke yoktu. Soluk soluğa

• kalmıştı. Kam sızan dudaklarını kimildatarak, yavaş yavaş ve olabildiğince yumuşak bir sesle onu yatıştırmaya çalışıyordu.

- Gel Gülsan. Korkma, hiç korkma, rahat dur! Efendisinin ardından, ipi sımsıkı tutan yardımcısı da

geldi. Tanabay bir elini atın başına uzattı, onu okşadı ve geriye bakmadan yardımcısına seslendi:

- Yuları, gemi ver bana!

Yardımcısı atın başına geçirilecek takımı verdi. i -

Sakin ol Gülsan, sakın ol! Korkma!

Yorganın gözünü bir avucu ile kapatıp başlığı kafasına geçiri verdi.

Şimdi gemi ağzına geçirmek, eyeri sırtına vurmak gerekiyordu. Kafasına başlık geçirilince yine hınıldamaya, tepinmeye başlamıştı ama Tanabay onun üst dudağım sımsıkı yakalamıştı.

- Bükmeyi ver! dedi yardımcısına.

32/Elveda Gülsan

Elveda Gülsarı/33

Yardımcısı yorganın üst dudağının altına hemen kayış bükmeyi geçirdi ve çevirmeye başladı.

Yorga acılar içinde arka ayaklarının üstüne çöktü ve artık direnemedi. O anda soğuk demir ağızlık dişlerine çarparak şingirdadı, sonra kilitlenmiş gibi çakılıp kaldı ağzında. Adamlar şimdi sırtına bir şeyler koyuyor, göğüs altından kayışlar geçirip sıkıyorlardı. Kayış sıkıldıkça canı yanıyordu ama asıl acı veren ağzındaki o bükme, o demir ağızlık idi. Bu acı ile gözleri yuvalarından fırlayacaktı nerdeyse. Kıpır-dayamıyor, soluk alamıyor, canı müthiş yanıyordu. Bu acıdan, sahibinin üstüne nasıl bindiğini, ne zaman bindiğini anlayamamıştı. Yalnız ağzından o bükmeyi, o buruklukça acıtan şeyi çıkardıkları zaman biraz kendine geldi.

Bir an yine başı döndü ve sonra donup kaldı. Her yanı kayışlarla sarılmış, sırtına bir ağırlık çökmüştü. Yan gözle geriye bakınca, sırtında bir adamın oturduğunu gördü. O adamı silkinip atmak istedi sırtından. Ama o zıpladıkça ağızlık ağzını yırtıcak kadar sıkılıyor, üzerine oturmuş adamın topukları kanuna batıyordu. Çaresizdi. Yine de kişne-yerek olanca gücüyle şaha kalktı. Sonra başını öne eğip arka ayaklarını havaya kaldırdı, yana sıçradı, silkindi. Ama başka bir atın üzerinde olan ikinci adam yularının uzun ipini çekiyor, kaçıp gitmesini engelliyordu. O zaman o adamın çevresinde bir daire çizmeye başladı. O çember yolun bir noktada açılacağı ve oradan son hızla uzaklaşacağını umuyor, dönüyor, dönüyor, ama çember açılmıyor, çözülmüyordu. Döndü, yine döndü, durmadan döndü. Adamların isteği de buydu zaten. Sahibi kamçısını şaklatıyor, çizmesinin topu-ğuyla durmadan karnına vuruyordu. Yorga, onu sırtından iki kez atmaya başardı, ama iki defasında da adam kalkıp yine bindi üstüne.

Bu zorlu, eziyetli koşu sürüp gitti. Gülsarı'nın gözleri kararıyor, başı dönüyor, dünya dönüyor, keçe çadırlar dönüyor, merada otlayan atlar dönüyor, dağlar, gökteki bulutlar, her şey dönüyordu. Yorga yoruldu, yavaşladı, yürümeye başladı. Ter içinde kalmış, çok da susamıştı.

Adamlar ona su içirmediler. Akşam olunca eyerini de almadılar üzerinden. Yalnız kolanlarını gevşeterek bir ağa-!> ca bağlayıp bıraktılar. Gemin dizgini iki taraftan gerilip eyerin başına bağlandığı için başını dik tutmak zorunda kalıyor, sağa sola çeviremiyor ve uzanıp yatamıyordu. Üzengiler toplanıp eyerin kaltağına bağlanmıştı.

jG1lsan b1t1n gece 1yle durdu. Başına niden b1yle bir felâket geldiğini anlayamıyordu. Yenik, yılgın, 1z1nt1l1yd1. Başını hafif oynatacak olsa gem ağzını yırtarcasına acıtıyordu. Ağzındaki o demirin tadı da pek k1t1yd1. Ağzının kenarları yara bere i1inde kalmıştı. Kolanların v1cudunu sıktığım yerler ve eyerin vurduğu sırtı acıyor, sızım sızım sızlıyordu. Susuzluktan da 1lecekti nerdeyse. Derenin 1b1r yakasında, y1lkı, her zaman olduğu gibi yayılmış, otluyor-du. Onların kişnemelerini, toynaklarından 1ıkan sesleri, atlara gece bek1iliği yapan y1lkıcılarının bağırışlarını da duyuyordu G1lsarı. Ke1e 1adırların yanında ateşi, ateş başında oturup sohbet eden adamları, 1ocukların k1pek gibi ses 1ıkararak onları havlattıklarını... her şeyi duyuyordu. Kendisi, 1ylece duruyordu orada. Onunla kimse ilgilenmiyordu. Sanki herkes unutmıştı onu.

Biraz sonra ay doğdu, y1kseldi. Dağlar gecenin karanlık kuşağından sıyrılıp ay ışığında kendilerini g1stermeye, ağır ağır kımıldamaya b1y1meye başladılar. Y1ldızlar yery1z1ne iyice yaklaşnış, hatta yere inmiş gibi daha 1ok panl-dıyordu.

1ylece duran G1tearı'yı o sırada bir arayan vardı. Bu, kulun oldukları zamandan beri onunla koşup zıplayan, onunla otlayan, oynayan, ufak-tefek alnı sakarlı bir doru kısarak idi. G1lsarı onun kişnemesini işitti. Dişi tay yine G1lsan ile olmak, onunla koşmak istiyordu. Aygırlar onun peşine 1oktan d1şmeye başlamışlardı ama, o onlardan ka1ıyor,

34/Elveda G1lsan

G1lsan'yı arıyordu. G1lsan olsa yine onunla koşar, oynar, hep onun yanında olurdu. İkiisi de hen1z tam ergin 1ağa gelmiş sayılmazlardı.

G1lsan doru tayın sesini pek yakınında işitti, sesini hemen tanıdı. O da kişneyerek cevap vermek istedi ama, ağzını a1mak istediği zaman m1thiş canı yandı ve kişneyemedi. Sonunda doru tay onu buldu. Alnındaki ak sakar ay ışığında parlıyordu. Yanına sokuldu. Dereyi ge1ip geldiği i1in ayaklan ıslaktı. Serin suyun kokusunu da getirmiş oluyordu b1ylece. Başını G1lsarı'nın boynuna koydu, sımsıcak dudakla-nnı onun t1ylerine dokundurdu, başıyla d1rt1kledi. Hırıldayarak ve başını sallayarak G1lsan'yı 1ağırdı. Oysa G1lsan kımıldayamıyordu. Bu kez dişi tay onun boynuna asıldı, dişleriyle onu kaşımaya başladı. Yorga da onun boynuna dokunup aynı şeyi yapmak istiyordu ama, başını bile oyna-tamıyordu. 1yle de susamıştı ki! Ah doru tay ona i1ecek su getirebilse!

G1lsan'dan hi1bir karşılık g1rmeyen gen1 kısarak koşup gitti.

Derenin 1b1r yakasına ge1ip g1zden kaybolunca-ya kadar G1lsan ona baktı durdu. Sonra, g1z1nden iri iri damlalar d1şmeye başladı. Yorga G1lsıtfı 1mr1nde ilk kez ağlıyordu.

Sabah erkenden sahibi geldi yanına. Bahara uyanmış dağlara bakıp g1l1ms1yor, omuzlarını, boynun omurgasını k1t1rdetiyordu.

- Oy G1lsan oy! dedi. D1n beni 1ok yordun. Ne oldu? 1ok mu 1ř1d1n? Ee, tabii, buz gibi olmuşsun. Pekâlâ!

Tanabay G1lsan'nın boynunu okşadı. Yumuşak, sevgi dolu ses tonuyla konuştu. G1lsan onun neler s1ylediğini nereden bilecekti?

- Bana darılma, kızma dostum, diyordu Tanabay. Bugüne kadar başı boş koşup oynadın. Böyle sürüp gidecek değildi elbet. İşte şimdi bunu öğrendin. Alışacaksın. Doğru, çok canın yandı, ama ne yaparsın, hayat bu işte! Merak et-
Elveda Gülsan/35

me, her şey yoluna girecek, iyi günler göreceksin. Artık yolundaki taşlara ayağın sürçmez, hiçbir engel çıkmaz. Çok mu acıktın? Çok mu susadın?..

Tanabay Gülsarı'nın başlığını çözdü, ağzındaki gemi ûSulca çıkardı, sonra onu yedeğine alıp dereye götürdü. Gülsarı suya girince titredi, ürperdi, ileri atılıp başını derin suya daldırdı. Ah, ah! Ne güzeldi bu serin su! Ne güzeldi suya kavuşmak! Ve şimdi efendisine nasıl da şükran duyuyordu! -^

İşte böyle. Bir süre sonra Gülsan eyere de, kolonlara da iyice alıştı. Üzerindeki ağırlığı hissetmez oldu. Sahibi sırtına bindiği zaman, koşmak, kuş gibi uçmak istiyordu ama, Tanabay, taypalma yorganın o güzel gidişini bozmamak için dizginleri çekip onu yavaşlatıyordu. Sarı yorgayı, binicisini hiç sarsmadan, fırlatılan ok gibi dümdüz giderken görünler ona hayran kalıyor ve kenara çekilip seyrediyorlardı:

- Aşkolsun! diyorlardı, üstüne su dolu bir kap koysan damlası bile dökmeden götürür!

Eski yalkıcı ihtiyar Turgay, Gülsan'yi böyle görünce Tanabay'a teşekkür etmişti:

- Sağ olasın Tanabay, soyun sopun dert görmesin. Çok iyi yetiştirmişsin Gülsan'ı. Bak görürsün, asıl bundan sonra parlayacak onun yıldızı! demişti.

Kırık dökük arabanın tekerlekleri, eski bozuk yolda, ağır ağır, tıngır mıngır dönüyordu. Ara sıra at, adım atacak gücü kalmadığı için olduğu yerde durunca tekerlek gıcirtısı, o tıngır-mıngır sesleri de kesiliyordu. At durunca ve tekerlek sesleri kesilince, bu defa hayvan kendi yürek atışlarını duyuyordu: tum-top, tum-top!.. diye atıyordu yüreği.

Yaşlı Tanabay Gülsarı'nın biraz soluklanmasını, din-
36/Elveda Gülsan

lenmesini bekliyor, sonra yine dizginlere yapışıyordu:

- Hadi Gülsan, yürü yavrum, çok geç oldu... diyordu. Böyle, dura kalka birbuçuk saat kadar gittiler. Sarı yorga son bir kez daha durdu ve bir daha adımını atamadı. Öylesine bitikti. Tanabay telaşlanıp atın bir o yanına bir bu yanına geçti. Yalvardı:

- Ne oldu Gülsarı sana? Bak hava iyice kararıyor! Ama at artık onu arılamıyordu. Kendi başı kendine ağır geldiği için boynunu aşağıya doğru eğmiş, bacakları titriyor ve güçlkle durabiliyordu ayakta. Ama hala arabaya koşuluydu, yürek atışları da kulaklarındaydı: Tıp..tıp..tıp..

- Bağışla beni Gülsarı, bağışla! dedi Tanabay, Benim de aklım başımda değil, daha önce düşünmeliydim. Sen bu haldeyken arabanın ne önemi var. Lanet olsun arabaya, koşumlara, her şeye lanet! Yeter ki san sağ salim eve ulaştırayım..

Gocuğunu çıkardı, tartma kayışlarını çözdü, hamutu da atın başından usulca çıkarıp, koşumları arabanın içine attı.

- İşte, yapmamız gereken buydu, dedi ve gocuğunu tekrar giydi. Hamutsuz koşumsuz kalan cılız gövdesine göre kafası kocamandı ve soğuk, karardık bozkırın ortasında bir hayal gibi duruyordu. "Vah Gülsarım, vah! ne hale gelmişsin! Turgay merhum seni böyle görse, mezarından doğrulup kalkardı" dedi.

Tanabay atın dizginini eline aldı. Yola koyulup yavaş yavaş yürüdüler: Yaşlı bir at ve yaşlı bir adam: Arkalarında terkedilmiş kırık-dökük bir araba, önlerinde, batı taraflarında, kara yolun üzerine inen, sönmeye, kararmaya başlamış bir kızılık vardı. Karanlık, dağların üzerine kanadını düşürmeye, onların ve sonra bozkırın üzerine geceyi sermeye başlamıştı.

Tanabay yürürken sarı yorga ile ilgili uzak geçmişi,

I

Elveda Gülsarı/37

olayları, arkadaşlarını bir bir hatırlıyordu: "Hepimiz böyleyiz işte, diye düşünüyordu, birbirimizden pek farkımız yok. Ancak ağır hastalandığımız ya da öldüğümüz zaman hatırlıyoruz birbirimizi. O yitirdiğimizin ne iyi, ne eşsiz bir insan olduğunu, ne büyük iyilikler yaptığını, ancak o son demde anlıyoruz. İşte Gülsarı da ağzı var, dili yok bir hayvan! Onu kim düşünüp hatırlayacak? Kimleri taşımadı sırtında kimleri gururlandırmadı? Ama yaşlamp bu hale gelince herkes unuttu onu. Şu haline bak zavallının., ah o eski günler ah! Ne eşi bulunmaz bir yorga idi o!..."

Geçmişe uzanan günlerin anılarını bir bir aklına düşürmesine, Tanabay'ın kendisi de pek şaştı. O güne kadar hiç düşünmemişti bunları. Demek ki düşünmemek unutmak demek değilmiş. Aslında Tanabay unuttuğu için değil, istemediği için düşünmüyordu geçmişini. Düşünmemeye çalışırdı o acı veren geçmişi. Ama bugün, oğlunun ve gelininin 0 davranışlarını görüp, gelinin o acı sözlerini dinledikten sonra, karanlık yolda, son demlerini yaşayan sarı yorgayı yedeğinde götürürken, geçmiş yıllarını hatırlayıverdi.

Bu ağır düşünceler sanki bir ormandan ansızın çıkıp, batman batman doluyordu kafasına. Yorga gittikçe yavaşlıyordu. Tanabay önden gidip dizginleri çekiyor, kolu uyuşunca dizginleri omuzuna atıyordu. Sonra atı biraz dinlendirmek için durdu. Başlığı, dizginleri de çıkardı hayvanın başından:

- Hadi Sangül, dedi, sen önden bildiğin gibi yürü, ben de arkandan geliyorum. Korkma, seni bırakıp gitmem. Hadi, yürümeye çalış.. At önde, onun başğını ve dizginini omuzuna atan Tanabay arkada, yürüyorlardı.

Gülsarı ara sıra duruyordu. Biraz dinlenip tekrar adım atacak hale gelinceye kadar Tanabay da yanında bekliyordu. Sonra yine ağır ağır yola koyuluyorlardı: Gülsarı ara sıra duruyordu. Biraz dinlenip tekrar adım atacak hale gelinceye

38/Elveda Gülsarı

kadar Tanabay da yanında bekliyordu. Sonra yine ağır ağır yola koyuluyorlardı: Yaşlı bir at, yaşlı bir adam.. Yalnız ikisi.

Tanabay, bu uzun yolun üzerinde, bir zamanlar Glsa-rı'ya binmiş olarak ve tozu dumana katarak gittiği günleri hatırlayınca, dudaklarında acı bir glmsemi belirdi. Yorganın geçtiği bu yolda, gerilerinde, kuyruklu yıldızın kuyruğu gibi, ince uzun bir toz bulutu bırakırlardı. Bunu uzaktan görenler de, Tanabay'ın Gülsan ile o yolda gitmekte olduğunu hemen anlarılardı. Hava rüzgârlı değilse, Glsa-rı'nın toynaklarından çıkan o toz izi, tepkili uçağın gerisinden çıkan gaz çizgisi gibi uzun süre havada asılı kalırdı. O zaman, yakınlarında olan bir çoban, elini alnına götürüp gözüne siper yapar, yola bakarak "Aa, bu Gülsarı'dır, başkası olamaz!" derdi ve onun sırtındaki adama imrenirdi. O talihli adamın yerinde olmak isterdi. Böyle bir ata binmek, bir Kırgız genci için gerçekten büyük mutluluk sayılırdı.

Gülsan Gülsarı olalı, nice nice kolhoz başkanı görmüştü. Bunların içinde akıllı olanı da vardı, ahmak olanı da. Namuslusu da vardı, kötüsü de. Ama hepsi de, kolhoz başkanlıklarının ilk gününden son gününe kadar, Gülsan'ya binmişlerdi.

"Neredeydiler şimdi o başkanlar, başkarmalar? Sabahtan akşama kadar üzerinden inmedikleri Gülsarı'yı düşünüyor, akıllarına getiriyorlar mıydı hiç?" diye geçiyordu aklından.

Yaşlı at ve yaşlı adam, ağır ağır yürüyerek, çayın üzerindeki köprüye ulaşabildiler. Yorga orada durdu. Yere uzanıp yatmak için ayaklarını kırpmaya başladı. Ama Tana- • bay buna izin vermedi. Bir yatarsa bir daha kalkamazdı çünkü.

- Dayan Gülsan, kalk, sakın yatma! diye dizginle kafasına hafifçe vurdu. Sonra da ona vurduğu için kendine kızdı, bağırmaya başladı: "Anlaşana be hayvan! lmek mi isti-

Elveda Gülsan/39

yorsun sen! Hayır, böyle lmene izin vermem. Kalk, haydi kalk!..." Gülsan, dördü dört tarafa açılan ayaklarını güçlükle toplayarak doğruldu. İnleye inleye olduğu yerde durdu. Ka-,ranHk bastığı halde Tanabay atın gözlerine bakmaya korkuyordu. Gözlerine bakmadan boynunu, sağrısını okşadı. Sonra kulağım göğsüne yapıştınp yürek atışlarını dinledi. Hayvanın yüreği yosun kaplamış değirmen taşlarının dönüşü gibi, dura takıla ve pek düzensiz vuruyordu. Tanabay be- lini" pkp, çaresiz hayvanın yanında öylece bekledi. Çok beklemeden beline ağrılar girmişti. Sonra, uyuşan boynunu salladı, doğruldu. Kadere boyun eğmekten başka ne gelirdi elinden? Tehlikeyi göze alıp şimdi köprüyü geçecek, ana yoldan çıkıp çay kıyısında uzanan dar yola sapacaktı. Bu patika dağa doğru tırmanıyordu, ama eve ulaşmak için en kestirme yol da bu idi. Gerçi dağ içinde şaşırması da mümkündü, yine de tercih ediyordu o yolu. Evvelce buradan çok geçtiği için doğru yolu hatırlardı. Yeter ki at dayansırıdı.

İhtiyar adam öyle düşünürken, uzaktan bir motorlu aracın farları şavkıdı. Işık saçan iki göz, gecenin karanlığını yırttı, az sonra, ine-kalka, titreye titreye, yolu aydınlattı. Tanabay ve yorga, köprünün başında durup bekliyorlardı. Gerçi o aracın onlara bir yardımını olamazdı. Yine de, sebebini kendisi de bilmeden bekledi orada. "Bu ıssız yolda nihayet birileri göründü" diye düşündü. Bu

bir kamyonda. Yaklaşınca farlar gözünü kamaştırdı ve Tanabay ellerini gözlerine siper etti.

Kamyonun şoför mahallinde iki kişi vardı. Bunlar yaşlı adama ve kötürüm ata hayretle baktılar. Başksız, eyersiz ve sıska yaratık attan çok bir köpeğe benziyordu. Bir an, üzerine düşen parlak aşık, yaşlı adama yanındaki atı, bembeyaz iki hayalet gibi gösterdi.

Sürücünün yanında oturan ince uzun boylu ve kalpaklı delikanlı, şoföre:

40/Elveda Gülsan

- Çok tuhaf, dedi gecenin bu vaktinde, burada ne işi var bu adamın?

- Gelirken gördüğümüz terkedilmiş araba onun olmalı, dedi şoför. Sonra kamyonu durdurup başını pencereden uzatarak sordu: "Hey ihtiyar ne oldu? O arabayı yolda bırakıp giden sen misin?"

- Evet, benim, dedi Tanabay.

- Tahmin etmiştim. Terkedilmiş kınk-dökük bir araba, yanında yakınında kimseler yok. Belki koşum işe yarar diye baktık ama o da beş para etmez.

Tanabay hiç sesini çıkarmadı.

Şoför kamyondan indi. Nefesindeki keskin votka kokusu Tanabay'ın burnuna kadar geliyordu. Adam az ileride durup şarıl şarıl işemeye başladı.

- Peki ne oldu arabaya, niye bıraktın? diye sordu adam.

- At bitkin, çekemedi, çok yaşlı..

- Hımm. Peki nereye gidiyorsun?

- Eve, Sarıgov ' vadisine.

- Uff! diye bir ıslık çaldı şoför. Ta oraya dağın, ormanın içine ha? Ama ben o tarafa gitmiyohım. Atla kamyonun arkasına, seni sovhozda bırakayım, gece orda kalır, sabah evine gidersin.

- Sağ ol. Atı bırakıp gidemem.

- Bu ölüyü mü? İtiver dereye gitsin.. İstersen yardım edelim sana?

- Hadi bas git! dedi Tanabay kaşlarını çatarak.

- Eh, sen bilirsin, dedi şoför alaylı alaylı gülerek. Sonra da marşa basıp yanındakine: Bunamış bu ihtiyar! diye mırıldandı.

Kamyon hareket etti. Arkada lambalar kızıl bir ışıkla köprüyü aydınlattı. Kamyon geçerken eski köprü sarsılıp gıcırdadı.

1 Sangov: Bir Kırgız aşireti. "Govsarı" da denir (çevirenin notu).

Elveda Gülsarı/41

- Ne diye aşağıladın o ihtiyarı, aynı şey senin başına gelse ne yapardın? dedi sürücünün yanındaki adam.

Sürücü, dönemeçte direksiyonu kırarak ve esneyerek cevap verdi:

•• " - Boş versene sen! Benim başıma gelmeyen kalmadı zaten.

Yapması gerekeni söyledim ona. Anı gitmiş vahi kalmış o attan ne hayır gelir artık. Zaten at-araba eskiden kalmış. Bugün önemli o^n makinedir, tekniktir. Her yerde tek-nojbjı geçiyor artık. Savaşta da öyleydi. Onun gibi kartların damatların da zamanı geçti artık...

- Pek acımasızsın, hayvansın sen! dedi delikanlı

- Kapat çeneni! dedi sürücü.

Kamyon gitti ve buldukları yer bir an kapkaranlık • /! oldu. Tanabay'ın gözü karanlığa biraz alıştıktan sonra tekrar Sarıgl'un başına geldi:

- Hadi Sarıgl, dedi oğlum, gidelim artık!

Köprüyü geçtikten sonra Tanabay, atı, ana yoldan patıkaya çevirdi. Karanlıkta, çay boyunca uzanan ve güçlükle görünen patıkada ağır ağır yürüyorlardı. Dağların ardından Ay başına kaldırıyor, yıldızlar, soğuk gökyüzünde henüz cılız ve donuk parıltılarıyla yolu pek aydınlatmıyordu. Onun tam olarak doğmasım bekliyorlardı. Gülsarı'nın terbiye edildiği yıl ylkılar yaylada her zamankinden fazla kaldılar. O yıl gz uzun sürdü, kış da hafif geçti. Kar yine yağıyordu ama yerde kalmıyor, hemen eriyordu. Bu yüzden ot sıkıntısı çekmediler ve hayvanlar da kışı kolay atlattı. Bahar gelince ylkılar dağa çıktılar, bozkır çieklenince yine düze indiler.

Tanabay'ın savaştan sonra geçirdiği en güzel dönem belki o yıldı. Saçı sakalı ağardıktan sonra bir kır ata benzeyecek, yaşıllık dönemine girecekti. Genç yorga onun haya-

42/Elveda Gülsan

tına iki-üç yıl geç girmiş olsaydı, belki o yorgaya binip gezmenin keyfini süremeyecek, o erkeklik gururunu pek tatmin edemeyecekti. Altında Gülsan gibi bir yorga olunca, el-âle-me gösteriş yapmaktan da kendini alamıyordu. Böyle bir yorgaya binenin gösteriş yapmaması da biraz zordu doğrusu. Hele, dağdan köye gitmek için tarlaların arasından geçerken, çalışmaya giden kadınlarla karşılaşınca, eyerin üzerinde daha da dikleşir, yüreği coşkuyla dolardı. Onun bu coşkusunu sezen Gülsarı da daha bir alımlı-çalımlı yürümeye başlardı. Kuyruğunu yukarı doğru kaldırarak salları, rzgrda yelesi savrulur, ayaklan yerden kesilir ve binicisini kuş gibi uçurmak isterdi. Pek görkemli görünürdü. Beyaz kırmızı başörtülü kadınlar, yorgaya yol vermek için ekinlerin arasına kaışır, orada dizilip onu seyrederlerdi. Büyülenmiş gibi kımıldamadan, atın geçiş hızına göre başlarını çevirerek hayran hayran bakarlardı ona. Tam hizalarına gelince seslenirlerdi:

- Hey, ylkıcı, dursana biraz! der ve ardından glşr-lerdi.

"Elbet bir gün yakalarız seni!" derlerdi.

Gerçekten de yakaladıktan olurdu. El ele tutuşup yola dizilir, önünü keserlerdi. Ahh, ne güzel eklenirlerdi! Bu şakacı kadınların alaylarına karşı gelmek ne mümkün! Tana-bay'ı yaka paa attan indirir, iter kakalar, patırdı gürültü arasında elinden kamçısını çekip alırlardı:

- Söyle bakalım, bize ne zaman kırmızı getireceksin? Biz sabahtan akşama kadar tarlada iki büklüm olup çalışıyoruz, canımız çıkıyor sen ise yorgaya binip çalım satıyorsun! derlerdi.

- Sizi ylkıcı olmaktan alıkoyan mı var. Gelin siz de ylkıcı olun bakalım! Ama o zaman kocalannıza söyleyin, kendilerine daha genç başka kadınlar bulsunlar. Çünkü siz dağlarda soğuktan donup kalırsınız!

- Yaa, sen öyle san bakalım! Tanabay'ı yine tartaklamaya başarlardı.

Elveda Gülsarı/43

Ne denli yalvarsalar da, Tanabay onlann hiçbirini bin-dirmemişti Gülsan'ya. Kendisinden başka kimseyi bindir-mezdi. Başkaları bir yana, Bibican'ı bile bir kez olsun bin-dermemişti. Belki o da binmek istememiş olabilirdi. Bibi-can't'görünce Tanabay'ın yüreği hoplar, birden neşesi yerine gelirdi. Onunla karşılaşınca atın dizginlerini çeker, yavaşlatırdı.

*

"X) yıl Tanabay köy denetim kuruluna üye seçilmişti. Bu yüzden, işi gereğLsık sık köye inmek zorunda kalıyordu. Hemen her defasında o kadınla karşılaşır, göz göze gelirlerdi. Onu her görüşünde yüreği kafesinden çıkacakmış gibi heyecanlanır, neşesi yerine gelirdi. Gülsan onun bu halini gözlerinden, sesinden, el hareketlerinden sezerdi. Kadınla karşılaşınca Tanabay:

- Yavaş ol bakalım Gülsan, yavaş ol biraz! derdi.

Kadın önde, onlar hemen arkasında giderlerdi. Bazan hiç konuşmaz, bazen de fısıltı halinde konuşurlardı. Böyle zamanlarda sahibinin sesi tathlaşır, eli yumuşardı. Bu yüzden Gülsarı sahibinin rahatladığını sezerdi. Yine bu yüzden, yolda o kadına rastladıkları zaman sevinirdi.

O günlerde kolhozdaki işlerin pek kötü gittiğini Gülsarı nereden bilecekti? Orada çalışanların eline hiçbir şey geçmiyordu. Denetim kurulu üyesi Tanabay Babasov, merkeze her gelişinde durmadan sorar, yönetimdekileri sıkıştırırdı: "İşler niye kötü gidiyor, ne zaman düzelecek, güzel günler ne zaman gelecek? Halk daha ne kadar sıkını çekecek?.." derdi. Sahibinin bunu derdini, bu sıkıntılarını Gülsarı nereden bilecekti?

Bir yıl önce havalar kurak gitmiş, pek az ürün almışlardı. Kolhoz devlete, paylarına düşenden daha fazla tahıl, daha fazla hayvan vermek zorunda kalmıştı. Çünkü kolhozun tembellikle suçlanmaması için komşu kolhozların eksikliğini

44/Elveda Gülsart

de kapatmak zorunda kalmışlardı. Bu böyle sürüp gidecek miydi.

Kolhozcular ne zaman gün göreceklardı? Zaman geçip gidiyordu.

Savaş yılları ve zafer avuntusu gerilerde kalmış, unutulmaya başlanmıştı. Kolhozcular, kendi bahçelerinde yetiştirdikleri az-buçuk sebze ve kolhozdan aşırabil-dikleri yiyeceklerle kıt kanaat geçinebiliyorlardı. Kolhozun kasası tam-takırdı. Elde

edebildikleri tahılı da, etlde sütü de devlete maliyetinin çok aşağısında bir para karşılığında vermek zorunda kalıyorlardı.

Yazın hayvanlar yayılıp otluyor, olabildiği kadar besleniyor, ama kış gelince açlıktan ölüyor, kınıyorlardı. Ne ot vardı ne saman.

Koyun, sığır koralarının hali de pek perişandı. Ot-yem saklayacak yerleri, ağıl anbar yapacak malzemeleri bile yoktu. Bunları bulup buluşturup verebilecek kimse çıkmıyordu. Savaş yıllarında bakımsız kalan evlerinin perişan hali, yıkık-dökük durumları, şimdi daha da beterdı. Yarım yamalak bir ev kurabilenler, ancak açık-pazarda hayvanlarını patateslerini satabilenlerdi. Ev yapmak için gerekli malzemeyi ancak onlar bulabiliyordu.

- Hayır yoldaşlar, bu böyle olmamalı, böyle olmayacaktı. Büyük bir yanlışlık var. bu işte,*büyük bir kusur işliyoruz! diyordu kurul

üyesi Tanabay. İşlerin bu kadar kötü gitmesini aklım almıyor doğrusu. Ya biz çalışmasını bilmiyoruz ya da siz yönetmesini... Muhasebeci bir tomar kâğıdı Tanabay'ın önüne sürerek cevap veriyordu:

- Al işte! Bunlara bak da doğru olmayan, yanlış olan neymiş göster! İşte plan, işte ürettiklerimiz, işte devlete verdiklerimiz. Kasaya giren bu, çıkan bu, kalan bu! Kâr-kazanç yok. Daha ne istiyorsun? Önce durumu öğren, sonra konuş. Yalnız sen komünistsin de biz hepimiz halk düşmanı mıyız? Söze başkaları da karışır, kavgaya varan tartışmalar başlardı. Tanabay başını iki eli arasına alır "Nasıl oluyor, neden böyle oluyor?" diye düşünür, dalıp giderdi. Onu bu Elveda Gülsarı/45

kadar üzen, kendisinin canla başla çalışması değildi yalnız. Canını sıkan başka durumlar da vardı. Bazı insanlara diş biliyordu. O kişiler Tanabay'ı gördükleri zaman içlerinden "Yaa, nasılmış, gördün mü işleri ne hale getirdiniz!" der gibi kıs kıs güldüklerini, kendisiyle alay ettiklerini biliyordu. "Toprak sahibiyiz, kulakız diye, malımıza mülkümüze el koyarsın ha! Al, idare et bakalım. Sizi aç gözlüler sizi! Aç gözlü it; hırsız, itten artanı yalar işte böyle. Çek cezayı! Sa-valta geberip gidemedin!" der gibiydiler.

y Tanabay da onlara sert sert bakıyor ve içinden cevap veriyordu: "Durun hele! Önünde sonunda bizim dediğimiz olacak, sizin de hakkınızdan geleceğiz!" diyordu. Üstelik o adamlar kendisine yabancı da değildi. Bunlardan biri ağabeyi Kulıbay idi. Sibiryaya sürülmüş ve savaşa kadar yedi yıl orada kalmıştı. Kulıbay'ın çocukları da babalarına ben-zemişti. Onun yolundaydılar. Tanabay'ı itten aşağı görüyor, nefret ediyorlardı. Belki onların çocukları da akrabaları Ta-nabay'dan nefret edeceklerdi. Nefret etmelerinin bir sebebi vardı elbet. Aradan çok zaman geçmiş olsa da, ona yaptıkları Kulıbay'ın ve oğlunun yüreğini kanatmış, taş gibi oturmuştu. Kulıbay'ı, "Sen bir kulaksın!" diye sürdürmesi gerekir miydi? O, orta halli iyi bir çiftçi değil miydi? Kulıbay, babasının birinci kansından, Tanabay ise daha küçük ikinci karısından doğmuştu. Ama, Kırgız töresine göre, bir babadan olan çocuklar, bir anadan doğmuş gibi kanndaş sayılırlar. Buna göre Tanabay öz kardeşine el kaldırmış, öz kardeşine kötülük etmişti. O günlerde herkes bu olayı konuşmuş, dedikodusunu yapmıştı. Bugün geriye dönüp şöyle bir bakıyordu da, çok başka yargılara varıyordu. Tanabay ne yapmışsa kolhozun iyiliği için yapmıştı. Ama böyle mi yapmalıydı? Böyle yapması mı gerekirdi? Önceleri haklı olduğundan hiç kuşkusu yoktu.ama savaştan sonra, zaman zaman bu olayı uzun uzun düşünürdü. "Kendime de, kolhoza da boş yere düşman kazanmış değil miyim?" derdi kendi kendine.

46/Elveda Gülsarı

Elveda Gülsarı/47

O bu düşünceler içinde yüzerken yoldaşları onu dürtüp uyandırır: Ey, Tanabay, niye sesin çıkmıyor, uyuyor musun yoksa? derlerdi. Sonra yine başlardı o gürültülü tartışma: Kış ortasında ev ev dolaşarak gübre toplamak, sonra da götürüp tarlalara atmak

gerekiyor, ama arabaların tekerlekleri yok, onarmak için kereste ve demir çember gerek. Bunları almak için para nerde? Kim borç verir? Verse bile sonra nasıl öderiz? Banka boş sözlere güvenip kredi vermezdi. Eski sulama arkını da onarmaları, yenilerini açmaları gerekiyordu. Bu, başlıbaşına büyük bir işti ve üstesinden gelemezlerdi. Kış günlerinde toprak donar, kaskatı olur, kazma batmazdı. Bu yüzden kimseyi çalıştıramazlardı. Bahar gelince yapılacak ertelenmez başka işler vardı. Döllenecek hayvanları ayırmak, tohum ekmek, halka ve hayvanlara yakacak, ot toplamak... Bütün bu işlerden yeni arklar açmaya vakit kalmıyordu. Peki, koyun korasını, döl alma zamanı için gerekli kapalı korayı nereye, nasıl kuracaklardı? Koranın damı delinmiş, akıyor. Yetecek kadar ne ot var ne de başka yem. Sağıcılar da süt sağmaya yanaşmıyorlardı. Sabahtan akşama kadar çalışacaklardı da ellerine ne geçecekti? Kısası kısa iple kirmevl düğüm bağlanamıyordu. (Delik büyük, yama küçüktü). Daha nice işler nice sorunlar vardı! Bütün bu işleri düşününce insan ürperiyordu.

Durum böyle de olsa, cesaretlerini yitirmeden, bel-bo-yun eğmeden, parti toplantılarında ve kolhoz başkarmasın-da (idaresinde) sorunları dile getiriyor, çare arıyorlardı. Kolhozun başkarması (başkanı) Çora idi. Tanabay onun değerini çok sonra anlamıştı. Eleştirmek kolaydı. Tanabay'ın işi yalnız yılıklara bakmaktı, yalnız yılıktan sorumluydu. Oysa Çora kolhozun bütün işlerinden sorumluydu. Her şey ondan sorulurdu. İşler uz gitmeyince çalışanlar onun yakasına yapışıyor, merkezdekiler sık sık çağırıp ondan hesap

1 Kirmev düğüm: Gemicilerin izbarc başına benzeyen ama ondan daha sağlam, kısa iple atılamayan bir düğüm.

soruyor, azarlıyor; kıtlık, parasızlık onun sorunu oluyor, ama o yine de yılmıyor, gece gündüz çalışıyordu. Tanabay onun yerinde olsa, çıldırır, kendini asardı. Oysa Çora, hasta kalbiyle sonuna kadar direnmiş, kolhozun işlerini yürütmüştü. Kolhoz başkanlığından sonra iki yıl da partiyi örgütleme işinde çalıştı. Çora, insanlarla nasıl konuşacağını, onları nasıl ikna edeceğini çok iyi bilirdi. Tanabay kaç kez öfkeli bir şekilde hesap sormak için gelmiş, ama her defasın-di, Çora'yı dinledikten sonra sakinleşmiş, ideallerinin gerçekleşeceğine olan güveni tazelenmiş olarak ayrılmıştı. Yalnız bir defa, Çora'ya olan güveni sarsıldı. Ama bunda da asıl suçlu yine kendisiydi...

Tanabay, toplantı odasından kaşları çatılmış, suratı asılmış olarak çıktığı, bir hışımla ata bindiği, dizginlere sıkı sıkı asıldığı zaman, onun hangi ağır düşünceler ve dertler içinde olduğunu Gülsan bilemezdi. O yalnız öyle zamanlarda sahibinin mutsuz olduğunu sezerdi. Tanabay ona hiçbir zaman kırbaç vurmuş değildi, yine de öyle olduğu günlerde ondan korkardı. Ama, yol üstünde o kadına rastladıkları zaman, sırtındaki ağırlığın birdenbire hafifleyeceğini, sahibinin yumuşayıp dizginleri çekeceğini, onu durduracağını, kadınla fısıldanarak konuşacaklarını bilirdi. O zaman kadın parmaklarıyla onun yelesini tarar, boynunu okşardı. Hiç kimsenin elleri o kadının elleri kadar yumuşak, okşayıcı değildi. Ak sakarlı doru kırsağın dudakları

kadar sevimli, sıcak ve yumuşaktı onun elleri. Bu kadının gözleri de yeryüzünde başka hiç kimsede yoktu. Tanabay eyerin üzerinde yana doğru eğilerek konuşurdu onunla. Kadın bazen gülümsüyor, bazen kaşlarını çatıyor, bazen de 'olmaz!' anlamında başını sallıyordu. Gözleri, şınl şınl bir derenin dibinde ayışığı vuran taşlar gibi parlar, bir açılır, bir koyulaşırdı. Ayrılıp uzaklaşırken kadın bir kez daha arkasına bakar, başını sallardı. Bundan sonra Tanabay derin bir düşünceye daldı.

48/Elveda Gülsarı

Dizginleri gevşetir, yorgayı kendi haline bırakırdı. O da bildiği yoldan, hafif hafif yorgalardı. Sahibinin eyer üstünde olduğunu unutturdu. İki birbirlere habersiz kendi kendilerine giderlerdi sanki. Sonra hafiften bir yır duyulurdu. Tanabay hafif sesle bir türkü söyler, sözleri pek anlaşılmazdı, ama herhalde anılarda kalmış yiğitlerin yaşadığı dönemi ve onların aşklarını, acılarını anlatan sözlerdi bunlar. Gül-sarı, çok iyi bildiği yoldan, çayı geçerek ta yaylaya götürürdü sahibini...

Gülsarı öyle zamanlarda sahibini çok severdi. O kadını da severdi kendince. Onu uzaktan görür görmez, yürüyüşünden, duruşundan hemen tanırdı. Özellikle kokusundan anlardı o olduğunu. Onun kokusunu, sevdiği, çok iyi bildiği hoş bir otun kokusuna benzettir ve öyle algılardı. Karanfil kokusuydu bu. Kadın, kurumuş karanfil tanelerini boncuk gibi dizerek bir kolye yapmış, onu taşıyordu boynunda.

- Bak, görüyor musun Bibican! Seni nasıl da seviyor.. Hadi, biraz daha okşa onu! demişti Tanabay. Bak kulağını nasıl buzağılar gibi indiriyor.. Yılıksa olsa hiç böyle sakin durmaz. Bıraksam aygırlarla it gibi dövüşür. Ama bırakmıyorum, aygırlar bir yerini incitir diy^ korkuyorum, ne de olsa daha pek genç. Sık sık eyerleyip binişim de bu yüzden zaten..

Kadın imalı, dalgın bir cevap vermişti:

- Evet, Gülsarı beni seviyor...

- Ne yani? Başkaları sevmiyor mu demek istiyorsun?

- Öyle demek istemedim, biz unumuzu eledik, eleğimizi astık artık, ben yalnız senin adına üzölmek istemiyorum..

- Benim için üzölecek ne var ki?

- Çünkü sen başkasın, sonra çok üzölürsün.

- Peki sen?

- Kaybedecek neyim var ki? Ben bir dulum.. Cephe ölen bir askerin karısı. Ama sen...

Elveda Gül sarı/49

- Ben de denetim komisyonunda üyeyim. İşte, şimdi seni denetliyorum, diye işi şakaya vurmak istemişti Tanabay.

- Ama çok sık denetler oldun. Dikkat et ha!

- Ne suçum var ki? Buradan geçiyordum, sen de geçiyordun, karşılaştık. O kadar. Ne var bunda?

- Bu benim her zamanki yolum, ama şimdi asıl yoluma sapıyorum. Konuşmaya vaktim yok, hadi hoşça kal.

- Bibican, dur, bekle biraz!

- Niçin durayım Tanabay? Neye yarar? Sen akıllı adamsın. Benim derdim zaten başımdan aşıyor.

- Beni ne sanıyorsun, düşmanın mı?
- Hayır, ama kendinin düşmanısın sen.
- Nedenmiş o? Nasıl böyle düşünürsün?
- Sen ne dersen de, öylesin.

Ve kadın kendi yoluna yürüyüp gitti. Tanabay, göievi gereği dolaşıyormuş gibi, bir sokaktan öbür sokağa geçti ve sonra atın başım değirmenden yana çevirdi, oradan okulun önüne gidip bakü. Aslında gözünü belli bir yönden ayırmıyor, döne dolaşa kadının kaynanasının evinden çıkmasını bekliyordu. Bibican işe giderken küçük kızını kaynanasının evine bırakırdı, işten çıkınca da gelip onu alırdı. Onur-, kızının elinden tutup evden çıkışım, köyün kenannda bulunan kendi evine gidişini görmeden, onu bir kez daha seyretmeden ayrılmak istemiyordu oralardan. Bibican ela onun uzaktan kendisine baktığını seziyor, biliyor ama ona bakmamaya çalışıyordu. Kadının her halini seviyordu Tanabay: Yürüyüşünü, koyu renkli başörtüsünün içinde daha beyaz görünen yüzünü, kolundan tutup götürdüğü kızım... peşlerinden koşup gelen küçük köpeği bile sev lyordu.

Sonunda Bibican kendi evinin avlusuna girip kaybolurdu. Bundan sonra Tanabay da kendi yoluna devam ederdi ama, kadın yine hayalinde, gözlerimin önünde olurdu: İşte şimdi Bibican evinin kapısını açıyordu, yama üstüne yama

50/Elveda Gülsan

vurulmuş iş elbisesini çıkarıp, entarisiyle kuyuya su almaya gidiyordu. Sonra ateşi yakıyor, su ısıtıyor, çocuğunu yıkayıp temizliyordu.. İşte şimdi köyün sığırları meradan dönüyor, o da kendi ineğini karşılıyordu.. Artık, kapkaranlık ve sessiz evde yatağına girdiği zaman, Bibican, Tanabay'la kendisinin birbirlerini sevemeyeceklerini düşünürdü: Tanabay evli barklı bir adamdı. Onun yaşında birine âşık olması doğru olmazdı. İyi bir insandı o, ama her şey zamanında olmalıydı. Üstelik Tanabay'ın iyi bir karısı vardı ve onu incitmemeleri gerekirdi... Kadın, kendisini ve Tanabay'ı işte bu gerçeklere inandırmaya çalışıyordu. Kadın böyle düşünürdü ama bu düşünceler Tanabay'ı umutsuzluğa, mutsuzluğa sokardı: "Kaderimiz böyleymiş, neylersin!" der, gözlerini çayın karşı yakasındaki sisli havaya çevirir ve yanık bir türkü tuttururdu. O zaman her şeyi unutturdu: Kolhozu, çoluk-çocuğu, dostu,düşmanı, geçmiş, geleceği, her şeyi... Uzun yıllardan beri kendisine dargın olan üvey ağabeyi Kulıbay'ı, zaman zaman düşlerine girip onu kan ter içinde yataktan fırlatan savaş günlerini, bütün gerçekleri, her şeyi, her şeyi... Atın çayı nasıl geçtiğini, sonra karşıda yola nasıl devam ettiklerini hiç farketmezdi. Ancak yorga, üyire yaklaştıklarını sezince yürüyüşünü birden hızlandırır ve Tanabay da kendine gelerek dizginlere asılırdı:

- Trrr Gülsarı! Telaşın ne? derdi.

Dediğim gibi, Tanabay için de, yorga için de çok güzel bir dönemdi o. Yürük atın ünü, futbolcunun ününe benzer. Daha düne kadar mahalle arasında top peşinde koşan bir bacaksız bir de bakarsın bütün ülkeye nam salar, el üstünde tutulan bir şöhret olur. Gol

atmaya, ağları dalgalandırmaya devam ettikçe ismi de yayılır. Ama giderek yıldızı sönmeye

k -

Elveda Gülsan/51

başlar, sonunda unutulup gider. Onu ilk unutanlar da, genellikle vaktiyle ona övgüler düzüp göklere çıkarırlar olur. O anlı-şanlı futbolcunun yerini başkası alır.

» Yanş kazanan atın ünü de öyle başlar, öyle biter. Yarış kazandıkça ünü yankı yankı yayılır. Atla insan arasındaki tek fark, atın atı kıskanmamasıdır. Atlar bu konuda kıskançlık nedir bilmezler. Tanrıya şükür, insanlar da atlan kıskanmayı henüz öğrenemediler. Böyle diyoruz ama, belki yanı-lıjpruz. Kıskançlığın doksan türlü varmış. Sahibine düşmanlık etmek için atının maytabanına (toynağın yumuşak ortasına) çivi çakanları da biliyoruz. Hay aü kıskanan zavallı hay! Neyse, bırakalım bunu... İhtiyar Turgay'ın dedikleri oldu. O yılın baharında yorganın yıldızı iyice parladı. Genci yaşlısı herkes tanıdı onu. Bilmeyen kalmadı: "Gülsan!" "Tanabay'ın yorgası!", "Köyün övüncü, gururu..." diyor, onu dillerinden düşürmü-yorlardı.

Daha 'R' sesini bile telaffuz edemeyen, henüz koşup tozlu topraklı sokaklarda atçılık oynamaya başlayan çocuklar bile hep "Gülsan" olmak isterlerdi. "Ben Gülsarı'yım" derdi biri. "Hayır, Gülsan benim!" diye itiraz ederdi öteki: Annee, baksana şuna, Gülsan'nın ben olduğumu söyle! Hadi Gülsan, deeeh! Zuvvv!"

Şöhretin ne olduğunu, onun nasıl bir yücelik, güçlülük getirdiğini, sarı yorga, o büyük yarıştan sonra öğrendi. Bir Mayıs'ta yapılmıştı o yarış.

Bayram töreninden sonra çayın karşı kıyısındaki düzlükte gösteriler başladı. Çok büyük bir kalabalık toplanmıştı. Dağlardan, komşu kolhozlardan ve Kazakistan'dan pek çok insan gelmişti. Kazaklar kendi atlarıyla katılacaklardı yarışlara. Savaştan sonra böyle büyük bir şenlik, böyle büyük kalabalık ilk kez görülüyordu.

Tanabay o sabah erkenden kalkıp aünü eyerledi, başlı-
o2/Elveda Gülsan

ğını, üzengileri, kolanları her zamankinden daha dikkatli,! daha özenli olarak taktı. Gülsan sahibinin gözlerinin parıltısından ve ellerinin titremesinden olağanüstü bir şeylerin olacağını seziyordu. Sahibi çok heyecanlıydı:

- Hadi bakalım Gülsan, sana güveniyorum, yüzümü! kara çıkarma, beni küçük düşürme.. Kendini rezil mi edeceksin? Göreyim seni! diyordu.

O gürültülü kalabalıkta sabırsız, heyecanlı, meraklıydı. Komşu çiftliklerden gelenler atlarını eyerlemeye başla-] dılar.

Çocuklar, kimisi at üstünde, kimisi yaya, öteye beriye | koşuyor, yarışın bir an önce başlamasını istiyor, heyecanla! bekliyorlardı. Sonra atlılar çayın karşı tarafında bir araya] geldiler.

Gülsan, o büyük kalabalığı, onca atı bir arada görünce, başı döner gibi oldu. Göğün altı şimdi azan-kazanı idi. Kızıl, yeşil havlular, çevreler, kızıl bayraklar dalgalanıyor, göz kamaştırıyordu. Atları takınılan da pek süslüydü. Üzengi-) ler

şingirdiyor, kayışlara, başlıklara takılan gümüşler parlı--'! yor, göz alıyordu.

Yarışa katılacak biniciler atlarını bir araya getirdiler, j toplu halde durdular. Atlar sahipsizlanıyor, ön ayaklarının j toynaklarıyla yeri eşeliyor, bir an önce fırlayıp koşmak isti- !] yorlardı. Yansı düzenleyen ve yöneten aksakallar da atla- j rıyla dolanıp duruyorlardı onların yanında.

Gülsan kaslarının gerildiğini, gücünün arttığını hissetti. Vücudunu odlara salan bir ruha bürünmüştü. Bundan ı bir an önce kurtulmak için ok gibi fırlamak, olanca gücüyle!] koşmak istiyordu.

Sonunda aksakallar yarışçıların beklediği işareti ver- j diler. Tanabay atın gemini gevşetti ve yorga fırlayıp çıktı or- j taya. Önce, ne yana gideceğini bilemeden, toynaklarıyla 1. topraklan sıçratarak, şöyle bir kendi ekseninde döndü. Ve o 1

1 Azan-kazan: Her ağızdan çıkan ayn sesin, her türlü sesin birbirine karışmasından meydana gelen büyük gürültü.

Elveda Gülsarı/53

anda, uğul uğul bir ses çıktı kalabalıktan: "İşte Gülsan! Gülsan! Gülsan!"

Yarışa katılacak elli kadar atlı vardı.

Toybaşıl yarışçılara seslendi:

-"Haydi şimdi bir Fatiha okuyalım, hayır dua edelim, dedi.

Bunun üzerine, saçlarını ustura ile kazıtıp, başlarına birer beyaz çevre geçiren biniciler, ellerini açarak seyircilere doğiu biraz ilerlediler. Yüzlerce el kalktı, açıldı, dua edildi vellütün kalabalık "Amiin!" diye yüzlerini sıvazlayarak ellerini indirdiler.

Bundan sonra yarışçılar atlarını dokuz kilometre ilerideki başlama noktasına doğru dörtnala sürdüler.

Onların boş bıraktıkları alanda başka gösteriler başladı:

Güreşiyor, cirit oynuyor, birbirlerini düşürmeye çalışıyor, eyerden sarkıp yere bırakılan paraları topluyorlardı. Daha nice hünerler gösteriyor, seyircileri coşturuyorlardı.

Başlama noktasına giderken Gülsarı gemi dişliyor, diliyle itiyor, sahibinin dizgini serbest bırakıp kendini niye salıvermediğini ani ay amıyordu.

Sonunda, başlama çizgisinde başlarını bir hizaya getirerek dizildiler. Toybaşıl, atıyla, yarışçıların bir ucundan öbür ucuna giderek son denetimini yaptı, biraz yana açılarak elindeki beyaz mendili havaya kaldırdı ve büyük yarış başladı. Atların hepsi birden ok gibi fırladılar. Gülsan da fırlamıştı elbet. Şimdi toynaklar yeri dövüyor, yer sarsılıyor, gerilerinde bir toz bulutu yükseliyordu. Yarışçılar uran salıp2, atlarını dörtnala sürüyor, uçuyorlardı. Ama Gülsarı dörtna-

1 Toybaşıl: Toyu, şenliği, yarışı yönetenlerin başı

2 Uran: Aynı dâva uğrunda, aynı bayrak altında toplanmak ve savaşmak için millî parola. Genellikle boyların ya da eski, ünlü bir batının adı söylenerek çağrılır. Boyların ayrı ayrı uranları da vardır. Oniki Kazak boyunun ortak uranı

54/Elveda Gülsarı

la gitmesini bilmiyor, yorga gidişini hızlandırıyor sadece. Onun güçsüzlüğü de, gücü de bu yorga gidişiydi işte.

Atlar, bir süre yan yana idiler, sonra aralanmaya, açıl-! maya başladılar. Gülsarı bu durumu pek farketmedi. O yalnız öbür atların kendisini geçip gittiğini, tarladan ana yola \ çıktıklarını, atların toynaklarından sıçrayan kilin, çamurun, çakılın yüzüne gözüne geldiğini farkediyordu. Sağından so- \ lundan geçen atlıların uranlarını, kamçı şaklatmalarını du-! yuyordu. Havayı, kızgın tarladan ve taze pelinlerden çıkan bir koku kaplamıştı.

Koşu, yolun yansına kadar böylece sürdü. On kadar at ileriye doğru arayı iyice açmış, Gülsarı'nın yeşemeyeceği kadar uzaklaşmışlardı. Ötekiler Gülsarı'dan da gerideydiler. Artık, karışıklık, gürültü, patırtı dinmiş gibiydi. Gülsarı kendini geçip giden atları görüyor, sahibi ise dizginleri hâlâ sıkı tutuyor, bu da Gülsarı'yı çileden çıkarıyordu. Bu öfke ve yüzüne çarpan rüzgârdan gözleri kararıyor, güneş başına vuruyor ve onu üzerine yuvarlanan ateşten bir top gibi görüyordu. Sıcak ter içinde kalmıştı. Ama ne kadar ter atarsa o kadar hafifliyordu sanki. Kanatlanıp uçmak istiyordu.

Sonunda, önde giden atlarla yavaşladıkları, yorulmaya başladıkları görüldü. Oysa yorga gücünü harcamamıştı daha. Birden sahibinin "Haydi Gülsarı!" dediğini duydu. O andan itibaren de güneş topu üzerine daha hızlı düşmeye başlamıştı sanki. Gülsarı öndeki atlara bir bir yetişip onları geride bırakıyordu. O atlara binmiş olanların yüzlerinden öfke fışkırıyor, kamçılar saklıyor, ağızları açılıp dişleri görünen atları geçip gidiyordu. Gülsarı, binicisinin ve eyerin ağırlığını duymaz olmuştu. İçini saran yarış hırsı onu bir Döldül yapmıştı şimdi.

'Abak'tır. Uran salmak ya da uran çağırmak, günümüzde daha çok kökpar, bu-zakşı oyunlarında, at yarışlarında... vb. spor gösterilerinde yaygın olarak devam etmektedir (çevirenin notu). Elveda Gülsarı/55

Ama önünde biri karaköklü, öbürü ciyren2 donlu iki at daha vardı. Binicilerinin saklayan kırbaçları altında hırsla koşuyor, ama birbirlerini bir baş kadar bile geçemiyorlardı. İyi atlardı. Gülsarı'nın onlara yetişmesi epeyce uzun sürdü. "»Ama bir yokuşa geldiklerinde yetişti onlara. O yokuşu, dev bir dalganın köpükleri gibi taşıp tırmandı ve sonra, bir an, yerle gök arasında, ağırlığını tamamen yitirmiş gibi oldu. Soluğu kesilmişti. Yokuş aşağı giderken güneş daha çok ka-maştıyordu gözlerini. Onları geçmişti ama, az sonra ardından toynakların sesini yine duydu. Karakök ve ciyren peşin-'den yetiştiler, ikisi iki yanından onunla bir hızla koşmaya başladılar.

Şimdi atbaşı gidiyorlardı. Sanki koşmuyor da, yanya-'na öylece donup kalmış gibiydiler. Gülsarı iki aün gözlerini, uzanıp duran başlarını, gemlerini, gem kayışlarını görüyor--. du. Karakök inatçıydı. Ciyren at, heyecanla, kuşkuyla iki yanına bakınıyordu. Sonunda ciyren atın hızı kesildi. Bir an sağına soluna suçlu suçlu bakı ve sonra Sağgül onu göremez oldu. Gülsarı'nın Karakök'ü geride bırakması hiç de kolay olmadı. Çok hırslıydı Karakök.

Öfkeden gözleri donuk-laşmış, güçsüz kalan ayakları üzerinde ölürcesine koşuyordu. Doğrusu pek acıklı bir durumdu bu. Sonunda çaresiz o da yenilgiyi kabul etti. G1lsarı onu da geçmişti. Önündeki atları geçip geride bıraktıktan sonra G1lsan rahat bir soluk aldı. Şimdi ileride çayın panltısını, çayırı görüyor, bunlar gözünde halkalamıyordu. Derken, insanların

1 Karakök: Güvercin donlu (gri) atlara genellikle "kök at" denir. Bu donun koyusuna "karakök", demiri andıran tonuna "temir karakök", kızılımtırak olanına "Kızıl kök", ufak benekleri olanına "tarlan kök" denmektedir.

2 Ciyren: Al donlu attır. Tam al olanına "kan ciyren", biraz koyusuna "küren ciyren", biraz açığına "açık ciyren", ağız ve kasık kısımları sarımtırak olanına "şabdar" denir.

56/Elveda G1lsan

haykışlanını duydu. Ama, o kadar uzak görünüyordu ki o uzun yolun sonu! Birden soluğu kesildi. Gerisinde neler olduğunu, o iki atın kendisine yetişip yetişmediklerini bilemiyordu. Düşüp bayılacaktı nerdeyse.

Ama önündeki kalabalık dalgalanıyor, coşkun naralar atıyor, iki kola açılıp ona yaklaşıyordu. Şimdi daha. yakından, daha açık seçik duyuyordu onların sesini. "G1lsan! G1lsan! G1lsan!" diye bağınyorlardı. O sesler G1lsan'ya yeni bir güç verdi. Yüreklenip ok gibi atıldı ileri doğru... Şu insanların verdiği güce bir bakın!

San yorga, yeri göğü inleten ve etrafını bir çit gibi çeviren insanların önünden koşarak çayırı bir dolandı.

İş bu kadarla bitmiyordu. Şimdi, o coşkun kalabalık, G1lsan'yı da, sahibini de aralarına almıştı.. Onlan kendi hallerine bırakmıyorlardı. G1lsan biraz soluk alıp kendini toparlayınca, çevresini saran kalabalık biraz açıldı. Büyük ödölü kazanan tulpar1 ile binicisine yer açtılar. "G1lsan! G1lsarı! G1lsan!" diye yorgayı, "Tanabay! Tanabay! Tana-bay!" diye de sahibini alkışlıyorlardı. •

Bu sesler atın üzerindeki etkisini yine gösterdi. Yanş alanına gözleri alev alev yanarak, büyük bir zafer kazanmış kumandan edasıyla girdi. Artık, güzel, güçlü ve ünlü olduğunu anlamıştı. Zaferi kazanan Tanabay ellerini kaldırarak şükür duasını yaptı. Bütün kalabalık ellerini kaldırarak ona uydu ve akansular gibi yüzlerini sıvazlıyarak bir ağızdan "Amin!" dediler.

Sonra, yorga G1lsan, o kadar büyük kalabalığın içinden o kadım görüp tanıdı ve ona doğru yürüdü. Kadın "Amin" diye ellerini yüzünden indirirken görüp tanımıştı

1 Manas destanında geçen çok hızlı koşan savaş atlarına tulpar deniyor.

Elveda G1lsan/57

onu. Ön sırada duruyordu. Coşkulu, sevinçliydi. Bu defa, her zamankinden farklı olarak, başörtüsü beyazdı. Gün ışınlarıyla dere dibinde ışıldayan küçük taşlar gibi gözlerini, ondan ve Tanabay'dan ayıramıyordu. G1lsan, daha önceleri yaptığı gibi, gidip onun yanında durmak istiyordu. Sahibi onunla konuşsun, kadın da, ak sakarlı kısrağın dolgun ve sıcak dudaklarına benzeyen

parmaklarıyla onun yelesini tarasın, boynunu okşasındı. Ama, nedense, Tanabay onun dizginlerini başka tarafa çekiyor, kadına yaklaşmasına izin vermiyordu. Gülsarı sahibinin niçin böyle yaptığını anlamıyor, şaşıp kalıyor, kızılıyordu. Onunla konuşması gerekmez miydi? Onu nasıl görmüyordu?

Ertesi gün, Mayısın ikinci günü, Kökpar Oyunu''nda, Gülsan yine en güçlü at olduğunu gösterdi...

Atlılar, geleneklere uyup uran salarak, nâra atarak, dağ göçüyormuş gibi bir gürültüyle, yarış meydanına, kalabalığın olduğu yere indiler. Bu defa da yıldızı parlayan, herkesin gözdesi, Gülsarı idi. Bir gün önceki yarışı kazanıp bâygeyi (birincilik ödülünü) kazanarak halk arasında nam saldığı için, çoğunluk kökparın sonlarına kadar yine fazla koşturmadı, yormadı. At yarışlarının, atlı oyunların, en heyecanlısı, en meraklısı kökpar idi. Kökparı kapan, "alaman bâyge" denilen ödülü kazanmış olurdu. Kimin atı deneyimli ve hızlı, kim daha hünerli, kurnaz ve güçlü ise, kökparı o kapar, eyerinin üzerine atıp onu kendi köyüne götürür, böylece 'alaman bâyge'yi kazanmış olma şerefini de götürmüş olurdu köyüne. Bu oyuna herkes katılabilir, atının ve kendisinin hünerini, gücünü, şansını sınavabilirdi.

1 Kökpar: At üstünde oynanan bir takım oyunudur. Taraflar, meydana bırakılan, içi saman doldurulmuş oğlak veya buzağı tulumunu kapmak, kendi takımına kazandırmak için mücadele ederler.

58/Elveda Gülsarı

Halk, kökparın başlamasını heyecanla beklerken, Güneş, Kazak bozkırının ufkunda batacağı yere yaklaşıyor ve yusuvarlak bir yumurta sarısı gibi görünüyordu. Işığı azaldığı için artık gözleri kamaştırmıyordu.

Kırgız ve Kazak atlılar, akın akın doluyordu oyun alanına. Bunlar meydana bırakılan bir kökparı eyerden eğilip kapmak, onu kapanın elinden almak için at koşturuyor, itişip kakışıyor, geniş meydana asıl mücadeleyi verecekleri "alaman-bâyge" için hazırlanıyorlardı. Böylece epey vakit geçti.

Güneş batmak üzere olduğu ve gölgelerin iyice uzadığı bir sırada, aksakallar 'alaman-bâyge'ye izin verdiler. Kökpar serke''yi alanın ortasına bırakan toybaşı "Alaman!" diye bağırdı.

Kökparcılar bir anda kökpar serkeyi kapmak için atıldılar.

Çekişme, itişip kakışma başladı. Böyle güçlü ve çok rakip arasından kökparı yerden kaldırıp almak hiç de kolay değildi.

Atlar birbirlerini sıkıştırarak, dişlerini göstererek oldukları yerde dönüyorlardı. O zorlu, o büyük çekişmede Gülsan atların arasında eziliyor, boğuluyor gibi oluyor, açığa çıkmak istiyordu.

Ve Tanabay o oğlağı bir türlü ele geçi-remiyordu. O sırada bir ses yükseldi: "Kazaklar kaptı! Tutun, engelleyin!" Heybetli bir küren2 aygıra binmiş, sırtındaki asker gömleği, rakiplerinin çekiştirmesinden parça parça olmuş bir Kazak yiğidi, o kadar atının arasından oğlağı çekip almış, bacağının altına sıkıştırmış, baüya doğru gi-• diyordu.

- Tutun! Küren atı yakalayın! diye bağıırıyordu Kırgızlar.

"Tanabay! Onu ancak sen yakalayabilirsin, çabuk!"

Küren aygıra binmiş Kazak, şimdi baldırlarının üzerine aldığı kökpara abanmış, batmak üzere olan güneşe doğru

1 Kökpar serke: Kökpar oyununda kullanılan oğlak (tulumu).

2 Küren: Koyu al donlu at.

Elveda Gülsarı/59

uçuyordu. O alev topun içine girecek, kızıl dumanlara, ışınlara karışıp yok olacaktı sanki.

Gülsarı, sahibinin hâlâ dizgini niçin gevşetmediğini anlayamıyordu.

„ * Ama Tanabay işini biliyordu. Kazak yiğide, kendini kovalayan Kırgızlardan ve yardımına koşacak Kazak hemşehrilerinden uzaklaşması için zaman bırakıyordu. Kazak hemşehrileri onun bindiği aygırın çevresini sarıp ona siper olurlarsa bir daha onu yakalayamaz ve kökpar Kazaklara gi-deıdi. Tek kazanma umudu teke tek çekişmeydi.

! Kazak yiğidin bindiği küren aygır ok gibi fırlayıp Kazakları da, Kırgızları da geride bırakmaya başlayınca Tanabay sarı yorganın dizginini salıverdi. Gülsarı uçtu. Kaçan güneşi yakalayacakmış gibi bir hızla süzüldü. Şimdi bağış-- malar ve öbür atların toynak sesleri gittikçe geride kalıyor ve küren aygırla aralarındaki mesafe kapanıyordu. Kökparı da taşıdığı için küren aygırın yükü ağırdı ve Gülsarı'nın ona yetişmesi zor olmadı. Tanabay Gülsarı'yı küren aygırın sağına geçirdi. Kazak yiğit kökparı o tarafında tutuyordu. Gülsarı ile küren aygır atbaşı hizaya gelince Tanabay kökparı yakalamak için uzandı. Ama Kazak hemen sol yanına geçirdi kökparı. Tanabay şimdi onun soluna geçmek zorundaydı. Bu yüzden biraz geride kalıp bu kez solundan yetişti küren aygıra. Yırtık asker gömlekli Kazak da kökparı bu kez sağa geçirmekte gecikmedi. - Aferin! Gerçekten çok iyisin! diye bağırarak onu övmekten kendini alamadı Tanabay.

İki at yan yana, güneşe doğru koşmaya devam ediyordu.

Tanabay, Gülsarı'yı yeniden geriletip sağa geçmeyi göze alamadı. Kazak aynı şeyi yapacak, kökparı öbür tarafına geçirecekti. Onun için Gülsarı'yı küren aygıra yapışırca-sına yaklaştırdı ve bir anda Kazağın eyerine asıldı. Kazak uzaklaşmak istedi ama Gülsarı'yı geçmek ne mümkün! Ta-

60/Elveda Gülsarı

nabay, Gülsarı'nın hızı ve kendi çevikliği sayesinde küren aygırının boynuna kapandı. İtişip kakıştılar ama yine de kökp arı yakaladı ve çekm ;ye başladı. Tanabay'ın iki eli de boş olduğu için daha kolay hareket etmişti. Şimdi ikisi birden asılıyordu kökpara.

- Hadi Kazak kardeş, kolla kendini! diye bir nara attı Tanabay.

- Yok arkadaş! Alamazsın! dedi Kazak.

Asıl çekişme, itişip kakışma şimdi başlamıştı. Bir avı paylaşamayan iki kartal gibiydiler. Körük gibi soluyor, hırıldıyor, bağışıyorlardı. Kollarını birbirlerine dolamışlardı.

Birbirlerinin ellerine ve kökpara pençe gibi geçiriyorlardı tırnaklarını. İkisinin de birkaç tırnağı sökülmüş, elleri kan içinde kalmıştı. Onlar böylesine bir çekişme, kapışma içindeyken,

iki at ds olanca güçleriyle ve hırsıla koşuyor, güneşi yakalamaya gidiyorlardı!

Bir batırlık, yiğitlik ve beceri oyunu olan kökpara bize armağan eden atalarımız nur içinde yatsınlar! Ruhları şad olsun!

İki at yanyana koşuyor ve kökpar serke ikisi arasında gerilip hırpalanıyordu. Artık varış çizgisinepek yakındılar. Yarışçılar şimdi bağırp çağırmaı bırakmış, canlarını dişlerine lakmış, kökp; rı bütünüyle ele geçirip, üzengi kayışının altına almak ve sonra fırlayıp uzaklaşmaktan başka bir şey düi ünmüyonan ı. Kazak yiğidi güçlüydü, kolları uzun ve çekiç gibiydi. Ana Tanabay'ın da tecrübesi vardı. Tanabay birden sağ ayağını üzengiden çıkardı. Bir yandan kök-parı sımsıkı tutarkeı, ayağı ile küren aygırı itmeye başladı.Sonunda Kazak gencinin parmakları çözüldü. Kazak kökparı bırakırken hasmını uyarmaktan geri kalmadı:

- Sıkı tutun! diye bağırdı.

Gerçekten de Tanabay, olanca gücüyle kökpan çektiği ve küren aygın da ittiği için, salıverilen kökparla birlikte aü-run öbür tarafına düşmekten güç kurtuldu. Ama kökpar elin-

Elveda Gülsan/61

deydi artık. Onu kolu ve ayağıyla sağlama aldıktan sonra bir zafer narası attı ve yorgayı olduğu yere çevirerek küren aygırdan uzaklaştırmaya başladı. Şimdi Kırgızlara, kendi takım arkadaşlarına doğru koşuyordu. * Atlı arkadaşları bağıışıyordu:

- Gülsarı! Gülsan aldı!

Kazak takımından bir grup Tanabay'ın önünü kesmek için atıldı.

Bunlar:

J- Yakalayın! Tutun! Bırakmayın! diye bağınyorlardı birbirlerine.

Tanabay bunların, yardımına gelecek kendi takım arkadaşlarının önünü kesmelerine fırsat vermemeliydi. Atını olduğu yerde bir kez daha çevirdi ve Kazaklardan kaçmaya başladı. Gülsarı onun her hareketinden ne istediğini hemen anlıyor ve isteneni yapıyordu.

"Sağ ol Gülsanm! Canım ciğerim benim! Sağ ol" dedi Tanabay.

Gülsan bir kez daha olduğu yerde dönüp koşarken, Tanabay takım arkadaşlarının korumasına girmişti. Arkadaşları yetişip çevresini sardılar ve hep birlikte koşmaya başla-dılar.Bir o yana bir bu yana koşturan atlılar, o engin bozkırda kanatlarını gererek kavisler çizen kuşlara benziyorlardı. Nara atanlar vardı. Devrilen atlar .düşenler, atlarının peşinden sendeleyerek koşanlar vardı. Böyle bir yarışta, böyle bir oyunda bütün bunlar olurdu. Kimse kimseyi suçlayamazdı bu yüzden: Erlik göstermek ve er meydanında başa gelene razı olmak! Bunlar bir anadan doğmuş kardeşler gibidirler.

Güneş topunun büyük bölümü batmış, sadece ucu görünüyordu. Alaca karanlık çökmüştü. Alaman-bâyge, akşam serinliğinde, toynak sesleri ve başka gürültülerle, dalga dalga, uğul uğul ve yeri sarsarak devam ediyordu.

Artık bağıran çağırın yoktu. Kovalayan, kovalanan da yoktu. Yine de oyunu bitirmek istemiyor gibi koşturuyor-

62/Elveda Gülsarı

lardı atlarını. Bozkıra yayılıyor, kara bir dalga gibi bir tepeden inip başka bir tepeye tırmanıyorlardı. Grup grup, ama tam bir uyum içindeydiler. Yarışçılar niçin bağırıyor, niçin suskun ve yüzleri niçin gergindi? Bir ezgi mi dinliyorlardı? Kazak tamburası ile Kırgız kopuzu gümbürdediği zaman, tıpkı böyle bir uyumla at koşturuyor, dağlardan sel gibi iniyorlardı.

Şarıl şarıl akan çaya yaklaştılar. Gür çalılıkların arasından onun parlak köpüklerini görüyorlardı. Sonuna geliyorlardı artık. Çayın öbür yakasındaki Kırgız köyüne varacaklar ve oyun bitecekti. Tanabay ve onu çembere alan kök-parcı arkadaşları, yine birlikte koşuyorlardı. Gülsarı ortada amiral gemisi, öbürleri de onu korumakta görevli refakatçilerdi sanki.

Gülsarı çok yorgundu. Çok zor, çok ağır bir gün geçirmişti. Bacakları titriyor, yıkılacak gibi oluyordu. İki yanında iki yiğit başlığından tutup götürüyordu onu. Öbürleri de Tanabay'ın yanlarından ve ardından gelerek onu kolluyorlardı. Tanabay da çok yorgundu. Eyere attığı serkenin üzerine abanmış başı ileri geri sallanıyor, kendini zor tutuyordu. Yanında kollayanlar olmasa, Gülsarı da, Tanabay da adım atamazlardı. Belki eski zamanlarda, vuruşarak büyük zafer kazanan, yaralanan hatırları da, düşman eline düşmesin diye savaşçı arkadaşları böyle getiriyor, kurtarıyorlardı.

İşte, çay hemen önlerindeydi. Yeşil çayır, çakıllı geniş geçit oracıktaydı. Karanlıkta bile parlıyor, görünüyordu.

Atlılar, atlarını çaydan sürüp geçtiler. Su çalkalandı, köpürüp kaymadı. Atların nallan suyun dibindeki çakıllara çarparak sağır edici sesler çıkardı. İki yiğit, Gülsarı'yı ye-dekleyip karşı tarafa geçirdiler. Ne gam! Yenmişler, bâ-ygeyi almışlardı. Yiğitlerden biri Tanabay'ın elinden serkeyi abp köye koşturdu atını.

Elveda Gülsarı/63

Kazaklar çayı geçmeden kıyıda durup onları uğurladılar. Kırgızlar ise:

- Yarış için çok teşekkür ederiz, sağ olun! diye seslendiler..

- Siz de sağ olun hoşça kalın. Güz gelince yine karşılaşırız! dediler ve atlarının başını çevirip kendi köylerine yollandılar.

Hava çok karanlıktı. Göz gözü görmüyordu. Tana-bay'ı bir eve konuk etmişlerdi. Yorga da öbür atlarla birlikte, dışarıda bağlıydı. Gem vurulmaya ve binilmeye alıştıırıl-dığı günden bu yana hiç bu kadar yorulmamıştı. Ama o zaman daha küçüktü, şimdi ise anlı-şanlı bir tulpar olmuştu.

Kökparcılar bir evde toplanmışlardı ve herkes Gülsa-n'dan söz ediyordu.

- Haydi Tanabay, buyur Gülsan'nın şerefine içelim. O olmasa bâ-ygeyi kazanamazdık!

- Evet öyle, ama küren aygır da arslan gibiydi doğrusu. Binicisi Kazak yiğit de öyle. Görürsünüz, ileride o da nam salacak.

- Doğru. Gülsan'nın önünü kesmek için Kazak atlarından kaçıışı gözümün önünden gitmiyor. Ayaklarını öyle açıyor, öyle süzülüyordu ki karnı otlara değiyordu. Kazandı hayvan...

- Öyle. Eski batırların savaşa giderken bindikleri atlar herhalde böyle idiler. At değil, Düldül o! Düldül!

- Ey Tanabay, Gülsarı'yı kısrağa ne zaman salacaksın?

- Kısrağların peşinde dolanmaya başladı bile, ama biraz daha vakti var, hele tam gelişsin de.. Önümüzdeki baharda üyirin içine salacağım. Bu güz onlarla otlasın, kendini toplasın biraz...

Geç saatlere kadar içki sofrasında alaman-bâyge'den
64/Elveda Gülsarı

söz ettiler. Yarışın, çekişmenin nasıl geçtiğini, Gülsarı'mn üstün niteliklerini anlatıp durdular.

Adamlar evde onu överlerken Gülsan da dışarıda, gemini dilinin altından üstüne çıkararak terini soğutuyordu. Teri kurumaması için sabaha kadar ona ne su vereceklerdi ne de yem; ama canını sıkan açlık değildi. Omuzları sızım sızım sızılıyordu. Ayakları beton gibi kaskaü olmuştu. Ayaklarının maytabanlı ateş gibi yanıyordu. Alaman-bâygenin gürültüsü hâlâ çıkmamıştı kulaklarından.

Kökparcılarının naralarını hâlâ duyuyordu. Hırıldıyor, titriyordu. Şimdi asıl istediği, çayırdan yuvarlanıp sırtını kaşımak, silkinmek, üyir atlarıyla dolaşmaktı. Ama sahibi hâlâ gelip bakmıyordu ona.

Neyse... Sonunda sahibi çıkageldi. Karanlıkta sallanıyor, keskin bir koku yayılıyordu nefesinden. Oysa onun nefesinden böyle pis bir kokunun yayılması pek nadir görülürdü. Gülsan ne bilsindi bir yıl sonra yeni bir efendisi olacağını ve onun hep böyle kokacağını! Sarı yorga adamdan da, saçtığı o pis kokudan da tiksinecekti.

Tanabay yorganın yanına geldi, yelesini okşadı, başının altını sıvazladı:

- Nasılsın bakalım, terin soğudu mu biraz? Çok mu yoruldu? dedi. Ben de ölüyorum yorgunluktan. Bana öyle bakma, senin şerefine içtim biraz. Zaferi kutluyoruz. Az içtim, kararımı bilirim ben. Cephedeyken bile sarhoş olacak kadar içmezdim. Hadi Gülsarı, darılma bana, işte gidiyoruz kendi evimize. Orada bir güzel dinleneceğiz...

Tanabay atın kulaklarını sıkıştırdı. Evden çıkanlar!;; biraz konuştu. Sonra atlara binip her biri kendi yollarına gittiler. Bütün köy uykudaydı. Sokaklar sessiz, pencereler ışsızdı. Yalnız uzaktan, hafif hafif bir traktör sesi duyulu-

1 Maytaban: At toynağının altında ve iç ortasındaki yumuşak yer.
Elveda Gülsarı/65

yordu. Ay yükselmiş, dağların yukarısına çıkmıştı. Bahçelerde elma ağaçları tepeden tırnağa çiçek açmıştı ve dallardan birinde bir bülbül ötüyordu. Bu terkedilmiş sessiz köyde ne işi vardı bu bülbülün. Şakıyor, şakıyor sonra kendi se-siiti dinler gibi duruyor, yine şakıyordu.

Tanabay dizginleri çekerek atı yavaşlattı.

- Ah ne güzel bir sessizlik bu! dedi yüksek sesle. Bülbülün şakımasından başka çıt yok. Ne demek istediğimi anlıyor musun Gülsarı? Nereden anlayacaksın! Sen üyire git-rriâk istiyorsun, ben ise...

Demirci dükkânının önünden geçtiler. En kenardaki sokaktan geçip dere kıyısına inmeleri, oradan saparak üyi-rin bulunduğu yere doğru gitmeleri gerekiyordu, ama sahibi başka tarafa çevirdi atın başını. Köyün ortasındaki sokaktan geçip, o sokağın sonundaki bir kapının önünde durdular. Tanıdığı kadımn oturduğu evin avlu kapısıydı burası. Evin küçük kızının yanındaki hiç ayrılmayan küçük köpek havlayarak karşıladı onlan. Ama atı ve binicisini tanıyınca kuyruğunu sallayarak sustu. Sahibi eyerin üstünde sessiz duruyor, karar veremeden düşünüyordu. Sonunda derin bir iç çekerek dizginleri oynattı ve oradan uzaklaştırdılar.

At, yoluna devam etti. Tanabay aün başını çaya doğru çevirdi ve o yolda Gülsan'yi mahmuzladı. Gülsarı'mn istediği de buydu zaten. Bir an önce üyerin yamna varmak istiyordu. Çayırı geçip suyun kıyısına geldiler. Gülsarı 'run nalları çakılları dövüyor, suları sıçratıyordu. Su buz gibiydi. Çay geçidinin ortasına gelince, Tanabay birden dizgini çekip atı geriye çevirdi. Sahibinin bir yanlışlık yaptığını düşünen Gülsarı geri gitmek istemedi, ağız ile dizgini çekip ileri doğru gitmeye çalıştı. Geri dönmelerine ne gerek vardı? Bir gün içinde kaç defa koşacaktı? Onun bu düşüncelerine cevap olarak, Tanabay kırbacını Gülsarı'nın göğsüne indirdi. Sahibinin ona kırbaçla vurmasından hiç hoşlanmazdı Gülsan. Gemini hırsla garş-gurş dişleyerek çaresiz geri döndü.
66/Elveda Gülsarı

Bol otlu çayın yeniden geçtiler, geldikleri yolu yeniden aştılar ve yeniden o evin önüne gelip durdular.

Sahibi eyerin üzerinde pek huzursuz duruyordu. Dizgini bir o yana, bir bu yana çekiyor, ne yapacağını bilemiyordu. Kapının kanadını itti. Aslında kapının kanadı kink döküktü. Orta yarı açıktı. Kurumuş, eğrilmiş, iki direği kalmıştı yalnız kapı olduğunu gösteren. Köpek yine .havlayarak yanlanna geldi. Kuyruğunu sallayarak sustu. Ev sessiz ve pencereleri ışıksızdı. Tanabay attan indi. Gülsarı'yı yularından tutup avluya girdi. Pencereye yaklaşp hafifçe camı tıklattı.

- Kim o? dedi içerden bir ses.

- Benim Bibican, benim. Aç kapıyı.

İçeride bir ışık yandı ve cam hafifçe aydınlandı.

- Sen misin? Bu saate kadar neredeydin dedi, Bibican kapıyı açarak. Üzerinde yakası açık beyaz bir gece entarisi vardı. Kara saçları omuzuna dökülmüştü. Kadının kendi vücudunun kokusu ile o otun, karanfilin, kokusu geldi Gül-san'nın burnuna.

- Affedersin Bibican, dedi Tanabay, kökpardan çok geç döndük. Çok bitkinim. Aüm da çok yoruldu. Terini soğutmam gerek, biliyorsun yılki çok uzakta.

Bibican bir şey söylemedi.

Bibican'ın gözleri güldü, ay ışığı vurmuş dere dibindeki taşlar gibi parladı. San yorga, kadının yanına gelip yelesini okşamasını istedi ama kadın gelmedi.

- Uff! Dışarısı çok soğuk! dedi titreyerek. Ne dikilip duruyorsun, madem ki geldin gir içeri, iyi yalan uyduruyorsun ve güldü: Bir karar veremeyip at üstünde dolaşıp duracaksın sanmıştım.. Çocuk gibisin..

- Şimdi geliyorum, atı bağlayayım da.
- Şu tarafa, fırının yanına bağla.
Sahibinin elleri hiçbir zaman bu kadar titrememişti. Gemini ağzından alırken, kolanları çözerken, bu işi ilk kez

Elveda Gülsarı/67

yapıyormuş gibi eli kolu titriyordu. Kolanın birini çözmüş, öbürünü çözmeyi unutmuştu.

Bibican'la birlikte içeri girdiler ve lamba söndü.

At, içinde bulunduğu bu avluyu yadırgıyordu.

Ây, göğün ortasında, ışıl ışıl. Gülsan başını kaldınp uzaklara bakınca, o mehtaplı gecede sisler içine gömülmüş görkemli dağlan gördü. Hassas kulaklarını en ufak sese kabartıyor, çıt çıksa duyuyordu. Sulama arkının şarılıtısını, az önceMi traktörün uzaktan uzağa yayılan sesini, meyva bah-çesinge o yalnız bülbülün yanık yanık şakımasını, her şeyi...

Oralardaki bir elma ağacının beyaz çiçekleri uçuşup yorganın başına, yelesine dolmuştu.

Gecenin karanlığı yavaş yavaş açılmaya, aydınlanmaya başladı. San yorga vücudunun ağırlığını bir o ayağına bir bu ayağına geçirerek sahibini bekleyip duruyordu. Bundan sonra aynı yerde nice nice geceleri sabahlara kadar bekleyerek geçireceğini bilmiyordu henüz. Şafak sökerken Tanabay evden çıktı. Sımsıcak olmuş elleriyle Sangül'ün gemini takıp kolanlanm sıkmaya başladı. O güzel karanfil kokusu onun ellerine de sinmişti.

Bibican Tanabay'ı uğurlarken ellerini onun beline doladı. Tanabay da onu uzun uzun öptü.

- Bıyıklann diken gibi batıyor, diye fısıldadı kadın. Hadi acele et, ortalık iyice aydınlanmış çabuk bin atına.

Kadın dönüp eve girerken Tanabay fısıldadı:

- Bibican, gelsene biraz, dedi atı göstererek, "Onu da okşa biraz.yoksa üzülür".

"Ha, doğru ya, unuttum. Bak, başı elma çiçekleriyle örtülmüş... dedi gülerek. Ve sonra onu, ak sakarlı doru kısrağın dudaklan gibi dolgun ve yumuşak parmaklarıyla okşadı.

Çayı geçtikten sonra Tanabay bir türkü tutturdu. Gülsan bir an önce üyirin bulunduğu yere, oradaki atlara ulaşmak için hızını arttırdı.

68/Elveda Gülsan

Elveda Gülsan/69

O Mayıs geceleri Tanabay için çok güzel geçen geceler oldu. O ay atlara gece bekçiliği yapmak sırası onundu. Gülsan için de yeni gece hayatı başlamıştı. Gündüzleri öbür atlarla otluyor, dinleniyordu. Akşam olunca sahibi sırtına atlıyor, birlikte yalkıyı bir kuytuya götürüyor, ortalık kararınca Bibican'ın evine gidiyorlardı. Sabaha doğru, ortalık iyice aydınlanmadan ve kimselere görünmeden, güçlkle seçilen dar patikaları aşıp, yalkıyı bıraktıkları yere geliyorlardı. Sahibi yalkıyı topluyor, sayıyor, bir kayıp olmadığını anlayınca rahat bir nefes alıyordu. Gülsan için pek kolay bir hayat değildi bu. Sahibi Bibican'ın evine giderken de, oradan dönerken de pek acele ediyordu. O

karanlık gecelerde, geçit-çayır demeden hep koşuyordu. Ne yapsın, sahibi öyle istiyordu.

Gülsan'ya kalsa yılmadan hiç ayrılmazdı. Canı başka şeyler istiyordu. Artık o da tam bir aygır olmuştu. Üyir ile şimdilik geçiniyordu ama kısrağın yüzünden birbirlerine düşmanca bakmaya başlamışlardı. Gülsan zaman zaman kaz gibi havaya uzatarak, kuyruğunu kaldırarak kısrağın yolunu kesiyor, yüksek sesle kişniyor, sağnanna sokulup diş atmaya çalışıyordu. Diş atlar da bunu üyir aygırın kışkırtmak için fırsat biliyor ve ona sokuluyorlardı. Gülsarı'yı uzaklaştırmak için koşup gelen aygır onun epeyce canını yakıyordu. Çünkü hem daha büyük, hem de dövüşçüydü. Yine de Gülsan, geceler boyu Bibican'ın avlusunda bağlı durmaktansa, üyir başının hışmına uğramak pahasına kısrağın peşinde koşmaya razıydı. Orada bağlı durduğu gecelerde hep kısrağın düşünüyor, canı onları istiyordu. Durduğu yerde eşiniyor, tepiniyor, sonra yatışıyordu. Eğer o tatsız olay olmasaydı, kimbilir o geceler daha ne kadar sürerdi...

Gülsan her zamanki gibi o gece de, o kadının avlusunda, bağlı olduğu yerde, üyirdeki atları düşünerek sahibini bekliyordu. Uykusu geldiği için biraz kestirmek istiyor, ama yulan yüksek bir yere bağlı olduğu için uzanıp yatamıyor, biraz başını indirecek olsa bu defa da gem ağzını yırtar-casına acıtıyordu. Yine de olduğu yerde dalıp gidecekti neredeyse. Sessiz, ağır bir hava vardı ve gökyüzü bulutluydu. "Gülsan, dalıp gider gibi olduğu bir sırada, birisi sallıyor, dalları çekip eğirmiş gibi ağaçların hışırdadığını duydu. Bu arada bir rüzgâr çevrintisi oldu ve avluda boş bir kova devrilip tangur tungur ses çıkararak yuvarlandı. İpteki çamaşırlar savrulup uçtu. Köpek korkudan havlamaya ve oradan oraya koşarak sığınacak bir yer aramaya başladı. At ürktü, hınıldadı, sonra kulaklarını dikerek bir süre şaşkın durdu. Başını kaldırdığı zaman ufukta kapkara, korkunç ye kaynayan bir şeyin bozkıra, yılmının bulunduğu tarafa gelmekte olduğunu gördü. Bir an sonra koyu karanlık şimşeklerle yanıldı. Gök, bütün ağaçlar yıkılıyormuş gibi gümbürdedi. Hemen ardından gür bir sağanak boşanmaya başladı. Şimdi Gülsan, sırtına kamçı yiyormuş gibi tepiniyor, ipini koparıp yılmının yanına koşmak istiyordu. O korkunç felaket yılmının, onun cinslerinin üzerine geliyordu ve içgüdüleri onu cinslerini korumaya çağırıyordu. Mutlaka gitmeliydi at kardeşlerini kurtarmaya. Ama ipi koparamıyor, bu yüzden de çılgına dönüyordu. Yuları, game, onu oradan bırakmayan her şeye düşmandı, sağa sola atılıyor, tepiniyor, eşiniyor, yılmıya sesini duyurmak ve onlardan ses almak için acı acı kişniyordu. Ama cevap olarak ancak fırtınanın uğultusu geliyordu kulaklarına. Ah, o gece ipini bir koparabilse, yılm- ' kıya bir varabilseydiL.

Sahibi beyaz fanilesiyle evden fırladı. Ardından kadın da çıktı beyaz gece entarisini giymiş olarak. Ama bir anda

70/Elveda Gülsan

ikisi de sınıl-sıklam oldular. Çakan şimşeğin ışığında, ıslak yüzleri, korkulu gözleri görünüp silindi. Sundurma bir an için aydınlandı. Sonra korkunç bir gürleme oldu.

- Dur! Sakin ol! diye bağıırıyordu Tanabay an çözmeye çalışarak. Ama at onun sesini duyamıyor, onu o kılıkta tanı-yamıyordu. Hiddetle üzerine atıldı. Bu arada toynaklarının darbesi altında kalan finn çöktü. Tanabay koluyla başını koruyarak, duvara sürüne sürüne ona yaklaştı, başlığını tuttu ve kadına:

- Çabuk, çöz yuları! diye bağıırdı

Kadın yuları çözer çözmez, Gülsan kapıya doğru atıldı ve Tanabay'ı sürüklemeye başladı.

- Çabuk kamçıyı! Bibican kamçıyı uzattı.

- Dur! İnatçı hayvan! Dur yoksa gebertirim ha! diye kamçıyla atın başına vurdu. Ne yapıp yapacak, eyere atlayacaktı. Üyire ulaşmak, onların başında olmak zorundaydı. Fırtına onları kimbilir nereye kaçırmış, nereye sürüklemişti!

San yorganın amacı da bundan başka bir şey değildi zaten.

İçgüdüğü, o ilâhi.sezgi, bu kıyamet saatinde mutlaka onlann yanında olması gerektiğini söylüyordu ona. Bu yüzden kişniyor, şahlanıyor, kurtulup koşmak için ipini koparmaya çalışıyordu. Yağmur sel gibiydi. Şimşekler çakıyor, gök gürlüyor, fırtına uğulduyordu.

-Tut şunu! diye bağıırdı Tanabay.

Kadın başlığı tutunca o da sıçrayıp eyere atladı. Ama o daha eyere yerleşmeden Gülsan kadını su birikintileri içinde sürüklemeye başlamıştı.

Gülsan ne efendisinin sesine, ne kamçı darbelerine aldırıyor, yalnız içgüdüğüne uyararak, şimşekli geceyi ve amansız fırtınayı yanp kuş gibi uçuyordu. O güne kadar ne büyük yaşlarda, ne ödüllü koşullarda böylesine hızlı koş-mamışü. Kabanp taşan çaydan, kara çahlann arasından, de-

Elveda Gülsan/71

reden tepeden, artık hiçbir emrine boyun eğmediği efendisini alıp götürdü.

Tanabay, çılgına dönmüş atın kendisini nereye götürdüğünü anlayamıyordu bile.Yağmur yüzüne, gözüne.bütün gövdesine vuruyor, ama içi alev alev yanıyordu. Tek bir düşünce vardı kafasında:

"Yılkı nerede? Aman Tanm! Vadiye inip demiryoluna doğru gitmesinler, demiryoluna düşmesinler! Mutlaka kaza olur! Allahım, sen koru onlan! Ey Albak! (ervah, atalar ruhu) siz koruyun yılıkyı! Sakın aya-ğîfı sürçmesin Gülsarı! Sakın düşme! Beni yılıkyaya ulaştır" diyordu

Düzde, yokuşta, şimşekler karanlığı bıçak gibi yanp beyazlaüyordu, sonra yine koyu karanlık oluyordu. Fırtına yine uğul uğuldu, yağmur ise fırtınanın şiddetiyle kırbaç gibi iniyordu.

Gece, göz kamaştıran bir ışıkla aydınlanıyor, sonra ka-fanyor, sonra yine ışık, yine karanlık...

San yorga şahlanıyor, ağzını yırtacak gibi kişniyordu. Üyiri anyor, kendince onu bulmak, görmek için yakanyor-du: "Neredesiniz! Neredesiniz! Kişneyin, ses verin bana!" demek istiyordu. Ama onun sesine karşılık gök gürlemesi duyuluyordu yalnız. O yine ileri atılıyor, koşuyor, koşuyordu.

Bir karanlık, bir aydınlık oluyordu. Sonra yine karanlık, yine aydınlık...

Fırtına şafağa kadar sürdü. Sonra yavaş yavaş bulutlar seyrelmeye başladı. Ama doğu yönünde gök gürlemeleri devam ediyordu daha. Kara toprak bir koyun sürüsü, fırtına ve yağmur ise bir sürüye dalan kurtlardı sanki. Dişlenmiş koyunlar gibi kara yerden buğular yükseliyordu.

72/Elveda Gülsan

Birkaç yılmııcı bozkırda at koşturarak dağılıp kaybola-lan yılmııklarını arıyorlardı.

Tanabay'ın karısı ise Tanabay'ı anyordu. Tanabay'ın yardımına koştık için komşularla birlikte atlanmış, yılmıığı aramış ve bir kuytuda bulmuşlardı. Tanabay yoktu. Yolunu yitirdiğini sandılar.

Ama karısı Caydar onun yolunu şaşırmadığını biliyordu. Onlarla beraber olan komşu çocuğu birden bağırdı: "İste Caydar apa, Tanekeml geliyor bak!" diye atını dörtmala sürdü. Caydar apa2 ise atını kımlıdatmadı bile. Hiç sesin' "İkarmadan, bir başka türlü yolunu şaşırın kocasının gelişi seyretti.

Gece boyu koştıktan canı çıkan yorganın üstünde, ıpıslak fanilesi, şapkasız başı ve asık suratıyla, pek perişan, acınacak bir durumdaydı.

- Biz de sizi anyorduk Taneke, Caydar apa çok merak etti, çocuk sevinçle.

Ah çocuk ah...

- Yolumu şaşırđım, diye mınıldandı Tanabay.

Karısıyla böyle karşılaştılar. Birbirlerine tek söz etmediler.

Yalnız çocuk atlan getirmek için vadiye inince, kansı yumuşak sesle:

- Giyinmeye de mi vakit bulamadın? Talihin yokmuş! Çizmenle pahtolununun ayağında olmasına şükür. Hiç utanmıyor musun? Artık genç de değilsin. Çocuklar boyuna yetişti! Sen ise...

Tanabay hiçbir şey demedi. Ne diyebilirdi ki? Vadiye inen çocuk atlan toplamış geliyordu. Atlardan, kulun ve taylardan yitip giden yoktu. Hepsi tamamdı.

- Yürü eve gidelim Altıke, diye Caydar çocuğu çevirdi. Bugün hepimizin çok işi var. Fırtına çadırlara yıktı, gidip onaralım bari...

Tanabay'a dönüp yavaş sesle:

1 Taneke: Tanabay aka'nın kısaltılarak söylenişi

2 Apa: ana

Elveda Gül san/73

- Sen burada kal, dedi, yiyecek ve giyecek bir şeyler getireyim. Bu halinle insanlara görünmen hiç iyi olmaz değil mi?

- Ben aşağıda beklerim, dedi Tanabay.

İkisi de atlannı sürdüler. Tanabay yılmıığıya, otlağa doğru sürdü.

Güneş açılmış, hava ısınıyordu. Bozkırdan buğular çıkıyor, toprak canlanıyordu.

Yılmıkılar açılıp koşarak ve çamurlu yeri toynaklarıyla çiğneyerek çayı geçtiler ve bir bayıra çıktılar. Tanabay'ın önünde yepyeni bir dünya açılmıştı. Kaz kanadı renginde bulutlar şimdi ufukta kaz katan gibi görünüyordu ve çok yükseklerdeydiler. Ta uzakta, bozkınn bir ucunda, dumanını savura savura bir tren geçiyordu.

Tanabay atından inip yeşil otlann üzerinde biraz yürüdü. Ayaklannın dibinden bir boztorgay cik cik öterek pırr diye havalandı, biraz öteye kondu. Tanabay başını eğmiş, ağır ağır yürüyordu. Sonra birden yüzükoyun uzandı.

Gülsan sahibini hiç böyle görmemişti: Tanabay yattığı yerde sarsıla sarsıla ağlıyordu. Ömründe bir kez, son kez, ele geçirdiği artık yitirdiğini bildiği için bu ağlaması. Boztorgay ise hâlâ ötüyordu.

Bir gün sonra dağın yolunu tuttular. Gelecek bahara kadar dönmeyeceklerdi Göç kafilesi de çay boyunca yürüyerek köyden uzaklaşıyordu. Sürü sürü koyun, üyir üyir ylkı... Yük taşıyan beygir ve develer, ata binmiş kadınlar, çocuklar, yanlannda koşuşan uzun tüylü köpekler... İnsanlar bağıırıyor, atlar kişniyor, koyun-kuzu meliyor, her türlü ses çıkıyordu...

Tanabay ylkıyı düz ovadan geçirip, daha geçenlerde büyük bir yanšta şenlenen, yankılanan tepeye doğru sürdü. Yan tarafta kalan köye bakmamaya çalışıyordu. Oysa Gülsan, oradan geçerken, her zaman yaptıkları gibi köyün ke-

74/Elveda Gülsan

nanndaki o eve doğru yönelmiş, bu yüzden de sahibinden bir kamçı yemişti. Alnı sakarlı kısrağın dudakları gibi dolgun ve yumuşak parmakları olan kadının evine uğramadan geçip gittiler.

Ylkılar, çevik, hızlı adımlarla ilerliyorlardı.

Gülsan sahibinin bir türkü tutturmasını istiyordu o anda. Ama Tanabay susuyordu. Şimdi köy gerilerde kalmıştı. Hoşça kal avıl! Önlerinde dağlar vardı. Gelecek bahara kadar hoşça kal bozkır!... Ve dağlar önlerinde uzanıp gidiyordu...

Vakit ilerlemiş, gece yarısına az bir zaman kalmıştı. Gülsarı'nın daha ileriye gidecek gücü yoktu. Dura kalka, dinlene dinlene çay yatağına kadar gelebilmişti ama oradan öteye gidemiyordu. Tanabay durup düşündü. Gülsarı, bir insan gibi inin inin inliyordu.

Ayağını büküp uzanmak isteyince Tanabay bu defa engel olmadı.

At, soğuk yere uzanıp yattıktan sonra da, başını bir o yana bir bu yana çevirerek inlemeye devam etti. Üşüyor, titriyordu. Tanabay üzerindeki gocuğu çıkanp hayvanın üzerine örttü.

- Gücün kuvvetin kalmadı değil mi? Çok mu kötü durumdasın? Bittin, mahvoldun Gülsan. Oysa eskiden hiç üşümezdin sen...

Tanabay söylenip durdu ama artık at onu duymuyordu. Yüreği kafasının içindeydi. Yürek atışları, kafasını, ku-laklarını dolduruyor ve başka bir ses duyurmuyordu. Kovalanan bir atın yüreği gibi hızlı atıyordu yüreği: Dur-durs, durs tump, durs? tump, durs-tump.. diye.

Ay doğdu, şavkı dağlara vurdu ve sonra kendi halesinin ortasında gökyüzüne asılıp kaldı. Bir yıldız sessizce kayarak kayboldu.

Elveda Gülsan/75

- Sen biraz yat, dedi Tanabay ben biraz çalı-çırpı topla-yayım. Çevrede dolanıp geçen yıldan kalma kuru ot saplarını topladı, bunları kucaklayıp getirdi. Elllerine diken batmış kamıyordu. Belki gerekir diye çakışım da yamna alıp dere kenanna indi. Orada kurumuş fidanlar bulunca pek sevindi. Şimdi iyi bir ateş yakabilirdi.

Gülsan eskiden yanında ateş yakılınca pek ürkerdi. Aftıa bu kez o alevlerden hiç korkmadı. Ateşin ısı ve dumanı onun vücudunu yalayıp geçiyordu. Tanabay ateşin ba-şında, bir çuvalın üzerinde oturuyor, ateş zayıfladıkça kuru ot ve dallan üstüne atıyordu. Arada bir kalkıp atın üstünden kayan gocuğu düzeltiyor, tekrar örtüyor ve yine ateşin başına geçip ellerini ısıtıyordu.

Gülsan biraz ısınınca titremesi kesildi. Ama gözlerinin önündeki san perde kalkmamıştı. Göğsü sıkışmış, güçlkle nefes alıyordu. Alevler bir yükseliyor, bir alçalıyor, ateşin başında oturan ve bir zamanlar sahibi olan yaşlı adam da gözüne bir görünüp bir kayboluyordu. Kendinden geçmiş olan at şimdi, sahibiyile birlikte, fırtınalı, çok yağışlı bir gecede, bozkırda çılgınca koştuğunu, kişneyip şahlandığını, yok olan yilkısını bulmak için uçtuğunu görüyordu. Şimşeklerin çakıp çakıp sönmelerini de.

Gece, göz kamaştıncı bir ışıkla aydınlanıyor, sonra kararıyor, sonra yine ışık, yine karanlık...

Bu aydınlık dünyada, sürü besleyerek göçebe hayaü yaşayanlar için, yaylaya çıkmanın pek de kötü bir şey olmadığını göstermek istercesine, kış çekildi ve yerini altı ay sürecek yazı bıraktı. Havalar ısındı. Hayvanlar yeşeren yaylaya yayıldılar. Yine bayramlar olacak, yarışlar, ödüllü oyunlar düzenlenecekti. Yilkılar döllenecek, koyunlar kuzulaya-

76/Elveda Gülsarı

cak, yün kırılacak, gereğinde yavrular iki anadan süt emecek, bakımları yapılacak, damgalan vurulacaktı. Et kombinasına hayvan götürecekler, et ve süt bollaşacak. Herbiri-nin hayatında değişiklikler olacaktı. Kimisi âşık olacak, kimisi sevdiğinden ayrılacak, birileri dünyaya gelecek, birileri dünyadan göçüp gidecekti. Yatılı okulda çocukları başarılı olanlar sevinecek olamayanlar üzülecekti. "Derslerin-nin iyi gitmediğini bilseydik ya da bizim yanımızda okusa-lardı daha başarılı olurlardı" diye söyleneceklerdi. Pek çok işleri olacaktı ama kış ve kışın çekilen sıkıntılar bir süre unutulacaktı. Yiyecek kıtlığı, hayvanların kırılıp gitmesi, yilkılar, çadırlar, yıkık ve soğuk koralar, kış gelinceye kadar tutanaklarda unutulup kalacaktı... Sonra, kış, ak buğrasına binip yine gelecekti. Çobanlar nerede olurlarsa olsunlar, kış onları dağda kırdı arayıp bulacak, sıkıştıracak, cin gibi çarpacaktı... Ve çobanlar, bir süredir unuttukları sıkıntıları, acıları yeniden yaşamaya başlayacaklardı. Kış yirminci yüzyılda da olsa, çok eski zamanlardan beri nasıl idiye yine öyleydi.

O yılki kış da işte böyle gelip gitmişti. Kışı sağ salim atlatmışlar, sıskalaşan, iyice zayıflayan hayvanlar baharda bozkıra inip yayılmışlardı.

Tanabay bu baharda Gülsarı'yı üyire saldı. Aygır olmuştu artık. Ona pek eyer vurmuyor, çok az biniyordu. O, gücünü kısraklara saklamalıydı artık.

Gülsarı'nın çok iyi bir aygır olacağı belliydi. Kulunları, cabağılan nasıl kollayıp koruduğunu bir görmeliydiniz. Bir cabağı, bir kulun anasından biraz ayrılacak, üyirden uzaklaşacak olsa, Gülsan koşup geliyor, başıyla, burnuyla, onları iterek üyirin

içine sokuyordu. Bir üstün özelliği de şu idi: Birileri gelip atlan rahatsız etmeye kalkışsa, hemen üyi-ri toplayıp başka bir yere götürüyordu.

O kış kolhozda bazı değişiklikler oldu.Yeni bir başkan gelmişti, Çora görevi ona devretmiş, kendisi hastahanede

Elveda Gülsan/77

yatıyordu. Kalbi iyice teklemeye başlamıştı çünkü. Tanabay her gün hastahaneye gidip arkadaşının hatını sormak istiyordu ama işten vakit bulamıyor, aynlamıyordu. Malcı, i yılkcı dediğin, çok çocuklu bir aile reisi gibidir. İşi hiç bitmez. Özellikle ilkbahar ve kış mevsimlerinde başını kaşıyacak vakit bulamaz. Hayvanlara bakmak bir motorlu araca bakmak gibi olmuyordu ki! Elindeki motor olsa, durdurur, 'gidersin... Kısacası Tanabay hastahaneye arkadaşını gör-Jmeye gidemedi. Üstelik artık yardımcısı da yoktu. Yardımcı çekip gidince, karışım yardımcı kadrosuna geçirmişti. Ücretler hiç de öyle tamah edilecek bir şey değildi ama yine de iki kişinin kazancı, iki ayn musluk sayılırdı, biraz daha fazla para geçerdiler.

Ama kansı Caydar'ın süt çağında bir bebeği vardı kucağında.

Yılkiya nasıl baksın? Bu yüzden bütün işler Tanabay' a kalıyor ve o da gece gündüz attan inmiyordu. Komşu yılkcılara: "Biraz benim yılkiya da göz-kulak olun" diye gitmek istediği zaman, Çora'nın hastahaneden çıkıp evinde yattığını öğrendi. O zaman onu daha sonra, dağdan indikleri vakit kansıyla birlikte ziyaret etmeye karar verdiler. Ne var ki, ovaya inip yerleşmelerine zaman kalmadan o korkunç olay geldi başlana. Tanabay'ın her hatırlayışında yüreğini yakan bir olaydı bu.

Yorga Gülsan'nın ünü, aynı zamanda bir felâket getirmişti ona. Ünü arttıkça üst düzey yöneticilerinin gözüne batıyor, onlann ona sahip olma emellerini arttırıyordu.

O gün Tanabay yılkiyi erkenden çayıra salmış, sabah çayım içmek için evine dönmüştü. Kahvaltı sofrasında kızını dizine oturtmuş, bir yandan kahvaltı ediyor, bir yandan da kansıyla aile sorunlarını konuşuyorlardı. Kasabaya inip yatılı okulda okuyan çocuklarını görmek istiyordu. "Oraya

78/Elveda Gülsan

kadar gitmişken istasyon yakınında kurulan pazara da uğrar, çocuklara ve hanıma üst-baş alırım" diye düşünüyordu. Çayını yudumlarken karısına:

- Caydar, madem ki durum böyle, ben yorgayı eyerliyorum, bir daha vakit bulamam, yorgaya eyer vurmuyacağım artık, bu son, dedi.

- Sen bilirsin, dedi karısı.

Bu sırada dışarıdan toynak sesleri işitildi. Tanabay karısına:

- Çık bak bakalım, biri geliyor galiba, dedi. Karısı evden çıktı ve döndü:

- İbrahim.. At çiftliği başkanı... Yanında genç biri de var.

Tanabay istemeye istemeye kalktı. Kızını da kucağına alarak dışarı çıktı. Tanabay at çiftliği başkanı İbrahim'i hiç sevmezdi. Ama gelen konuğu geri çeviremez, ağırlaması gerekirdi. Bu adamı niçin sevmediğini de bilmiyorduTana-bay. Gülerüzlü bir adam olmasına

rağmen kanı ısınmamış-tı, ona nedense hiç güvenmiyordu. Belki hiçbir şey yapmadığı için hoşlanmıyordu ondan. Adam, bütün gününü büyük deftere birtakım sayılar yazmakla geçirir, ortalıkta görünmezdi. Adı var da kendisi yok gibiydi. Yılkı çiftliğini iyileştirmek, işleri tamamlamak için hiçbir şey yapmazdı. Yılkıcılar kendi bildikleri gibi hareket ediyorlardı. Parti toplantılarında Tanabay onun bu davranışını dobra dobra eleştiriyor, işlerin görülmediğinden yakınuyordu. Başta İbrahim'in kendisi olmak üzere oradakiler bu yapıcı eleştirilerinden dolayı ona teşekkür eder, başlarını sallardı ama sonunda değişen bir şey olmazdı. Neyse ki yılkıcılar işlerini bilen adamlardı. Çora onları kendi eliyle seçip almıştı.

İbrahim atından indi. İki kolunu birden havaya kaldırarak:

- Esselamü aleyküm, bay! dedi. O yılkıcıların hepsine 'bay' diye hitab ederdi.

Elveda Gülsan/79

- Aleyküselam, diye onun elini sıktı, Tanabay biraz soğuk davranarak.

- Mallar canlar iyiler mi? Nasılsınız? dedi İbrahim ablak yüzüyle her zamanki gibi gülümseyerek.

- İyi, çok şükür.

- Allah razı olsun, siz varken benim gözüm arkada kalmaz.

- Buyrun, içeri girin.

I, Caydar konuklara yeni yaygıyı serdi, üzerine de yu-1 muşak postları koydu. İbrahim Caydar'a da gülümsedi:

- İyi misiniz Caydar baybişe? Sağlığınız nasıl.beyini-ze iyi bakıyor musunuz?

- İyiyiz, iyiyiz. Şöyle buyrun, rahat edin. Tanabay karısına:

- Kıımız getir, dedi.

Kımız içtiler ve biraz havadan sudan söz etiler.

- Bu zamanda en iyi iş hayvan beslemek.diyordu İbra-. him. Hiç olmazsa et süt eksik olmaz. Oysa tarlayla, ekinle ya da başka bir işle uğraşacak olsan eline pek bir şey geçmez. En iyisi yılkıcılık, koyunculuktur. Öyle değil mi Caydar baybişe? Caydar başını salladı. Tanabay hiçbir şey söylemedi. Hayvancılığın nasıl bir iş olduğunu kendisi de biliyordu ve bunu İbrahim'in ağzından ilk kez duymuyordu. İbrahim her fırsatta söylerdi bunu. Tanabay, herkesin et ve süt işiyle uğraşmasında ülkenin pek yararı olmayacağını söylemek istiyordu. Öteki işlerde çalışanlar o yokluğa daha ne zamana kadar dayanabilirlerdi? Savaşa kadar durumlar böyle miydi? O zamanlar güz gelince her evin kapısına iki-üç araba buğday getirilirdi. Ya şimdi? Herkes koltuğunda boş çuvala dolaşıyordu. Buğdayı onlar yetiştiriyor, aç ve açıkta kalan yine onlar oluyordu. Böyle şey olur muydu? Hak mıydı bu? Toplantı üstüne toplantı yaparak, vaad üstüne vaad vererek, halkı ne zamana kadar oyalayabilirsiniz? Çora ağır iş yapan

80/Elveda Gülsarı

insanlara emeklerinin karşılığını veremediği, onlara güzel; sözler söylemekten başka elinden bir şey gelmediği içir hasta yüreği dayanamamış, büsbütün kötülemişti.

Ama Tanabay'ın yüreğini sızlatan bu gerçekleri İbra-] him'e anlatmanın hiçbir yaran yoktu. Zaten o anda sohbeti uzatmak da istemiyordu Tanabay. Onları bir an önce başın-| dan savmak, yorgaya binip kasabaya inmek-ve yine bir; önce işine dönmek istiyordu. Ama bu adamlar buraya niçin gelmişlerdi? Bunu sormak da pek yakışık almazdı.

Tanabay, İbrahim'in yanında hiç konuşmadan oturan delikanlının kim olduğunu pek çıkaramıyordu. Sordu:

- Seni pek çıkaramadım evlat, merhum Abalak'ın oğlu musun yoksa?

- Evet Taneke, onun oğluyum.

- Zaman dediğin nasıl da çabuk geçiyor? Yılkılara bakmak ister misin? Seyretmesi güzeldir doğrusu...

- Hayır, biz...

- Bu delikanlı benimle geldi, diye onun sözünü kesti İbrahim. Bir iş için geldik buraya, ama onu sonra konuşuruz. Hele şu kımızımızı bir içelim de. Kıımız da çok güzelmiş Caydar baybişe. Mis gibi kokuyof, biraz daha verir misiniz?

Kımız içerken yine şundan bundan söz ettiler. Bu zorlama sohbet sırasında Tanabay tatsız bir haber alacağını seziyor ama ne olduğunu bilemiyordu. Sonunda İbrahim cebinden bir kâğıt çıkardı:

- Taneke, biz buraya şu iş için geldik... İşte, kâğıtta yazılı iş için. Al, oku.

Tanabay kâğıttaki yazıyı okuyunca gözlerine inanamadı. İri iri harflerle şunlar yazılıydı:

"Buyruk.

Yılkıcı Bakasov'a

Gülsarı yorga, binek atı olarak kullanılmak üzere at korasına gö'nderilsin.

Kolhoz başkanı (İmza okunamıyordu) 5 Mart 1950"

Elveda Gülsan/81

Tanabay'ın beti benzi atmış, şaşıp kalmıştı. Kâğıdı dörde katlayıp, eski asker gömleğinin göğüs cebine koydu. Bir süre, gözlerini yerden kaldırmadan öylece durdu. İçi, yüreği parçalanıyor, üzüntüden ne yapacağını bilemiyordu. Aslına bakarsa bunda pek şaşılacak bir şey de yoktu. O yılıyı, niçin bakıyor, niçin yetiştiriyordu ki? Kolhoz için yetiştiriyordu onları. Yetiştiriyor, sonra binek atı olarak ya da başka işlerde kullanılmak üzere kolhoza veriyordu. Görevi Eydu onun. Yılkı yetiştirdiği bu uzun yıllarda, çeşitli bri-dlara, iş yerlerine birçok at göndermişti. Ama Gülsarı başkaydı.

Ah Gülsan! Onu vermeye dayanamazdı. Ne etse de vermeseydi Gülsarı'yı? Çok iyi düşünmeli, kendi durumunu da dikkate almalı, emre karşı gelmiş olmalıydı. O düşünüp durdukça, İbrahim sabırsızlanmaya, huzuru kaçmaya başladı.

- İşte Taneke, dedi İbrahim alttan alarak, bu küçük iş için geldik buraya.

Tanabay serinkanlılığı korumaya çalışarak başını hafifçe kaldırdı ve cevap verdi:

- Pekâlâ İbrahim, işiniz kaçmaz nasıl olsa, biraz daha kıımız içip sohbete devam etsek olmaz mı?

- Elbette olur, sen çok anlayışlı bir adamsın.

"Seni kurnaz tilki seni! Bu sözüne kanacağımı mı sanıyorsun!" dedi Tanabay içinden.

Yine havadan sudan söz ettiler, artık acele etmelerine gerek kalmamıştı. Tanabay'ın yeni kolhoz başkanıyla, daha doğrusu onun okunamayan imzasıyla ilk karşılaşması işte böyle oldu. Başkanın yüzünü görmemişti daha. O Çora'nın yerine atandığı zaman Tanabay dağa çıkmış bulunuyordu. Daha önce yüksek mevkilerde bulunduğu, geçimsiz bir kişi olduğu söyleniyordu kulaktan kulağa. İlk yaptığı toplantıda oradakilere gözdağı vermiş, tembellere, görevini gereği gibi yerine getirmeyenlere asla hoşgörülü davranmayacağını, 82/Elveda Gülsan

bunları mahkemeye vereceğini söylemiş. Bütün sıkıntıların, güçlüklerin, kolhozlann ufak oluşundan ileri geldiğini, ama artık bütün kolhozlann büyüüp gelişeceğini, kendisinin bunun için atandığını da söylemiş. Kolhozda bundan böyle modern tarım ve hayvancılık tekniklerinin kullanılacağını, bunu da kendisinin yöneteceğini bildirmiş, Bunun için de kolhozcular tarım tekniği ve hayvan yetiştirme tekniği kurslarına katılmak zorunda kalacaklarmış.

Gerçekten de çok geçmeden afişler asıldı, kurslar başladı. Ama o kurslarda çobanların uyuklamaktan başka bir şey yapmamış olmaları ayrı mesele...

İbrahim, Tanabay'ın yüzüne bakarak:

- Biz artık gitsek iyi olur Taneke, dedi.

Sonra sabırsızlanıp çizmelerini çekiştirmeye, tilki postundan yapılmış tebeteyini' düzeltmeye başladı.

- Bak Zavferma (at çiftliği başkanı), kolhoz başkanına Gülsarı'yı veremeyeceğimi söyle. Çünkü o benim damızlık aygırım. Kısraklara saldım onu.

- Aman Taneke, onun yerine beş aygır veririz, tek kısrağın bile kısır kalmaz. Veririz be^ aygırını, bunun sözü bile olmaz...

İbrahim şaşırılmıştı. Sorunun çözüldüğünü, Gülsarı'yı hemen götürüleceğini sanıyordu. Ama birdenbire... Karşısında Tanabay'dan başka biri olsaydı, hiç dinlemez, "dediğim dedik" der, alıp götürürdü Gülsarı'yı. Ama karşısında Tana-bay vardı. Onun nasıl bir adam olduğunu çok iyi biliyor. Kardeşini bile kayırmadığını, gözünün yaşına bakmadığını unutmaması gerekirdi. Alttan almaya, gönlünü hoş etmeye, hürmette kusur etmemeye çalışmalıydı.

Tanabay alnındaki teri kuruladı. Ağzına ilk geleni söylemekten vazgeçerek:

- O beş aygırın bana gereği yok. Senin başkan binecek 1 Tebetey: ince kürklü kalpak.

Elveda Gülsan/83

başka at mı bulamadı? Korada at mı yok? Niçin Gülsan'yı istiyor? Gülsarı'dan başkasına binemez mi yani?

- Nasıl anlamazsınız Taneke? Başkan bizim önderimiz. Hepimizin başkam. Saygı duymamız gerek. Sık sık bölge merkezine gidiyor, uzaklardan onu görmeye geliyorlar. Halkın arasında dolaşıyor, herkesin gözü onda...

- Ne olmuş yani? Başka ata binse gözden mi düşer? Oraya buraya gidiyor diye ille de yorga ata binmesi mi ge-

- Gerekir yahut gerekmez, mesele bu değil ki. Bu onun bileceği iŖ. Siz savaŖta bulundunuz Taneke.Orada siz otomobille, general ise kamyonla mı dolaŖıyordu? General, generale yakıŖana, asker de askere yakıŖana biner. Oyle değil mi?

- O baŖka, dedi Tanabay, biraz duraklayarak.

Niçin baŖka olduğunu açıklamadı. Aıklayamazdı zaten. Atın kementle takılmak üzere olduğunu sezdi ve kestirip attı:

- Vermiyorum! Beni beğenmiyorsanız kovun.Demir-ci dükkanına gider, orada çalıŖırım. Hiç olmazsa orada elimdeki balyozu çekip alamazsınız!

- Kızmanıza, sinirlenmenize ne gerek var Taneke?Bi-zim size saygımız var, sizi seviyoruz. Ama çocuk gibi davranıyorsunuz, yakıŖmıyor doğrusu...

Ŗimdi İbrahim'e sinirlenmeye baŖlamıŖ, hop oturup hop kalkıyordu. Çetin cevizdi Tanabay. BaŖkana yorgayı tavsiye eden, ona bu atı elleriyle teslim edeceğini söyleyen kendisiydi. Ŗimdi onu gtremezse rezil olacaktı.

İbrahim derin derin iç çekerek Caydar'a döndü ve yalvarır gibi:

- Siz söyleyin Caydar baybiŖe, yorga bile olsa, bir at nedir ki? Yılıkda her çeŖit at var, istediğine binersen. BaŖkan yeni geldi, onu merkezden gönderdiler...

- Ee, ne olmuŖ.sen ne diye bu kadar ısrar ediyor, inan-
84/Elveda Gülsarı

<j:

madiğin Ŗeyleri söyleyerek yaranmaya mı çalıŖıyorsun? dedi Caydar. İbrahim iki kolunu yana açarak kekeleydi:

- Çekip gitmemi, mahvolmamı istiyorsunuz benden. Ama bu bir emir, bana emredilmiŖ bir görev. Ben küçük bir adamım.Kendim binecek değilim ki. Ben eŖeęe de binerim. İŖte, kendisine sorun, Ablak'ın oğlunu da ata binip getirsin diye gönderdiler benimle.

Delikanlı "evet, oyle" anlamında baŖını salladı. İbrahim sözüne devam etti:

- Hiç doğru değil bu davranıŖınız. Onu bize baŖkan diye gndermiŖler, bizim konuğumuz sayılır.Durumumuza bakın, koca bir köy adamın altına binilecek gibi bir at bulup veremiyoruz. Halk ne der buna? Kırgızlara yakıŖır mı bu?

- Halk da her Ŗeyi oğrensın, bütün köy bilsin. Bu meseleyi gidip Çora ile konuŖurum. Haklı olup olmadığımı o söylesin. O halletsin bu sorunu.

- Siz Çora'nın 'verme' diyeceğini mi sanıyorsunuz? O razı oldu bile. Kendi kendinize bela yaratıyorsunuz.Yeni baŖkan dururken, artık baŖkan olmayan eskisine gidelim diyorsunuz. Ne olur bunun sonu. Yellisini baŖkan saymamak demektir bu! Çora zaten hasta. BaŖkanla onun arasını açmaya ne gerek var? Çora parti komitesinde çalıŖacak artık, yeni baŖkanla iŖ görececek... Onu kendi haline bırakalım..

Söz konusu Çora olunca Tanabay sustu. Hepsi sustu. Caydar derin bir iç çekerek kocasına:

- Ver gitsin, dedi, adamları bekletme.

- İŖte akıl bu, dedi İbrahim, keski ta baŖından syleseydiniz, çok teŖekkr ederim Caydar baybiŖe.

İbrahim'in Caydar'a tekrar tekrar teşekkür etmesi boşuna değilmiş. Aradan çok geçmeden, bir at korasının başkanlığından Kolhoz Başkanı yardımcılığına terfi ettirildi ve bütün at koralarının sorumlusu oldu.

Tanabay başka bir atın üzerinde eyerde oturuyor, göz-
Elveda Gülsan/85

lerini yerden kaldırmıyor, ama bakmasa da her şeyi görüyordu. Gülsan'ın yakalandığı, başına başka başlık geçirildiğini gördü (Kendine ait olan başlığı ölürdü de vermezdi). Gülsan'ın üyirden ayrılmak istemeyişini, Ablak'ın oğlunun elindeki dizginlere asılıp var gücüyle çektiğini, İbrahim'in, Gülsarı'nın bir o yanına bir bu yanına geçerek kamçısını kaldırıp kaldırıp hayvana indirdiğini görüyordu. Gülsarı'nın bu yabancı adamları onu üyirden niçin koparıp aldıklarını, sahibinden, kulunlardan, kısraklardan niçin ayırdıklarını anlamadığını belirten korkulu bakışlarını görüyordu. Kişnediği-zaman ağzından çıkan buharı, savrulan yelesini, böğrünü, sağrısını görüyordu. Sırtında, belinde, sağrısında İbrahim'in vurduğu kamçı izlerini görüyordu. Atın her yanını, hatta sağ ön ayağında bukağım bıraktığı ufacık nasın bile görüyordu. Onun yürüyüşünü, açık san donunu, her tüyünü, her şeyini... her şeyini görüyor ve acılar, üzüntüler içinde öylece oturuyordu. Neden sonra başını kaldırdığı zaman, Gülsarı'yı götüren adamlar bayın aşır gözden kaybolmak üzereydiler. Tanabay dayanamadı. Yüksek sesle haykırarak peşlerinden koşmak için atım mahmuzladı. Ama aynı anda çadırdan çıkan Caydar ona doğru koştu:

- Dur! Sakın gitme! diye bağırdı.

Tanabay birden ürpertici bir kuşkuya kapıldı: Caydar, o karanlık gecelerdeki macerası için yorgadan öcünü alıyordu! Sert bir çekişle atın başını çevirdi, kırbaçlaya kırbaç-laya geri döndü. Çadır evin önüne gelince atlayıp indi. Sapsarı bir benizle ve koşarak kansının karşısına dikildi. Sert sert bakarak:

- Sen.. Sen niçin?.. Niçin ver dedin atı? diye sordu soluk soluğa.

- Pekâlâ, tamam. Önce kollarım indir bakalım! dedi Caydar her zamanki serinkanlılığı ile. Şimdi beni iyi dinle: Gülsan senin kendi malın mı? Kendinin olan, sana özel olan

86/Elveda Gülsan

neyin var? Bizde olan her şey kolhoza ait. Bizim halimiz, hayatımız böyle... Yorga da kolhozun. Kim yönetiyor bu kolhozu. Başkan.. Başkan ne derse o olur. İçindeki kuşkuyla anlamıyor muyum sanıyorsun! Ama boşuna. Onunla ilgisi yok. Yine yok. Yine de yeri gelmişken söyleyeyim: Beni bırakıp gitmek istiyorsan hiç durma! O benden çok daha iyi, daha genç, daha güzel. Daha da yararlı olutsana. Ben de onun gibi dul kalabilirdim. Ama sen sağ-salim döndün. Nasıl da beklenmişim ben bahtsız! Ne ettiğimi, ne yaptığımı söyleyecek değilim. Bunların hiç önemi yok artık. Yalnız şunu unutma: Üç çocuğun var. Onları ne yapacaksın? Onlara ne söyleyeceksin ve onlar ne diyecek? Ben onlara ne diyeceğim? Karar senin. Ne istersen onu yap...

Tanabay atını sürüp gitti. Akşama kadar yilkının yanında kaldı, ama yine sinirlerini yatıştıramadı; Bütün üyir yetim kalmış gibiydi. Büyük bir boşlukta, çaresizlik içinde, o da yetim kalmış

gibiydi. San yorga gönül çırağını söndürmüş, her Şeyi kendisiyle birlikte alıp götürmüştü. Artık her Şey başka, her Şey değişmişti. Güneş deęiŐmiŐ, gökyüzü değişmişti. Tanabay'ın kendisi de eskisi gibi değildi, o da deęiŐmiŐ gibiydi. •

Hava kararınca çadır evine döndü. Solgun, suskun olarak eve girdi. Ev sessizdi. Kızları uyumuŐlardı. Ocakta ateş yanıyordu. Karısı ellerine ibrikle su döktü. Sonra önüne yemek getirdi Canım yemek istemiyor, dedi Tanabay.

Sonra yumuşak bir sesle:

Sen Şu kopuzunu eline alsana, bana botasını yitiren akmayanın bozlağını alsana bir... dedi.

Caydar Őankopuzunu (demir kopuzunu) eline aldı. Kopuzunu, nefesini ayarladıktan sonra, göçebe atalarının Şanlı geçmiŐinden kalan o yanık bozlağı alıp söylemeye başladı: Bu küçücük beyaz botasını (yavrusunu) yitiren ana devenin yakarıŐı, ağıdı, bozlağı idi. Ana deve bütün gün kırlarda dolaşarak, bozlaya bozlaya yavrusunu arıyordu. Artık

Elveda Gülsan/87

akşam üzerleri botasını yar kıyısında gezdiremeyeceğini, Şafak sökerken onunla otlamaya çıkmayacağını, beraber otlayamayacaklarını, kumlar üzerinde beraber yryeme-yeceklerini, bir daha ona ak sütünü emziremeyeceğini söylüyordu gözyaşları içinde: "Neredesin kara gözlü botacı-ęım? Ses ver bana! Damla damla süt akıyordu memelerinden! Sıcacık süt szlp akıyor.. Neredesin? Ses ver bana! memelerinden anamn ak sütü akıp süzülüyor..." k Caydar güzel kopuz çalardı. Tanabay onu, gencecik t|r kız iken, kopuz çalarken tanımıŐ, sevmiŐti. Şimdi Tanabay, başını kaldırmadan, gözü kapalı olarak dinliyordu onu. Gözü kapalı ama herşeyi görerek: Yıllar yılı sıcak demeden, soğuk demeden her işte çalışıp yıpranmıŐ ellerini, ağarmış saçlarını, boynundaki ağzının kenarındaki, gözlerinin çevresindeki kırıŐıkları.. Sonra o kırıŐıklar arasında koybolup giden geliğini, geç ve güzel Caydar'ı: Sa rgleri beline kadar inen esmer güzeli o Őirin kıızı, kendi geliğini, birlikte gezip tozdukları o güzel günleri...Her Şey, her Şey gözlerinin önündeydi.

O anda Caydar Tanabay'ı unutmuş bile. O Şimdi kopuzun dalga dalga sesine, kendi düşüncelerine dalıp gitmişti. Tanabay Şimdi onun, kendisindekine benzer dertleri ve özlemleri paylaŐtıęını, o hayaller içinde yzdpn de görüyordu.

.... Anne deve günlerce botasını aradı, günlerce bozla-dı. Neredesin kara gözlü km botam? Memelerinden szlp süt aktı. Sımsıcak ve güzel kokulu memelerinden.. Neredesin? Ses ver bana! Mis kokulu memelerinden anasının ak sütü szlen botam...

Kızlar birbirlerine sarılmış yatıyorlardı. adır evin dışında, karanlık gecenin koynunda, uçsuz bucaksız bozkır uzanıyordu.

88/Elveda Gülsan

Tam o sırada, Gülsarı at korasında, ırpımp duruyordu. Kora denilen o at hapishanesine ilk kez kapatılmıŐtı.

8

Tanabay bir sabah Gülsan'yı üyirin içinde koşup gezerken görünce çok sevindi. Yorga eyerliydi, kopuk yuları boynundan sarkıyordu. - Gülsarı! Gülsarı! Nasılsın, iyi misin? diye yorganın yanına koştu.

Atın yanına gelince başında başka bir başlık, sırtında ağır bir üzengi, ona hiç de yakışmayan bir eyer gördü. Eyerin üzerinde kalın kadife bir minder görünce çok kızdı. Sanki ata bir erkek değil de koca kalçalı bir kadın binecekti.

Tüh! tiye tiksinererek tükürdü.

Yorgayı tutmak, bu gülünç takımı alıp atmak geçti aklından, hayvana yaklaştı ama Gülsan kaçıp kurtuldu. Çünkü onun akli kısıraklardaydı. Kısırakları çok özlemişti ve o yüzden sahibinin yüzüne bile bakmıyordu.

"Demek yularını koparıp kaçtın ha? Aferin sana. Çok iyi etmişsin. Hadi koş, keyfine bak. Ben kimseye bir şey söylemem.." dedi Tanabay. Yılkıyı biraz harekete getirmek istedi. Gülsarı'yı aramaya çıkanlar oraya gelmeden Gülsan biraz keyfine baksındı. Tanabay bindiği atın üzengilerinde doğrularak bağırdı ve yılkıyı uzaklara sürdü:

-Ayt! Ayt! Ayt!...

Kulunları olan biyel atlar onlan çağırarak için kişnedi-ler. Genç kısıraklar zıplayarak, şahlanarak koştu. Yeleleri rüzgârdan savruluyor, yeşil ova gün ışığında pınl pırıl parlıyordu. Gülsan silkindi, başını dikti, boynunu kız gibi uzattı, havayı kokladı. Sonra yılkının önüne çıkıp yeni aygın arkalara iterek onun yerini aldı. Hınıldıyor, sıçıyor, üyirin bir o

1 Biye: Dört yaşını geçmiş dişi at.

Elveda Gülsarı/89

yanına, bir bu yanına geçiyordu. Kısırak kokusu, süt kokusu, kulun kokusu, havaya kansan pelin kokusu başını döndürmüş, mest olmuştu. Üzerindeki o gülünç eyer, o gülünç kadife minder umurunda değildi. İki yanım bereleyen ağır • üzehgelere da aldırış etmiyordu. Daha dün, bölge merkezinde gemi çıkanlmadan büyük bir ağaca bağlandığını, büyük gürültülerle yakınından geçen kamyonun ürkererek gemi zorlayıp dişlediğini unutmuştu. Pis pis kokan bir meyhanenizi önünde beklediğini, sonra yeni efendisinin arkadaşlarıyla o meyhaneden çıktıklarını, hepsinin o tiksindirici kokuyu saçıtlarını da unutmuştu. Yeni sahibi güçlkle eyere tırmandıktan soma nasıl hırıltılar çıkardığını, o çamurlu yolda gelirlerken yarıştaymış gibi koşarak yeni efendisini nasıl zıp zıp zıplattığım, bu yüzden onun, ağzım yırtarcasına game asıldığım ve kırbacı kafasına kafasına indirdiğini de...

Evet, yorga üyirin arasına girince herşeyi unutuver-mişti: Kısırak kokusu, kulun kokusu, süt kokusu, pelin kokusu başım döndürüyordu. Onu aramak için peşine düşenlerin yolda olduklarını bilmiyordu elbet.

Tanabay yılkıyı eski yerine getirdikten sonra köyden iki atlı geldi. Bunlar, Gülsan'yı bir kez daha üyirden ayırarak alıp gittiler.

Ama Gülsan çok geçmeden yine kaçıp geldi. Bu defa başında başlık sırtında eyer yoktu. Tanabay bunu görünce yine sevindi, güldü.

Biraz durup düşündükten soma, kemendi alıp atın boynuna geçirdi. Başına bir yular taktı. Komşu yulkılardan olan bir delikanlının da yardımıyla atı geri götürürlerken, yan yolda Gülsarı'yı arayanlarla karşılaştılar. Tanabay Gülsarı'yı onlara teslim ederken çıkıştı:

- Ne biçim insanlarsınız siz! Eliniz ayağımız yok mu? Başkamn atına bakamıyor musunuz? Daha iyi bağlayın onu!

Gülsarı üçüncü kez kaçıp gelince Tanabay kızdı:

90/Elveda Gülsarı

- Sen akıllanmayacak mısın hiç? Ne diye ikide bir kaçıp geliyorsun? Ahmağın, sersem tekisin sen!

Onu bir kere daha yakaladı, bir kere daha kement geçirdi boynuna. Sonra kendi elleriyle götürüp bakıcılarına teslim etti. Bir kere daha ağzına geleni söyledi onlara.

Ama Gülsan'nın akıllanmaya niyeti yoktu. Her fırsatta kaçıp geliyordu. Seyisleri de bezdirmişti Tanabaylı da.

... O gün Tanabay otlaktan geç gelmiş, geç yatmıştı. "İyi ile kötü birbirinde ayrılmaz, ne olacağı bilinmez" diye bir yulkıyı çadırın yakınında bıraktı. Çok yorulmuştu, zor uyudu. Hiç de iyi yorumlanmayacak bir düş gördü o gece: Savaşta, cephede miydi, yoksa şehirde bir mezbahada mı, pek anlayamıyordu... Her yanı kan içindeydi, elleri de kana bulanmıştı. Uyur-uyanık kendi kendine 'kan görmek iyi değildir' dedi. Bir yere gidip ellerini yıkamak istiyor, ama birileri gelip onu iteliyor, bağırıp çağırıyor, alay ediyorlardı onunla: "Ey Tanabay, elini kanla yıkıyorsun! Kan bu kan! ha! ha! ha! hi! hi! hi!..." diyorlardı.

-Tanabay! Tanabay! Uyan! diye sarstı karısı.

- Ne oluyor? Ne var?

- Dinlesene, yulkıda bir şeyler oluyor, aygırlar dövüşüyor.

Gülsarı yine kaçıp geldi galiba.

- Yine mi? Hay başımın belası, beni rahat bırakmayacak bu hayvan! Tanabay alelacele giyindi. Ucu kementli sopasını kaparak kavga yerine koştu. Hava ağarmaya başlamıştı.

Yaklaşıp bakınca Gülsan'yı gördü. Aman Tanrım! O ne? Yorganın ayağına zincir köstek vurulmuştu. Talihsiz yorga olduğu yerde dönüyor, zincir bacaklarına vuruyor ve hayvan inliyordu. Yulkım yeni aygırı da onun bu halinden

Elveda Gülsan/91

yararlanıp basıyordu çiftteyi. Onu ısırıyor, tepiyor, ök alıyordu.

- Ay it herif ay! diye bağırarak koştu Tanabay. Elindeki sopayı var gücüyle o aygırın sırüna indirdi ve

• sopa ikiye bölündü. Onu kovup uzaklaştırdı.

Gülsan'nın o haline yüreği sızladı, gözlerinden yaşlar aktı.

"Tanrım! Ne kötülük etmişler sana! Kim vurdu bu zinciri ayaklanna? Buna rağmen o kadar uzaklardan ta buraya geldin ha! Ah zavallı sersem ah!..."

1 Doğrusu inanılır gibi değildi. Onca yerden, düzü bayırı geçerek, dereyi tepeyi aşarak nasıl gelebilmişti buraya? Bütün gece seke seke geldiği belliydi. Tek başına, pranga vurulmuş bir hapisane kaçkını gibi buraya kadar koşmuştu hayvan.

Tanabay 1zg1n 1zg1n başını sallayarak "Vah! Vah!" dedi. Sonra hayvanın başını tutup okşadı, y1z1n1 dudakla-nna yaklaştırdı. G1lsan da dudaklarını onun g1z1ne s1r1p sevinçle g1zlerini yumdu. - Peki, ne yapacağız şimdi? Aklını başına topla artık, kendine işkence ediyorsun. Ah zavallı G1lsanm, ne olduğunu ne olduğunu sen de bilmiyorsun elbet....

Tanabay atın orasına burasına baktı. Aldığı yaralar iyileşirdi. Ama ayağında zincir k1steğin bağlandığı yer c1lk yara olmuştu. Zincirin keçe kaplaması da eski ve ç1r1m1ř olacak ki, hayvan suyu gezerken yırtılıp çıkmıştı. Bu y1zden de demir G1lsan'nın ayak derisini sıyırımıştı. "İbrahim bu zinciri yaşlı birinden bulup almıştır, bunu mutlaka o yapımıştır" diye d1ř1nd1. Ondan başka kimse bu kadar acımasız olamaz. B1yle keçe kaplamalı zincir k1stekler eskiden kullanılırdı. Eski zamanlarda, değerli y1r1k atlara, hırsızlar çalıp g1t1rmesin diye b1yle k1stekler vurulurdu. Atı iple bağ-lasan ipi keserler, ama k1stekli atı çalamazlardı; ç1nk1 k1stek kilitliydi. Artık b1yle k1stek vurulmuyordu atlara. Yaşlılardan biri bu k1steği hatıra olarak saklamış, başka biri de 92/Elveda G1lsan

bunu İbrahim'in kulağına fısıldamıştı. O zalim ise gidip bu k1steği almış, atın ayağına geçirmişti. Buna rağmen G1lsan onca yerden kaçıp gelebilmişti...

G1lsan'nın ayağındaki zincir k1steğin çıkarılmasına b1t1n aile yardım etti. Caydar yorganın başını tutup elleriyle g1zlerini g1lgeledi, b1y1k kız yuları tuttu, k1ç1k kız ise çevrelerinde merakla dolanıp durdu. Eski bir demirci olması ve o işi yaparken kazandığı tecr1be Tanabay'ın işine yaramıştı. Kan ter içinde kalarak, elini kolunu yaralamak pahasına zincir k1steği çıkarabilirdi.

Zinciri var g1c1yle uzağa bir yere fırlatıp attı. Atın yara beresine merhem s1rd1. Caybar yorganın yularından tutup evin 1n1ndeki bağlama direğine bağladı. Ablası k1ç1k kardeşini sırtına alıp evin yolunu tuttu.

Tanabay bir s1re oturduğu yerden kalkmadı. Çok yorulmuştu. Sonra aletlerini topladı. Ağır ağır giderek attığı zinciri getirdi. Onu geri vermezse başı derde girerdi ç1nk1. O paslı zincire evirip çevirip baktı ve ustalığına hayran kaldı. Bunu yapan kişi gerçekten b1y1k bir usta idi. Eski Kırgız ustalarının h1nerlerinin, akıllılıklarının bir belgesiydi. Bug1n b1yleşini kimse yapamazdı. Artıfc zincir k1steklere gerek kalmadığı için bu işçilik unutulup gitmişti. Yalnız o muydu unutulup giden. Çok 1z1ld1. G1m1şten, bakırdan, demirden ne g1zel aletler, ne g1zel s1slemeler, tahtadan ne g1zel oymalar, ne g1zel deri işleri yaparlardı. Herbiri eşsiz bir sanat eseri olan şeyler vardı. B1t1n bunlar yol olup gitmişti. "şimdi her şeyi al1minyumdan yapıyorlar: Tencereyi, tabağı, kaşığı, s1rahiyi, leğeni., her şeyi. Nereye gitsen hep aynı şeyleri g1r1yorsun. Hem ne kadar kaba şeyler! Yazık! O 1nl1 eyer ustaları yok artık. Ne eyerler yapılırdı eskiden! Her eyerin bir tarihçesi, k1nyesi vardı. Kim yapımış, kime yapımış, ne zaman yapımış, yapan kişi karşılık olarak ne almış?

Hepsi bilinirdi; Herhalde yakında herkes, Avrupa 1lkelerinde olduğu gibi, otomobille dolaşacakmış! Hepsi bir-Elveda G1lsan/93

birinin aynı olan otomobillerle. Yalnız plaka numaralan farklı olacakmış. Ama işte, ata-babalarımızın ustalıkları unutulup gidiyor! El işleri, el sanatları kaybolup gitti. Oysa insan ruhunun aynası, el h1neri, göz nuru değil midir?..."

Tanabay zaman zaman bunlan düşün1r, dalıp giderdi, halk sanatının, el h1nerlerinin yok olup gitmesine 1z1-l1r.bunda kimin suçlu olduğunu, neden böyle olduğunu bilemezdi. Oysa gençliğinde kendisi de eski t1relerin mezan-i* kazanlardan biri olmuştu. Hatta birkomsomol toplantısında, keçe çadırlardan, çadır evlerden söz etmişti. Keçe evlerin yok edilmesini istemişti. Çadır evler devrim öncesinin evleridir ve bunlardan vazgeçilmelidir, demişti. Aslında bunu birilerinden duymuş ve kendi görüş1 olarak söylemişti: "Yok olsun çadır evler! Eski usuller yok olsun!" demişti.

Böylece çadır evler gerçekten yıkıldı, yok edildi. On-lann yerine kış evleri yapılmaya başlandı. Keçe evin direkleri kınldı. Bunlardan ağıl çitleri, bahçe parmaklıklar yapıldı. Keçe kaplamalar da kesilip evlerde kullanıldı. Hatta bazıları yakıldı...

Ne var ki, hayvancılıkla geçinenler, dağlarda sür1 otlatanlar, kışlatanlar, çadırsız yapamazlardı. Bu gerçek iyice anlaşılmıştı. Tanabay o sözleri nasıl söylediğine bugün hayret ediyordu.

Pişmanlık içindeydi. Keçe çadır, kendi milletinin, atalannın en güzel buluşlanndan biriydi. İnsanoğlu bug1ne kadar bu durum için, göç1p konanlar için, daha iyisini bulamamıştı. Y1zyıllar boyu geliştirilmiş, her şeyi değerlendirilmiş, sınanmış1. Bunu nasıl anlayamamış, çadırların yıkılmasını istemek gibi bir sözü ağzına nasıl almış, nasıl dili vanp söylemişti!

Şimdi Tanabay, ihtiyar Turgay'dan kalan eski, her tarafı isle kaplanmış keçe çadırdaki oturuyordu. Çok eski bir çadırdı. Keçeleri parça parça olmuştu. Caydar baybişe, durup

94/Elveda G1lsan

oturmak, yorulmak bilmeden, yama üstüne yama vuruyordu da, o sayede oturabiliyorlardı içinde. Günlerce çuvaldız ve kalın ip düşmüyordu Caydar'ın elinden. Ama bir yerini onarıyor, bir-iki hafta sonra başka bir yeri dağılıp yırtılıyor, deliniyordu. O deliklerden rüzgâr giriyor, kar giriyor, yağmur giriyordu. Caydar yeniden çuvaldızı ve kalın ipi eline alır, onanma başlardı.

- Allahım, daha ne kadar sür1p gidecek bu azap! diye yakınırdı Caydar. Keçe değil, kurum mübarek! Kum gibi de dağılıyor. Bir de şu ağaç çatkılara bak! Nesi çatkı, nesi ağaç bunun! Gidip şu yöneticileri biraz sıkıştır da bize de yeni keçe versinler. Sen bu evin sahibi misin? Nesin? Bizim de insan gibi yaşamaya hakkımız olacak mı, olmayacak mı?..

İlk zamanlar Tanabay karısını avutuyor, yatıştırıyor, bugün-yann bu işi halledeceğim diye onu oyalıyordu.Ama bir gün köye inip yöneticilere yeni bir çadıra ihtiyacı olduğunu söyleyince, eski çadır ustalarının bu dünyadan çoktan göç1p gittiklerini, gençlerin

ise bu işi hiç bilmediklerini öğrendi. Zaten kolhozda keçe de yoktu.

- Öyleyse bana yapağı verin, biz o yapağıdan keçeyi kendimiz yaparız, dedi Tanabay.

- Ne yapağısı? Aklını mı oynattın sen? Elde ettiğimiz bütün yapağıyı plan gereği devlete veriyoruz, kolhozda bir gram yün kalmıyor!..

Tanabay'a çadır ev yerine palatka denilen bez çadır vermek istediler ama Caydar buna şiddetle karşı çıktı:

- Palatkada oturacağıma elek gibi delik deşik keçe çadırdaki otururum daha iyi! dedi.

O günlerde birçok yalancı palatka denilen o bez çadırdaki oturmak zorunda kaldılar. Ama, bez çadırdan barınak olur muydu hiç?

Otursan kalkamıyorsun? Tepesi alçak ve adım atacak yeri yok.

İçinde ateş de yakamıyorsun. Yazın güneşin bütün sıcağı, havanın tozu toprağı içerde, kışın ise it bağlasan durmaz, öylesine soğuk.

Ne eşya, ne kap-kacak

Elveda Gülsan/95

koyacak yeri var. O bez çadır keçe çadırın yerini asla tutamazdı. Bir komşu, bir eş-dost gelecek olsa, onlara da oturacak bir yer yok.

- Yoo, kesinlikle olmaz, diye diretti Caydar. Ne yaparsan yap, ne dersen de, ben palatkada oturmam. Palatka denilen o bez çadırdaki ancak bekâr bir adam oturabilir, o da geçici bir süre için. Oysa biz bir aileyiz, çocuklarımız var. Çocuklar kalkıp dolaşacaklar, onların yıkanmaları gerek, bakımı gfcrek.. Yoo, asla oturmam palatkada!...

» Tanabay bir gün Çora'ya rastladı. Ona bütün sıkıntılarını anlattı:

- Bu işler niye böyle gidiyor, niye düzelmiyor başkan? dedi.

Çora üzgün üzgün başını salladı:

- Bu konuyu zamanında ikimiz de düşünemedik. Yu-karıdakilerin de düşünmesi gerekirdi. Her şey için dilekçe yazıp bekliyoruz. Nasıl cevap vereceklerini Tanrı bilir. Yapağı çok değerli bir malmış, çok da kıtmış, yabancı ülkelere satılıyormuş. Yünü kolhozun kendi işleri için kullanmanın hiçbir yararı yokmuş, kolhoza gereksizmiş...Öyle diyorlar...

Tanabay sustu. Bir bakıma kendisi de sorumlu, kendisi de suçlu sayılırdı. O zamanlar ne aptallıklar ettiğini anlayıp acı acı gülümsedi: "Gereksiz! ha! ha! ha!".

"Kolhoza gereği, yararı yokmuş!" Bu çok acı sözler uzun zaman aklından çıkmadı.

Tanabay ailesi, o yama üstüne yama vurulmuş, yırtık, dökük keçe evde oturmaya devam etti. Oysa o keçe çadırı onarmak için biraz yapağı yeterdi ve bu çok gerekliydi.. Ve, kolhoz ürünlerinden her yıl tonlarca yün kırkıyorlardı.

Tanabay o zincir kösteği keçeden evine götürdü. Ama ne evdi! Yürekler acısı bir görünümü vardı çadırın. Evin içine baktı, kendine baktı, yorganın ayağını parçalayan zinci-re, her şeye, öfkeyle, hırsla dişlerini gıcırdattı. O böyle hid-

96/Elveda Gülsan

det içindeyken, başka zaman bulamamışlar gibi, Gülsan'nın peşine düşen atlılar çıkagelmesinler mi!

Tanabay, hırsından dudakları titreyerek bağırdı onlara:

- Alın götürün! Bu zinciri de başkana verin ve deyin ki: Bir daha bu zinciri yorganın ayağına vurmaya kalkarsa, o zincirle onun kafasını ezerim! Bunu söylemeyi-sakın unutmayın!...

Bu sözleri söylememeli, bu kadar ağır konuşmamalıydı. Dobra dobra konuşmasınınını, aklına geleni söylemesinin cezasını hep çekecekti...

Güneşli, çok güzel bir gündü. Yeşeren yapraklarda, tüten toprakta, geçitlerde ve yamaçlarda biten otlarda, bahar gülüyordu.

At korasının yanında çocuklar çelik-çomak oynuyorlardı.

Çocuklardan biri çeliği havaya attı, sonra var gücüyle çomağıyla vurdu ve çelik çok uzaklara düştü. Çocuk elindeki uzunca, çomakla vurduğu yerden çeliğin düştüğü yere kadar olan mesafeyi ölçmeye başladı: Bir, iki, üç, ... yedi., on, ... onbeş... Öbür çocuklar, hile yapmasın diye, doğru ölçsün diye yanına geliyor, onu denetliyorlardı. Yirmi iki! dedi çocuk. Yirmi iki çomak boyu uzağa düşürmüştü çeliği.

- Daha önceki toplam yetmiş sekiz idi.yirmi iki daha eder yüz., diye sevinçle bağırmaya başladı.Yüz oldu, tam yüz!

Öteki çocuklar da bağırdılar:

- Yaşasın! Tam yüz sayı yaptı!

Ne eksik ne fazla.Tam yüz! Şimdi kaybeden çocuğun üzüntüsünü belirtmek için ağıt yakması gerekiyordu. Kazanan çocuk çeliğin düştüğü yere bir işaret koydu. Oradan çeliği bir kere daha havalandırıp olanca gücüyle vurdu. Hepsi

Elveda Gülsan/97

çeliğin düştüğü yere koştular. Üç vuruş hakkı vardı. Üçüncü vuruşa sıra geldi. Kazanmıştı. Yeniden çocuk ise ağlayacaktı nerdeyse. Çünkü, o kadar yerden, hiç durmadan ağıt söyleyerek koşacaktı. Ne yaparsın? Oyunun kuralı böyleydi işter.Kazanan çocuk bağırdı: "Ne duruyorsun? Hadi koş bakalım zırlayarak, bozlayarak!"

Kaybeden çocuk derin bir soluk aldı ve ağıdını söyleyerek koşmaya başladı: I Gökbay, Akbay A Buzavındı bakpay

Kayda cürsin.oynap

Ay- Ay- Karabay zuvvv...

(Gökbay, Akbay Buzağını bakmıyor Nerede yürüyorsun oynayıp Ay ay ay karabay... Zuvv!)

Ağıdı hiç kesmeden, bir adım bile ara vermeden söyleyerek koşması gerekiyordu. Bu yüzden nefesi yetmedi, başı dönüyordu. İşaret yerine varmadan dinlenmek zorunda kaldı. Şimdi, kural gereği, geri dönüp yeniden başlayacaktı koşmaya. Ama ikinci defa da başaramadı. Kazanan çocuk sevinçten uçuyordu. Çünkü şimdi kaybeden onu başlangıç yerine kadar eşek gibi sırtında taşımak zorundaydı.

Kazanan kaybedenin sırtına bindi:

- Deeeh! Haydi hızlan bakalım! diyor, mahmuzlar gibi topuklanıyla vuruyor, bir yandan da çocuklara sesleniyordu: "Hey çocuklar, bakın, görün! Bu benim Gülsarım! Gördünüz mü nasıl yorga gidiyor!.."

Bu sırada Gülsan at korasında hapsedilmişti. Huysuz-landıyordu. Sabahtan beri ne yem vermişler ne de su içirmiş-lerdi. Sirtına eyer de vurmamışlardı. Herkes onutmuştu onu.

98/Elveda Gülsarı

At korasında ondan başka hayvan yoktu. Bazı atlar arabaya koşulmuş, bazıları eyer vurularak binilmiş, onu kendi bölmesinde tek başına bırakmışlardı. Bağlıydı.

Atçılar ahırları temizliyor, tezekleri dışarı çıkanyor- lardı. Dışarıda çocuklar oynuyordu. Ah şimdi geniş bozkırdaki üyirin yanına bir varabilseydi Gülsan! Gözünün önüne engin bozkır, bozkırda yayılıp otlayan yulkılar geliyordu. Gökyüzünde ve yulkının tepesinde uçan kazlar da kanat çırparak onu çağırıyorlardı.

Gülsan yularını koparmaya çalışıyor, tepiniyor, çırpınıyordu. İple, kayışla değil, iki yanından zincirle bağlamışlardı onu. Nasıl koparsın! Bağırır belki duyarlardı. Başını ahırın yukarıdaki küçük penceresine doğru kaldırdı, ayağının altındaki samanları çiğneyerek ve korayı inleyen bir sesle acı acı kişnedi: Neredesiniiz! Neredesiniiz?

Dışarıdaki bakıcılardan biri küreği kaparak içeri girdi ve ona bağırdı:

- Ne kişneyip duruyorsun? Rahat dur, yoksa karışmam ha! dedi, sonra dışarıdaki adamlara seslendi:

- Dışarı çıkarayım mı?

- Çıkar! dedi dışarıdakiler. *

Bunun üzerine iki bakıcı, Gülsan'yı iki yandan bağlı olduğu zincirlerden tutarak avluya çıkardılar. Ah, Ah! Ne güzel, nasıl parıl parıl parlayan bir gündü! Yorga, burun delikleri titreye litreye bahar havasını içine çekti. Yeşil yaprak kokusu, nemli toprak kokusu vardı havada. Damarlarındaki kan taşar gibi akmaya başladı. Ah bir kaçabilse, koşabilsey-di! Çifteler savurmaya, havayı dövmeye başladı.

Adamların hepsi birden

- Yavaş ol, rahat dur! diye bağırdılar.

Bugün Gülsarı'nın çevresinde niçin bu kadar çok adam vardı?

Adamlardan biri, boz renkli bir tulum giymiş olanı, parlak madenden bir şeyleri beyaz bir bezin üzerine yerleştiriyordu.

Madenler parlıyor, hayvanın gözünü alı-

Elveda Gülsan/99

yordu. Öteki adamlar iplerle Gülsarı'nın çevresini sarmışlardı.

Yeni başkan da oradaydı! Kısa bacaklı, küt, geniş taraklı ayaklarını iki yana açmış, bir elini beline dayamış, öbür eliyle gömleğinin düğmeleriyle oynayıp duruyor, ka-barıyordu. Ötekilerden farklı olarak, o kollarını sıvamamış-tı. Ağzından dünkü gibi yine o pis koku yayılıyordu. Süvari pantolonu giymişti.

- Hadi ne duruyorsunuz, başlayın! Başlayalım mı Co-ul Aldanoviç? dedi İbrahim saygıyla başkana bakarak.

Başkan başını saljadı.

İbrahim ötekilere "Hadi hazır olun!" dedikten sora, telaşlı telaşlı dolanmaya başladı. Sonra tilki derisinden tebe-teyini ahır kapısındaki bir çiviye astı. Tebetey yere, gübre yığını üzerine

düştü. Onu oradan alıp silkeleyerek tekrar as-tı.Yine başkana döndü: "Siz şöyle biraz kenarda dursanız iyi olur Corakul Aldanoviç, bakarsınız çifte atar, at denen hayvan akılsızdır, ne yapacağı hiç belli olmaz" dedi.

Boynuna at kuyruğu kılından yapılmış kement geçirilince Gülsarı'nın tüyleri diken diken oldu. Kalın bir ipi dü-ğümleyip ucunu sırtından aşırıp uzattılar. Niçin yapıyorlardı bunu? İpi neden arka bacaklarına doğru çekiyor, onu neden böyle bağlıyorlardı? Gülsarı hırıldıyor, çırpınıyor, gözlerini dört yana çevirip ürkek ürkek bakıyordu. Ne yapacaklardı bu adamlar?

- Çabuk olun! Çabuk olun! diye bar bar bağıırıyordu İbrahim. Sonra, "Yıkın yere!" dedi.

Kolları güçlü adamlar ipe asıldı. Gülsan gövdesinin bütün ağırlığıyla ve büyük gürültüyle yere yıkıldı. Güneş de yuvarlanıp üstüne düşmüştü sanki. Yer sarsıldı. Ne olmuştu? Neden yana düşmüş yatıyordu? Ağaçlar niçin gökyüzüne doğru uzanıyorlardı? Yerde böylesine uygunsuz, böylesine rahatsız yatışı neden? Yok, yok! Olur şey değildi bu!

Gülsarı başını salladı. Bütün vücudu zangır zangır titriyordu. Sonra kasları kasıldı. İpler derisini çiziyor, acıdan 100/ElvedaGülsan

bacaklarını karnına çekiyor, toynakları vücuduna batıyordu. Bir daha silkindi, bir daha gerindi, boşta kalan arka ayaklarından biriyle tekme savurmaya başladı. İp çatır-dayarak gerildi.

İbrahim yine bağır bağır bağıırıyordu:

- Bastırın, üstüne çıkın! Sıkı tutun!

Hepsi birden yorga atın üstüne abandılar. Dizleriyle, kollarıyla sımsıkı bastırdılar.

- Başını tutun! Yere bastırın! Bağla! Çek! Eh, oldu işte. Çabuk bitirin işinizi. Şimdi şuradan da bağlayın. Atın düğümü!

Adamlar yorganın dört ayağını bir araya getirip sımsıkı bağlamışlardı. Gülsarı hâlâ çırpınıyor, acılar içinde kıvranıyor, başına ve boynuna basanları silkeleyip atıyordu. Ama adamlar yine abanıyor, bastınıyorlardı. Atın ter içinde kalan vücudu, ayakları uyuştu. Ve kendini bırakıverdi.

- Tamam bitirdik işini!

- Amma da güçlüymiş ha!

- Artık traktör bile gelse yerinden kımıldayamaz!

O zaman, yeni başkan, yere yapıştırılan atın başına sokuldu, burnunun dibine çömeldi. Akşam içtiği votkanın pis kokusunu hayvanın yüzüne savurarak baktı. Önünde yatan at değil de baş düşmanı olan bir insanmış gibi kin kusarak bakıyordu ona.

Ter içinde kalan, bir havlu ile durmadan ağzını yüzünü silen İbrahim de başkanın yanına gelip çömeldi. İkisi de birer sigara yakıp tütürerek, bundan sonra olacakları görmek için beklediler. Kora avlusunun dışında çocuklar çelik çomak oynamaya devam ediyorlardı:

Elveda Gülsarı/101

Gökbay, Akbay Buzavındı bakpay, Kayda kettin oynap, Apan seni soymak, Ay, ay Karabay, zuvvvv!

(Gökbay, Akbay Buzağını bakmıyor Nereye gittin oynayıp Anan seni dövecek Ay, ay, karabay, zuvvvv!)

Güneş yine her zamanki gibi parlıyordu. Engin bozkırı ve orada yayılıp otlayan yıldıyı Gülsan son bir kez daha gördü. Üyirin üzerinden kazlar kanat çırparak onu çağırıyor, o gidemiyordu. Başına, burnuna sinekler konuyor ve o, sinekleri kovamıyordu. İbrahim yine sordu:

- Başlayalım mı Corakul Aldanoviç?

Başkan yine bir şey söylemeden başını salladı. Bunun üzerine İbrahim ayağa kalktı.

Herkes kımıldadı. Dizleri ve gövdeleriyle, sımsıkı bağlanmış atın üzerine abandılar. Kafasını yere iyice yapıştırdılar. Birilerinin eli Gülsarının kasıkları üzerinde dolanmaya başladı.

Kora dışında çelik-çomak oynayan çocuklar şimdi çite tırmanıp serçe gibi dizilmiş, bakıyorlardı:

- Hey, bakın! Bakın ne yapıyorlar?..

- Toynaklarını düzeltiyor, temizliyorlar..

- Amma da bildin ha! Hiç de değil!

Onların konuşmalarını duyan İbrahim elini havaya kaldırarak bağırdı:

- Hey, ne işiniz var orada? Haydi defolun! Gidin oynayın!

Çocuklar çitten atladılar ve koşarak gittiler. Şimdi çıt çıkmıyordu.

102/Elveda Gülsan

Gülsarı etine deşen soğuk bir şeyle ürperdi. Yeni efendisi tam gözlerinin önüne çömelmiş bakıyordu. Birden korkunç bir acıyla canı çıkayazdı. Gözlerinde şimşekler çaktı. Ah! Kıp kızıl bir alev içine düşmüş gibi yandı. Dünya başına yıkıldı ve sonra zifiri bir karanlık oldu.

Olanlar olduktan sonra da Gülsan bir süre öylece bağlı kaldı.

Kanın dinmesini bekliyorlardı.

İbrahim ellerini oğuşturarak:

- İşte Corakul Aldanoviç, her şey tamam, bir daha kaçamaz. Kaça kaça vardığı yer bu oldu! Tanabay'ın söylediklerine de aldırmayın, unutun gitsin! O öyle kötü bir adam işte. Öz kardeşine bile acımadı da malına mülküne el koydu, bir de Sibiryaya'ya sürdü. Böyle acımasız adamın kime hayrı dokunur zaten...

İbrahim yaptığı işten gururlanıyordu. Rahatlamıştı. Tilki postundan yapılmış tebeteyini asılı olduğunu çividen aldı, silkeledi, orasını burası düzeltti ve ter içinde kalan kafasına geçirdi.

Kora dışındaki çocuklar hâlâ çelik-çomak oynuyorlardı:

Gökbay, Akbay

Buzavındı bakpay

Kayda cürsin oynap

Apan seni soymak

Ay, ay, Karabay, zuvvvv!

- Hayır, yine olmadı. İşaret noktasına ulaşamadın. Şimdi yanaş bakalım şöyle. Beni sırtında taşıyacaksın. Zuvvv Gülsarı'm!

Güneş parlıyordu. Dünya pırıl pınlıdı...

10

Geceydi. Sır dolu bir gece. Yaşlı bir adam ve yaşlı bir Elveda Gülsarı/103

at.. Çay kenarında alev alev yanan bir ateş... Alevler rüzgârdan oynuyor, bir yükselip bir alçalıyordu.

Soğuktan kaskatı olan kara yer, yorga atın toprağa değen yanını donduruyordu. Büyük bir ağırlık inen boynunu kaldıramıyordu hayvan. Çok gerilerde kalan bir dönemde, ayağına zincir köstek vurularak yılmaya döndüğü zamanki gibi, bir yukarı bir aşağı gidip gelen başı ağrıyordu. Bu yüzden de bitkindi. O zamanki gibi şimdi de adım atacak hali kalmamıştı. O zamanki gibi şimdi de zincirleri koparamı-5lördu. Ah bir kalkabilse, bacıklarını oynatıp toynakları ya-riarcasına koşabilse, göğsünü gerip temiz havayla ciğerlerini şişirerek rüzgâr gibi uçabilseydi! Yankılar yapan kişiye-mesiyle dağ arkaçlarındaki yılmaya çağırabilseydi! Kulunların, biyelerin, kısrakların kokusunu ala ala, dağ arkaçlarımdan inen üyire ulaşabilseydi! Oysa o zincir onu tutuyor, yerinden kımıldamasına engel oluyordu. Hapishaneden kaçmış bir mahkûm gibi, ayağındaki zincirleri şangırdatarak, seke seke, bir sekip bir sıçrayarak, sonra yine sekip yine sıç-rayarak, yine o kaçış yolunda olabilseydi... O zaman tek başınaydı, her yer karanlık ve sessizdi. Ay çıkmış, sonra rüzgârlı açık gökte tekrar kaybolmuştu. At, zincirli ön ayaklarını şaha kalkar gibi yukarı kaldıncı, Ay başının üzerinde bir görünüyor, ayaklarını yere basınca da fırlatılmış bir taş gibi gidip kayboluyordu.

Bir ışık, bir karanlık, sonra yine ışık, yine karanlık... Bu ışık atın gözlerini kamaştırıyor, acıtıyordu...

Zincir köstek şangırdıyor, ayak bilekleri kanıyordu. Bir sıçıyor, iki sıçıyor, bir daha., bir daha.. Her yer karanlık, her yer ıssız.. Köstekli ayaklarla yürüyünce yol bitmiyor.. Köstekle yürümek bir cehennem azabı!..

Çay kenarında alev alev bir ateş yanıyordu. Soğuktan kaskatı olan kara yer, hayvanın toprağa değen yanını donduruyordu...

İki hafta sonra, yeni otlaklar bulmak için dağ arkaçları-104//ElvedaGülsarı

rında konuşlanmaları gerekiyordu. Yaz boyunca, güz boyunca, kış boyunca, ta bahara kadar hep orada kalacaklardı. Bir evden başka bir eve taşınmak çok zahmetli bir iştir. Öyle çok, öyle zor işler çıkar ki şaşakalırsınız. Kırgızlar boşuna söylememişler: "Bir yerden bir yere taşın da, haline şükredersin" diye.

Göçüp konmak için pek çok hazırlık gerekiyordu: Un öğütmek için değirmene, alış-veriş için pazara, ayakkabıcıya gidilecekti. Yatılı okulda okuyan çocuğu da gidip görmeliydi... Oysa Tanabay üzgündü, şaşkıındı. Kansı da pek şaşığıyordu onun bu haline. Tanabay hep telaşlıydı. Sabah erkenden kalkıp atına atlıyor, yılmaya gidiyor, kansı ona bir çift söz söylecek vakit bulamıyordu. Öğle olunca, düşünceli asık suratlı olarak geri geliyordu Tanabay. Tedirgindi, bir şey bekliyor gibiydi.

- Neyin var senin? diye soruyordu durmadan Caydar. Tanabay cevap vermiyordu. Ama bir gün konuştu:

- Geçenlerde çok kötü bir düş gördüm, dedi.

- Soru sormayayım diye mi söylüyorsun bunu?

- Hayır, gerçekten kötü bir düş gördüm, yatsam da kalksam da aklımdan çıkaramıyorum.

- Aman Allahım, tövbe etmen gerek. Bir zamanlar düşlere, kadere kismete, Tanrıya inanmayan sen değil miydin? Kocakarıların 'kâfir!' diye beddua ettikleri kişi sen değil miydin? Ee, yaşılanıyorsun artık Tanabay, gece-gündüz yılmakla başından ayrılmıyorsun, bugün-yann göç edeceğimizden haberin yokmuş gibisin. Ben tek başıma bütün işlerin hangisine bakayım? Hiçbir şey yapamıyorsan bari git de Çora'yı gör, hatırını sor, gönlünü al. Göçe çıkmadan önce gidip hastalan yoklamak bizim töremiz, geleneğimizdir...

- Daha sonra giderim, diye surat asü Tanabay.

- Daha sonra ne zaman? Köye gitmeye niçin korkuyorsun? İstersen Yann beraber gidelim, çocukları da götürelim. Ben de görmeliyim. Elveda Gülsan/105

Ertesi gün üyiri genç bir yılmakçıya emanet ederek atlara binip yola koyuldular. Tanabay büyük kızlarını atın terkesine, Caydar ise küçük kızını kucağına oturtmuştu.

Köye geldiler, sokaklarda karşılaştıkları insanlarla selamlaştılar. Tanabay demirci dükkânının önünden geçerken atını durdurdu. Kansına:

- Bekle biraz, dedi. Sonra büyük kızını kucaklayıp attan indirdi, onu annesinin bindiği atın arkasına oturttu.

- Yine ne oldu? Nereye gidiyorsun?

- Hemen döneceğim Cyadar, sen gidedur. Çora'ya benim de yolda olduğumu söylersin. Öğle tatili olmadan daireye uğrayıp bitirmem gereken bir iş var. Ayrıca at nalı ve bazı demir parçaları alacağım.

- Ayn ayn gitmemiz doğru olur mu?

- Ne zararı var, merak etme, hemen döneceğim zaten... Tanabay atından indi, demirciye uğramadan dosdoğru at korasına gitti. Sessizce ve kimseye görünmeden, kapalı koraya girdi. Kora loş olduğu için bir süre gözlerinin karanlığa alışmasını bekledi. Ahırda canlı yoktu, ses-seda çıkmıyordu. Atların hepsi işe götürülmüştü. Tanabay etrafa bakındı, sırtından büyük bir yük atmış gibi biraz rahatlardı. Sonra, at bakıcılardan birini bulmak için öbür avluya çıktı. İşte o zaman gördü günlerdir olacağını sezdiği o büyük felâketi...

- Vay itler vay! Vay hainler vay! Biliyordum kötü bir şey yapacağını! diye yumrukları sıktı. Akli başından gitmiş gibiydi. Gülsarı, bir çardağın altında bağlı duruyordu. Kuyruğunu da sarmış, bir iple ucunu kaldırıp boynuna bağlamışlardı. Aralık duran arka ayaklarının arasında küp gibi şişmiş bir yara görünüyordu. Başım hafifçe eğmiş, kımıldamadan duruyordu zavallı hayvan. Tanabay öfkeyle dudaklarını ısırды, büyük bir acı duyarak inledi. Yorganın yanına varmak istiyor, ama cesaret edemiyordu. Yüreğini bir aç kurt

106/ElvedaGülsan

ısıyor, parçalıyordu sanki. İssız ahır, ıssız avlu ve tek başına bırakılmış, iğdiş edilmiş yorga, herşey... her şey korkunç görünüyordu şimdi.

Tanabay olduğu yerde geri döndü; sessiz, sendeleye sendeleye ayrıldı oradan. Artık kimsenin yapabileceği bir şey yoktu. O akşam, keçeden evlerine döndükleri zaman Tanabay karısına, büyük bir üzüntü içinde olayı anlattı:

- Gördüğüm korkulu düş çıktı, dedi.

- Ne oldu?

- Çora'nın evinde söylemek istemedim. Artık Gülsan hiç kaçmayacak, buralara gelemeyecek. Ona ne yapmışlar biliyor musun? O itler, onu iğdiş etmişler!

- Biliyorum, seni köye götürmek isteğişimin sebebi de buydu zaten. Bir an önce görürsen, üzüntün de çabuk geçer diye düşündüm. Küçük bir çocuk değilsin ya! Bu ilk değil ki, sonuncusu da olmayacak. Atalarımız bu işi yapa-gelmiş. Bunu herkes bilir. Şaşıracak, korkulacak ne var bunda?

Tanabay katısına cevap veremedi. Yalnız:

- Bu bizim yeni başkan çok kötü bir adam, bunu can-yüreğimle seziyorum, dedi.

- Bırak şimdi başkanı, senin yorgayı iğdiş ettirdi diye hemen kötülemeye kalkma adamı. Daha yeni başkan oldu, buranın yabancısı sayılır. İşleri çok ve zor. Çora'nın kendisi söyledi, kolhozun işleri düzelecekmiş, yeni yardım gelecekmiş. Yeni bir plan yaptıklarını söylüyor. Sen ise işin aslını dinleyip öğrenmeden konuşuyorsun. Bizler dağda, merada yaşayan insanlarız, bilmediğimiz çok şey var...

Tanabay, içini çeke çeke yemeğini yedikten sonra yıldıya gitti ve geç saatlere kadar orada kaldı. Kendi kendine

Elveda Gülsan/107

konusuyor, küfürler savuruyor, ama istese de unutamıyordu o korkunç olayı. At korasında gördükleri gözünün önünden gitmiyordu. Bindiği aü sürüp yıldıyı toparlarken düşünüyordu: "Belki yeni başkam kötülemele haksızlık ediyo--rum. Belki saçmalıyorum.Yıldan yıla yaşlanıyorum elbet. Yılın oniki ayında yıldı peşinde koştüğüm için çok şeyleri göremez, bilemez oldum galiba. Ama, ne zamana kadar böyle sürecele bu hayat, ne zaman gün göreceğiz? Nutuklardaki sözlere göre her şey yakında düzelecek, çok iyi olacak-qmış. Hadi ben yaralıyorum diyelim, dilerim ki yanılmış ola-'yım. Ama biliyorum ki başkaları da benim gibi düşünüyor, işte bunu da biliyorum ve bunda yanılmıyorum..."

Tanabay bozkırda dolanıp duruyor, derin derin düşünüyor, ne var ki bu düşüncelerden hiçbir sonuç çıkaramıyor-du. Çok gerilerde kalan o günlerde, kolhozu nasıl kurduklarım, halka, boztorgayların koyunların üzerine yuva kurup

--. yumurtlayacaklan o mutlu barış çağını.nasıl vaadettikleri-ni, o parlak armanı (ülküyü), o parlak hayalleri, umutlan hatırlıyordu. O arman uğrunda canla başla didindikleri günleri de.. Her şeyi alt üst ederek eski düzeni nasıl yıktıklarını, asıl köklere nasıl balta vurduklarım da... Gerçekten de başlangıçta işler biraz düzelmişti. O uğursuz savaş olmasaydı belki daha da düzelecekti. Peki ama, savaş biteli onca yıl oldu da durumlar niçin düzelmiyordu? Onlar, eskimiş çadırlarının üstüne nasıl yama üstüne yama vuruyorlarsa kolhozun işleri de öyle gidiyordu: Yama

üstüne yama vuruyor, hiçbir gediği kapatamıyorlardı.birini tıkamaya vakit kalmadan bir başka gediğin açıldığım görünüyorlardı. Neden böyle oluyordu? Şimdi neden kolhozu eskiden olduğu gibi kendi malı değil de bir başkasının malı olarak görüyordu? Eskiden, savaştan ve kolhozun kurulmasından önce, toplantılarda alınan her karar bir yasa yerine geçer ve uygulanırdı. Halk yararına bir karar alındıktan sonra, uygulamaları gerektiğini ve uygulandığını bilirdi. Oysa bugün toplantılarda alınan

108/ElvedaGülsan

kararların hiçbir önemi kalmamıştı.Hepsi boş sözlerdi. I Kimse kimseyi dinlemiyordu. Kolhoz, onu kuran çiftçiler tarafından yönetilmiyor, başkaları tarafından yönetiliyordu. Dışarıdan gelenler ve hiç gelmeyen dışarıdakiler yönetiyordu. O başkalarının da biri böyle diyor, biri şöyle. Bunun da hiçbir yararı olmuyor, hiçbir verimli sonuç alınamıyor- [du. Tanabay artık halkın arasında görünmekten, onların! soru yağmuruna tutulmaktan korkar olmuştı. Ona, "Bak, I sen parti üyesisin, kolhozu kuranlardan birisin. O zaman I çok konuşuyordun, şimdi anlat bakalım, neden bu durumla-1 ra düştük?" diyecek olsalar ne cevap verebilirdi onlara? Bü-I tün halkı toplayıp bir açıklama yapsalar iyi olurdu herhalde.! Herkes düşüncesini söylese, ihtiyacını bildirse, sorular sor-1 sa... Ama yok! Olmuyordu bunlar! Nasıl olsun? İlçe merke-1 zinden bir takım temsilciler geliyor, ama bunlar da eskileri-1 ne hiç benzemiyordu. Bambaşka insanlardı. Eskiden biri temsilci, bir yetkili geldi mi, dosdoğru halkın arasına girer,! önce onlarla konuşurdu. Bugünküler ise kolhoz bürosundanl dışarı çıkmıyor, söyleyeceklerini başkana söylüyor, sora-1 caklarını ondan soruyor, sonra d*ona bağırıp çağınıyorlar-1 di. Halkla, köylünün kendisiyle görüşmüyor, konuşmuyor/ onları dinlemeye tenezzül etmiyorlardı. Parti toplantıların-j da ise daha çok uluslararası durumlardan söz ediliyordu.] Onlara göre, kolhozun meseleleri önemsizdi, konuşulmaya değmezdi. Hepsi aynı şeyi söylüyordu: Çalışın, çok çalışın,! plan gereğini yapın ve plan hedefine ulaşın..." Hepsi bu ka-[dardı.

Tanabay daha geçenlerde bir yetkilinin geldiğini, bu-j nun başka hiçbir mesele yokmuş gibi dilbilgisi üzerine bhj nutuk çektiğini hatırladı. Tanabay ona kolhozun durumun anlatmaya, bazı meseleleri açıklamaya kalkışınca da, ac ona tuhaf ve küçümseyerek bakmıştı. Onun görüşlerini fikirlerini tutmamış, beğenmemiştı. Ne oluyordu böyle?

Elveda Gülsan/109

"Çora iyileşir iyileşmez onu konuşturur, işin aslını öğrenirim, ben de kendi fikirlerimi söylerim" diye düşündü Tanabay. "Eğer yanlış düşünüyorsam söylesin. Ya yanlış düşünmüyorsam? Ne olacak o zaman? Yoo, bu da mümkün değil. Elbette benim şu günlerde kafam çok karışık. Ben kimim ki? Sıradan bir yılkıcı, cahil bir çoban. Yukarıdakiler benden daha akıllıdır herhalde.."

Tanabay gecenin ilerleyen saatlerinde evine döndü, jâna uzun süre gözüne uyku girmedı. Kolhozun durumunu düşünmekten kendini

alamıyor "Uz gitmeyen nedir, terslik nerden geliyor?" diye d1ş1nd1 durdu. Yine bir cevap bulamıyordu.

Çora ile başbaşa oturup bir dertleşme fırsatını bulamadı. Göç öncesi yapılacak işler pek çoktu.

Sonunda dağ arkaçlarına göç başladı. Altı ay süren yaz ve güz çabuk geçirdi. Ama onlar kışı da orada geçirecekler ve ancak ilkbaharda döneceklerdi. Üyir üyir y1lkı, sürü sürü koyun, böğüren sığırlar ve yük kervanı çay boyunca dağ yoluna düşmüşlerdi. İnsanlar bağırışıyor, kulunlar, taylar kişniyor, kuzu-koyun meliyor, dostlar vedalaşıyor, helâlelleşiyordu. Kalabalığın çın çın, zuv-şuv sesleri doldu-ruyordu havayı. Kızıldan yeşile renk renk entarilerini giymiş gencecik gelinler, ayrılık türküsü söyleyen, kavuşma dileğinde bulunan genç kızlarla kafile ilerliyordu...

Tanabay kendi y1lkısını büyük çayırdan, yamaçlardan, köyün uzağından geçirdi. Köyün kıyısındaki o eve, o avluya şöyle bir baktı: Yorgasına binip gittiğı, nice nice geceler geçirdiğı o eve.. Yüreğı, içinde bir şeyler kopmuş gibi sızladı.Şimdi Tanabay o kadından da, o yorgadan da ayrılıyordu. Her şey geçmişte kalmıştı. Baharda gelen, sonra gökte sıra sıra dizilip uzaklara giden, gözden kaybolan yaban kazları gibi uçup gidiyorlardı onun için iç dünyasında...

... O ana deve, o akmaya, günlerce ve günlerce, bozla-ya bozlaya, yitik botasını arıyordu: Neredesin kara gözlü

11 O/Elveda Gülsan

botacığım? Ses ver bana! Memelerim sütle dolup akıyor.. Mis gibi kokan ananın ak sütü...

12

O yılın sonbaharında Tanabay Bakasov'un hayati birdenbire değişiverdi.

Geçidi aştıktan sonra, dağ eteğindeki otlakta y1lkıyı durdurdu. Burada kısa bir süre konaklayacak, sonra kışı geçireceğı dağ arkacına çıkacaktı.

Tam o günlerde kolhozdan bir haberci geldi:

"Beni Çora gönderdi, dedi haberci, yarın köye gele-cekmişsin, sonra birlikte ilçe merkezindeki toplantıya gide-cekmişsiniz".

Tanabay bu çağrıya uyararak ertesi gün kolhoz bürosuna gitti. Çora da orada, parti örgütlenme dairesinde idi. İlkbahardaki durumuna göre biraz daha iyi görünüyorsa da, solgun dudakları ve zayıflığı, hastalığı tam atlatamamış olduğunu gösteriyordu. Neşesi yerine gelmiş gibiydi ama yine de işten başını kaşıyacak vakti yokty. Yanına gelip gidenler pek çoktu. Tanabay arkadaşını öyle görünce sevindi. "Çok iyi, yine işlere yumulacak hale gelmişsin" dedi içinden.

Sonunda başbaşa kalabildiler. O zaman Çora, solgun ve buruşuk yanaklarını oğuşturarak arkadaşına bakıp gülümsedi:

- Ey Tanabay, sen hiç yaşlanmıyorsun, yine eskisi gibisin.

Görüşmeyeli ne kadar oldu? Bahardan beri görüşmüyoruz değil mi?

Kımız ve dağ havası yarıyor tabii. Oysa benim bir ayağım çukura düştü bile... Sonumuz geliyor işte.. Çora bir süre sustu ve asıl konuya geçti: "Mesele şu Tanabay, 'Turnaya beylik versen tepende

gagalayıp durur' derler ya, ben de öyleyim işte. Senden bir ricam daha olacak. Yarın hayvan üreticilerinin toplantısına gideceğiz. Hayvancılık işlerinde, özellikle de koyunculukta işler çok kötü gidiyor.

Elveda Gülsan/111

Bu konuda en kötüsü de bizim kolhoz. Hiç bu kadar kötü olmamıştı. Partinin ilçe yönetim kurulu bütün komünistlere ve komsomollara emir çıkardı, en kötü durumda olan sürülerin bakımı ve bu işlerin düzeltilmesi için yardımcı olmalarını istedi. Eee, bu durumda sen de yardım etmek zorundasın. Yılkı bakımını üstlendiğin zaman beni zor bir işten kurtardın. Çok büyük yardımın oldu. Şimdi de yardım edecek, beni bu güç durumdan kurtaracaksın: Bir koyun alıp çobanlık edeceksin".

Tanabay biraz düşündü:

- Hemen karar verme Çora, dedi, ben yılkıcılığı öğrendim. Koyun gütmek ve bakmak çok zor bir iş. O işi becerip beceremeyeceğim hiç belli değil.

- Bunu çok istiyorum Tanabay, dedi Çora. Başka çaresi de yok. Parti böyle emrediyor. Kızma gücenme. Vakti gelince, derdini, sıkıntılarını anlatırsın. Ben de bütün suç, bütün sorumluluğu üzerime alırım.

- Başının etini yiyeceğimden hiç kuşkun olmasın, diye güldü Tanabay. Böyle dese de, çok geçmeden bunu yapacağını, Çora'ya pek ağır sözler söyleyeceğini o anda bilmiyordu. "Bu çobanlık işini bir düşünüyüm, karımla da görüşüp tartışmalıyız" diye ekledi.

- Düşün elbet, ama sabaha kadar kararını ver. Yarın kurul üyelerine bir cevap vermem gerek. Caydar'la sonra konuşursun, her şeyi anlatırsın. Fırsat bulursam ben de gider anlatırım. Akıllı kadındır o. "Caydar olmasa sen çoktan bir yerlerde boynun altında kalıp giderdin" diye takıldı Çora. Caydar nasıl? Çocuklar iyi mi? Böylece çoluk çocuktan, hastalıktan sağlıktan, havadan sudan konuşmaya başladılar. Tanabay kendisini çok düşündüren bir meseleyi ortaya atmak istiyordu ama buna fırsat bulamadı. Dağlardan çağrılan çobanlar gelmeye, büroyu doldurmaya başlamışlardı. Çora da telaşlıydı ve saatine bakıyordu.

112/Elveda Gülsan

- Demek öyle. Sen atını ahıra bırak. Sabah erkenden herkes kamyona binip gidecek. Biliyor musun bir kamyonumuz var artık? Yakında bir tane daha alacağız. Rahat edeceğiz. Hadi, ben şimdi gidiyorum. Saat yedide Raykom'da (ilçe merkezinde) olmam gerek. Emir böyle. Başkan oraya vardı bile. Ben yorgaya binip gideceğim, kamyonun geri kalmaz o...

-Yaa, Gülsarı'ya sen mi biniyorsun? Demek başkan sana çok iyi davranıyor? diye şaşkınlığını belirtti Tanabay.

- Sayıp sevdiğini bilmem, başedemediği için, kurtulmak için verdi onu bana, diye kollannı açarak güldü. "Gülsan nedense başkam hiç sevmedi, onu canından usandırdı hayvan. Başkanı yanına bile sokmak istemiyor. Ne yaparsa yapsın onu sevmiyor. Öldürse bile uysallaşmaz onun altında Şimdi ben biniyorum. Eşsiz bir at. Çok iyi yetiştirmişsin onu. Bazen yüreğime bir ağrı saplanıyor, kıvraniyorum. İşte o zaman yorgaya binince ne ağrım kalıyor, ne

sızım. Sırf bu yüzden ömür boyu parti örgütçüsü olmaya razıyım, benim doktorum da, ilacım da Gülsan.." diye güldü Çora, Ama Tanabay gülmüyordu.

- Onu ben de sevmiyorum, dedi.

"Kimi sevmiyorsun? dedi Çora gülmekten sulanan gözlerini silerek?

- Başkanı. Çora ciddileşti:

- Neden sevmiyorsun?

- Bilmiyorum, aptalın teki ve kötü yürekli olduğunu düşünüyorum.

- Hey Allah! Sana bir şey beğendirmek de çok zor. Beni her zaman yumuşak başlı olmakla suçlardın. Şimdi yeni başkanı da beğenmiyorsun, ne diyeyim bilmem ki. İşe yeni başladı, nasıl bir adam olduğunu daha anlayamadım.

İkisi de sustu. Tanabay Çora'ya, Gülsan'ın ayağına zincir vurarak ne hale getirdiğini, sonra da içdişi ettirdiğini

Elveda Gülsan/113

anlatmak istiyordu. Artık bunlan söylemenin yersiz ve gereksiz olduğunu düşündü. Suskunluğu uzatmamak için yeni öğrendiği sevindirici haberden söz etmeye başladı.

- Bize kamyon vermiş olmaları çok iyi. Demek artık kolhozun bir kamyonu var? Doğrusu kolhoz için çok gerekliydi. Vakti çoktan gelmişti. Hatırlıyor musun, savaştan az önce bir kamyon almıştık. Herkes aracın başına toplanmıştı. Çok sevinmiştik. Onu kolhozun kamyonu sanmıştık. Sen onun üzerine çıkıp bir konuşma yapmıştın: "İşte yoldaşlar, büijsosyalizmin meyvesidir!" demiştin. Sonra onu, 'orduya gerek' diye almışlardı bizden...

Güzel günlerdi hey... Güneşin pırıl pınl doğuşu gibi. Otomobil de neydi ki! Hani 'Şu' kanalında çalışmaya gidenler dönüşlerinde gramafon getirmişlerdi. Köyde bayram sevinci yaşandı. Yaz sonlarına rastlayan bir gündü. Gramafonu olanların evleri gece yanlarına kadar dolup taşardı. Evlerinin bahçesine çıkan, orada çalarlardı gramafonları. Yeni yeni şarkılar dinliyorduk. "En çok çalışan kırmızı başörtülü kızın şarkısı" nı tekrar tekrar dinlemişti. Yaa, bu da sosyalizmin meyvesi idi...

Tanabay o günleri hatırlayıp konuştuğu coşuyordu:

- Hatırlıyor musun Çora, toplantıdan sonra hepimiz kamyonla dolmuştu. Ben şoför mahallinin hemen arkasında duruyordum, elimde kocaman bir kırmızı bayrak dalgalandırırıyordum. İş-güç yoktu. O keyifle şöyle bir istasyona vardık. Oradaki parkta bira içmiştik. Giderken de gelirken de şarkılar söyledik, naralar attık,, hatırlıyor musun? Ben kırmızı bayrağı gece bile elimden hiç bırakmadım. Hepsi, hepsi hatırımda... Bâğın çağırmaktan, türküler söylemekten sesimiz kısılmıştı. Ah, neylersin! O zaman bizimle beraber olan yiğitlerin çoğu savaşta öldüler... Artık neden yüzümüz gülmüyor, neden eskisi gibi türkü söylemez olduk Çora?

- Ah Tanabay, gençlik gitti, yaşılanıyoruz artık, bu yaşta bize yakışır mı?..

114/ElvedaGülsan

- Yok, benim söylemek istediğim o değil, tamam şarkı söylemek, nara atmak zamanımız geçti. Bir yırlarımızı yırladık, türkülerimizi söyledik, peki, bugünün gençlerine ne oluyor? Oğlumu görmek için yatılı okula gittim. Büyüyünce adam olacak mı, nasıl bir adam

olacak bilemiyorum. Da-ha şimdiden öğrenmiş büyüklerine, başkana yaltaklanmayı. Bana: "Okul müdürüne sık sık kımız getir baba" dedi. Niye getirecekmişim? Aslında kötü bir öğrenci de değil, iyi okuyor. Öyleyse niçin istiyor kımız getirmemi? Nasıl konuştuklarını bir görseydin! Ben çocukken Aleksandrovka'da Efremov adında bir Rus'un yanında çalışıyorum. O Rus beni bir "Kızıl yumurta bayramında" (Paskalya) kiliseye götürmüştü. Bugün bizim çocuklarımız sahneye çıkıyor, şarkı söylüyorlar. Tıpkı o kilisedeki ilâhileri söyleyenler gibi, ellerini hazır-ol durumda yanlarına yapıştırıyorlar. Suratları asık, söylediklerinin hepsi birbirine benziyor, bir söylediklerini bin kere söylüyorlar sanki... Anlamıyorum, hoşuma da gitmiyor. Zaten bugünlerde anlamadığım çok şey var. Başbaşa oturup dertleşmek istiyordum seninle... Ben çok gerilerde kaldım galiba, hiçbir şey anlamıyorum bu olanlardan... *

Çora kâğıtlarını toplayıp çantasına yerleştirirken:

- Başka bir sefer, fırsat bulursak, seninle uzun uzun konuşuruz Tanabay, dedi. Sen canını sıkma bunlarla, her şeye aldırma. Ben inancımı yitirmedim, bu kötü günler geçecek, hepimiz birden kalkınacağız...

Çora eşikte bir an durdu, hatırladığı şeyi söyledi: -Bak ne diyeceğim, bir gün sokaktan geçerken, senin evin dikkatimi çekti. Çok eskimiş, viran olmuş evin. Hiç ilgilenmiyorsun. Biliyorum, günlerin dağda geçiyor. evini bir bekleyen, bir bakan yok. Sen cephedeyken Caydar yapayalnızken bile o ev bakımsız değildi, Caydar çok iyi bakıyordu. Sen evine bir bak, neler gerektiğini söyle. Bahar gelince elbirliğiyle onaralım onu. Bizim Samansur yaz tatilinde bura-[

İl

Elveda Gülsarı/115

ya geldiği zaman senin evin halini görmüş, pek üzülmüştü. Eline orağı aldı: "Tanabay ağanın bahçesini yaban otları sarmış, gidip biçeyim, ayıklayayım" dedi. Sıvalan düşmüş, cam çerçeve kırılmış, odaların içinde, harman yeriymiş gibi, serçeler çöpleniyor, uçuşuyormuş.

- Ev gerçekten öyle. Samansur'a da teşekkür ederim. Dersleri nasıl, iyi okuyor mu?

- İkinci sınıfa geçti. Sanırım fena okumuyor. Sen genç-leri iç içe beğenmiyorsun ama, oğluma bakıyorum da, bugünün gençlerini pek de fena görmüyorum. Samansur'un anlattığına göre, onunokuduğu enstitüde gençlerin hepsi iyi okuyormuş. Okuyup bir şeyler öğreniyorlar. Ne olacaklarını zaman gösterecek. Bilgili gençler yetişiyor, umut onlarda, kötü giden işleri onlar düzelterek... Çora, at korasına doğru yola koyuldu. Tanabay da boş duran evine bakmaya gitti. Avluda dolaşu. Çora'mn öğrenci oğlunun biçtiği otlar kurumuş, tozlanmıştı. Yürürken kurumuş sapsap ayaklarının altında çatırdıyordu. Bakımsız ev böyle olur elbet, diye düşünüyordu. Öbür yalancılar dağa çıktıkları zaman evlerinde ya akrabalarını oturtuyor, ya da bir bekçi bırakıyorlardı. Tanabay'in da iki kız kardeşi vardı ama onlar başka köyde oturuyorlardı. Ağabeyi Kulıbay'la araları açıktı, Caydar'ın akrabaları yoktu. Bu

yüzden Tanabay'ın evi başsız-gözsüz kalmış ve harabeye dönmüştü. İşte şimdi de yıkıcılıktan çobanlığa geçecekti. Bu, ömrünü yine dağlarda geçirecek demekti. Gerçi kesin kararım henüz vermiş değildi ama, Çora'mn kendisini razı edeceğini biliyordu. Bu defa da Çora'mn dediği olacaktı.

Ertesi sabah kamyona binip ilçenin yolunu tuttular. Üç tonluk yeni 'Gaz' marka kamyonu hepsi çok beğenmişti. Çobanlar "Kral gibi gidiyoruz" diye sevinmişlerdi. Ta savaş-

116/ElvödaGülsan

tan bu yana ilk kez biniyordu kamyona. Savaşta çok binmişti. Amerikan Studebaker kamyonlarıyla Slovakya, Avusturya yollarını bir baştan bir başa geçmişti. Studebaker, üç akslı ve çekişi güçlü bir kamyondu. Tanabay "Bizda de böyle kamyonlar olsa!" diye pek hayıflanmıştı. "Hele dağlık yerlerden ekin taşımak ne kadar kolay olurdu! Çamur, bataklık dinlemeden gidiyor bu kamyonlar!" gidiyoFdu. "Savaş bitince böyle maşınlar bizde de olur, mutlaka olur!". Kamyonun üstü açık olduğu için rüzgâr yüzlerine vuruyor, bu yüzden konuşamıyorlardı.

- Hey gençler, şarkı söyleyene! Bizim gibi yaşlılara bakmayın, dedi söyleyin de dinleyelim, dedi Tanabay.

Gençler şarkı söylemeye başladılar. Önce biraz isteksiz davrandılar, yavaş yavaş birbirlerine uydular ve sonra coştular. "İşte böylesi çok iyi" dedi Tanabay içinden."Ama işin en iyi yanı, sonunda böyle bir toplantının yapıyor olması. Herhalde herkes bildiğini anlatacak,bilmediğini soracak, kolhozun ne durumda olduğunu, neler yapılması gerektiğini söyleyecekler. Büyükler bizden iyi bilirler elbet. Ömrünü dağda kırdan geçiren bizim gibiler ne bilir ki? Onlar gerekeni söyler, bize akıl verirle?, bakarsın işler düzeler, biz de yeni bir şevkle işe sarılırız". Merkez kalabalıktı. Binanın önündeki alan kamyonlarla, at arabalarıyla dolup taşıyordu. Çevredeki alanları da binek atlan doldurmuştu, şiş kebabçılar, seyyar çaycılar, bağıra bağıra müşteri çağırıyorlardı. Ortalığı duman ve et kokusu sarmıştı. Çora orada onları bekliyordu:

- Çabuk olun, toplantı hemen başlayacak, salona girip yerlerinizi alın. Ey Tanabay, sen nereye gidiyorsun?

- Şimdi geliyorum, dedi Tanabay.

Mırıldayan, tepinen atların arasına dalıp gitti. Daha kamyonlardan inmeden o atların arasında Gülsan'sını görmüştü. Bahardan beri görmediği yorganın yanına koşuyordu.

Elveda Gülsan/117

Yorga, öteki atların arasında eyerlenmiş olarak duruyordu. Altın şansı donu, güçlü cıdavu, yuvarlak sağnsı, kalkık burnu ve kapkara parlak gözleriyle, öbür atlann arasında bir bakışta farkediliyordu. Ah, ne güzel bir attı o!

Tanabay öbür atların arasından geçip ona sokuldu:

- Merhaba Gülsan! Nasılsın bakalım! İyi misin? Halin nice mübarek hayvan?

Yorga gözlerini çevirip baktı, eski sahibini hemen ta-nııı, ayaklarını oynatıp hınldadı.

^ - Hiç de fena durumda değilsin Gülsan. Cıdavlan genişlemiş. Çok koşuyor, çok hareket ediyor olmalısın. Başından çok kötü olaylar geçti değil mi? Hepsini biliyorum. Ama şimdi iyi ellerdesin, ona da şükür. Uslu olursan bir kötülük etmezler sana.. dedi.

Elini atın torbasına sokup baktı, yulaf tanelerini gördü. Demek Çora onu aç bırakmıyor, iyi bakıyordu.. "Hadi Gülsan, şimdilik esen kal, ben gidiyorum."

Toplantı yapılacak binanın cephesi baştan başa kızıl bayraklarla, pankartlarla donatılmıştı: "Komünistler en önde!", "Komsomol, Sovyet Gençliğinin Öncüsüdür" gibi sözler vardı bu pankartlarda. Toplantıya gelenler salona dolmaya başlamışlardı. Tanabay kapıdan içeri adımını atınca Çora ile kolhoz başkanı Aldanov onu durdurdular:

- Tanabay, biraz buraya gelir misin? dedi Aldanov. Önce geldiğini belli eden imzayı at. Sonra şu defteri al eline. Seni konuşmacılar listesine aldık. Hem parti üyesisin, hem de başarılı bir yılkıcı. Onun için konuşman gerekiyor.

- Neden söz edeceğim? Konu ne?

- Ben bir komünistim, dersin, bir komünist olarak geri

118/Elveda Gülsarı

kalmış koyunculuk işinde çalışmaya karar verdiğini söylersin.

- Hepsi o kadar mı?

- O kadar olur mu hiç? Bu görevi isteyerek üstlendiğini söyleyecek ve söz vereceksin. Her yüz koyundan yüz on kuzu elde edeceğine, her koyundan üç kilo yün çıkaracağına, partinin ve halkın huzurunda söz vereceksin^

- Ama ben o sürüyü görmedim bile, düşümde bile görmedim. Görmeden nasıl söz veriririm?

- Bu da söz mü, sen istediğin koyun sürüsünü seçersin. Çora havayı yumuşatmak istedi:

- Hiç merak etme, istediğin koyunları alacaksın. Ayrıca iki genç komsomolu da yardımcı alıp onları yetiştireceğini söylersin.

- Kimmiş onlar?

Salon dolmaya, adamlar sıkıştıkları için birbirini itip kakmaya başlamışlardı. Çora elindeki listeye bakarak:

- Bulatbekov Âsim ile Zarlikov Bektay.

- Ama onlarla konuşmadım, kabul ederler mi bakalım?

Başkan sinirlendi:

- Ne inatçı adamsın! Onlarla konuşmana ne gerek var? Konuşmasan olmaz mı yani? İtiraz edecek halleri mi var, onlara söz mü düşer? Onları yetiştirme görevini sana biz verdik. Karar verildiğine göre mesele halledilmiştir!

- Madem ki mesele halledilmiş, benim konuşmama ne gerek vardı? diye yürüyüp gitti Tanabay.

- Dur hele, dedi Çora kolunu tutarak, her şeyi anladın mı? Unutma sakın!

- Unutmadım! Unutmadım! diye öfkeyle bağırarak Tanabay salona girdi.

13

Toplantı akşama kadar sürdü, sonra kalabalık dağıldı:

Elveda Gülsan/119

Kimi dağa, kimi sürülerinin başına, kimileri kolhoza, kimileri de köylerine gittiler.

Tanabay hemşehrileriyle birlikte kamyonu bindi Aleksadrovka yokuşunu, sonra yaylayı geçtiler. Hava ka-raYmış, rüzgâr çıkmıştı. Güz mevsimindeydiler. Tanabay kamyonun içinde kuytu bir köşeye oturup yakasını kaldırdı ve kendi düşüncelerine daldı. İşte, toplantı böyle bitmiş oldu. Kendisi dişe dokunur bir şey söylememişti ama başkalarının söylediklerini dinlemişti hiç olmazsa. Şimdi işleri yoluna koyabilmesi için pek çok ter dökmesi gerekiyordu. O gözlüklü konuşmacı, yani Bölge Yürütme Kurulu sekreteri, konuşmasında doğru bir söz söylemişti: "Hiç kimse bize yol döşemedi, yolumuzu kendimiz açacak, kendimiz yapacağız" demişti. Otuzlu yılların başlarından itibaren hep böyle olmuştu: Bir yukan, bir aşağı gidiyorlardı. Tepedeki hedefe tam ulaşacaklarını sandıkları zaman, kendilerini bir anda yine aşağıda buluyorlardı... Kolhoz dedikleri herhalde zor bir işti, çok zor bir iş. Kolhoz diye diye, işte kendisinin de saçları ağarmıştı, gençliği yitip gitmişti. Neler neler gelmişti başına, ne çileler çekmişti. Bu arada birçok yanlışlıklar, kusurlar da olmuştu ama, "amacımıza ha ulaştık, ha ulaşıyoruz" diye düşünmüş, umudunu yitirmemişti. Şimdi ise başka düşünüyordu: Sıkıntılar bitmiyor ve amaç da ulaşılacak gibi görünmüyordu artık.

Eh, ne yapsınlar, madem ki çalışmak zorundaydılar, çalışacaklardı. Sekreter doğru söylemişti: Tanabay'ın da düşündüğü gibi, savaştan sonra hayat kendiliğinden düzgün bir akışa yönelmezdi. Tende beden, bedende can taşıdıkça, bu dünyada yaşadıkça, hayat yolunun önündeki engelleri aşmaya, kaldırmaya çalışacaksın, arkadan omuz vereceksin. Başka türlü olmuyordu... Ne var ki, her omuz vuruşta, hayat arabasının tekerleği omuzunu bıçak gibi yaralıyor, yara üstüne yara, derken omuzu nasır tutuyor. Eğer yaptığın işi seviyor, meyvasını da alıyorsan, nasırların hiç önemi

120/ElvedaGülsan

yok. Şikâyet etmezsin, memnun olursun.. İşte, şimdi de koyun çobanı olduk bakalım bu işle nasıl başa çıkacağız? Cay-dar buna ne diyecek?..

Tanabay, kızlara tatlı-şeker gibi şeyler almak için bir dükkâna girecek kadar bile vakit bulamamıştı. Oysa, 'size şeker alırım' diye umutlandırmıştı onları. Toplantıdaki konuşmasında ise daha büyük sözler vermişti: "Yüz koyundan yüz on kuzu, her koyundan üç kilo yün alacağım" demişti. Ne söz ya! Her koyunun en az bir kuzu doğurması, kuzuların sağ kalması gerekiyordu. Nasıl olacaktı bu iş? Yağmur, rüzgâr, soğuk... her şey onun düşmanıydı. Yün mü dedin? Yün dediğin dallardan toplanmıyordu. Öyle ince ve hafifti ki, üflesen uçar. Nereden, nasıl alacaksın kilolarca yünü? Kumdan altın çıkarmaktan daha beter bir iş bu. Herhalde bazı yöneticiler yünün nerden, nasıl elde edildiğini de bilmiyorlardı...

Bu derdi başına saran Çora idi... "Kısa kes, demişti, yalmz kendi yapacağın işler için söz ver, sana söylediklerimden başka bir şey söyleme." Tanabay da onun söyle dediğinden başka bir şey söylememişti. Kürsüye çıktığı zaman cesaretini yitirmiş, aklını kurcalayıp duran şeylerin hiçbirini söyleyememişti. O büyük

sözleri geveledi, sonra indi kürsüden. Şimdi o sözlerinden utanç duyuyordu. Oysa ora pek beğenmişti. Neden böyle ekimserdi? Neden bu kadarla yetinmiŐti? Hastalığı mı onu bu hale getirdi? Yoksa, kolhozun başkanlığından ayrıldığı için mi böyleydi? Tana-bay'ı sıkı sıkı uyarmasının sebebi neydi? Yoo, ora'ya yakıŐan bu değildi. Böyle bir adam değildi o! ora değişmişti, ona bir Şeyler olmuştu. Belki de, kolhoza ömür boyu emek verdiği halde, yukarıdakilere kendini beğendiremediği için olsa gerek. O da işleri olurluna bırakmayı, herkese ayak uydurmayı öğrenmişti galiba...

"Pekâlâ dostum, pekâlâ, fırsat bulursam, sağ kalırsak, bir gün bütün bunları yüzüne arpacağım.." diye düşündü

Elveda Gülsan/121

Tanabay. Sonra da gocuğuna sıkıca sarındı. Rüzgâr Őiddetleniyordu, hava iyice soęumuŐtu ve eve de daha çok vardı. Ya ev nasıldı? Evde onu neler bekliyordu?..

ora, yorga ata binerek döndü. Başka yoldaşları beklemeden tek başına gitti. O da bir an önce evine ulaşmak isti-yirdi. Kalbi sıkıŐtırıyordu yine. Atın dizginlerini serbest bıraktı. Gnboyu bağlı duran at, taypalma bir yorga olduğunu gösterdi, çok düzenli ve hızlı bir koşu tutturdu. Karanlık yolda, kurulmuş bir oyuncak araba gibi fırlamıŐ, hızını kesmeden koşuyordu. Eski tutku ve özelliklerinden kala kala bu taypalma yürüyüŐü kalmıştı. Başka tutkularının hepsi yok olmuştu. Sırtındaki biniciden ve yürüdüğü yoldan başka bir Şey düŐünmesin diye, insanlar onu başka her tutkudan mahrum bırakmışlardı. Şimdi Gülsan'nın tek tutkusu koşmaktı. Böyle hızlı koşarak insanların ondan aldıkları Şeylere yetişecek, onları yakalayacaktı sanki. Ama hiçbir zaman ulaŐamıyordu onlara.

Rzgra karşı at sürmek ora'ya iyi geldi. Yüreğinde-ki ağrı dindi. Toplantıdan memnun ayrılmıştı. Hele bölge yönetim kurulu sekreterinin sözlerini çok beğenmişti. Evvelce o adam hakkında çok Şey duymuş, ama o gün kendisini ilk kez grmŐtu. Yine de, parti örgütçüsü ora'nın içi pek rahat değildi. Bir belnn sinsisi sinsisi geldiğini seziyor gi-- biydi. O, Tanabay'a bir kötülük edilmesini, onun kötü durumlara düŐmesini istemezdi. ora bu tür toplantılardaki konuŐmalann asıl amacını, burada nelerin söylenip nelerin söylenmemesi gerektiğini çok iyi öğrenmişti. Bu konuda tecrbeliydi. Oysa Tanabay onun öğütlerini istemeye istemeye kabul etmişti. Çünkü o ora'nın bildiklerini bilmiyor, bunları anlamıyor, anlamak da istemiyordu. Toplantıdan sonra ora ile tek kelime konuşmadan kamyona binmiş, bir

122/ElvedaGülsarı

köşede suratını asıp oturmuştu. Ah Tanabay! Tanabay! Hayat sana hiçbir Şey ęretmemiŐ, pek saf kalmıŐsın. Gençliğinde nasılsan Şimdi de ylesin. Bütün meseleleri kestirmeden bir çırpıda halletmek istiyorsun! Oysa zaman çok değişti. Artık nerede, ne söyleyeceğini, kimlerin önünde nasıl konuşacağını bilmen gerek. O zaman her Şey iyi gider, başın derde girmez. Başkaları nasıl konuŐursa sen de yje konuŐacaksın, onların havasına uyacak, ne yazılmıŐsa onu okuyacaksın. Yumuşak, okşayıcı konuŐacaksın. O

zaman her Şey yerine oturur, düzeler. Seni kendi haline bıraksam, ters bir Şey söyler, her Şeyi berbat edersin. Sonra da bunun cevabını, bunun hesabını vermek bize düŐerdi. "Siz kendi rgtnzn üyesini nasıl yetiŐtiriyorsunuz!" derlerdi bize. "Bu nasıl disiplin, bu nasıl baŐıboŐluk!" derlerdi. Ah Tanabay! Tanabay!

14

"Karanlık bir gece ve yolun ortasında kalmış iki can: Yaşlı bir adam ve yaşlı, bitik bir at. ay kıyısında alev alev bir ateş yanıyordu. Tanabay oturduğu yerden sık sık kalkıyor, ölümle peneleŐen atın üzerindeki gocuğu ile onu ıkı sıkı sarıyordu. Bir daha kalktı ve gidip Gülsan'nın baŐucunda oturdu. Hayatının bütün olayları gözünün önünden gelip geçiyor, gelip geçiyordu. Yıllar yılları çađrıŐtırıyor ve tıpkı taypalma yorganın düzenli adımları gibi birbirine ekleniyordu... oban olup koyun sürüsünün başına geçtiği o yılda, o gz sonunda, gelir gelmez giden o baharda neler olmuştu?"

15

Ekim ayı geldiği zaman dağlar sonbaharın altın sarısı rengine bürünmüştü. Ayın başlarında iki gün yağmurlu geçti. Hava soğudu ve her yeri sis kapladı. Ama bu durum pek

Elveda Gülsan/123

uzun sürmedi. Bir gün içinde sis dağıldı ve güneş açıldı. Ertesi sabah Tanabay adır evinden çıkıp etrafa bakınca gözlerine inanamadı: Dorukları karla kaplanmış dağlar daha da yaklaŐmıŐ gibiydiler. Kar, ne de güzel yaraŐıyordu görkemli" dağlara! Tanrı onları sanki o gece yaratmıŐtı. Dorukları bembeyaz, yamaçlar gölgeli, ama her Şey elle çizilmiş gibi belirgin, karası kara, akı ak, tertemiz, pırıl pırıl ve görkemli.

Karla kaplı dorukların yukarısında sınırsız bir mavilik uzanıyordu gökyüzüne doğru. Uzayıp giden o maviliklerin derinliklerinde, evrenin sonsuzluğu ve onun sırları vardı. Tanabay, o pırıl pırıl aydınlık ve tertemiz hava karşısında, baştan ayağa ürperdi, duygulandı, yüreğinde bir acı duydu. Gülsan'ya binip geceleri evine gittiği Bibican'ı hatırladı. Ah Şimdi yorga yanında olsa, ona binip türküler söyleyerek, sevinçten, mutluluktan uçarak, coŐkular içinde, ansızın dağla-ın doruklarına düşen kar gibi, o kadının karşısına çıkıverir-di...

Ama bu bir hayaldi artık... İnsan ömrünün yansı böyle hayallerle, düŐlerle geçiyordu işte. Belki bu ormanlar, bu güzel hayaller yüzünden hayat bu kadar tatlıydı. Tanabay, dağlara ve gökyüzüne bakarken, insanların hepsinin birden talihli, mutlu olamayacağını düşündü. Herkesin kaderi ayrıydı. Karşısında uludağlar vardı: Bir yanı pırıl pırıl, aydınlık bir yanı gölgeli. Aydınlık ve gölge nasıl yanyana ise, insanın kaderi de öyle, mutluluk ve acıyı beraber getiriyordu: Bir yanda kıvanç, bir yanda kaygı. Hayat dediğin böyleydi işte... "Artık Bibicanbeni beklemiyordur.. Bunu biliyorum, ama kimbilir, dağlara kar yağdığını görünce belki beni düŐünmüŐtür..."

İnsan yaşlanır, ama gnl yaŐlanmak istemez. İŞte yle, arada sırada, bir silkinir, birden doğrulup koşmak ister.

Tanabay atını eyerledi, ağılın kapısını açtı ve çadır evdeki karısına seslendi:

124/ElvedaGülsan

- Caydar, ben koyunları çıkarıyorum, onları otlağa bırakıp hemen dönerim.

Ağılın kapısı açılınca, sürü oradan uzaklaştı. Komşu çobanlar da sürülerini otlağa salıyorlardı. Sürüler, yamacın orasında burasında ve dağ eteklerinde bir ırmak gibi kıvnla kıvrıla ve dalgalanarak akıyor, kara toprağın yeşil nimetini otluyorlardı. Şimdi, güz dağlarının sararmış otlaklarında, ak-boz adacıklar gibi görünüyorlardı.

Bugüne kadar her şey yolundaydı çok şükür. Tana-bay'ın beş yüz baş koyundan oluşan iyi bir sürüsü vardı. Gebe koyunların çoğu daha önce bir-iki kez doğurmuşlardı. Ama beş yüz koyun, beş yüz ayrı dert, ayrı iş idi. Kuzulamadan sonra hayvanlar da, işler de bir kat artacaktı.

Ancak, çobanların gerçek sınavı olacak, onların sabrını ölçecek kuzulama mevsimine daha epeyce vakit vardı.

Koyunlara bakmak atlara bakmaktan elbette daha kolaydı, ama Tanabay çobanlığa alışmamıştı daha. Ona göre atların yerini hiçbir şey tutamazdı. Varsın yılmaklılığın eski önemini yitirdiğini söylesinlerdi. Motorlu araç çıkınca, yılmaklına nah dama atılmış görünüyordu. Koyun üretme işi daha kazançlıydı: Yün, et, süt, deri alınıyordu koyunlardan. Tanabay bunların doğru, akla yatkın olduğunu kabul ediyor, ama olayı böyle takur-tukur bir hesapla değerlendirmek onun onuruna dokunuyor, canını sıkıyordu.

Üyirin başında iyi bir aygır varsa, insan yılmaklıyı yarım gün bırakır, başka işlerle meşgul olabilir ya da bir yere gidebilirdi. Oysa koyunları bırakıp gidemezsin, günboyu başlarında bulunacaksın. Sürüde çobanın bir de yardımcısı olması gerekirdi, ama kolhoz yardımcısı vermemişti. Bu da Tanabay için durup dinlenmeden çalışmak demekti. Caydar sürünün gece bekçisi olarak maaşa bağlanmıştı. Bazen kızını sırtına alarak koyun gütmeye de giderdi. Akşam olunca eline çiftteyi alıp gece yansına kadar ağılın çevresinde dolanırdı. Sonra Tanabay devralırdı nöbeti. Şimdi kolhozun bütün

Elveda Gülsan/125

koyun üretme birimlerinden sorumlu İbrahim'e defalarca başvurmuş, yardımcı istemiş, ama İbrahim her seferinde bir, bahane ile onu başından savmıştı.

- Taneke, size yardımcıyı nerden bulayım? diyordu İb- sözde büyük bir üzüntü içinde. "Siz akıllı bir adamsı-

| nız, anlarsınız. Gençler okuyor, okumayanlar ise koyun sözünü duymak bile istemiyorlar. Hepsi şehre gidiyor, demiryollarında, hatta daha uzak yerlere gidip çalışıyorlar. Ben de '\he yapacağımı şaşırırdım. Siz yalmz bir sürüye bakıyor ve T>öyle yakmıyorsunuz. Ya ben ne yapayım? Kolhozdaki bütün hayvanlardan beni sorumlu tutuyorlar. Bu gidişle beni mahkemeye verecekler. Başıma bela aldım, keski bu görevi başkasına verseydiler! Sizin arka çıktığınız komsomol çobanı Bektay gibileriyle iş yapmak mı, anlaşmak mı, Allah korusun! Ona radyo almalı, sinema filmi

getirtmeli, gazete bulup vermeliymişim. Yeni keçe çadır, haftada bir dağa gidecek çerçi bulmalıymişim. Bütün bunları istiyor benden. Bunlar olmazsa ben de başımı alıp giderim, diyor. Pek geçimsiz, hiçbir şeyi beğenmiyor. Onunla bir görüşüp biraz öğüt verseniz, diyorum Taneke...

Aslında İbrahim'in söyledikleri doğrudu. Tanabay sözde himayesine aldığı komsomolarla görüşmek istiyor ama buna vakit bulamıyordu? Asim Bulatbekov pek becerikli olmasa da geçinilmesi kolay bir delikanlıydı. Ama, boylu-boslu, yakışıklı bir delikanlı olan Bektay'la anlaşmak hiç de kolay değildi. Çekik kara gözlerinde her zaman bir öfke, bir şiddet okurdunuz. Tanabay'ı görür görmez, suratını asar, ona çıkışırdı:

- Taneke, darılma ama boş yere nefes tüketiyorsun. Sen git bu vaktini evinde, çoluk-çocuğunla geçir. Bana akıl verenler hiç de az değil, yetiyor da artıyor bile..

- Ee, benim gelişim bir ziyan mı? Zararı mı var sana?

- Olsun olmasın, senin gibi insanları hiç sevmiyorum ben. Sizler urra! urra! diye avaz avaz bağırıdınız, ölesiye bi-

126/Elveda Gülsarı

tesiyeye çalışınız, insan gibi yaşamadınız, şimdi de bize nefes aldirmek istemiyor, insan gibi yaşamamıza engel olmak istiyorsunuz.

Tanabay dişlerini sıkarak cevap verirdi: - Sözüne dikkat et evlat, yüzüme bakıp öyle öfkelenme. Ölesiye-bitesiyeye çalışan bizdik, sen değil. Bunun için pişman da değiliz. Sizler için çalıştık biz. O zamanlar biz canımızı dişimize takarak çalışmasaydık, görürdüm şimdi senin ne durumda olduğunu, nasıl konuştuğunu. Sinema, gazete istemek şöyle dursun, kendi adını bile unutturdun. Sana sadece "köle" derlerdi. Sadece uşaklık ederdiniz...

Tanabay Bektay'ı sevmezdi, ama dobra dobra konuştuğu için takdir eder, içten içe ona saygı duyardı. Bir yandan da mert, açık sözlü bu delikanlıya yazık olduğunu düşünür, onun yanlış yolda olduğunu görmek onu üzerti. Sonraları yollar ayrıldı. Kasabada karşılaştıkları zaman bile Tanabay Bektay'la konuşmaz, Bektay'ın söylediklerini de dinlemezdi.

Kış erken bastırdı...

Ak buğranın sırtında, kükreyerek, gürleyerek bir anda ortaya çıkı. Hazırlıksız, tedbirsiz yakaladığı çobanların iki ayağını bir pabuca soktu.

Ekim ayı yağışsız geçmişti. Parıl parıldı. Kasım ayında kış birden bastırdı.

O akşam Tanabay koyunları otlaktan sürüp getirdi ve hiçbirine zarar gelmeden açık koraya soktu. Ama gece yansı Caydar onu yatağından kaldırdı:

- Kalk Tanabay, ben dondum. Kar yağıyor.

Karısının elleri buz gibiydi. Üzerine yağın karın kendisine özgü kokusu yayıyordu. Buz gibi soğuyan tüfeği de ıpslak olmuştu.

Tanabay nöbete çıktı. Hava karanlık ama yer bembeyaz.

Elveda Gülsarı/127

yazdı. Kar lapa lapa yağıyordu. Koyunlar tedirgin oluyor, öksürüp aksıyor, üzerlerine düşen karı silkeleyerek, başlanın o yana bu

yana sallıyorlardı. Kar dınecek gibi değildi. "Hele durun bakalım, başımıza bundan beteri de gelecek" diye düşündü Tanabay gocuğuna daha sıkı sarılarak. "Ay kış baba, erken geldin, çok erken geldin. İyiye mi, kötüye mi işaret bu? Belki de güz sonuna doğru biraz yumuşarsın... Yumuşarsın değil mi kış baba? Kuzulama mevsiminde çekip gitsen iyi olur. Senden bütün dileğimiz bu. Şimdi ne istersen yap, o zamana kadar vaktin var kış-baba..."

Kış baba cevap vermiyordu. Sabahleyin herkesi erkenden ayağa kaldırıp telaşlandırmak, şaşkına çevirmek için, gece boyu yağarak her yanı örtmeye, kar tepeleri oluşturmaya devam ediyordu.

Dağlar gecenin karanlığında, kıpırdamadan duran hayaletler gibiydiler. Dağların umurunda değildi kış. Didinip helak olacak, ordan oraya koşacak olanlar çobanlardı. Dağlar her zamanki gibi dimdik, hareketsiz ve sessiz idiler.

Unutamayacaklan o kış işte böyle başladı. Erken gelen bu kışın insanların başına daha neler açacağını kimse bilmiyordu henüz. İlk kar gece boyu dinmeden yağarak her yeri kapladı. Birkaç gün sonra yine yağdı, sonra yine... ta çobanları güz otlaklarından kaçınıncaya kadar. Koyunlar artık dereboyla-rında, karın az olduğu yerlerde yayılmaya başladılar. Sıra, çobanların yüzyıllar boyu edindikleri tecrübelerine, hünerlerine başvurmaya gelmişti:

Bilmeyen birinin 'burada kardan başka bir şey yok' diye çekip gittiği yerde, çobanlar koyunlara ot bulmak zorundaydılar. Bunu yapamayanlara çoban mı denirdi?.. Ara sıra kolhozun yöneticilerinden biri çıkagelir, çevreye ve duruma göz atar, bir yığın soru sorar, büyük vaadlerde bulunur, sonra alelacele döner, sıcak evinin başköşesine kurulurdu. Çoban yine amansız kışla başbaşa kalıverirdi.

128/ElvedaGülsan

Elveda Gülsan/129

Tanabay, kolhoz merkezine inip durumu anlatmak için fırsat kolluyordu: Kuzulama zamanı için neler düşündüklerini, ne gibi tedbirler alındığını öğrenmek istiyor, bunun için çırpınıyordu. Ama boşunaydı bu çırpınışı. Başını kaşıyacak zamanı yoktu. Bir defa Caydar yatılı okulda okuyan çocuklarını görmek için gitti, ama hiç gecikmeden dönüp geldi. Dağdaki durumları çok güçtü.

Tanabay küçük kızlarını evde bırakıp bir yere gidemezdi. Küçük kızını atın üzerinde kucağına oturtuyor, kürkünün uçlarıyla sanp sarmalıyordu. O üşümüyordu ve halinden memnundu. Büyük kız ise babasının arkasında oturuyor ve üşüyordu. Tanabay Caydar'ın yokluğunda işte bu halde gidiyordu. Caydar yokken ocaktaki ateş bile alevsiz, korsuz, bir yetim gibi kalıyordu.

Ertesi gün anaları dönüp gelince nasıl sevindiler, nasıl! İki iki taraftan analarının boynuna sarılmış, bırakmıyorlardı. Zor ayrıldılar annelerinin boynundan. Babalan baba idi, ama analarının yerini tutamazdı..

Vakit böyle geçip gidiyordu. Kışın ne yapacağı, nasıl geçeceği belli değildi daha. Bir bakıyorsunuz bıçak gibi bir ayaz oluyor, bir de bakıyorsunuz ytımuşayıveriyordu. İki kez kar fırtınası oldu, ardından fırtına dindi ve hava ısındı, karlar eridi. Bu ani

değişiklikler Tanabay'ı endişelendiriyordu: Kuzulama döneminde havalar ısınır mı iyi, ama ya ısınmazsa! Hali nice olurdu? Gebe koyunların karnı şişmeye başlamıştı. Kuzusu iri ya da ikiz doğuracak koyunların karnıları iyice şişmişti. Çok zayıflamış, omurgaları iyice dışa vurmaya başlamıştı. Bunda da şaşılacak bir şey yoktu. Ağıza alınacak otlar kar altında kalmıştı ve hayvanların karnındaki kuzular da analarının kanıyla büyüyordu. Çobanlar bu durumdaki koyunlara yem yedirmek zorundaydılar. Sürülerin bulunduğu dağlara yem götürmeliydiler ama kolhozun anban yılan yalamış gibi tamtakırdı. Ağır işlerde çalıştırılan atlara verile-

cek birer avuç yulaftan ve tohumluk tahıldan başka bir şey yoktu. Tanabay her sabah erkenden sürüyü koradan çıkarırken, gebe koyunların karnını tutup bakıyor, memelerini elliyordu. Eğer her şey uz giderse, kuzularla ilgili olarak verdiği sözü yerine getirebileceğini hesaplıyordu ama yün konusunda verdiği sözü yerine getirmesi mümkün olamayacaktı. Kışın tüyleri az uzuyordu. Uzaması şöyle dursun bazı koiunlar tüy dökmeye başlamıştı bile. Açlıktı.koyunların yeterince beslenememesiydi bunların sebebi. Yem verebilse, ot verebilse yün'de alabilirdi. Tanabay üzüyor, elinden bir şey gelmediği için kendi kendisine kızıyordu: Ne diye dinlemişti Çora'yı! Ne diye vermişti o sözleri! Büyük büyük sözler eder, vaadde bulunursun ha! Böylesine salak adamın biriyim ben! Partiye söz verirsin, millete söz verirsin ha! Hiç olmazsa böyle büyük sözler vermeseydi ya! Partiyi, vatani bu işe karıştırmamanın ne gereği vardı? Sıradan bir eski kolhoz işçisi değil miydi?.. Yoo, bunları söylemeliymişim! Yerli yersiz söylenecek sözler miydi bunlar! Neden herkes böyle yapıyor, birilerine yaranmak için yapamayacağı şeyleri vaadediyor?..

Suç kendisininindi. Ne yaptıysa kendisine yapmıştı.Dü-şünmeden konuşmuştu.Onlann söyle dediklerini söylemiş, onların istediklerini yapmıştı. Ama, onların umurunda mı? Söz veren onlar olmadığına göre kolayca kurtarırlardı kendilerini. Yalnız, Çora için üzülyordu Tanabay. Çünkü o da iyi durumda değildi. Bir gün iyi olsa, iki gün hasta oluyordu. Ömrünü başkalarına dert anlatmakla, onları inandırmaya çalışmakla geçirmişti. Ama neye yaramıştı bütün bunlar? Artık o da ihtiyatlı davranıyor, söyleyeceği sözleri düşünüp taşınıp söylüyordu. Sonunda hasta oldu işte. Hasta olduğuna göre emekli olsaydı ya...

Kış hükmünü sürüyor, çobanlar bir ümitlendirip bir ümitsizliğe düşürüyordu. Tanabay'ın sürüsünden iki koyun

130/ElvedaGülsan

açlıktan öldü. Kendisinin yardım sözü verdiği genç çoban- | lann sürülerinden de birkaç koyun ölüp giti. Bir sürüde ölen koyunların bulunması elbette olağandı. Bir kış içinde on ka- J dar koyun yitirmek pek önemli bir zarar sayılmazdı. Asıl sıkıntı, asıl kırım, ilerde, baharın başlangıcında olacaktı.

Sonra havalar birden ısındı. Koyunların memeleri de süe dolup şişmeye başladı. Ama pek zayıftılar-, bir deri bir kemik kalmışlardı.Yine de memeleri, her gün, her saat, biraz daha pembeleşerek şişiyordu. Böylesine zayıf oldukları halde,

karmırlarındaki yavrularını ve süt dolu memelerini nasıl taşıyordu bu zavallılar? Başka bir sürüden birkaç koyunun kuzuladığı haberini duydular. Demek çiftleştirme döneminde zamanlama hatası yapılmıştı ve bu da bunun ilk belirtisiydi. Bir-iki hafta sonra, ağaçtan elma düşer gibi, kuzularda dökülüvereceklerdi. şimdi hazırlıklı olmalı, acele tedbir almalıydılar. Çobanın en zorlu günleri olacaktı o günler. Zavallı çoban, koyunların sağ-şalim doğum yapmaları için hepsiyle tek tek uğraşır, çobanlık yaptığına bin pişman olurdu. Aynı anda hangisine yetişecek, hangisine bakacaktı? Ama kuzular esenliğe kavuşunca, hele büyüyüp kuyruklarını sallaya sallaya koşmaya başlâVınca, çobanın keyfine diyecek olmazdı.

Zor olsun, zâr olsun da, tek o günleri görsündü. O zaman utancından el âlemin yüzüne bakamaz duruma düşmezdi.

Kuzulama zamamnda kolhozdan yardımcı kadınlar geldi. Bunların çoğu yaşlı ya da çocuksuz kadınlardı. Köyde bu durumda olan kadınlar güçlkle razı edilmiş, onlar da nazlana nazlana gelmişlerdi. Tanabay'ın sürüsüne iki yardımcı verildi. Bunlar yatak yorganlarını, bez çadırlarım ve kullanacakları eşyayı da kendileri getirmişlerdi. Yardımcı-lar gelince işler biraz yoluna girmeye başladı. Aslında bir

Elveda Gülsan/131

sürü için en az yedi yardımcı gerekirdi. İbrahim, sürü kuzulama yerine geçer geçmez bu kadar yardımcıyı göndereceğine yemin etmiş, kesin söz vermiş, şimdilik iki yardımcıyla idare etmesini istemişti.

Sürüler, dağ eteğindeki kuzulama merkezine inmeye başladılar. Tanabay sürüyü kuzulama merkezine götürür-ken. kadınlann eşyalarını taşımaya ve yeni konak yerine ça-dıdannın kurulmasına yardım etmesini Asim Bulatkov'dan riö(a etti. Onların kafilesini sabah erkenden yolcu ettikten sonra, kendisi sürüyü toplayıp arkalarından gitmeye başladı. Koyunlar hem yüklü, hem zayıf oldukları için onları yormak istemiyor, ağır ağır gidiyordu. Kuzulama yeri Beş Ağaç Vadisi idi. Acemi çobanlara bu yolu göstermek için daha iki kez vadiden dağa gidip gelecekti. Koyunlar pek ağır ilerliyordu ve Tanabay da onları zorlamıyordu. Fakat bu ağır gidişe köpeğin cam sıkılmış olacak ki sürüden ayrılmaya başladı. Oraya buraya gidiyor, sonra dönüp geliyordu. Güneş batmak üzereydi ama hava hâlâ ılıktı. Sürü dağın eteğine indikçe ısı da artıyordu. Vadinin güneş gören yamaçlarında yeşil otlar çıkmaya başlamıştı.

Yolda koyunların biri kuzuladı. Bu kadar erken doğmaması gerekirdi diye düşünen Tanabay, yeni doğmuş kuzunun kulağım, burnunu temizledi. İlk kuzuların en az bir hafta sonra doğması gerekirdi ama işte ilk kuzu doğmuştu bile. Bu da nesi! Al sana beklenmedik bir olay! diyordu Tanabay.

Ya yolda ardı ardına kuzulamaya başlarsa? diye endişelenen Tanabay öteki koyunları yokladı. Ondaki başkaları doğuracak gibi görünmüyorlardı. Tanabay biraz rahatladı. Küçük kızları bu ök kuzuyu görünce pek sevineceklerdi. İlk kuzu her zaman en sevimlisi olurdu. Bu kuzu da gerçekten pek sevimliydi. Kapkara kirpikli,

kara tırnaklı.bembe-yaz bir kuzucuk. Sürüde kaba tüylü birkaç koyun vardı, ku-
132/ElvedaGülsan

zulayan koyun da bunlardan biriydi. İnce tüylü koyun-lar.tüysüz denecek kadar pek ince kürklü kuzular doğururlardı. Oysa kaba yünlü koyunların kuzuları bunun gibi tüylü ve sağlıklı olurdu. - Hoşgeldin kuzucuk, demek acelen vardı, gel gör öyleyse aydınlık dünyayı! dedi Tanabay. Doğuşun kutlu olsun dölbaşı! Senin gibi birçok kuzumuz olsun, o kadar çok olsun ki toprak görünmesin. Melemeler kulağımızı doldursun ve hepsi yaşasın...

Tanabay kuzuyu başının üzerinde dolandırdı: "Ey koruyucu Çoban Ata, koyunların koruyucu ruhu! İşte sürünün ilk kuzusu! Onu kolla, bütün kuzuları kolla! Biz çobanları da kolla!..."

Onları çepeçevre dağlar sarıyordu ve dağlar kımıldamadan, suskun, öylece duruyorlardı.

Tanabay kuzuyu koynuna alıp kürklü paltosunun içine yerleştirdi. Koyunları sürmeye başladı. Ana koyun onun peşinden ayrılmıyor, acı acı meliyordu.

Tanabay eğildi, koyuna yavrusunu gösterdi: "Gel bak, dedi kuzucuğun sapasağlam, kaybolmuş değil, korkma!"

Kuzu Tanabay'ın kucağında ve kürkünün arasında kurumuş, ısınmıştı. Akşama doğru sürüyü kuzulama korasına getirmişti.

Konak yerinde büyük keçe çadır kurulmuş, duman tütüyordu. Yardımcı kadınların palat kalan da dikilmişti. İşler yolunda görünüyordu. Yalnız Asim yoktu görünürlerde. O da yarın sürüsünü getirmek zorundaydı. Onun için deveyi alıp geri gitmiş olmalıydı.Görünüşe göre bir terslik yoktu.

Ama biraz sonra Tanabay, gördükleri karşısında, kızgın çölde başını güneş çarpmış gibi, beyninden vuruldu. Her şeyin kolhoz yöneticilerinin söylediği gibi olmayacağını biliyordu ama yine de bu kadar kötü bir durumla karşılaşacağını beklemiyordu, sözde kapalı kuzulama korasımın saz damı çökmüş, duvarı yıkılmış, delik deşik olmuş, kapısı pen-

ElvedaGülsan/133

ceresi çürümüş, çatının tartmaları, kirişleri iyice bel vermiş. Rüzgâr her yerden girip çıkıyor ve içerisi sanki bir kar deposu! Dışarıdaki karlar eridiği halde içeride öbek öbek kar var.. Böyle bir durumla karşılaşacağını aklına bile getiremezdi.

Eski, açık koranın duvarları da yıkılmıştı. Tanabay neye uğradığını şaşırılmış, aklı başından gitmişti.Kızlannın ilk doğan kuzuyu görüp sevinç çığılığı atışlarını bile gözü görmedi. Kuzuyu alelacele onların ellerine tutuşturup kuzula-mi korasına ve çevreye bakmaya gitti. Nereye gitse, neye baksa, yıkılmışlık, bakımsızlık görüyordu.Besbelli savaş yıllarından beri buraya hiç el sürülmemiş, hiç onarım yapılmamıştı. Her yıl kuzulama mevsiminde çobanlar ellerinden geleni yaparak o dönemi atlatmış, sonra da kapalı kuzulama korasım yağmurun, rüzgârın, insafına bırakarak çekip gitmişlerdi. Koranın sözde çatısında yana düşmüş, çürümüş bir balya ot, şuraya buraya savrulmuş saman yığınları da vardı. Her nasılsa iki yarım çuval arpa unu ile bir sandık tuz da vardı bir köşede.Koyunlara verilecek yem, kuzuların altına serilecek

saman ve kuru otlar bunlardan ibaretti.Yine o köşede cam kırılmış birkaç fener, paslı bir gaz tenekesi,iki kürek ve kırık bir tırmık görünüyordu. O anda Tanabay'ın aklından, hepsinin üzerine gazyağı döküp ateşe vermek, yakıp kül etmek, sonra da elini kolunu sallaya sallaya çekip gitmek geçiyordu.

Tanabay, geçen yıldan kalan ve kaskatı olan gübre ve kar yığınlarına takılıyor, tökezleniyor, ne diyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Durmadan aym şeyi tekrarlıyordu kendi kendine: "Aman Tanrım, bunu nasıl yaparlar! Nasıl yaparlar! Nasıl yaparlar!..." Sonra koradan fırlayıp çıktı, atını eyerlemeye başladı, elleri titriyordu atı eyerlerken. Hemen kolhoza gidecek, gece yarısında herkesi ayağa kaldıracak, onlara günlerini gösterecekti! O İbrahim denen adamın, o başkan olacak Alda-

134/ElvedaGülsan

noviç'in ve Çora'nın yakalanna yapışacak, canlarına okuyacaktı! Hiç acımayacaktı. Madem ki Tanabay'a böyle bir itlik etmişlerdi, onlar da kendisinden başka türlüünü bekleme-sinlerdi! Bu kadarı da olmazdı. Canına tak! etmişti artık! Caydar dizginlere yapıştı: - Dur! Nereye gidiyorsun! dedi. Sakın gitme, in aşağı! Hadi beni dinle de in aşağı!

Tanabay'ı durdurmak ne mümkün!

- Bırak! Bırak dizgini! diye bağıırıyor, atı kırbaçlayarak karısının üzerine doğru sürüyordu. "Bırak beni, geberteceğim onları! Geberteceğim!"

- Hayır olmaz! ille de birini öldürmek istiyorsan beni öldür! İki yardımcı kadın onların yanına koşup geldi. Kız da gelip ağlamaya başladılar.

- Baba! Baba, gitme! diyorlardı.

Tanabay'ın hiddeti biraz geçti, ama yine de gitmek istiyordu.

- Tutma beni! Görmüyor musun doğuracak koyunlar? Görmüyor musun burasının nasıl bir yer olduğunu? Yarın onları nereye sokacağız, hani kuzu barınağı? Nerde yem? Hepsi ölüp gidecek, sonra cevabını kim verecek! Bırakın da gideyim!

- Dur da dinle biraz! Diyelim ki gittin, hepsini ayağa kaldırıp bağırdın, çağırıldıNeyi halletmiş olacaksın? Bugü-. ne kadar bir şey yapmamışlarsa, çaresini bulamadıkları içindir, güçleri, imkânları olsaydı, kolhoz yeni bir kora yaptırmaz mıydı?

-Hiç olmazsa damı onarmahydılar. Hani bunun kapısı, hani pencereler? Kora değil, bir yıkıntı bu- içi kar dolu. On yıldan beri el sürmemişler! O çürümüş otlar neye yarar, hangisine yeter? Kuzuların altına ne sereceğiz?

Sen, kuzular da, koyunlar da kırılıp gitsin mi istiyorsun? Hadi bırak beni!

Elveda Gülsan/135

- Yeter Tanabay, yeter! Kendini herkesten üstün mü sanıyorsun? Herkese ne olursa bize de o olacak, biz de herkes gibi idare edeceğiz. Madem ki durum böyle, hiç vakit yitirmeden yapmamız gereken işleri düşün sen! Bırak onları! İşin sorumlusu biziz, işleri de bizim yapmamız gerekir. Yolda gelirken yar dibinde sık çalılar gördüm. Çok dikenli ama yine de damı onlarla örtebiliriz, üstüne de gübre atanz, bastırırız. Kuzuların altına sermek için de

kurumuş otları biçer-ek.Hava bozmasa bütün bunları yaparız. Başka ne yapabiliriz zaten...

Yardımcı kadınlar da Caydar'dan yana olarak gitmemesi için Tanabay'ı zorlamaya başladılar. Tanabay istemeye istemeye indi atından. Tu! diye yere tükürdü ve keçe çadıra girip oturdu. Uzun süren bir hastalıktan sonra yeni ayağa kalkmış gibi, başı düşüyordu.

Evde kimse ağzını açıp bir laf söylemeye cesaret edemiyordu. Caydar tezek ateşinden çaydanlığı aldı, çayı koyu koyu demledi. Sonra yıkanması için kocasının ellerine su döktü.Temiz bir yaygı serdi.Şekerlemeler çıkardı. Küçük parçalar halinde sapsarı tereyağı da koydu sofraya. Yardımcı kadınları çağırdı ve hep beraber sofraya oturdular, tereyağlı çayı içmeye başladılar. Ah bu kadınlar! Allah canlarını almasın! Sanki çay içmek için gelmiş konuklar gibi, keyifli keyifli çaylarını içiyor ve sohbet ediyorlardı. Tana-bay'ın hiç sesi çıkmıyordu. Çayını içtikten sonra dışarı çık-tı.Koranın yıkılmış taş duvarını onarmaya başladı. Öyle çok yapılacak iş vardı! Ama hiç olmazsa o gece koyunları kapatacak bir yer gerekiyordu. Kadınlar da yardıma geldi.Kızlar bile taş taşımaya başladılar. Babalan:

- Hadi siz eve gidin! diye onları çadıra gönderdi.

Öyle bir hiddete kapıldığı için şimdi kendisinden utanıyor, kimsenin yüzüne bakmadan duvarı örüyordu. Ço-
136/ElvedaG1lsarı

ra'nın hakkı vardı doğrusu: Caydar olmasa, Tanabay'ın nerede boynunu kırıp kaldığını bir Allah bilirdi, bir de kendisi.

16

Ertesi gün Tanabay, genç çobanların sürülerini kuzulama yerine getirmelerine yardım etti. Sonra da bir hafta durup dinlenmeden korayı onarmak için çalıştı..Hayatı boyunca bu kadar çok çalışıp yorulduğunu hatırlamıyordu. Belki ancak savaşta gece gündüz demeden siper kazdıkları günlerde bu kadar yorulmuştu. Ama o zaman bütün bölüm, bütün alay, bütün ordu çalışmıyordu. Oysa şimdi yalnız kendisi, karısı ve yardımcı kadınlardan biri vardı. İkinci yardımcı koyunları güdüyordu.

Hepsinden zoru korayı temizlemek ve o çok dikenli yabangüllerini kesmek oldu. O çalıların arasında Tanabay'ın çizmeleri parçalandı, asker kaputu lime lime oldu. Kazmayla, belle çıkardıkları o çalıları bir demet haline getiriyorlardı ama çok dikenli oldukları için ne ata yükleyebili-yor ne de sırtlarına alabiliyorlardı.

Koraya kadar çeke çeke, sürükleye sürükleye getirebildiler. Orası Beş Ağaç Vadisi idi, ama bu yere adını veren beş ağaçtan bir kütük bile kalmamıştı. Tanabay "Atasına lanet bu yerin!" diye kargışlar okuyor, küfürler savuruyordu. İki büklüm olarak, geçtikleri yeri tırnak gibi çizerek o dikenli çalıları kan ter içinde koraya kadar getirebildiler. Tanabay kadınlara acıyordu ama, ne yapsın, başka çare yoktu. Kaybedecek bir dakikaları da yoktu. Hava bozuverirse! diye ikide bir başını kaldırıp bulutlara bakıyordu. Kar bir başlarsa bütün bu çabalar boşa gidecekti. "Acaba doğuran koyun var mı?" diye büyük kızını ikide bir sürünün yanına yolluyordu.

Hepsi zor, hepsi önemliydi yapılacak işlerin. Hepsini yapmaya kalksan alü ayda bitmezdi. Eğer koranın damı açık olmasa, içindeki gübre de kuru olsa, temizlenmesi de çok daha kolay olacaktı. Çiğnenip tezek olmuş kuru gübreyi kal-

J

Elveda Gülsan/137

dınp keser çıkarıp atarlardı. Koyun tezeğinin sıcaklığı çok güzeldir, altın gibi saf ve parlak olur. Çobanlar kışın bu tezekle ısınırlar. Ama buradaki gübre kar ve yağmur altında kalmış ve onu oradan çıkarıp korayı temizlemek çok zor bir işti. Ve, zaman durmuyor, akıp gidiyordu. Bütün gece, is kokan fenerlerin cılız mı cılız ışığında, soğuk mu soğuk bir yerde, pis mi pis ve cıvık cıvık gübreyi sepetlerle dışarı taşıyorlardı, iki gün iki geceden beri durup dinlenmeden yapıyorlardı bu işi.

M Koranın dışına taşıyıp yığıdıkları gübre dağ gibi olmuştu ama

içerisi yine doluydu. Bugün yarın doğacak kuzular için hiç olmazsa koranın bir köşesini temizleyip hazır hale getirmek istiyorlardı. Her gün yirmişer, otuzar koyun doğuracaktı. Oysa bütün korayı temizleseler koyun ve kuzular buraya sığmazdı. O bir tek köşe neye yarayacaktı? Tanabay zembillerle gübreyi doldururken, taşıyanlara yardım ederken ve sonra yine koraya dönerken "Ne olacak? Ne yapacağız?" sorusu çıkmıyordu aklından. Cıvık cıvık pis kokulu gübreyi, gece boyu, tan ağarınca kadar taşıyordu. Başlan dönüyor, mideleri bulanıyordu ve kollan uyuşmuştu. Bu yetmiyormuş gibi camlan kink fenerleri rüzgâr sık sık söndürüyordu. Neyse ki yardımcı kadınlar da Tanabay ve Caydar gibi canla başla çalışıyor, hiç yakınmıyorlardı.

Bir gün bir gece, sonra bir gün bir gece daha.. Durmadan taşıdılar. Duvardaki, çatıdaki delikleri tıkamaya çalıştılar. Sonra bir gece, koradan çıkardığı sepeti dışarı taşırken, kulağına bir kuzu melemesi geldi. Sürüye bakınca, anasının da ayaklarını yere vurarak ona cevap verdiğini gördü. "Başladı! Başladı!" dedi Tanabay yüreği hoplayarak.

- Duydun mu? diye seslendi karısına.

İkisi birden ellerindeki yükü bırakarak sürünün yanına koştular. Fenerin titrek ışığıyla doğan kuzuyu aramaya koyuldular. Neredeydi kuzu? tşte, öbür uçta! Ana koyun, henüz

138/ElvedaGülsarı

doğmuş ve titreyip duran kuzusunu yalıyordu.Caydar kuzuyu kucaklayıp eteğine sardı. Tam zamanında yetişmiş, ku-zucuğu donup ölmekten kurtarmışlardı. O sırada, biraz ötede, bir koyun daha kuzuladı. İkiz doğurmuştu. Tanabay da bunları kucakladı, kendi eteğine sarıp sarmaladı. Dört-beş koyun daha doğurmak üzereydiler. Doğum sancısından inliyorlardı. Evet, başlamıştı! Güneş doğmadan bunlar da doğuracaklardı. Yardımcı kadınları sürünün başına çağırdılar. Kuzulayan koyunları sürüden ayırarak, koranın az çok temizlenmiş köşesine götürdüler.

Tanabay, sözde kapalı koranın bir köşesine saman döşedi. Kuzularını buraya yatırdı ve üzerine bir çuval örttü. Hava soğuk olduğu için analarını da oraya getirdi. Düşünceli, endişeliydi. Durmadan dudaklarını ısınyordu. Neye yarardı sadece düşünmek! "Umutsuzluğun

canı cehenneme!" diye, çabayı bırakmamak, umutsuzluğa yenilmemek dileğinden başka ne gelirdi elinden? Ama öyle çok iş vardı ki, bitecek gibi değil. Bari yeterince saman olsaydı şu kuzulama günlerinde. O da yoktu. İbrahim buna da bir bahane buluyordu. "Yollar açılmadan dağa nasıl saman yollayabilirim?" derdi mesela.

"Ne olacaksa olsun!" dedi sonunda. Çadırdan bir şişe siyah boya alıp geldi. O gün doğan ilk kuzunun sırtına (2), ikizlerin sırtına da (3) sayısını yazdı. Analarına da aynı numaraları yazarak belirledi. Böyle yapmazsa, yavruyu aramaya başladıkları zaman, o kargaşada onlan birbirleriyle buluşturmak çok zor olurdu. Çobanın iki ayağı bir pabuca girerdi öyle günlerde ve şimdi o günler başlamıştı bile.

Ve bu defa, pek ani, pek acımasız başlamıştı. Birden bire kendini savaş meydanında bulmuştu sanki: Tanklar üstüne üstüne geliyordu ve onun elinde savunması için hiçbir şey yoktu. Bu ölüm-kalım savaşında ya bir mucize olur sağ kalırsın ya da ölürsün!

Tanabay, sabahleyin sürüyü otlağa çıkarmadan önce,

Elveda Gülsan/139

az ilerideki bir tepenin üzerine çıkarak sessiz sessiz çevreye baktı. Arazi keşfi yapıyor, ne gibi savunma tedbirleri alacağını düşünüyordu. Siperler bozulmuş, savunma hattı çök-müştü. Yine de direnmek zorundaydı. Geri çekilecek, kaç-kaç* bir yer yoktu. Suyu iyice azalmış bir derenin yatağı, iki tepe arasında kıvnla kıvrıla uzanıyordu. Tepelerin ardında karlı dağlar, onların da ardında daha yüksek ve doruklan bembeyaz dağlar vardı. Çıplak yarlar beyaz yamaçların üzerine kara bulutlar gibi çöküyor, buz tutmuş bayırların üzeltine kış bütün ağırlığıyla abanıyordu. Ve orası, koyun korasına el uzatsanız tutulacak gibi yakın görünüyordu. Biraz daha yaklaşırsa o vadi bulutların karanlığına gömülüp kaybolacaktı.

Gökyüzü soğuk, kara bulutlar kaplamıştı. Soğuk bir rüzgâr toprağı yalayarak esiyor, ayazın şiddeti artıyordu. Oralan ıpıssızdı, tek canlı yoktu. Dört yanı da ulu dağlarla kuşatılmıştı. Tanabay bu korkunç durum karşısında bir kez daha ürperdi, yüreği yandı. Yıkık koranın içinde ilk kuzuların ve analarının acı acı melemesi geliyordu kulağına. Sürüden, kuzulamak üzere olan on koyun daha ayrılmıştı.

Sürü, henüz bitmiş kısa otları güçlkle koparıp otlaya-rak ağır ağır ilerliyordu. O yamaçta onlan bir an bile yalnız bırakmağa gelmezdi. Doğuracak her koyunun yardımına koşmalıydı. Bir bakarsın, bir çalının arkasında bunlardan biri kuzulayıverir. Onu göremez ve kendi haline bırakır-san, kuzu yaş topraktan soğuk kapar ve çok geçmeden ölürdü.

Tanabay tepenin üzerinde bu düşüncelere dalmış gitmişti. Sonra, çaresizlik anlamında kolunu salladı ve koraya doğru yürümeye başladı. Yapılacak iş, başındaki kılann sayısından da çoktu. Ellerinden geldiği kadanni yapmalıydılar.

Bir süre sonra İbrahim geldi. Ne utanmaz adamdı bu İbrahim! "Eee, size han sarayı veremem ya, kolhozun kuzu-

140/ElvedaGülsan

lama korası bunlar işte, başka da yok, henüz komünizme tam anlamıyla ulaşmış değiliz" diyordu.

Tanabay adamı bir yumrukta yere sermemek için kendini zor tuttu.

- Şakanın hiç sırası değil, sana durumu gösteriyor, anlatıyorum. Bir şeyler yapmak gerektiğini söylüyorum. Buranın sorumlusu benim, yarın benden hesap soracaksınız!

- Ben durumu bilmiyorum, düşünüyorum mu sanıyorsunuz, ben ise bütün sürülerden, her şeyden sorumluyum. Sizden, ötekilerden, hayvanlarla ilgili her şeyden ve tek tek her hayvandan sorumluyum. Beni oyunda, eğlencede mi sanıyorsunuz?., dedi İbrahim.

Bu iki yüzlü adam, iki eliyle yüzünü kapatıp ağlamaya başladı ve Tanabay'ı hayretler içinde bıraktı. "Beni hapse atacaktılar, hapse! Hiçbir yerden hiçbir şey bulamıyorum. Geçici bir süre için de olsa kimse çalışmak için buraya gelmek istemiyor. İstersen öldür beni, paramparça et! Yine de yapabileceğim bir şey yok. Başka bir şey bekleme. Ah sersem kafam! Bu görevi niye aldım, bu belayı niye sardım başıma! Niye!.."

Bunları söyledikten sonra oldjuğu yere yığılırcasına çöktü.

Zavallı saf Tanabay da onun içtenliğine kanıp kendi söylediklerinden utandı. Bundan sonra İbrahim atına binip gitti. Bir daha da onu kuzulama korasında hiç gören olmadı.

Tanabay'ın sürüsünden yüz kadar koyun kuzulamıştı. Vadinin biraz yukarısına konuşlanan Asim ve Bektay'ın sürülerinde kuzulama henüz başlamamıştı. Ama Tanabay onları bekleyen felaketi seziyordu. Her zaman sürünün başında bulunan yaşlı kadın yardımcı ile Tanabay'ın altı yaşındaki büyük kızı hesaba katılmazsa, geriye asıl işleri gören üç kişi kalıyordu. Bunlar da yeni doğmuş, titreyen bacakları üzerinde dik durmaya çalışan kuzuları alıp kurulamaktan, analarından ilk sütü emzirmekten ve onları eldeki imkânlarla sıcak tutmaya çalışmaktan, koranın içindeki gübre-
ElvedaGülsarı/141

leri atıp kuzuların altına saman taşımaktan başka iş yapmıyorlardı. Koyunlar zayıf olduğu için sütleri yetmiyor, aç kalan kuzuların acı acı melemeleri kulakları dolduruyordu. Zayıf koyunları besleyecek yem yoktu. İleride daha kimbilir neler olacaktı?..

Çobanların gündüzü gecesine karışmış, soluk alacak vakitleri kalmamıştı. Kuzular peş peşe doğuruyorlardı.

Bir gün önce çok büyük bir korku geçirdiler. Birden sopuk bastırmış, kara bulutlar gökyüzünü kaplamış ve lapa lapa kar yağmıştı. Her yer kapanmış, dünya karanlığa gömülmüştü...

Şükürler olsun, çok geçmeden bulutlar dağılmış, hava ısınmaya başlamıştı. Nemli bir bahar kokusu sardı ortalığı. Tanabay, "Aman Tanrım, bahar gerçekten gelsin, hava tekrar bozmasın! Ah bahar gelse! Havanın durmadan değişmesi çok kötü..." diye düşünüyordu. Bahar gelmesine geldi, ama hiç de Tanabay'ın beklediği, umduğu gibi değil! Bir gece ansızın yağmurla, karla, sisle geldi. Açık ve kapalı koranın, keçe çadırın ve her şeyin üzerine dondurucu ıslaklığıyla geldi. Kapalı koranın çürüyen damından yağmur doldu içeriye. Akan ve biriken sular buz tuttu. Koyun-kuzu ayağını yere basamaz oldu. Kuzular birbirlerine sokularak titreşiyor, koyunlar

o soğukta ayakta doğururken inim inim inliyorlardı. Bahar, yeni doğan kuzuları işte böyle, ana sütü yerine soğuk su ile karşıladı. Yağmurluklara sarılıp ellerindeki fenerle oradan oraya koşturuyorlardı. Tanabay bitkindi. Ayağında ağır çizmelerle her yere yetişmeye çalışıyordu. Karanlıkta cıvık cıvık gübreye, su birikintilerine batıp batıp çıkıyordu. İki ayağı, karanlıkta kıştırılmış iki hayvandı sanki. Yağmurluğun etekleri, yaralı bir kuşun kanatlan gibi yeltekle yeltekle savru-luyordu. Boğuk sesiyle kendine de, ötekilere de durmadan bağıırıyordu:

- Çabuk demir çubuğu ver! Kürek! Şuraya gübre dök!

142/ElvedaGülsarı

Suyun önünü kes! Koraya doğru akan suyun yönünü değiştirmek için kaskatı olmuş toprağı kazarak arklar açmaya çalışıyordu.

- Işık getir! Şuraya tut! Dikilip durma öyle!

Gece sis bastırdı. Kar yağdı, yağmur yağdı. Bunları hiçbir güç engelleyemezdi.

Tanabay keçe çadıra koştı. Gaz lambasını yaktı. Çadırın her tarafından su sızıyordu. Yine de kapalı koradaki kadar kötü değildi. Kızlar uyuyordu. Yorgan ıpslak olmuştu. Tanabay onları yataklarıyla birlikte kucaklayarak çadırın daha iyice bir yerine yerleştirdi. Yorganın üzerine bir keçe örttü. Böylece kuzulara da yer açmış bulunuyordu çadırda.

Dışarı fırladı, kadınlara seslendi:

- Kuzuları çadıra getirin! dedi, kendisi de yardıma koştı.

Ama çadıra kaç kuzu alabilirlerdi ki! Elden geleni yapacak, kurtarabildiğı kadarını kurtaracaktı.

Şafak söktü. Gökyüzü kalbura dönmüştü sanki. Yağmur dinmek bilmiyordu. Kısa bir süre diner gibi oluyor, sonra yine kar, yine yağmur.. Yine kar, yine yağmur..

Çadır kuzularla tıklım tıklım dolmuştu, iğne atsan yere düşmezdi. Hepsi meleşiyordu ve kokulan da dayanılır gibi değildi. Soluk alamıyordu insan. Eşyaların hepsini bir köşeye yığmış, üzerine branda bezi sermişlerdi. Kendileri de yardımcı kadınların palatkalanna sığındılar. Çocuklar üşüyor, ağlıyorlardı.

Çobanların kara günleriydi bunlar. Tanabay başına gelenler için kargışlar yağıdırıyor, herkese lanet okuyordu. Bir damla uyku uyuyamıyor, ağzına bir lokma yiyecek alacak vakit bulamıyordu. Üstü başı sınıl-sıklam ve çamur içinde, kabir gibi soğuk korada donan kuzuların arasında çabalayıp duruyordu. Ölüm kolayca giriyordu koraya: Yıkık çatıdan, kırık pencereden, kapılardan, istediğı yerden... Girin-ci de zayıf koyunları ve yeni doğmuş kuzuları kırıp geçiri-

Elveda Gülsan/143

yordu.Zavallı çoban, donup kalan ölü hayvanları sürüyerek çıkıyor, dışarıda bir yere yığıyor, yığıyordu...

Dışanda, açık ağılda, yağmur ve kann altında, bir sürü hayvan vardı. Bugün yarın doğuracak koyunlardı bunlar.Yağmur tepelerine tepelerine iniyor, çeneleri kilitleniyor, karına kadar suya batmış vücutlarından keçeleşmiş tüyleri avuç avuç dökülüyordu.

j Koyunlar artık otlağa gitmek istemiyorlardı. Bu soğukta, bu yağmurda, su birikintileri içinde nasıl yürüyecek, ne bulacaklardı

otlamak için? Başına bir çuval geçiren yaşlı kadın elindeki değnekle koyunları dışarı çıkarmaya çalışıyor, ama sanki ağıl daha iyiymiş gibi koyunlar çıkış kapısına varmadan geri dönüyorlardı. Zavallı yaşlı kadın, çaresizlikten ağlayarak koyunları yeniden toplamaya çalışıyor ama koyunlar yine geri dönüyordu. Tanabay küfürler savurarak ağıla çıktı. Değneğini sırtlannda kıracak kadar kızılıyordu koyunlara. Öbür kadınlan da yardıma çağırırdı. Hep beraber sürüyü otlatmaya çıkarabildiler.

Bu âfet başladığı andan itibaren Tanabay zaman kavramını yitirmiş, güzünün önünde kınılıp giden kuzuların sayısını şaşırmişti. Öyle de çok ikiz, hatta üçüz doğuran koyunlar vardı ki! Bunlar bir servetti ve bu servet gözünün önünde yok olup gidiyordu. Bütün emekleri boşa gitmişti. Yeni doğan kuzular aynı gün vıcık vıcık gübrenin, çamurun içinde ölüyorlardı. Sağ kalanlar ise öksürüyor, güçlkle nefes alıyor, sürgün olup birbirlerinin üzerine sıçratıyorlardı. Kuzusundan ayrılmış koyunlar aklını yitirmiş gibi acı acı meleşerek dolaşıyor, birbirlerine çarpıyor, doğurmak üzere yatan koyunların üzerine basıyorlardı. Bütün bu olanlarda tabii olmayan, yaradılışa aykırı ve akıl almayan, zulmet gibi, işkence gibi bir şey vardı. Tanabay, kuzulama döneminin biraz gecikmesinden başka bir şey istemezdi. Nedendi bu erken kuzulama!...

144/ElvedaGülsan

Ama, koyunlar birbirleriyle sözleşmişler gibi, peşi peşine kuzuluyorlardı.

Tanabay'ın damarları öfkeden mosmor oldu. Bu öfke büyüdü, büyüdü, nefrete dönüştü. Şimdi yıkık-dökük koradan, kırılıp giden koyunlardan, kendinden, bütün hayatından, her şeyden nefret ediyordu. Karaya vurmuş balık gibi çırpınarak, gecesini gündüzüne katarak çalıştığı, uğruna helak olduğu işlerden.. Gözünün gördüğü herşeyden tiksiniyordu.

Bütün duyulan uyuşmuş gibi bir süre dalıp gitti. Sonra türlü türlü düşüncelerle aklını oynatmaktan korkarak, bu düşünceleri kafasından kovmak istedi. Ama gitmiyor, bey-. nini yiyor, ruhunu sıkıyordu o düşünceler. "Bunun hepsi kim için? Ne için? Bakamayacak olduktan sonra neden koyun yetiştiriyoruz? Bunun suçlusu kim? Kim? Söyleyin suçlu kim? Suç sende elbet, senin gibi konuşanda: Ooo, biz her şeyi biliyoruz, işler yolunda! Çok ilerleyeceğiz, ilerde olanlara yetişecek, onları geride bırakacağız! Söz veriyoruz! Yaa, güzel sözler söylüyor, bülbül gibi şakıyordu.Hadi bakalım, şimdi git de ölüp kalan kurulan koradan çıkar, dışarıya at! Şuradaki su birikintisinde boğulup yatan hayvanı çek çıkar!.. Hadi bakalım, kimmişsin sen, göster kendini!..."

Bu düşünceler daha çok geceleri, dizboyu çamur ve sidikle vıcık vıcık olmuş gübrelerin üzerinden geçerken aklına geliyor, onu öfkeden kudurtuyor, canından bezdiriyordu. Oy o kuzulama döneminin uykusuz geçen geceleri oy! Ayakları pislik deryasında yüzerken, tepelerine günboyu yağmur boşanıyor, sözde kapalı koranın içinde rüzgâr uğul uğul esiyor, fenerleri söndürüyordu.

Tanabay.karanlıkta gözleri görmeyenler gibi el yordamıyla yolunu

buluyor, yeni doğmuş kuzuları ezmemek için dört ayak olup emekliyor, feneri güçlükle bulup yakıyordu. O gece feneri yakarken şişmiş, kan içinde kalmış ellerini gördü.

Elveda Gülsan/145

oktan beri aynaya bakmamıştı. Bu yüzden son günlerde saçlarının iyice ağardığını, iyice ktğn, kocadığı-nı bilmiyordu. Bundan sonra ona herkesin 'ihtiyar' diyece-< ğinif yaşlı, kocamış biri olarak tanınacağını da bilmiyordu ama, şimdi kendisine ne diyecekleri umurunda değildi. Yemek yemeye, yakanıp temizlenmeye vakti yoktu. Kendine de, yanındakilere de bir dakika dinlenme fırsatı vermiyordu. O büyük felâketin karşısında çaresiz kalınca, yardımcı kadınlardan geç olanına atını eyerlemesini söyledi:

- Koştura koştura git, ora'yı bul, hemen buraya gelmesini söyle. Eğer gelmezse bir daha gözüme görünmesin! Bunu da söyle.

Yardımcı kadın gitti. Akşama doğru geldiği zaman yüzü ve dudaklan soğuktan mosmor olmuş, iliklerine kadar ıslanmıştı. Eyerden, bitkin bir durumda kayarak indi:

- ora hasta Taneke, yatıyor.Yine de "İki-üç gün içinde yolda leceksem bile gelirim" dedi.

- Hay kalkamaz olsun da gelemez olsun! dedi Tanabay fkeyle. Caydar kocasını susturmak istedi ama kocasının çok kızdığını görünce buna cesaret edemedi.

nc gün hava açılmaya başladı. Bulutlar dağıldı, sis dağlara yükseldi. Rüzgâr dindi. Ama bunun pek yaran yoktu artık. Olan olmuş, sağ kalan gebe koyunlar iyice zayıflamış, bir deri bir kemik kalmışlardı. İnsan bakmaya korkuyordu. Ayaklan ivi gibi ince, karınlan şiş, omurgaları, fırlamış, kımıldayacak güçleri yoktu. Eğer bunlara sağ demek doğruysa, sağ koyunlar böyleydi işte! Kuzulamış koyunlardan ve bunların kuzularından kaç tanesi erişebilirdi bahar bereketine. O zamana kadar ölmeden kalsalar bile bunlardan ne et alınabilirdi ne de yn...

Gün açıldı, hava düzeliyor derken bir talihsizlik daha geldi başlarına: Bir sabah uyanınca toprağın kaskatı olduğunu, su birikintilerinin donduğunu gördüler. Bu hayvanlar

146/ElvedaGülsan

otlağa çıkamayacak demekti. Neyse ki ğleeye doğru don çözüldü. Tanabay "Umutsuzluk şeytan başına" diye rahat bir nefes aldı. Yeniden küreklere, tırmıklara sarıldılar. Sepetle, zembille çamur taşıyıp açık ağılda bir yol açtılar. O çamurda yrnmyordu, vakit kaybediyorlardı çünkü.. şimdi, anasız kalan kuzuları, kuzuları ölen koyunların ajtına gtrmeliydiler. Koyunlar o kuzuların kendilerinin olmadığını kokularından anlıyor, emzirmek istemiyor, tos vuruyorlardı. Zavallı yavrular süt diye acı acı meliyor, kck ve soğuk dudakları meme arıyor, insanların parmaklarına yapışıyor, emmek istiyorlardı. Parmağınızı çekip kuzuları öteye beriye itseniz, bu defa da yağmurluğun eteğini ağızlarına alıyor, ekiştiriyorlardı. Açtılar. Açlıktan ağlaya ağlaya peşinizden gelen yetim çocuklar gibiydiler. Ağlayana sızlayana meme yok, süt yoktu. Zavallı kadınlarla ufacık kızımı daha ne zamana kadar böyle alıştırabilirim? diye yakınıyordu. Günlerden beri üzerlerinden yağmurluklarını hiç çıkarma-mışlardı.Tanabay onlara hiçbir şey

söyleyemiyordu. Yalnız bir defa kendini kaybetti, dilini tutamadı. Yaşlı yardımcı kadın bir gün, Tanabay'a yardım edtrim düşüncesiyle, öğle zamanı koyunları ağıla doğru getiriyordu. O sırada Tanabay da sürüye bir bakmak için dışarı çıkmıştı. Koyunların ağıla getirildiklerini görünce kan beynine sıçradı: Koyunlar birbirlerinin yünlerini yiyor, yoluyorlardı. Demek açlıktan ölmek üzereydiler ve ne bulurlarsa yiyeceklerdi. Yaşlı kadına hiddetle bağırdı:

- Bu da ne demek oluyor cadı kadın! Ne yaptıklarını görmüyor musun? Niye bağırmıyorsun onlara! Çabuk otlağa sür onları. Hiç durdurma! Birbirlerinin yünlerini yeme-sinler! Bir dakika daha gecikirsen öldürürüm seni!

"Düşman yakana yapışınca kurt da bacağını ısırır" derler ya.. Asıl büyük felaketle uğraşırken daha küçük aksilikler de olmuyor değildi. İkiz doğuran koyunlardan biri yavrularını istemiyor, onları emzirmiyordu. Kuzular mele-

Elveda Gülsan/147

ye meleye, düşe kalka analarına sokuluyor, memelerine yapışmak istiyor ama anaları süserek, tekmeleyerek uzaklaştı-nyordu onlan. Açlık, kıtlık hüküm sürerken, tabiat da canlılarda sağ kalma içgüdüsünü uyarıyor olmalı. Acımasızların, uğursuzların "Ben sağ kalayım da başkaları ölürse ölsün" demeleri gibi, ikiz doğuran koyun da önce kendini düşünüyordu. Sürüde bir koyun böyle bir davranışta bulunur-şfe, bu, salgın hastalık gibi bütün koyunlara geçer. O koyunu gjören öbür koyunlar da aynı içgüdü ile yavrularına süt vermeyi reddedebilirlerdi. Tanabay çok korktu, telaşa kapıldı. Kızıyla birlikte açlıktan gözü dönmüş, yavrularını bile iste-miyen koyunu ve kuzularını yakalayıp koradan çıkardılar açık ağıla getirdiler. Orada kuzuları analarına kabul ettirmeye çalıştılar. Tanabay koyunu tuttu, kızı da kuzuları tutup analarının memesine yapıştırdı. Ama koyun direniyor, dönüp dönüp tos vuruyor ve silkiniyordu. Küçük kız kuzuları tutamıyor, bu işi beceremiyordu.

- Baba, baba, ememiyorlar.

- Emerler, emerler ama sen onlan tutamıyorsun.

- Hayır, bak ayakta duramıyor, düşüyorlar! dedi kız ağlamaklı bir sesle.

- Sen analarını tut, onlan ben emzireyim.

Tannm! Bacak kadar kızın ne gücü olabilirdi ki! Tanabay kuzulan anasının memesine yapıştırmış, kuzular emmeye başlamışlardı ki, koyun başıyla kızı itip yere yıktı, onun elinden kurtululup kaçmaya başladı.Tanabay kızının becereksizliğine dayanamadı ve yüzüne şaman indirdi. Oysa çocuklarına. hiç vurmazdı. Çok kızmıştı ama kızına vurduğu için yüreği de paramparça olmuştu. Çocuk burnunu çeke çeke sessizce ağlıyordu. Tanabay hepsine lanet okur gibi oradan uzaklaştı.

Biraz yatışmcaya kadar yürüdü. Yürüyüp de nereye gidecekti? Tekrar döndü.Kızından nasıl özür dileyeceğini bilemiyordu. O sırada kızı da koşup onu karşıladı:

150/ElvedaGülsan

lerinde, geçmişin bazı olayları, bölük pörçük aklına gelip gidiyordu...

Bir zaman, ta çocukken koyun güdüyordu. Ağası Ku-lıbay ile birlikte, uzaktan akrabaları olan bir zenginin koyunlarını güdüyorlardı. Aradan ancak bir yıl geçtikten sonra sadece karın tokluğuna çalıştıklarını anladılar. O zengin mal sahibi onları aldatmıştı. Ağabeyi ile birlikte söylendiler, yakındılar ama onları dinleyen olmadı. Paralarını alamadılar. Bunun üzerine iki zavallı, kendi ufak tefek eşyalarını koydukları torbayı omuzlarına atmış, burunlarını çeke çeke gitmişlerdi. Tanabay ayrılırken zengin adama: "Hele bir büyüyeyim de gösteririm sana!" demişti. Kulıbay ağzını bile açmamıştı. O Tanabay'dan beş yaş daha büyüktü. O zengini böyle korkutamayacaklarını biliyordu. "Ben zengin olursam çobanın hakkını yemem" demişti kendi kendine. Toprak ve sürü sahibi olmayı, ağa olmayı o zaman koymuştu kafasına. O yıl ikisinin yollar ayrıldı. Kulıbay başka bir ağanın çobanı oldu. Tanabay ise Aleksandrovka'da Efre-mov adında bir Rus'un yanında ırgat olarak çalışmaya başladı. Bu Efre-mov, zengin bir çiftçi değildi. Buğday ektiği bir tarlası, iki öküzü, iki aü vardı. Buğdayı Evliya-Ata kasabasındaki değirmene götürdü. Sabah eritenden akşam karardığına kadar o da bir ırgat gibi çalışırdı. Tanabay'ın asıl işi onun öküzlerine ve atlarına bakmaktı. Efre-mov sert bir adamdı ama âdil idi. Hak yemiyordu. O devirde yoksul Kız-gızlar, kendilerinden olan ağalardan memnun olmadıkları için Rus ağaların yanında çalışmayı yeğ tutarlardı. Tanabay Rusçayı o zaman öğrendi. Araba da sürüyordu artık? Evliya-Ata kasabasına gide gele, görgüsünü arttırdı ve gözü açıldı. Bundan sonra devrim yapıldı. Her şey altüst oldu. Tanabayların günü de böylece doğmuştu.

Tanabay köyüne dönüp yerleşti. Yeni, bambaşka bir hayat başlamıştı. Bu yenilik Tanabay'ın başım döndürüyor, onu coşkulara gömüyor, sürükleyip götürüyordu. Gün Ta-Elveda Gülsan/151

nabaş'ın günüydü artık. Her şeye birden kavuştu: Toprak, erkinlik^ıak, hukuk... her şeye. Tanabay "Irgatlar ve Yoksul Köylüler Komitesi"ne üye seçildi. Çora ile işte o zamanlar karşılaşp tanıştılar. Çora okumuş, kültürlü bir adamdı. Gençlere okumayı öğretiyor, onları bilgilendirmeye çalışıyordu. Tanabay da öğrenmek, bilgilenmek zorundaydı. Ne de olsa artık Irgatlar Komitesinin üyesiydi. Sonra bir kom-somol hücreğine katıldı. Burada da Çora ile beraber çalıştılar. Partiye de beraber girdiler. Yoksullar yükseliyor, işler nida ilerliyordu. Kolektifleştirme başladığı zaman Tanabay kollarını sıvadı, canla-başla çalıştı. Köylülerin yeni hayata geçişleri için bu uğurda toprak, hayvan, emek ve büyük ideal., her şeye ortak olmak için Tanabay çalışmayacaktı da kim çalışacaktı? Gözleri çıksındı kulakların (toprak sahiplerinin). Yok olsunlardı! Her şey bir anda ve çabuk çabuk ol-malıydı. Tanabay bütün gün at üstünde dolaşp, gece toplantılarına, konuşmalara katılıyordu. Zenginler, mollalar, toprak sahipleri, zararlı otlar gibi köklerinden sökölüp atılıyordu. Yeni, yepyeni fikirlerin kök salması için tarlayı

temizlemek gerekiyordu. Bu tarladaki bütün zararlı otlar yok edilmeliydi. Kulakların listeleri hazırlandı ve bu listeye Kulıbay da alındı. Tanabay gece gündüz attan inmeden, o meclisten bu meclise, o oturumdan bu oturuma koşarken, ağabeyi de kendi hayatını bir düzene sokmuştu. Bir dulla evlenmişti. Çiftçilik yapıyordu. Birkaç koyun, bir inek,, iki koşum aü bir de taylı biyesi (kısrağı) vardı. Tabiî sabanı, tırmık ve yaba gibi bazı tarım araçları da. Ev kendisininindi. Hasat zamanı bir ırgat tutuyordu. Bu durumda zengin sayılmazdı ama yoksul da değildi. Çok çalışıyor ve iyi yaşıyordu.

Köy Sovyeti toplantılarında sıra Kulıbay'ın adına gelince Çora şöyle konuştu:

- Yoldaşlar, dedi, burada iyi düşünmemiz gereken bir durum var: Kulıbay'ı kulaklar arasında sayıp mallarına el koyacak mıyız, koymayacak mıyız? Kulıbay gibilerin kol-
152/ElvedaGülsan

hoza yardımı olabilir, ondan yararlanabiliriz. O da yoksul bir aileden geliyor. Devrim aleyhinde de değil, hiç karşı çıkmadı. Bunun üzerine çeşitli fikirler, çeşitli görüşler ortaya atıldı. Kimi Çora'nın dediğini kabul ediyor, kimi karşı çıkıyordu. Söz sırası Tanabay'a geldi. Tanabay bir horoz gibi mağrur, sessiz oturuyordu. Ne de olsa Kulıbay ağabeyi idi. Anneleri ayrı olsa da babalan birdi. Ağabeyine karşı gelmek zorunda kalmıştı. Gerçi o günlerde birbirlerini seyrek görüyorlardı ama aralan fena değildi. İkisi de kendi işlerine dalmışlardı. "Kulıbay'a dokunmayın" dese, ağa akrabalan olan başkaları da çıkabilirdi. O zaman ne olacaktı. "Kendiniz karar verin" dese, onu samimiyetsizlikle, korkaklıkla suçlayabilirdi.

Herkes onun ağzına bakıyor, onun ne diyeceğini bekliyordu ve bu da onun çok canını sıkıyordu.

Tanabay ayağa kalktı:

- Bak Çora, sen hep böylesin! Gazetelerde okumuş adamlar için., şey diyorlar. Neydi o. Ha, entelektüel. Sen de bir entelektüelsin. Ötesini düşünür, berisini düşünür, bu işin sonu ne olur? diye bir karar veremez, kestirip atamazsın. Korkarsın. Uzatmaya ne gerek var. Listede adı var mı? Var. Öyleyse o da bir kulaktır. Benim ağabeyim diye kayırmayın. Sovyet iktidan uğruna ben öz babama merhamet etmem. Benim ağabeyim diye çekinmeyin. Mallarına siz el koymazsınız bunu ben kendim yapanm...

Ertesi gün Kulıbay onu görmeye geldi. Tanabay ağabeyini soğuk karşıladı ve elini de uzatmadı.

- Beni neden toprak ağası saydınız? Neden malıma el koyuyorsunuz? İkimiz beraber ırgatlık etmedik mi? Kulak denen o zengin toprak sahipleri ikimizi birden kovmadılar mı?

- Onlar eski hikâye. Bu gün sen de bir zenginsin.

- Benim zengin bir ağa olduğumu, kulak olduğumu na-
ElvedaGülsan/153

sil söylersin? Neyim varsa kendi emeğimle, gece gündüz çalışarak alın terimle elde ettim. Bunları çok görüyorsan hepsini alın. Ama beni kulak grubuna, ağa grubuna sokma-; nız neden? Sen hiç Allah'tan korkmaz mısınız Tanabay? "-| t - Eski zengin,

yeni zengin hepsi bir bizim için. Sen ; düşman sınıfındansın. Kolhoz kurabilmemiz için önce bu sınıfı yok etmemiz gerek. Sen bizim yolumuzun üzerinde bir engelsin, bu engeli kaldırmalıyız. " Bu son konuşmalar oldu. Bu olayın üzerinden yirmi jji yıl geçmiş ve bu süre içinde birbirleriyle tek kelime konuş-* mamışlardı. Kulıbay'ı kulaklar sınıfına kaüp Sibirya'ya sürdükleri zaman, köyde ne dedikodular olmuş, neler neler söylemişlerdi! Öteye beriye koşup bu konuyu konuşanlar çoktu ve herkes başka başka şeyler söylüyordu:

...Köye iki atlı milis gelmiş, bunlar Kulıbay'ı önlerine katarak götürmüşler. Kulıbay başını öne eğerek, sağa sola bakmadan, hiç kimseyle vedalaşmadan gitmiş. Köyden uzaklaştıktan sonra, kolhozun güz buğdayı ekilmiş tarlalan boyunca ilerlemeye başlamışlar. Kulıbay orada, birden kolhozun buğday tarlasına dalmış, kapana kısılmış bir kurt gibi can havliyle, yeşil buğdaylan yormaya, kökünden söküp çıkarmaya, çiğneyip ezmeye başlamış. Onu götürmekte olan milisler zor zaptetmişler, yola zor çıkarmışlar. Yine köylülerin anlattıklarına göre, Kulıbay tutuklanıp götürülürken hüngür hüngür ağlıyormuş, sel gibi söz yaşı dökmüş ve "Allah Tanabay'ı ondurmasın!" diye kargışlamış...

Tanabay bunlara pek inanmıştı: "Bana düşmanlıkla-nndan, beni kötülemek için, kargışlanmış olmama sevinmek için uyduruyorlar" demişti. "Düşmanlarımın içi bu kadar yanmışsa üzerine tuz yalasinlar! Ne dedikleri umurunda değil!" diye savunmuştu kendisini...Tanabay bir gün, ekin biçme zamanından az önce, kolhozun ekinlerine bakmaya gitmişti.O yıl ürün boldu. Taneler başaklara, başaklar ka-

154/ElvedaGülsan

vuzlanna sığmıyordu.. Birden, ileride, tarlanın içinde çiğnenmiş yeri gördü. Kulıbay'ın saplan kökünden çıkardığı, yolduğu, ezip çiğnediği yeri. Sanki boğalar güreşmiş gibi yer alt üst olmuş. Ezilmiş ve çiğnenmiş yerde buğdaylar sa-rarıp solmuş ve bunu gören Tanabay öfkeden kudurarak kükremişti:

- Vay zalim vay! Vay hain vay! Demek kolhoz ekinine zarar verirsin! Sen gerçekten bir kulaksın! Bunu yapan kulak değildir de nedir!"

Sonra atından inmeden, başka bir şey söylemeden, ardına bile bakmadan gitmiş ve olaya inanmıştı.. İşte bütün bunlar dolaşıyordu ağızdan ağıza.

O günlerde Tanabay'dan yana olanlar, onu haklı bulanlar pek azdı. Çoğu onu kınıyordu: "Tann insana böyle bir akraba vermesin! Böyle bir kardeşin olacağına hiç olmasın daha iyi!" diyorlardı.Bazılan bunu Tanabay'ın yüzüne karşı da söylüyordu. Evet, o günlerde köy halkı onu dışladı. Açıktan açığa olmasa da, seçimlerde ona oy vermez oldular. Yavaş yavaş bütün görevlilerden uzaklaştırıldı. Kendini savunmuyor değildi: "Kulaklar kohhozlan yakıp yıktılar, işçileri öldürdüler, en önemlisi de kolhozlarda işler düzelmeye başladı.Yıldan yıla daha iyi oluyor* kalkmıyoruz. Hayat tarzı tamamen değişti.. Yooo, hayır, Tanabay'ın gayretleri hiç de de boşa gitmedi..." diye savunuyordu kendini..

Tanabay o geçen günleri en küçük ayrıntılarına kadar hatırlıyordu. Ne var ki bütün hayaü, kolhozların yeni yeni güçlenmeye başladığı o güzel günlere asılıp kalmıştı sanki. O günlerin "Kızıl baş örtülü emekçi kız" şarkısını, kolhozun ilk kamyonetini, o kamyonetin arkasında elinde kızıl bayrakla nasıl durduğunu da hatırlıyor, gözünün önüne getiriyordu.

Tanabay bütün gece koranın içinde bir yandan o pek zahmetli işleri yaparken, bir yandan da ayrı bir azap veren geçmişi düşünmekten kendini alamıyordu, dolanıp duru-

Elveda Gülsan/155

yordu. Kolhozda işler neden yürümüyordu, neden herşey darmadağın olmuştu? Yanlış yola mı girmişlerdi? Hayır, tuttukları yol yanlış değildi, olamazdı. Peki ne olmuştu öyleyse? O doğru yolu mu yitirmişlerdi? Ne zaman ve nasıl başlamıştı bu? Başarma, iş bitirme yansım ele alalım mesela. Verilen sözler bir deftere yazılıyordu. Ama o defterde kalıyordu o sözler. Ne oluyor, halin nice, işler nasıl? diye soran, arayan yoktu. Eskiden, kırmızı ve kara ilan tahtaları vardı. Herkes kızıl tahtaya kimlerin, kara tahtaya kimlerin adları yazılmış, ya da kimler yazılmalı diye düşünür, bunlara bakardı. O ilanlar okunur, tartışılırdı. Herkes çok etkilenirdi bundan. Artık bunların hepsi gerilerde kalmıştı. Eskimiş bir usul olduğu söyleniyordu. Peki yenisi, eskimemişi nerede. Boş sözlerden, yerine getirilemeyecek vaadlerden ibaret kalmıştı her şey. Hiç bir mesele çözülüyor, hiçbir işin sonu alınmıyordu. Neden böyle olmuştu? Suç ve kusur kimdeydi. Tanabay, düşünme düşünme yorgun düştü. Düşüncelerinde de, hareketlerinde de bir gevşeme, bir uyuma başlamıştı. Bezgin, kayıtsız, üzgün... Kendini bir türlü işe veremiyor, başı ağrıyor, gözlerinden uyku akıyordu. O sırada genç yardımcı kadının duvara yaslandığını gördü. Kızarmış gözlerinin kapanıp açılışından onun uykusuzlukla savaştığı pek belli oluyordu. Sonunda dizleri büküldü, olduğu yere çöktü ve uyuyakaldı. Tanabay onu uyandırmadı. O da duvara yaslandı, başı yavaş yavaş kaydı, taşıyamadığı, karşı koyamadığı bir ağırlığın altında yavaş yavaş çöktü ve gözlerini yumdu...

Boğuk bir çığlık ve gürültüyle uyandı. Ürken koyunlar Tanabay'ın ayağına basa basa kaçıyor, nereye gideceklerini bilemiyorlardı. Tanabay ne olduğunu anlayamadan yerin-ien sıçradı. Uyur-uyanık bir ürperti geçirdi.

- Tanabay! Tanabay kurtar! diye bağıırıyordu kansı -aydar.

156/ElvedaGülsan

Yardımcılar Caydar'ın sesinin geldiği yöne koştu. Tanabay da koştu peşlerinden. Bir de ne görsün! Tavan kirişi çökmüş ve Caydar altında kalmıştı. Kirişin bir ucu duvardan kurtulup kaymış, öbür ucu da çatının ağırlığını taşıya-madığı için çökmüştü. Tanabay'ın uykusu bir anda açılıver-di.

- Caydar! diye haykırdı. Çöken kirişin altına girip omuzu ile kaldırdı.

Caydar sürünerek kirişin altından çıktı. Acıdan inliyordu. Kadınlar Caydar'ın yüzünü gözünü sıvazlayarak ağlıyorlardı.

Tanabay korkudan aklını kaçıracaktı nerdeyse. Kadınları yana itip, karısının gövdesini elle yoklamaya başladı:

- Ne oldu? Neren acıyor?

- Oy sırtım! Sırtım!

- Çok mu fena? Hani neresi? Hadi yardım edin bana! Üzerindeki uzun, ince pardesüyü çıkarıp yere serdi.

Caydar'ı üzerine yatırdılar ve koradan çıkardılar. Çadıra gelince Tanabay bir daha bütün vücuduna baktı. Görünürde yara bere yoktu. Ama o kalın kiriş çok sert inmişti sırtına. Caydar kımıldayamıyordu. Ağlamaya başladı:

- Şimdi ne yapacaksınız? böylesine zor ve önemli günlerde işte kalkamıyorum! Ne yapacaksınız şimdi?

- Aman Tanrım! dedi Tanabay. Sen sağ kaldığına şükret, başka bir şey düşünme! İşlerin yüzüstü kalması, her yerin yıkılıp gitmesi umurumda değil. Ah benim zavallı kan-1 çığım ah!

Böyle derken karısının yüzünü gözünü okşuyordu.

- Sen neler söylüyorsun Caydar. Ağlama! Sen iyileşmene bak. Her şey düzeler, üzme kendini. Hiçbir şey senin sağlığından daha önemli değil.

Artık şaşkınlık ve korkuyu atlatmışlardı. Hepsi Caydar'ı avutmaya başladı.

Elveda Gülsan/157

Tatlı söz hazineden değerlidir derler ya, Caydar da bu tatlı sözler karşısında ve gözyaşları arasında gülümsedi:

- Pekâlâ, ama sakın bana gücenmeyin. Olan oldu. Çok yatmam, bir-iki gün içinde kalkarım, görürsünüz..

Kadınlar ona bir döşek serdiler, ateşi yaktılar. Tanabay da, bir büyük felâketi bu kadarla atlattıklarına şükrederek ve sendeleye sendeleye koraya doğru yürüdü.

\ Şafak sokmuştu. Yer, gece yağan karla bembeyaz olmuştu. Tanabay, düşen kirişin altında ezilip ölen bir koyun buldu orada. Az önceki telaş ve korkudan onu görmemişlerdi. Zavallı kuzusu, ölü anasının memesine yapışmış, çekiştirip duruyordu. Tanabay bunu görünce ne büyük bir tehlike atlattıklarını bir kez daha düşündü ve karısının sağ kaldığına sevindi, şükretti. Öksüz kuzuyu kucağına aldı ve ona bir süt anası aramaya koyuldu. Sonra, çöken kirişin altına bir destek koyup, yıkılmasın diye duvara da bir direk dayadı. Bundan sonra yine Caydar'a bakmak için koradan çıktı.

Bir de ne görsün! Karların üzerinden bir koyun sürüsü ağır ağır beriye doğru geliyordu! "Bu da ne oluyor? Kimin sürüsü? Çoban sürüyü neden buraya getiriyor?.." İki sürü birbirine karışacaktı ve bu da hiç iyi olmazdı. Tanabay gelen çobanı uyarmak için ona doğru yürüdü.

Yaklaşınca çobanı tanıdı: Bektay idi bu.

- Hey Bektay! Sen misin?

Bektay cevap vermedi. Değneğiyle koyunların sırtına vura vura, ona doğru sürüyordu. "Gebe koyunlara böyle vurmak da ne oluyor, deli mi bu?" diye düşündü Tanabay. Çok şaşırılmıştı.

- Hey, nereden gelip nereye gidiyorsun? İyi misin?!

- Nereden geldiğimi sorma, nereye geldiğimi de görüyorsun, dedi Bektay.

Beline sımsıkı bir ip dolamıştı. Eldivenlerini muşambasının alüna, göğsüne sokmuştu. Tanabay'ın yanına yaklaştı ve birkaç adım önünde durdu. Selamına karşılık ver-

158/ElvedaGülsan

Elveda Gülsan/159

medi. Öfkeyle yere tükürdü ve kann üzerindeki tükürüğünü kızgınlığını belli ederek ayağıyla ezdi. Başını yukarı kaldırdı. Sakalı büyümüş, yüzü kapkara olmuştu. Yakışıklı yüzüne o kara sakal yakışmıyor, yapıştırılmış gibi duruyordu. Yabankedisi gibi bakan gözlerinde kin ve nefret vardı. Meydan okur gibi bakıyordu. Bir kere daha tükürdü ve değne-ğiyle koyunları gösterdi:

- Al bunları! İster say ister sayma. Hepsi üçyüz e beş baş.

- Peki ne oluyor?

- Gidiyorum.

- Niçin, nereye?

- Ayaklarım nereye çekerse, başım nereye yönelirse!

- Peki bunu niye bana söylüyorsun?

- Niye olacak? Beni yardımcı alan sensin!

- Ne olmuş yani? Dur, dur gitme! Neler söylüyorsun sen? Nereye gidermişsin?

Bektay'ın gelişinden ve söylediklerinden şaşkına dönen Tanabay'ın kan beynine sıçradı, her yanını ateş bastı ve boğulacak gibi oldu.

•

- Nasıl gidersin, nasıl yaparsın bunu!

- İşte böyle yaparım. Yetti artık! Bıktım, usandım böyle yaşamaktan!

- Sen ne söylediğini biliyor musun evlat? Bu koyunlar bugün yarın kuzulayacak! Yapılacak iş mi bu seninki! Hiç böyle şey yapılır mı?

- Yapılır! En doğrusu bu. Onlar bize nasıl yapıyorlarsa, biz de onlara öyle yaparız. Hadi hoşça kal!

Bektay değneğini başı üzerinde birkaç kez döndürerek olanca gücüyle ta uzaklara fırlattı ve yürüdü gitti.

Tanabay donakalmıştı. Dili tutulmuş, konuşamıyor-du. Arkasına bakmadan gidiyordu Bektay. Neden sonra:

- Dur! Bekle biraz! diye peşinden koşmaya başladı. İyi düşün Bektay, çocukluk etme! Ne yaptığını bir düşün! Kendini düşün! Duyuyor musun beni? Bektay başını çevirdi:

- Rahat bırak beni! Sen kendini düşün. Ben de herkes gibi yaşamak istiyorum. Başkalanndan neyim eksik? Ben de kasabada yaşar, aylık ücret alırım. Bu koyunlarla ömrümü niye tüketeyim.. Yem yok, ağıl yok, barınak yok! Rahat

Jpırak beni! Sen git, öle-yite çalışmana bak. Şu haline, neye 'benzediğine de bir bak! İnsana benzer yanın kalmamış. Orada pisliklere bata bata ölüp gideceksia Sana o da az! Yine de herkese bağırır durursun. Başkaları da senin gibi olsun istiyorsun. Atan başı sen de! Yetti artık!..

Yürüyüp gitti. Ayaklarını yeri döver gibi hızlı basıyor, ayak izlerinin çukuru hemen su doluyordu.

- Bektay, ne olur dinle beni! Sana her şeyi anlatacağım! diyen Tanabay koşup Bektay'ın yanına geldi.

- Git başkasına anlat, seni dinleyecek başka aptallar bul!

- Dur Bektay, dur! Konuşalım biraz..
(Bektay onu dinlemek istemiyor, yürüyordu.
- Seni hapse atarlar hey çocuk!
- Böyle yaşamaktansa hapse girmek daha iyi! dedi ve ardına bakmadan yürümeye devam etti.
- Sen bir kaçaksın! Kaçak! Bektay yoluna devam ediyordu.
- Senin gibi kaçakları cephede kurşuna dizerlerdi! Bektay devam ediyordu yoluna.
- Dur diyorum sana! diye Tanabay onun koluna yapıştı.
Bektay kolunu çekip kurtardı ve yürümeye devam etti.
- Hayır, bırakmam seni, böyle bırakıp gitmeye hakkın yok! diye Bektay'ın omuzuna yapıştı bu defa. Onu kendine çevirdi. Ama o anda beyaz doruklar bir kıpırdadı ve sonra karanlıklar içinde yok oldu. Çenesine yediği müthiş bir

I F

160/Elveda Gılsan

yumruk Tanabay'ı yere sermiş, neye uğradığını anlayamamıştı.

*

Tanabay kendine gelip başını kaldırdığı zaman Bektay bayırın belini aşmış, öbür tarafa inip gözden kaybolmuştu bile. Ayak izleri gözden kaybolduğu yönde uzayıp gidiyordu. Tanabay bakakaldı.

- Mahvolacak zavallı çocuk, mahvolacak! diye mırıldandı. Elleri kar ve çamur içindeydi.

Kalktıktan sonra biraz soluklandı. Bektay'ın sürüsünü toplayıp kendi korasına sürdü. Çok üzgündü.

17

Köyden iki atlı çıktı, dağlara doğru yol almaya başladılar. Atlardan birinin donu san, ötekininki doru idi. Kuyrukları düğümlendiğine göre yollan uzundu. Toynaklardan çamur ve kar sıçırıyordu.

Dizgini kısa olan at Gülsan idi.Hızlı, daha hızlı gitmek istediği için üzerindeki binici dizginleri çekiyordu. Gülsan ahırda sahibinin iyileşmesini beklerken neredeyse ayaklan tutulmuştu. Şimdi üzerindeki sahibi değil, bir yabancıydı. Deri ceketli ve muşambalı bir adamdı. Elbiseleri boya ve muşamba kokuyordu. Muşambasının düğümleri iliklenme-mişti. Yanındaki doru ata binen Çora idi. Merkezden gelen haürlü konuklan yorgaya bindirirlerdi. Gülsan için sırtında kim olursa olsun farketmezdi. Hepsini birdi onun için. Onu üyirden ve ilk sahibinden zorla ayırdıkları günden beri pek çok insan binmişti sırtına. Çeşit çeşit eyer vurmuşlardı. Binicilerin iyisi de vardı kötüsü de. Eyerde doğru dürüst oturmasını bileni de, bilmeyeni de. Gösteriş meraklısı olanlar da görmüştü. Bunlar eyere kuruldukları zaman kendilerini

Elveda Gülsan/161

büyümüş sanan ahmaklardı. Böyleleri atı hızla sürerken, dizginlerini hayvanın dudaklarını yırtarcasına birden çeker, onu arka ayaklan üzerine kaldırırlardı. Bir daha, bir daha yaparlardı bunu. Böylece herkese, yorga ata bindiklerini . göstermiş olurlardı. Gülsan bunların hepsine alışmıştı. Onun hoşlanmadığı tek şey, ahırda kapalı ve bağlı durma-sıydı. Koşmak tutkusu hiç

azalmamıştı: Koşmak, daha koşmak, yine koşmak istiyordu. Sırtındaki binicinin kim olduğu artık ilgilendirmiyordu onu. Ama biniciler için hangi ata bindikleri önemliydi. Eğer biniciye sarı yorgayı sunmuşlar-sa, bu, o kişinin saygınlığını, insanların ondan çekindiklerini gösteriyordu. Gülsarı güçlüydü, güzeldi. Tam binilecek attı. Ona binen zevk alır, mutlu olurdu.

Bu defa Gülsarı'nın sırtında, ilçe merkezinden kolho-zu denetlemesi için gönderilen bir müfettiş vardı. Kendisine kolhozun parti örgütçüsü eşlik ettiğine göre, çok saygı duyulan ve önem verilen bir kişi olmalıydı. Parti örgütçüsü hiç konuşmuyordu. Kuzulama dönemi kötü gittiği için üzüntülü olmalıydı. Durum gerçekten kötüydü. Konuşmazsa konuşmasın, korkarsa korksundu. Boş konuşmalarla koskoca bir amirin canını sıkması gerekiyordu belki. Disiplin böyle gerektirirdi. Astlar üstlerine saygılı olmazsa bu disiplin bozulurdu. Bazı memurlar yanlarında çalıştıkları, emrinde buldukları kişilerle yüz-göz olmaya devam ediyorlardı ama bunlar günün birinde öyle bir sille yerlerdi ki neye uğradıklarını şaşırırlardı. Hükümet etmek, yönetmek, büyük bir iş, büyük bir sorumluluk idi. Herkesin yapamayacağı, kaldıramayacağı ağır bir işti!

Segizbayev, taypalma yorganın düzgün adımlarına, onun gidiş temposuna uygun olarak sallana sallana giderken bunları düşünüyordu. Çobanların işlerini denetlemeye gelmişti. İşlerin hiç de iyi olmadığını bildiği halde yine de keyfi yerindeydi. O yıl kışla bahar bir birine meydan okumuş, yenişememişlerdi. Onların bu yer kapma, zaman kap-

162/Elveda Gülsarı

ma savaşından zarar görenler de çobanlar ve sürüler oluyor, koyun-kuzu kırılıp gidiyordu. Hiçbir şey yapılamıyordu bunu önlemek için. Her yıl böyle oluyor, böyle olduğunu da herkes ve tabii Segizbayev de biliyordu. Ama Segizbayev buraya teftiş için gelmişti ve işlerin böyle kötü gitmesine cevap verecek bir resmi sorumlu bulmak zorundaydı. Aslında bölgede kışın geç gitmesi, baharın geç gelmesi ve koyun-kuzunun kırılıp gitmesi ona hiçbir zarar vermezdi. Hatta bundan sinsisi sinsisi bir çıkar bile umuyordu. Aslında o ilçede sadece bir müfettiş, partinin ilçe merkezinin bir üyesiydi. Asıl sorumlu o değil, partinin ilçe kurulunun birinci sekreteriydi. Bu sekreter de bölgeye yeni gelmişti, varsın bunun sıkıntısını o çeksindi. Segizbayev uzaktan bir seyirci olarak kalacaktı. Yukarıdakiler, kodamanlar, gönderdikleri sekreterin başarısını, başarısızlığını görsünlerdi. Buraya bir yabancı göndermekle hata ettiklerini anlasmlardı. Niye kendisini düşünmemişler, hiçe saymışlardı da bir yabancı atamışlardı! Burada yıllardır görev yapmış, güvenilir bir kişi olduğunu göstermemiş miydi? Ama bunun şimdilik bir yaran yoktu. Dostu-yârani vardı nasıl olsa. Zamanı gelince kendisini desteklerlerdi. Uzun yıllardır bulunuyordu şimdiki görevinde. Artık terfi etmesi, daha yüksek makama gelmesi gerekirdi... Şu sarı yorga da eşsizdi doğrusu. Suyu çamura batmıyor, engel tanımıyor, bir gemi gibi geniş dünyayı yara yara alıp götürüyordu insanı. İşte, parti

örgütçüsünün altındaki at ter içinde kalmış, oysa yorganın kulağının arkası yeni yeni hafifçe terlemeye başlamıştı. Çora da kendi düşüncelerine dalmıştı. Bakışları üzgün, beti-benzi sararmış, gözleri iyice çökmüştü. Uzun yıllardan beri kalbinden rahatsızdı. Sağlık durumu her yıl daha da bozuluyordu. Bir yandan evham, karamsarlık yiyip bitiriyordu onu. Tanabay söylediklerinde haklı çıkmıştı. Yeni başkan, bağırıp çağırana ama hiçbir iş görmeyen, bilmeyen bir adamdı. Günlerinin çoğunu merkezde geçiriyordu. Söz-
ElvedaGülsan/163

de bitip tükenmeyen işlerin üstesinden gelmeye çalışıyordu orada. Çora, onun durumunun parti toplantısında görüşülmesi gerektiğini söylüyor, ama onu merkezdekiler "biraz daha sabret" diye oyalamaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Niçin sabredecek, niçin bekleyeceklerdi? "Aldanov görevi kendiliğinden bırakacakmış" gibi bir söylenti de dolaşıyordu ortada. Ona belki bu yüzden bekle diyorlardı. Gidecekse bir an önce gitmesi iyi olurdu. Artık ondan hayır gelmeyeceği anlaşılmıştı çünkü. Çora'nın da ayrılma vakti gelmişti ar-üjt. Her zaman hastalanıyordu. Tatili geçirmeye gelen oğlu Samansur da söylemişti: "Artık işten çekil" demişti. Çekilmesine çekilirdi ama, bunu bir ar-namus meselesi yapıyor, işleri yüzüstü bırakarak çekilmek istemiyordu. Samansur akıllı bir çocuktur. Ülkede neler olup bittiğini, meseleleri, babasından daha iyi biliyordu. İşlerin nasıl yönetilmesi gerektiğini söyleyip duruyordu fırsat buldukça. Gençler iyi öğrenim görüyorlardı. Kimbilir, belki bir gün işler bilimsel olarak ele alınır ve düzelirdi. Ama bunu Çora görür müydü, görmez miydi? Herhalde göremezdi. Biliyordu bu hastalıktan kurtulamayacağını. Sorumluluktan kaçamazdı. Herkese umut vermiş, söz vermişti. Sözünü yerine getirmeden işi bırakırsa insanların karşısına ne yüzle çıkardı? Ona ne derlerdi? "İşleri karmakarışık etmiş, kolhozu borç batağına saptırılmış, şimdi de çekip gidiyor" demezler miydi? Bu durumda ayrılırsa vicdan azabından kurtulamazdı. İşler de böyle sürüp gidemezdi, belki yardım gelirdi. Ama bu yardım daha fazla gecikmemeliydi. Böyle yanındaki gibi bir denetçi değil, gerçek yardım gelmeliydi. Bu adam "İşleri böyle berbat bir hale getirdiğiniz için sizi mahkemeye vereceğim" demişti. Versindi mahkemeye! Mahkemeye vermekle işlerin düzeleceğini mi sanıyordu? Kaşlarını çatmış, böbür-kibir oturuyor atın üstünde. Bütün dağdakiler suç-luymuş da, sanki kolhozu düşünen yalnız o imiş.. Üzülen yalnız o imiş!... Aslında kaşlarını çatması da, dudak ucuyla

164/E!vedaGülsan

gülümsemesi de yapmacıktı. Hiçbir şey umurunda değildi. "Ölmesen oba kap, catkannınan turma" diyordu o içinden. Ama, "Sen işte böyle bir adamsın" diye nasıl söylersin?

18

Ulu dağlar sisli, puslu.. Tepeler güneş görmüyor ve öfkeli, soğuk bakışlarla gökyüzüne uzanıyorlar... Bahar gelmiş mi, gelmemiş mi belli değil. Soğuk bir gidiyor, bir geliyor. Her yer balçık.

Delik-deşik, yıkık-dökük korada, öle-yite çalışıyordu. Bir yanda soğuk ve rüzgâr, bir yanda dayanılmaz pis kokularla bunalıyordu. Aynı anda birkaç koyun birden doğuruyor, kuzuları nereye koyacağını bilemiyordu. Saçını başını yolsa da, yavruları koyacak sıcak bir yer bulamıyordu. Kuzular acı acı meleşiyor, koyunlar birbirlerini iterek ayaklarını basacak yer bulmaya çalışıyorlardı. Açtılar, susuzdular ve sinek gibi kırılıp gidiyorlardı. Bunlar yetmiyormuş gibi, karısının sırtı hâlâ ağrıyor ve kalkamıyordu. Kalkmak istemişti ama, belini doğrultamamıştı. Tanabay'ın da direnecek gücü kalmamıştı artık. "Ne olursa olacak, kolumu kaldıracak gücüm kalmadı" diyordu.

Öte yandan, Bektay'ın sürüyü bırakıp gidişini bir an bile aklından çıkaramıyor, acı ve öfke içinde bunalıyordu. Öfkesi yalnız onun çekip gitmesine değildi. Cehenneme kadar gitsindi. "Yumurtalarını başka kuşların yuvalarına bırakan kökek kuşu gibi, sürüsünü benim sürüme katıp gitmesine de kızmıyorum" diyordu. Nasıl olsa kolhozdan onun yerine birini gönderirlerdi. O, Bektay'a yüzünü kızartacak, onu yerin dibine batıracak sözler bulup söyleyemediği için kızılıyordu daha çok. Salya gibi laf eden o yeni yetmeye! O sümüklüye! Ömrünü kolhoza adayan kendisi gibi yaşlı bir komünist na-

1 Ölmezsen vebaya tutul, yatarsan kalkamaz ol!

Elveda Gülsarı/165

sil olur da onun çenesini kapatacak bir laf bulamazdı! "Çoban değneğini fırlatıp attı da gitti sümüklü!" Onun bu yaptığını Tanabay'ın aklı almıyordu. Can-baş koyup yaptığı işlerle alay edilmesini aklı almıyordu.

Tanabay "yetti artık, yetti!" diyor, başka şey düşünmeye çalışıyor, ama bir an sonra yine o olay geliyordu aklına.

Bir koyun daha kuzuladı, hem de ikiz. Ne de güzeldi yavruları! Ama onları nereye koyacaktı? Analarının memeleri boştu. Sütü nereden bulacaktı. Felâket! Bu iki yavru da ölecekti demek! Bu ne uğursuzluk, bu ne acı! İşte şurada bir yığın koyun ölüsü vardı. Tanabay ölen hayvanları toplayıp dışarı çıkarıyordu ki, kızı koşarak yanına geldi:

- Baba, başkanlar geliyor! dedi.

- Gelsinler! diye mırıldandı Tanabay, sen git annene bak.

Koradan çıkınca iki atlı gördü. "Haa! Gülsan bu!" diye Sevindi. İçindeki o ateş, o sevgi uyanıverdi "Görmeyeli çok oldu, ama hiç değişmemiş" diye düşündü. O iki kişiden biri Çora idi. Ama yorgaya binmiş olan deri ceketli adamı tanıyamadı. İlçe merkezinden gelen biri olmalıydı.

"Yaa, gelin bakalım, gelin! Tam da zamanında gelmişsiniz ha!" diye söylendi. Böyle bir yerde neler çektiğini anlatma fırsatı doğmuştu. Ama hemen karar değiştirdi. Öyle yakınıp sızlanmayacaktı. Onlara çıkışacak, utandıracaktı. Kızarsalar kızsınlar! Sen adamı yemsiz, korasız, aç ve susuz bırak, sonra da ne olmuş bakalım diye görmeye gel! Gelin, gelin hele!...

Tanabay onları beklemedi. Koranın arkasına geçerek elindeki ölü kuzuları öbür ölülerin üzerine attı. Sonra ağır adımlarla geldi.

Konuklar koranın önüne gelip durmuşlardı. Atlar ter içinde, soluk soluğa idiler. Çora'nın yüzü perişandı. Suçlu gibi duruyordu. Dostunun önünde suçlanacağı, zor durumda kalacağını biliyordu. Yorganın üzerindeki adam ise

166/ElvedaGülsan

'Ijj

i*

öfkeli, sert bakışlı görünüyordu. Tanabay'a selam bile ver- ^ meden bağırıp çağırmaya başladı:

- Rezalet bu! Nereye gitsen aynı şey. Şunlara bak!... Bunları Çora'ya bakarak söylüyordu. Sonra Tanabay'a döndü:

- Ne oluyor yoldaş? dedi ölü koyun yığınlarını göstererek. Sen komünist bir çoban olduğun halde kuzuFann neden ölüyor?

- Herhalde kuzular benim komünist olduğumu bilmiyorlar! diye patladı Tanabay. Sanki içinden onu tutan bir bağ, gönlünün yayı kopmuş, boşanmıştı. Dünya umurunda değildi. Bu herif hiç umurunda değildi. Ama içi acılarıyla doluydu.

Segizbayev'in yüzü birden kıpkırmızı oldu. Bir an donakaldı ve ağzını açmadı. Sonra bağırıldı:

- Nee! Sen sosyalistlik adına söz vermemiş miydin?

- Söz verdim.

- Neye söz verdin?

- Hatırlamıyorum.

- İşte, kuzuların da bu yüzden plüyor! dedi Segizba-yev.

Böyle derken, kırbacını uzatıp, koyun ölümlerini gösteriyordu. Aradığı suçluyu bulmuş olmanın sevinciyle ve bu küstah çobana haddini bildirmek, onu doğduğuna pişman | etmek için, üzengiler üzerinde doğruldu. Önce Çora'ya ba-1 ğırdı: "Siz burada ne yapıyorsunuz? Adamların verdikleri 1 sözleri bile bilmiyorlar. Planı baltalayan, malların kınılma-| sına sebep olanlar bunlar işte! Bugüne kadar ne yaptınız burada? Komünistleri, kendi örgütünün komünistlerini böyle* mi eğitiyorsun? Bu ne biçim komünist? Sizden cevap istiyor-1 rum!

Çora başını öne eğmiş, hiçbir şey söylemiyor, dizgin kayısıyla oynar gibi duruyordu.

Çora'nın yerine Tanabay cevap verdi:

Elveda Gülsan/167

- Ben nasılsam nasılım. Olduğum gibiyim.

- Evet, evet öylesin! Kolhoz malına isteyerek zarar veren bir halk düşmanısın! Senin gibilerinin partide işi yok! Se/ün yerin hapishane! Sosyalistlik yarışında önümüze engel çıkarıyorsun, bizi geri bırakmaya çalışıyorsun!

- Evet, benim yerim hapishane! Hapishane! diye cevap veren Tanabay için bu herifin sözleri bardağı taşıran son damla olmuştu. Birden öfkelenildi. İçindeki acının bu dürtüsüyle isyan etti. Ağzına geleni söyleyecekti artık. Dudakları titremeye başladı. Segizbayev'e dik dik bakarak sordu:

- Eee, daha başka diyeceğin var mı? Çora araya girdi:

- Niye öyle konuşuyorsun Tanabay? Neden her şeyi anlatmıyorsun?

- Yaa! Demek öyle? Sana da anlatmam gerekiyor öyle mi! Sen niye geldin buraya? Niye geldiniz? Şimdi ben soruyorum: Kuzuların kırılıp gittiğini söylemek için mi? Bunu ben de biliyorum. Belime kadar boka battığımı söylemek için mi? Bunu ben de biliyorum. Ömrüm boyunca ahmaklık ettiğimi, kolhoz için ölesiye-bitesiye çalıştığımı söylemek için mi? Bunu da biliyorum!...

Çora sapsarı olmuştu. Atından indi.

- Tanabay! Tanabay! Sakin ol, aklını başına topla!

- Defol git başımdan! diye Tanabay onu eliyle itti. Lanet olsun verdiğim söze! Lanet olsun ömür boyu verdiğim emeklere! Hepsinin canı cehenneme! Defol git! Benim yerim hapisanedir! Sen bu deri ceketli yeni efendiyi niye getirdin buraya? Beni çileden çıkarması için mi? Beni hapse tıksın diye mi? Hadi bakalım, beni hapse tıksana it oğlu it!

Bu sözleri Segizbayev'e dönerek söyleyen Tanabay eline bir şeyler geçirmek için arandı. Arkasında duvara asılı duran tırmığı kaptığı gibi Segizbayev'in üzerine yürüdü "Defol buradan it oğlu it! Yok ol!" diye Segizbayev'e vurmak için tırmığı kaldırdı ve başladı savurmaya.

168/ElvedaGülsan

r

Korkudan ne yapacağını şaşırarak Segizbayev yorganın dizginini çekiyor, at saha kalkıyor, ileri geri gidiyordu. Bu yüzden Segizbayev'e kaldırılan tırmık atın başına küt diye indi. Bir daha kaldırdı tırmığı, bir daha atın başına indi. Tanabay'ın gözü dönmüştü. Gülsan'ın kafasının neden öyle inip inip kalktığını, gemin neden dudaklarını yırtarcasına gerildiğini ve hayvanın şimşek çakan gözleriyle* ona çılgınca baktığını Tanabay anlamıyor, ama bir yandan da bağıırıyordu:

- Gülsan çekil önümden, çekil! İndireyim şu tırmığı deri ceketli herifin kafasına!

Genç yardımcı kadın koşarak geldi. Tanabay'ın kollarına asılarak tırmığı almaya çalıştı. Ama Tanabay onu iterek savuşturdu. Bu sırada Çora da sıçrayıp atına atlamak fırsatını buldu:

- Çabuk, kaçalım buradan, sizi öldürecek! diye bağırdı.

İki adam atlarının başlarını çevirdiler. Tanabay arkalarından koşunca atlarını dörtnala kaldırdılar. Köpek de havlayarak atların peşine düştü. Koşarken sendeliyordu. Yerden eline gelen bir avuç toprağfalıp üzerlerine attı. Bir yandan da bağıırıyordu:

- Benim yerim hapisane! Hapisane! Defolun buradan defolun! Benim yerim hapisane! Hapisane!

Sonunda "Yerim hapisane, hapisane!" diye soluk soluğa geri döndü. Köpeği, büyük bir iş başarmış, görevini yapmış olmanın övüncüyle, kuyruğunu sallaya sallaya yanında dolanıyor, bir aferin bekliyordu. Ama Tanabay onun farkında bile değildi.

Korkudan benzi sapsarı olan Caydar, bir değneğe da-ğ yanarak topallaya topallaya kocasının yanına geldi:

- Ay sen ne yaptın! ne yaptın!

- Boş yere vurdum, yapmamalıydım.

- Boş yere de ne demek? Çok kötü oldu!

Elveda Gülsan/169

- Yorgaya boş yere vurdum, vurmamalıydım.
- Aklım mı oynattın sen! Ne yaptığım biliyor musun? Elbette biliyorum. Ben bir halk düşmanıyım, dedi Tanabay soluğu kesilerek; Sonra sustu. İki büklüm olarak çöktü. Elleriyle yüzünü kapattı ve sarsıla sarsıla, hüngür hüngür ağlamaya başladı. Karısı arkasından tutup sırtım sıvazlayarak:
- Ağlama Tanabay, ağlama! diyor, ama kendisi de aklı-jferdu onunla birlikte. O güne kadar kocasının ağladığım hiç görmemişti.

19

O olaydan üç gün sonra, parti ilçe komitesi olağanüstü toplandı. Tanabay Bakasov, yandaki bekleme odasında çağrılmasını bekliyordu. Bu üç gün içinde uzun uzun düşünmüş, kendisinin suçlu olup olmadığına karar verememişti. Hükümet temsilcisine el kaldırmıştı, kuşkusuz bu ağır bir suç idi. Ama mesele de bundan ibaret değildi. Yaptığı terbiyesizlik için her cezaya razıydı. Ne var ki öfkeye kapılıp ağzına geleni söylemişti: Kolhoz için o güne kadar yaptıklarını kötüle-miş, kargışlar yağdırmıştı. Bunca emek vermekle aptallık ettiğini söylemişti. "Artık bana kim inanır?" diyordu kendi kendine. Belki her şeyi anlatırsam, nasıl bir kış geçirdiğimizi, keçe çadır bile olmadığını, yem ve ot bulunmadığını, uykusuz geçen geceleri, Bektay'ın çekip gittiğini., her şeyi anlatırsam, anlayış gösterebilirler. O şartlarda işlerin nasıl yürütüldüğüne kendileri karar versinlerdi. Yaptıklarına pişman değildi. "Beni cezalandıracaklara cezalandırsınlar" dedi kendi kendine. "Belki bunun başkalarına bir yararı olur, başka çobanlara kolaylık sağlarlar. Çobanların nasıl çalıştıklarını, nasıl yaşadıklarını öğrenirler belki..."

Fakat bir dakika sonra başından geçenleri tekrar hatırlayarak, acılara gömülüyor, yumruklanm sıkıp dizlerinin

170/ElvedaGülsarr

arasına kısıyor, "Hayır, ben suçlu değilim, hiç suçum yok!" diyordu kendi kendine. Böyle deyince de yine kuşkulara kapılıyordu.

Bekleme odasında, nedense, İbrahim de bekliyordu. "Bunun ne işi var burada? Leş bekleyen kuzguna benziyor" diye düşündü Tanabay ona sırt çevirerek. İbrahim, çoban Tanabay'ın ensesine bakıp içini çekiyor, hiç konuşmuyordu.

"Ne diye bekletiyorlar.ne diye işi uzatıyorlar?" diyordu Tanabay. Diken üstünde oturur gibiydi." Ne olacaksa bir an önce olsun!" O kapalı kapının ardında herkes toplanmış olmalıydı. Birkaç dakika önce Çora da girmişti içeri. Tanabay başını kaldırıp bakmamış, onu, çizmelerine yapışmış Gülsan'nın sarı tüylerinden tanımıştı.

"Gülsarı'yı kan ter içinde bırakıp hayvanın kolları çizmesine yapıştığına göre, pek acelesi olmalı" diye geçirdi aklından. Üzerinde Gülsarı'nın teri ve tüyleri bulunan çizmeler, Tanabay'ın önünde biraz duraladı. Tanabay başını kaldırıp bakınca kapının ardında gözden kayboldu.

Çağrılmayı bekleyen Tanabay için vakit geçmek bilmiyordu. Neden sonra kurul yazıcısı kapıdan uzatıp:

- Bakasov yoldaş, giriniz! dedi.

Tanabay irkildi, yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Yürek atışları kulağının içinde güm güm ederek içeri girdi. Bir anda gözleri kararmış gibi herşey bulanık göründü. Orada duran adamlar bir sis bulutu içindeydiler sanki.

- Oturunuz! diyen ilçe kurulu birinci sekreteri Kaşka-tayev, uzun masanın ucundaki sandalyeyi gösterdi.

Tanabay, kurşun gibi ağırlaşan ellerini dizlerinin üzerine koyarak oturdu. Gözlerindeki bulanıklık geçmemişti daha. Başını kaldırıp masanın çevresindekilere baktı. Birinci sekreterin sağ yanında azametli bir tavırla Segizbayev oturuyordu şimdi. Onu görür görmez nefreti uyandı. Gözleri iyice açıldı. Her şeyi, herkesi açık seçik görüyordu şimdi.

Elveda Güisan/171

Masada oturanlar arasında en kara suratlısı dalağı patlamış gibi kızanp bozaranı Segizbayev idi. En solgunu, yüzünün bütün kanı çekilmiş olanı ise Çora. Çora, masanın uç tara-ûnda Tanabay'a yakın yerde oturuyor, yeşil çuha üzerinde parmaklarını sinirli sinirli hareket ettiriyordu. Onun karşısında kolhoz başkanı Aldanov vardı. Suratı asıktı, hırıldayarak soluyordu. Tanabay konusundaki olumsuz tavrını apaçık belli ediyordu. "Bakalım ne olacak?" der gibi bir bekleyiş içindeydiler. Sonunda, birinci sekreter başını önündeki kağıtlardan kaldırdı:

- Komünist Bakasov'un durumunu konuşacağız, dedi kelimelerin üzerine basa basa.

İçlerinden biri:

- Sözde komünist demek istiyorsunuz herhalde, diye mırıldandı.

Tanabay içinden "bunlar kollarını iyice sıvamışlar" diye düşündü. "Merhamet bekleyecek değilim. Niye merhamet bekleyeyim ki? Suçlu muyum ben?"

Kendisi için bir karar vermek üzere toplananların birbirine gizli rakip iki gruptan oluştuğunu ve bu olaydan iki tarafın da kendilerine bir pay çıkarmak için çırpındıklarını Tanabay bilmiyordu. Kaçkatayev, Segizyayev'in kendi yerine göz diktiğini seziyordu ama, gerginliğini otoritesini sarsacak noktaya getirmeden işi nasıl bir çözüme kavuşturacağını pek bilemiyordu. Kendini küçük düşürmeyecek bir çözüm yolu arıyordu kafasında. Parti sekreteri, Segizbayev'in raporunu okudu. Raporda, "Aktaş" kolhozunun çobanı Tanabay Bakasov'un, gerek sözle, gerek fiille işlediği suçlar tek tek anlatılıyordu. Bu anlatılanlar arasında Tanabay'ın reddedeceği hiçbir şey yoktu, hepsi olmuştu. Ama raporun genel havası, ifade tarzı pek ağırdı. Bu, Tanabay'ı karamsarlığa düşürdü. Bu korkunç, bu iğrenç rapora karşı koyacak gücünün olmadığını anladı. Her yanını ter bastı. Bu kâğıt, .Segizbayev'in kendisinden de

172/ElvedaGülsan

kötü ve korkunçtu. Tırmıkla saldırabileceği bir şey değildi bu kâğıt. Kendini savunmak için söylemeyi düşündüğü şeyler, kabından dökülen cıva gibi bir anda dağılıp gitti kafasında. Bu sözlerin hiçbir önemi yoktu artık. Çobanların her zaman 'o yok, bu yok' yakınmalarından farklı bir değeri olmayacaktı bu sözlerin. Aklını

mı kaçırmıştı? Bu korkunç -apcr karşısında onun söyleyeceklerinin ne değeri olurdu \v.! Kiminle, nasıl çarpıştırdı?

Raporun okunmasından sonra Kaşkatayev Tpnabay'a sordu:

- Bakasov yoldaş, parti üyesi Segizbayev yoldaşın raporunu dinlediniz. Anlattıklarının doğruluğunu kabul ediyor musunuz?
- Evet, dedi Tanabay suratını asarak.

Kimse bir şey söyleyemedi. O raporda yazılanlardan hepsi korkmuş gibiydi. Şaşırılmışlardı. Aldanov: "Gördünüz mü nasıl işler oluyor?" der gibi, masadakilere tek tek baktı. Herkesi süzüyor, böbürleniyordu.

Segizbayev söz alıp konuşmaya başladı:

- Parti üyesi yoldaşlar, izin verirsiniz ben durumu biraz açıklamak istiyorum. Bazı yoldaşları uyarmak isterim ki, komünist Bakasov'un davranışı basit bir kabadayılıktan öte bir durumdur. Bu yoldaşlara şunu söylemek istiyorum. Eğer bu basit bir kabadayılıktan ibaret olsaydı, inanın ki onu bu kurula getirmezdim. Kabadayılarla başa çıkmak için başka usullerimiz de var. Mesele, Bakasov'un beni aşağılaması da değil. Ben ilçe parti komitesini temsil ediyorum, demek oluyor ki partiyi temsil ediyorum. Böyle olunca da, partinin aşağılanmasına izin veremem, bunu görmezlikten, duymazlıktan gelemem. Bu olayın en önemli yanı, partiye kayıtlı komünistlerle kayıtlı olmayanlar arasında yürütülen siyaset ve eğitimle ilgili çalışmaların hiç de iyi gitmediğini göstermesidir. Bu olay, ilçe parti komitesinin ideolojik çalışmalarda başarısız olduğunu da gösteriyor. Biz hepimiz,

Elveda Gülsan/173

Bakasov gibi komünistlerden, onun gibi düşünenlerden sorumluyuz. Bu görüşte olan yalnız Bakasov mu, yoksa başkaları da mı var? Bunu bilmeliyiz. Bana "Deri ceketli yeni efendi" dedi. "Deri ceketli" sözünü bir yana bırakalım, "Yeni* efendi" demek de ne oluyor! Bakasov'a göre ben, bir Sovyet vatandaşı ve partinin temsilcisi olan ben, "Yeni efendi" imişim. Yani halkı ezen bir ağa! Evet, evet, öyle! Bunun ne demek olduğunu, ard niyetini anlıyor musunuz? Daha başka bir şey söylemeye gerek yok sanırım... Meselenin bir de ÖQür yanı var. Aktaş kolhozunda hayvanlarla ilgili durumu, işlerin fena olduğunu görünce çok üzüldüm. Bakasov komünistlik adına verdiği sözü unuttuğunu söyleyince ona "halk düşmanı" dedim. "Senin yerin parti değil, hapishanedir" dedim. Bu sözlerimle ona hakaret ettiğimi kabul ediyorum. Kendisinden özür dilemeyi de düşünüyordum. Ama haklı olduğumu görüyorsunuz. Onun için o sözlerimi geri almak şöyle dursun, Bakasov'un tehlikeli ve tavırlarının düşmanca olduğunda ısrar ediyorum...

Ah, ah! Neler geçmişti Tanabay'ın başından. Savaşın ilk gününden sonuna kadar ateş altında yürümüştü, ama ne kendisinin, ne de bir başkasının, şimdi olduğu gibi çığlık çığlık yanacağını aklına bile getirmemişti. Segizbayev'in konuşması, tıpkı cephede olduğu gibi uğulduyordu kulaklarında. Yüreği, bir kopmuş gibi çöküyor, bir yukan tırmanıp ağzına geliyordu. Sonra güm! diye aşağı ve hop! diye yine yukarı çıkıyordu. Ama mermiler vücuduna tam isabet ediyor, yüreğini, bütün vücudunu kevgire çeviriyordu. Ey Tanrım!

Hayatimin aslı haline gelen çalışmam, ömür boyu çabalıyamam, emeklerim, baş dayanağım olan armanım (ülküm) ne oldu? Nereye gitti? Ölesiye-bitesiye çalışmamın sonunda, ola ola 'halk düşmanı' mı olacaktım? Bana böyle mi diyeceklerdi? Bir gün bana böyle diyeceklerine asla inanmazdım! Ben zavallı, yıkık-dökük kora için, sürgüne tutulan, kırılıp giden kuzular için, talihsiz Bektay için dert-

174/ElvedaGülsarı

lenip duruyorum. Bütün bunlar kimin umurunda? diye düşünüyordu. Segizbayev'in dili bir çekiç, her kelimesi de bir çivi idi. Çakıyor ha çakıyordu!..

"Raporumda belirttiğim hususlara bir kez daha kısaca değinmek istiyorum: Bakasov bizim yönetim düzenimizden, kolhozdan nefret ediyor. Sosyalist rekabetten nefret ediyor. Bizim sosyal düzenimizin hepsinden nefret ediyor. Bunu, kolhozun parti örgütleyicisi Çora Sayakov'un da önünde açıkça söylemekten çekinmedi. Onun bu davranışlarının Ceza Kanununa göre cezalandırılması gerekir. Bir hükümet temsilcisine görevi başındayken saldırmıştır. Beni yanlış anlamazsınız istemiyorum. Bakasov suç işlemiştir. Bu odadan suçlu olarak çıkmalı ve tutuklanmalıdır. Suçu, Ceza Kanununun 58. maddesine uymaktadır. Hele onun parti üyesi olarak kalması, parti içinde herhangi bir yerde bulunması, bence asla mümkün değildir!.."

Segizbayev aşın isteklerde bulunduğunun farkındaydı. Onun için, komite Tanabay'ı mahkemeye sevk etme kararı almazsa, hiç değilse partiden çıkarılmasını istiyordu. "Deve istiyordu ki biyel alabilsin." •Kaşkatayev bu isteğe karşı çıkamazdı ve bu da Segizbayev taraftarlarının gücünü arttırdı.

Kaşkatayev sinirlenmeye başlamıştı:

- Bakasov yoldaş, kendinizi savunmak için ne diyeceksiniz? dedi.
- Hiçbir şey. Hepsi söylendi zaten. Demek oluyor ki ben başından beri hep bir halk düşmanıymışım! Öyleyse benim fikirlerimi, savunmamı niçin dinleyeceksiniz? Ne isterseniz yapın, siz bilirsiniz....

- Siz kendinizin samimi bir komünist olduğunuza inanıyor musunuz?
1 Biye: Dört yadını geçmiş dişi at.

Elveda Gülsarı/175

- Şimdi bunu kanıtlayamam.

- Suçlu olduğunuzu kabul ediyor musunuz?

- Hayır.

- Yani siz kendinizi herkesten daha akıllı mı sanıyorsunuz?

- Hayır, tam tersi, kendimin herkesten daha ahmak olduğumu düşünüyorum.

- Söz istiyorum! dedi bir ses.

Omuzunda komsomol rozeti bulunan bir genç ayağa ilkti.

Oradakilerin en genciydi. Sesiyle olduğu gibi, beti benziyle de çocukluktan henüz çıktığını belli ediyordu. Yine de çocuk sayılırdı daha.

Tanabay onu yeni farkediyordu. İçinden "Hadi evlat, gürle bakalım, hepsini bastır, hiç acıma. Senin yaşındayken ben de öyle yapardım. Kimsenin gözünün yaşına bakmazdım" diye geçirdi aklından.

O anda, Kulıbay'ın buğdayları söküp çıkararak, toprağı çiğneyerek bozduğu ekin tarlası gözünün önüne geldi gitti. Sanki, bulutlan ve karanlığı yarararak çakan şimşegin o bir anlık ışıltısında görmüştü o tarlayı. Yine o anda baştan başa irkildi. Sanki gök gürlemesi onun içinde kopmuştu ama sesi duyulmuyordu..

Bu hayalden Kaşkatayev'in sesiyle sıyrıldı:

- Konuşun Kerimbekov.

- Ben Bakasov yoldaşın davranışım doğru bulmuyorum. Bu davranışı için partiden bir ceza alması gerektiğine de inanıyorum. Ancak ben, Segizbayev yoldaşın sözlerine de katılmıyorum. -Kerimbekov serinkanlı olmaya çalışıyordu- Ben burada Segizbayev yoldaşın tutumunun ve onun davranışının da ele alınmasını, tartışılmasını talep ediyorum.

Biri araya girdi:

- Yaa, demek böyle? Komsomollarda iş ve disiplin böyle mi oldu? Kurallar böyle mi oldu?

176/ElvedaGülsan

- Hepimiz aynı kurallara bağlıyız, dedi Kerimbekov. Biraz duraladı. Sınırlarını yatıştırmaya çalışıyordu ama bunu başaramadı. Öfkeli, suçlayıcı konuşmasına devam etti: Kolhozumuza en çok emeği geçmiş, bu yaşlı, tecrübeli komünist çobana hakaret etme yetkisini size kim verdi? Hadi, bana da halk düşmanı deyin bakalım... Siz bunu kolhozun durumuna çok üzüldüğünüz için yaptığınızı söylüyorsunuz. Peki, o duruma çobanın sizden daha az üzüldüğünü mü sanıyorsunuz? Bunu hiç düşünmediniz mi? Onun sürüsüne vardığınız zaman, onun ne durumda, işlerin ne durumda olduğunu, hangi şartlar altında yaşadığını sordunuz mu? Kuzuların neye kırılıp gittiğini sordunuz mu? Kendi raporunuzdan da anlaşıldığına göre, oraya varır varmaz bağırıp çağırmaya başlamışsınız. Kolhozlarda kuzulama döneminde çobanların ne zor günler geçirdiklerini bilmeyen var mı? Ben görevim gereği dağlarda, kırlarda sık sık dolaşırım. Oralarda genç çobanlarla konuşurken utanıyorum. Onlardan çok şey istiyoruz ama gerekli yardımı yapmıyoruz. İşte bunun için utanıyorum. Kolhoz koralarının ne durumda olduklarını gördünüz mü hiç? Yem var mı, ot var mı? Ben de bir çoban çocuğuyum. Sürü bakımının ne «ldüğünü, kuzuların neden kırılıp gittiklerini çok iyi bilirim. Bir de şu var: İşler hep eskisi gibi gidiyor. Bize Tarım Enstitüsünde öğrettikleri gibi değil. Bu durumları görünce insanın içi kan ağlıyor!..

Segizbayev onun sözünü keserek karşılık verdi:

- Kerimbekov yoldaş, bizim gönlümüzü yumuşatmaya, merhamet duygularımızı uyandırmaya çalışıyorsunuz. Duygu denen şeyi sakız gibi uzatabilirsiniz. Bize duygu değil kanıt gerek, somut kanıtlar, gerçekler gerek.

- Affedersiniz ama, dedi Kerimbekov, burası bir mahkeme salonu değil, biz de bir suçluyu yargılamıyoruz, kurulumuzda bir yoldaşımızın durumunu tartışıyoruz. Bir komünistin meselesi var, onun üzerinde duruyoruz. İşte onun için "Bakasov yoldaş niye öyle davrandı?" diye düşünme-

Elveda Gülsan/177

miz gerek. O hareketi elbet bir ceza görür, ama şunu da düşünün: Bakasov, kolhozun en iyi çobanlarından biridir. Bunu herkes kabul eder. Böyle birini o davranışta bulunmak #i zorunda bırakan, onu bu duruma getiren nedir? İşte bunu düşünelim...

Kaşkatayev'in keyfi kaçmıştı:

- Oturunuz, dedi, siz bizi asıl meseleden uzaklaştırıyor, konuyu saptırıyor. Kerimbekov yoldaş. Bana göre Burada bulunanların hepsi kabul eder ki, komünist Bakasov ağır bir suç işlemiştir. Bu ne biçim hareket? Hiç böylesi görülmüş müdür? Temsilcilerimize hiç kimsenin tırmıkla saldırmasına göz yumamayız, parti yetkilisinin otoritesini sarsacak bir davranışı hoş göremeyiz. Siz, Kerimbekov yoldaş, hoşgörü, merhamet duygulan yerine, komsomol işlerini hale-yola sokmak için kafa yorsanız daha iyi edersiniz. İş iştir, duygu da duygu. Bakasov'un saldırısı hepimizi ilgilendirir, hepimiz için yapılmış gibidir. Artık parti içinde ona yer yok. Sayakov yoldaş, siz kolhozun parti örgütleyicisi olarak, raporda yazılanların doğruluğunu kabul ediyor musunuz? diye sordu Çora'ya.

Çora, beti benzi sapsarı olarak sandalyeden usulca kalktı:

- Evet, dedi, ama açıklamak istediğim...

- Neyi açıklayacaksınız?

- Her şeyden önce ben, Bakasov meselesini kendi parti örgütümüzde ele almamıza izin verilmesini isterdim.

- Buna gerek yok. İlçe Merkez Komitesinin aldığı karar daha sonra kolhoz komünistlerine bildirirsiniz. Başka söyleyecek bir şeyiniz var mı?

- Açıklamak istediğim...

- Neyi açıklayacaksınız Sayakov yoldaş? Bakasov'un partiye karşı davranışı ve sözleri apaçık değil mi? Açıklanacak başka bir şey yok. Aslında bu olaydan siz de sorumlusunuz. Komünistleri eğitme görevini gereği gibi yapamadığı-

178/ElvedaGülsan

Elveda Gülsan/179

nız için size de bir ceza verilmesi gerek. Hem siz Segizba-1 yev yoldaşa bu olayı bu kurula bildirmemesini niçin rica ettiniz? Onu şikâyetten niçin vazgeçirmek istediniz? Meseleyi örtbas etmek, saklamak mı istiyordunuz? Ayıp! Oturunuz!

Böylece tartışma başladı. Makine ve traktör istasyonunun müdürü ile ilçe gazetesi redaktörü, Kerimbekov'u desteklediler. Bir ara Tanabay'ı savunmada başarıya ulaşır gibi oldular. Ama Tanabay yıkılmış, kendinden geçmiş, onların ne konuştuklarını dinlemiyordu bile. O durmadan kendi kendine sorular soruyordu: "Ben ne uğruna hayatımı adanmış, ne uğruna canımı dişime takarak çalışmışım?

Buradakilerin hiçbiri dağdaki sürülerle ilgilenmiyor! Umurlarında bile değil! Ne budala, ne akılsız imişim meğer ben! Kolhoz için, koyun ve kuzular için ömrümü harcadım. Bu yaptıklarım, hayatımı buna harcamış olmam, onların umurunda değil. Üstelik tehlikeli bir adammışım, halk düşmanıymışım! Madem ki öyle diyorsunuz, öyle olsun! Hepinizin canı cehennem! Bunun başkalarına bir yaran olacaksa hiç üzülmezdim. Hadi ezdiniz, silkeleyip atıy artık beni! Artık hiç birşeyin önemi yok benim için..." diyordu içinden.

Kolhoz başkanı Aldanov söz aldı. Tanabay onun yüzünün aldığı biçimden, el-kol hareketiyle konuşmasından bir şeylere çok öfkelenildiğini anlamıştı, ama neye öfkelenildiğini ancak "Zincir., köstek., yorga Gülsan..." sözlerini duyunca anlayabildi. Aldanov köpürüyordu:

- Sonra ne oldu sanıyorsunuz yani? Olan şu: Biz ata zincir vurmak zorunda kaldığımız için, herkesin önünde beni kafamı kırmakla tehdit etti. Kaşkatayev yoldaş, bana bu tehditleri savururken duyan tanıklar var, şu anda bekleme salonunda oturuyor. İsterseniz çağıralım..

- Gereği yok, dedi Kaşkatayev sert sert. Bu kadarı yeter zaten. Oturun.

Sıra oylamaya gelmişti.

- Bakasov yoldaşın parti üyeliğinden ihracı konusunda bir öneri var. Kabul edenler?..

Kerimbekov oturduğu yerden fırlayarak bağırdı: „ * - Bir dakika yoldaş Kaşkatayev. Kurul üyesi yoldaşlar, büyük bir hata yapmıyor muyuz? Bir öneri daha var: Baka-sov'a ağır bir uyarı ve tekdir cezası verilsin, fazlası değil. Aynı zamanda, bir parti üyesi olan Bakasov'a onur kırıcı sözler söylediği, hakaret ettiği, bir komite temsilcisine ya-kışlnayacak bir yöntem kullandığı için, ilçe komite üyesi Seğizbayev yoldaşa da tekdir cezası verilsin. Bunu öneriyorum.

- Sayıklıyor, ne dediğini bilmiyor! diye bağırdı Seğizbayev oturduğu yerden.

- Sakin olun yoldaşlar! dedi Kaşkatayev. Kendinize gelin. Evinizde değil, partinin ilçe merkezi kurul toplantısında bulunuyorsunuz. Disipline uymanızı rica ediyorum sizden!

Artık her şey ilçe merkezi komitesi birinci sekreterine kalmıştı.

Kaşkatayev de Segizbayev'in isteği doğrultusunda karar verdi:

- Bakasov'u mahkemeye sevketmeye ve aleyhinde bir dava açmaya gerek yok sanıyorum. Ama ona artık partide yer verilemez. Bu konuda Seğizbayev yoldaşa hak veriyorum. Şimdi oyunuz sunuyorum: Bakasov partiden çıkarılsın diyenler el kaldırsın!

Kurul yedi üyeden oluşuyordu. Bunlardan üçü Baka-sov'un ihracı lehinde, üçü de aleyhinde olduklarını bildirdiler. Kaşkatayev henüz oyunu bildirmemişti. Bir an durdu, bakındı. Sonra "çıkartılsın" diye el kaldırdı.

Tanabay kalkan parmaklara bakmıyor, hiçbirini görmüyordu. O, sonucu ancak Kaşkatayev'in yazııcıya verdiği emirden çıkardı:

- Tutanağa geçin: İlçe Parti Komitesi kararıyla, Tanabay Bakasov parti üyeliğinden çıkarılmıştır.

180/ElvedaGülsan

"İşte bu da bitti" diye düşündü Tanabay. Her yanı buz gibi soğumuştı.

Kerimbekov ısrar ediyordu:

- Ben Segizbayev'e tekdir cezası verilmesini öneriyorum.

Bu önerinin oya konulması durumu değiştirmez, bunun için de oylanması gerekmezdi. Ama Kaşkatayev'in kafasında başka bir hesap vardı ve bunu da oya sundu:

- Kerimbekov'un önerisini kabul edenler..

Yine üç lehte, üç aleyhte el kalktı. Ve yine Kaşkatayev Segizbayev lehinde oy kullanarak, üçe karşı dört oyla önerinin reddedilmesini sağladı. Segizbayev böylece tekdır cezasından kurtuldu.

Üyeler, arak her şey bittiğine göre, gitmek için kımıldamaya, yerlerinden kalkmaya başladılar. Tanabay da her şeyin bittiğini düşünerek kimsenin yüzüne bakmadan, kalkıp kapıya doğru yürüdü.

- Bakasov, nereye gidiyorsunuz? diye durdurdu onu Kaşkatayev. Parti üyesi kartını teslim ediniz.

- Bırakmam mı gerek? dedi Tanabay. Olardan şimdi şimdi anlıyordu.

- Evet, masamn üzerine bırakın. Artık parti üyesi değilsiniz. Üyelik kartını taşımaya hakkınız yok!

Tanabay, üye kartım çıkarmak için elini koynuna soktu. Kart, ceketinin altındaki kazağın iç kısmında, bir deri kılıfın içindeydi. Bu deri kılıfı Caydar dikmişti. Kılıf ince bir kayışla boynuna asılıydı. Kılıfı çekip çıkardı. Vücudunun kokusu ve sıcaklığı sinen kılıfı, Kaşkatayev'in buz gibi soğuk ve cilalı masasımın üzerine bıraktı. Bırakırken masamn soğukluğunu hissederek ürperdi. Sonra yine hiç kimseye bakmadan gitmeye hazırlandı. Bu sırada hemen ardından kendisine hitap eden bir ses duydu. Konuşan Kerimbekov idi ve sesinde bir içtenlik vardı:

- Yoldaş Bakasov, ne diyorsunuz bu olanlara. Herhal-
ElvedaGülsan/181

de bir söyleyeceğiniz olmalı ama tek söz etmediniz ve belki de bunlann sebebi çektiklerinizdir. Biz kapılann tamamen kapanmadığını, er-geç partiye dönebileceğinizi umuyoruz. Bir şey söylemek ister misiniz? Ne düşünüyorsunuz?

Tanabay dönüp baktı. Karşısındaki tanımadığı o delikanlı, onun omuzlanndaki kaygı yükünü, o ağır darbeyi hafifletmeye çalışıyordu ve Tanabay onun karşısında kendini pek acemi görüyor, daha da eziliyordu. Büyük bir üzüntü içinde:

J - Ne diyebilirdim ki oğul, burada herkesi susturamam M. Yalnız şunu söyleyebilirim: Ben suçlu değilim. Ona el kaldırmış, hakaret etmiş olsam da suçlu değilim. Ama bunu açıklayamıyorum. İşte böyle evlat.

Ezici bir sessizlik vardı. Hemen az sonra Kaşkatayev sinirli sinirli konuştu:

- Hımmm! Demek partiye güceniksin yani? Dikkat et yoldaş. Parti sana doğru yolu gösterdi. Seni mahkemede yargılanmaktan, hapisten kurtardı. Sen ise hâlâ kırgınsın, sonuçtan memnun değilsin. Demek sen parti üyesi olmaya da lâıyk değilmişsin. Böyle olunca, samnm bizim kapılar sana açılmaz!

Binadan dışarı çıkınca Tanabay serinkanlı, sabırlı görünüyordu. Aşın bir serinkanlılık idi bu. Bu kadan kötüydü. Hava sımıcaktı, güneş pınl pırıl, güzel bir akşamüstüydü. O yandan, bu yandan insanlar gelip geçiyordu. Komite binasının önündeki alanda çocuklar koşuyor, oyun oynuyorlardı. Ama Tanabay bütün bunlan çekilmez buluyor, neye baksa, kusacakmış gibi öğreniyordu. Kendisinden bile öğreniyordu sanki. Bir an evvel gitmek, dağlara kavuşmak en iyisiydi. Daha kötü bir şey olmadan gitmeliydi buradan.

Atlann bırakıldığı yerde, Gülsan kendi atının yanına bağlanmıştı. Ah Gülsan, ah! Onun boynu, ensesi, evin girişiyle konuk odasının baş köşesine giden yol gibi güzeldi. Gövdesi tunçtan bir heykel gibi güçlüydü. Yanına yaklaşın-

182/ElvedaGülsan

ca, durduğu yerde ayağını oynattı. Ağırlılığını bir ayağından öbürüne geçirdi. Tanabay'ın ona doğru geldiğini görünce, eski bir dosta bakar gibi baktı kara gözleriyle. Tanabay'ın tırmıkla kafasına vurduğunu unutmuş olmalıydı. Ne de olsa attı, hayvandı işte.

- Bana gücenme Gülsarı, unut gitsin! diye fısıldadı yorgaya. Beni bağışla. Derdim çok büyük Gülsarı, çok büyük!

Atın boynuna sarıldı ve gözyaşlarını tutamayarak hüngür hüngür ağladı. Sonra, gelip geçen insanların önünde öyle ağlamaktan utanarak kendini tuttu, kollarını gevşetti.

Kendi atına atlayarak, hayvanın başını dağ yoluna çevirdi.

*

Çora ona, Aleksandrovka yokuşunu geçtikten sonra yetişti. Peşinden koşan yorgayı nal seslerinden tanımıştı. Yine yüreği sızladı ve kaşlarını çattı. Arkasına dönüp bakmadı. Öfkesi kaynayan kazan gibiydi, kanı ise kararıp kaskatı olmuştu sanki. Çora da onun için eskisinden farklı bir kişiydi artık. Ne yapmıştı bugün? Kaşkatayev sesini yükseltir yükseltmez, sus-pus olmuş, söz dinleyen bir öğrenci gibi başını kaldırmadan oturmuştu yerinde. Şimdi ne yapacaktı ki? Halk ona güvenmişti. O ise halka doğruyu söylemekten korkuyordu. Hep çekingen, hep ihtiyatlı. Mutlaka düşünce taşına söylüyordu. Nereden öğrenmişti bütün bunları? Doğru: Kendisi cahildi, bütün işi çalışmak, çalışmak, yine çalışmaktı. Oysa Çora okumuş biriydi. Ömür boyu önemli işler de bulunmuş, hep yöneten kişi olmuştu. İşlerin, Segizbaye ve Kaşkatayev gibilerinin söyledikleri gibi olmadığını bil miyor muydu? Onların sözlerinin "Dışı cıltıravuk, içi kaltı ravuk=Dışı parlak, içi karanlık ve soğuk" olduğunu "ho lâf-boş lâf" olduğunu bilmiyor muydu? Bu Çora kimi kandı rıyordu? Niçin kandırıyordu?

Elveda Gülsarı/183

Çora ona yetiştiği, terlemiş atının gemini çekip onunla yanyana koşturmaya başladığı zaman da dönüp bakmadı ona.

- Hey Tanabay, beraber döneriz diye aradım seni, ama gitmişsin.

Aradım, aradım bulamadım...

Tanabay ona bakmadan:

- Ne istiyorsun? Sen kendi yoluna git!

- Seninle konuşmak istiyorum. Bana sırt çevirme Tanabay. Biraz bana bak. İki eski dost, iki komünist olarak ko-nögalım, diye söze başlamıştı ki dilini ısınp susmak zorunda katdı. Tanabay sert bir şekilde sözünü kesmişti çünkü:

- Ben senin dostun değilim, bilmek istiyorsan, komünist de değilim artık. Hiç değilim! Sen de uzun süredir komünist olmaktan çıktın. Sadece kendini öyle gösteriyorsun..

- Bunu söyleyemezsin! dedi Çora üzüntüyle.

- Elbette söylerim. Ben dobra dobra söylerim, ölçüp biçip konuşmasını öğrenemedim daha. Nerede, nasıl konuşulacağını, ne

söyleneceğini öğrenemedim. Burada yolumuz ayrılıyor, ben sapıyorum...

Tanabay atının başını çevirdi, yoldan ayrıldı, tarlaların içinden sürüp uzaklaştı.

Çora'nın yüzü ölü gibi, sapsarı olmuştu. Sesi çıkmıyordu. Tanabay'a bir şeyler söylemek için elini uzattı, sonra aynı elini göğsüne bastırdı. Atın boynuna, yelesine yapışıp soluk almaya çalıştı. Zor duruyordu atın üstünde. Bütün bunları Tanabay göremedi.

- Oy kalbim! Göğsüm! diye inledi Çora. Sesi iyice kısılmıştı.

"Gülsan, çabuk eve götür beni! Çabuk Gülsan! Çabuk!..

Yorga, adamın sesinden ürkmüştü. Ölüm kadar korkunç bir şey vardı bu seste ve Gülsan bunu sezmişti. Kulaklarını kıstı, hınldayarak koşmaya başladı. Eyerdeki adam acılar içinde kıvranıyor, elleriyle, dişleriyle aün yelesine

184/ElvedaGülsan

sarılıyordu. Tutamadığı dizginler Gülsan'nın boynundan sarkıp sallanıyordu.

20

O akşam, Tanabay henüz dağ yolundayken, köy sokaklarında at koşturan bir haberci, her evin önünde durup sesleniyordu:

- Hey! Kim var evde? Dışarı çıkın, çabuk! Hemen parti bürosuna gidin! Toplantı var, çabuk! Çabuk!

- Ne oldu? Acelen ne?

- Ben bilmiyorum, Çora gönderdi, çabuk gelsinler, diyor.

O sırada Çora idare odasında oturuyor, çağırdıklarının gelmesini bekliyordu. Göğsünü masaya dayamış, bir eliyle kalbini bastırıyor, ağzını burnunu iyice açarak güçlkle soluk alıyordu. Acıdan inliyor, dudaklarını ısırıyor, kanı çekilmiş yüzünden soğuk ter şıp şıp damlıyordu. Gözleri göz çukurlarına baüp yitmiş gibiydi. Ara sıra gözleri kararıyor, dalıp gidiyor, o zaman kendini hâlâ at sırtında, Tanabay'la konuşmaya çalıştığını sanıyordu. Tanabay'ın ardından bağırarak istiyordu. Oysa Tanabay, Ççora'nın yüreğine bıçak gibi saplanan o sözleri söyledikten sonra ardına bakmadan gidiyordu.

Çora, köye döndükten sonra bir süre samanların üzerine uzanıp dinlenmiş, sonra at bakıcıları onu, koluna girerek büroya götürmüşlerdi. Eve götürmek istemişlerdi ama Çora büroya gitmekte ısrar etmişti. Köydeki bütün komünistlerin acele toplanmaları için haberci çıkarmış, şimdi onların bir an önce gelmelerini bekliyordu.

Gece bekçisi kadın lambayı yakmış, Çora'yı odasında yalnız bırakarak ön odaya geçmişti. Orada sobayı yakmaya çalışıyor, arada bir çıkıp kapı aralığından Çora'ya bakıyor, iç çekip başını sallaya sallaya yine ön odaya geçiyordu.

Çora adamların gelmelerini beklerken zaman hiç bek-

Elveda Gülsarı/185

, lemiyor, damla damla akıp gidiyordu. Geçen her saniye, Çora'nın acılarıyla, sızılarla geçen ömrünü de damla damla tüketiyor ve Çora, ancak bunca yıl sonra, bu son saatlerinde anlıyordu hayatın değerini. Durup dinlenmeden, her derdi sinesine çekerek ve

üstesinden gelmek için çalışarak geçirmişti yıllarını. Ve bunca zamanın nasıl geçip gittiğini anlayamamıştı. Armanı (gerçekleştirmek istediği ülküsü) büyüktü, çoktu, ama bunların pek çoğunu başaramamıştı. Kıvrım kıvrım sarp yollardan gitmek zorunda kalmıştı. Çıkma-zı saplanıp başka yola geçtiği de olmuştu. Ama işin güçlüğü hiçbir zaman yıldırılmamıştı onu. Onu yıldırılmayan güç, işte şimdi yakasına sımsıkı yapışmışa. Sapacağı, kaçacağı başka yol yoktu artık. Dönüşü olmayan bir sona geliyordu. Sonunda böyle olacağını önceden bilseydi, şimdi herkesin yüzüne daha korkusuz bakabilirdi belki...

Zaman kötüydü. Acımasız zaman tıp tıp damlıyordu. Nerede kalmışlardı çağırıldığı insanlar? Niye gecikiyorlardı? Çok uzakta değillerdi ki!..

"Ah bir dayanabilsem, söylemek istediklerimi bir söy-leyebilsem" diye düşündü. Uçup gitmekte olan canını, sessiz sessiz, umutsuz bir çığlıkla tutmaya çalışıyordu "Her şeyi, her şeyi anlatmam gerek onlara. Bu işin nasıl olduğunu, Tanabay'ı partiden nasıl ihraç ettiklerini anlatacağım. Her şeyi anlatacağım. Herkes her şeyi bilsin: Tanabay'ın partiden çıkarılmasına karşı geldiğimi bilsinler. Aldanov hakkında ne düşündüğümü de bilsinler. Benden sonra onun ne söyleyeceğini de, ne yapacağını da görsünler. Komünistler kendileri karar versin. Kendimi de olduğum gibi anlatacağım. Kolhozumuz hakkında, insanlarımız hakkında her şeyi anlatacağım... Yeter ki bunları anlatacak kadar zamanım olsun... Nerede kaldılar? Biraz çabuk gelseler..."

İlk gelen karısı oldu. Elinde ilaçlar olduğu halde koşarak, nefes nefese gelmişti. Kocasını görür görmez ağlamaya başladı: 186/ElvedaGülsan

- Ah, ah! Çıldırıldın mı sen! Toplantı yapacak başka vakit bulamadın mı? Hadi eve gidelim. Şu haline bir bak! Sen hiç canını, hayatını düşünmez misin!

Çora dinlemiyordu. İlacını içerken kendisini götürmeye çalışan karısını eliyle itti. Dişleri titreyip bardağa çarpıyor, su göğsüne dökülüyordu.

- Bir şeyim yok, şimdi daha iyiyim, dedi karısına. Sen kapının önünde bekle. Toplantıdan sonra beni eve götürürsün. Korkma... Hadi çık..

Dışarıdan, gelenlerin sesini duydu. Başını kaldırıp dikleşti. Acıların bastırıp, son görevini yapmak için bütün gücünü topladı.

- Ne oldu Çora? Neyin var? diye sordular gelenler. Zaman ağır mı ağır, acı mı acı damlalar halinde, tıp tıp akıyor, geçiyordu.

Komünistlerin hepsi gelince, parti örgütleyicisi Çora Sayakov ayağa kalktı, şapkasını çıkardı, toplantıyı açarak konuşmaya başladı...

21

Tanabay evine geç vakitte ulaştı. Gözleri yollarda kalan Caydar, elinde bir fenerle kapının önünde onu bekliyordu. Saatlerce, gözünü dört açarak bakmıştı yollara.

İşlerin kötü gittiğini bir bakışta anladı. Tanabay hiç konuşmadan atın ağızlığını çıkardı, sırtından eyeri aldı. Caydar feneri

tutuyordu. Tanabay ona tek lâf etmiyordu. Karısı içinden "Keski kasabada içip zil-zurna sarhoş olsaydı, belki o zaman bu kadar üzgün olmazdı" diye düşündü. Tanabay hâlâ ağız açıp tek lâf etmiyordu ve bu suskunluğu korku veriyordu. Oysa Caydar'ın ona iyi haberleri vardı. Onlara saman ve arpa unu göndermişlerdi. O gün hava ısınmış, kuzuları kıra çıkarmışlar ve hayvanlar taze ot otlamış-lardı.

Elveda Gülsan/187

- Bektay'ın sürüsünü ayırdılar, yeni bir çoban göndermişler, dedi Caydar.

- Bektay'ın da, sürünün de, yeni çobanın da... diye bir-küfür savurdu Tanabay.

- Çok mu yoruldu?

- Ne yorulması? Partiden kovdular beni!

- Çok bağırma, yardımcı kadınlar duyacak.

- Niye bağırılmayacakmışım! Neden gizleyecekmişim! Bir köpek gibi kovdular beni. Bunu hak etmişim zaten. Sen tfe hak etmiştin. Bu bize az bile. Ne diye öyle bakıyorsun? Ne diye dikilip kaldın?

- Hadi yat, biraz dinlen.

- Ben bilirim ne yapacağımı!

Tanabay kapalı koraya gitti. Koyunlara bir göz attı. Sonra açık koraya çıktı. Karanlıkta bir süre dolandıktan sonra kapalı koraya girdi. Çok huzursuzdu. Cam ne konuşmak istiyordu ne de yemek. Bir köşeye yığılmış samanın üzerine çöktü, orada uzanıp kaldı.

Yaşamak, çalışmak, uz gitmeyen işler için kaygılanmak... Hiçbir şeyin anlamı, değeri yoktu artık. Hiçbir şeyi, hiç kimseyi görmek istemiyor, onu hiçbir şey ilgilendirmiyordu.

Yattığı yerde bir o yana bir bu yana dönüyor, dünyada ne varsa unutup uyumaya çalışıyor ama uyuyamıyordu: İşte, bembeyaz kar üzerinde Bektay'ın kapkara ayak izleri geliyordu gözlerinin önüne. Ona söyleyecek söz, verecek cevap bulamadığını da hatırlıyordu. Segizbayev'in, yorganın üzerinde kendisine bar bar bağırışı kulaklarında uğulduyor, onun hakaretlerini, hapse tıkma tehditlerini yeniden duyuyordu. Sonra Komite toplantısı canlanıyordu gözünde. Bir halk düşmanı olarak suçlandığım hatırlıyordu. Halk düşmanı ha! Ömür boyu çarpınmasının sonunda gördüğü karşılık bu idi. Bunların hepsini gözünde canlandırıp aklına getirince, yeniden o tırmığı kapmak, sallaya sallaya, bağıra çağıra karanlıklara dalmak, sesini bütün dünyaya duyurmak, sonra

188/ElvedaGülsan

bir dere yatağına girmek, düşüp kafasını kınncaya kadar koşmak, koşmak, koşmak.. Bunlar geliyordu aklına.

Bütün bunlar gözünde canlanınca, böyle yaşamaktansa ölmek daha iyi, diye düşündü. "Evet ölmek daha iyiydi!.."

Uyandığı zaman başı kazan gibiydi. Uzun süre kendine gelemedi. Nerede olduğunu, ne zaman nasıl yattığını bilemedi. Yanıbaşında koyunlar öksürüp aksırıyor, kuzular meleşiyordu. Aa, demek korada idi! Dışarıda şafak aydınlığı vardı. O niçin uyanmıştı? Niçin? Hiç uyanmamayı istedi. Artık ölmekten başka yapacağı ne vardı? Ölsün, daha iyiydi...

... Kalkıp çaya kadar uzandı. Eğilip avuçlarıyla su içti. Su buz gibiydi. Çayın kıyısında küçük buz parçaları yüzüyordu. Avuçlayıp aldığı su, titreyen parmakları arasından akıyor, o da bir avuç daha alarak üstüne döküp döküp içiyordu. Şimdi biraz kendine gelmişti. Az önce aklından geçirdiği kendini öldürmek düşüncesinin, saçmalık, budalalık olduğunu anladı. İnsan denen varlığa, yalnız bir kez verilen cana, nasıl kıyardı? Segizbayev gibileri için ölmeye değer miydi. Hayır! Daha yaşayacaktı, yaşadıkça da bu yerleri daha çok çiğneyecek, çok işler yapacaktı.

Dönüp evine geldi. Tüfeğini, fişekliği, hiç kimseye belli etmeden bir yerlere sokuşturdu. Yine var gücüyle işe koyuldu. Artık karısına, kızlarına ve yardımcılara daha yumuşak davranmak istiyor, ama bu ani değişiklikten kuşkulananlar diye kendini tutuyordu. O gün, hiçbir şey olmamış gibi çalıştılar. Değişen bir şey yoktu sanki. Bu yüzden Tanabay onlara içinden teşekkür ediyor, hiç konuşmadan ve durmadan çalışıyordu. Daha sonra otlağa gitti, sürüyü koraya getirdi.

O akşam hava bozmaya başladı. Yağmur ya da kar yağacak gibiydi. Dağlar sislerle bürünmüş, gökyüzünü kara bulutlar kaplamıştı. Yeni doğmuş kuzulan soğuktan koru-

ElvedaGülsan/189

mak için çare aramalıydılar. Korayı temizleyip yere kuru saman yaymak gerekiyordu. Tanabay yine kaşlarını çatmaya çalışıyor, ama olanları unutmak ve cesaretini yitirmemek için kendini zorluyordu. Hava kararmaya başladığı sırada bir atlıının gelmekte olduğunu gördüler. Onu ilk farkedenden ve karşılayan Caydar oldu.

Karşılaştıkları zaman biraz konuştular. O sırada Tana->ay korada temizlik yapıyordu. Kansı kapalı koranın kapısına geldi:

- Biraz dışarı çıkar mısın, gelen var. Seni görmek istiyor... dedi. Tanabay kamının ses tonundan kötü bir haber alacağını sezmişti. Dışarı çıkıp gelen atlıya 'hoş geldin' dedi. Gelen, yakındaki sürülerden birinin çobanıydı.

- Ha, demek sensin Aytbay, in aündan, içeri buyur. Nerden geliyorsun?

- Bir iş için köye inmiştim. Oradan geliyorum. Çora'nın çok hasta olduğunu sana bildirmemi söylediler. Mutlak gelsin, dediler. "Ay Allah! Yine mi Çora?" diye düşündü. Önceki acılan birden depresiverdi. Onu görmek istemiyordu.

- Ben doktor değilim ki, o her zaman hastadır zaten. Burada işler başımdan aşkın. Gördüğün gibi hava da bozuyor..

- Sen bilirsin Taneke. Gidip gitmemek sana kalmış. Ben görevimi yaptım, haber verdim. Sağ ol, şimdi gitmem gerek. Karanlık basıyor.

Aytbay atının başını çevirdi. Sonra biraz durarak:

- İyi düşün, bu defa çok ağır hasta. Okuldaki oğlunu da çağırmışlar, istasyona karşılamaya gitmişler.

- Haber verdiğin için sağ ol, ama gitmeyeceğim. Caydar kocasının sözlerinden utanarak:

- Gider, gider... gidecektir, dedi.

190/ElvedaGülsan

Elveda Gülsarı/191

Tanabay hiçbir Şey söylemedi. Atlı uzaklaştıktan sonra karısına çıkıştı:

- Benim adıma nasıl cevap verirsin! Gidip gitmeyeceğime ancak ben karar verebilirim. Gitmeyeceğim dedim, gitmeyeceğim!

- Sen ne dediğini düşündün m hiç Tanabay!

- Düşünecek ne var bunda! Yetti artık! Düşündüm, çok düşündüm de ne oldu? Sonunda partiden kovdular beni. Benim dostum-mostum yok artık. Ölüm döşeğine yattığım zaman beni yoklamaya da gelmesinler. Tek başıma da ölebilirim..

Elini hiddetle salladı ve sonra kalkıp koraya gitti.

Ama fkesi kabarmıştı bir kere. Yatışmıyordu. Doğuran koyunların kuzularını alıyor, meleşen kuzuları bir köşeye sürüyor, birbirlerini iten koyunlara küfürler savuruyordu.

"- İşi vaktinde bıraksaydı, emekli olsaydı, şimdi böyle ağırlaşmazdı. Ömür boyu hastalıktan kurtulmadı, inleyip durdu da yine at sırtından inmedi. Hay senin canından değerli şefliğin batsın! Bundan sonra seni bir daha görürsem gözlerim çıksın!

Kızarsan kız. Ben de kızıyorum ve kimsenin umurunda olmuyor..."

Karanlık iyice bastırmış, hafiften kar yağmaya başlamıştı. Büyük sessizlik içinde, kar tanelerinin yere düşerken çıkardığı o var-yok ses bile duyuluyordu.

Tanabay bu konuda karısıyla konuşmamak için eve gitmiyor, karısı da onun yanına gelmiyordu. "Gelmezsen gelme!" diye söylendi Tanabay. "Beni zorla gnderemezsin. Benim için hiçbir Şeyin nemi yok artık. O başka yola gitti, ben başka yola. Bir zamanlar dost idik ama artık bitti. Gerçekten dost idiyse şimdiye kadar neredeydi? Hayır.. Artık umurumda değer..."

Sonunda Caydar geldi. Tanabay'ın muşambasını, yeni çizmelerini, kuşağım, eldivenlerini ve önemli ziyaretlere giderken giydiği brkn ve ceketini de getirmişti.

- Hadi giyin, dedi.

- Boş yere ısrar etme, gitmeyeceğim.

- Hadi vakit kaybetme. Sonra mr boyu içinde ukde kalsın mı istiyorsun?

- Niye ukde kalacakmış? Korkma lmez. Bir süre yatar yle kalkar. Bu ilk değer ki..

:4 - Bak Tanabay, bugüne kadar senden benim için bir Şey yapmanı hiç istemedim. şimdi istiyorum. Acını, gcen-mişliğini bana bırak. Git oraya! İnsanlığını unutma... Sonra el ne der?

- Hayır! dedi Tanabay başını inatla sallayarak. Benim için hiçbir Şeyin nemi yok artık. Sen hep insanlığı, saygıyı, iyiliği düşünürsün. El ne dermiş? Ne derse desin! Umurumda değer.

- İyi düşün Tanabay. Ben çadıra gidip ateşe bakacağım, keeye, kıvılcım, kor parçası sıçrayabilir.

Caydar, Tanabay'ın giyeceklerini orada bırakarak çadıra gitti. Tanabay yerinden kıpırdamadı, giyeceklere el sürmedi. İnadını kıramıyor, ora'ya söylediklerini aklından çıkaramıyor, homurdanmaya devam ediyordu: "Gidip de ne yapacağım? Nasılsın, iyi misin, benden bir isteğin var mı? diyeceğim. Nasıl yardım edebilirim mi diyeceğim?" Hayır, bunu yapamazdı. Tanabay'a göre bir Şey değerildi bu.

Caydar yine geldi:

- Daha giyinmedin mi?

- Canımı sıkmasana! Gitmeyeceğim dedim ya! Caydar öfkeyle bağırdı:

- Hadi kalk giyin!

Tanabay emre uyan bir asker gibi ayağa kalktı. Bunu nasıl yaptığını kendisi de anlayamamıştı. Caydar bir adım daha yaklaştı, fenerin solgun ışığında yüz ifadesinin korkunç olduğunu ve gözlerinden od fışkırdığını gördü Tana-

192/ElvedaGülsarı

bay. Caydar devam etti: "Eğer bir erkek değilsen, gitmezsin. O zaman senin yerine ben giderim, sen evde sümüğünü çeke çeke otur. Ben şimdi gidiyorum, bana hemen atı eyerle!"

Tanabay, ağır ağır atı eyerlemeye gitti. Kar ince ince sepeliyordu. "Hay inatçı kadın! Bu karanlıkta nasıl gidecek?" diyordu aü eyerlerken. Onu sözünden caydıramazdı artık. Caydar, öldürsen bile sözünden dönmezdi. "Ya bu karanlıkta yolunu şaşırırsa, yitip giderse ne olur? Ne yapalım, onu zorlayan yok, kendi istedi..."

Tanabay ata eyer vururken yaptıklarından, bu inadından utanmaya başladı. "Bir hayvandan farkım yok benim. Öfke aklımı başımdan aldı. Üzüntümü, duygularımı böylesine açığa vurmam niye? Nelere uğradığımı, ne kadar acı çektiğimi herkes görüp anlasın diye mi? Karımı da çok üzdüm, onun ne suçu var? Beceriksiz, işe yaramaz adamın biriyim ben. Hayvanım hayvan!.."

Biraz durdu. Sözünü geri almak da zoruna gidiyordu. Süsmek için başını eğen bir boğa gibi, kaşlarını çatarak Caydar'ın yanına geldi.

- Atı eyerledin mi? dedi Caydar. •

- Evet.

- Öyleyse hemen giyin! diye muşambasını uzattı. Tanabay hiç sesini çıkarmadan giyinmeye başladı. İlk

adımı yine karısı attığı için memnundu. Yine de bir onur meselesi yaparak:

- Sabah erken yola çıksam olmaz mı? dedi.

- Olmaz, hemen şimdi gitmelisin, yoksa iş işten geçmiş olur.

Dağlarda gece, dipsiz bir girdap gibi döne döne akıyordu. Baharın son kan, seyrek ama iri iri düşüyordu yere. Sonunda reddettiği ağır hasta dostunun çağrısına uyarak, karanlıklar içinde yapayalnız yol alıyor, kar taneleri başına, koluna, omuzuna, sakalına yapışıp kalıyordu. Tanabay kan silkip atmak için bir harekette bulunmuyor, eyer üzerinde

Elveda Gülsarı/193

kımıldamadan oturuyordu. Düşüncelere dalıp gitmişti. Gelip geçen günleri, hayatının uzak geçmişini düşünüyordu. Çocukluk günlerini de. Çora da gencecik idi o zamanlar. Köyün yüzünü ağartan bir gençti. Köy halkının okumuş, ay-t dın'genci o idi. Komsomola birlikte katılmışlardı, partiye birlikte girmişlerdi. Kanal açılmasında beraber çalıştıklarını hatırlıyordu. Kendi resmini basan, ondan söz eden gaze--'.! teyi ilk gösteren Çora olmuştu. Onun elini sıkıp ilk kutlayan

da Qora idi.

|||'; "1 Tanabay'in Çora'ya karşı buz kesilen yüreği yavaş yavaş çözülmeye, yumuşamaya başladı. Onu düşünüyordu: "Çora nasıl acaba? Ağır hasta olarak yatıyor muydu.. Bu defa çok ciddi galiba, öyle olmasa okuldaki oğlunu ne diye çağırırsınlar? Belki bana bir diyeceği vardır, olanları konuşmak helalleşmek mi istiyor?.." Şafak söktü. Kar hâlâ yağıyordu. Tanabay atını hızlandırdı ve az sonra köy görüldü. Önündeki bayın aşınca oraya varacaktı. Çora nasıldı acaba? Biraz daha hızlı gitse, bir an önce varsaydı... Derken., köy tarafından şafağın sessizliğini bozan soğuk bir ses geldi kulağına. Ağlayan birinin ta göğe yükselen, sonra birden kesilen çığlığı idi bu. Atın başını çekip durdurdu, rüzgâra kulak verdi. Bir şey işitmedi. Herhalde, ona öyle gelmiş, öyle bir ses duyar gibi olmuştu.

Atını mahmuzladı ve o bayıra çıktı. Buradan, sabahın bu erken saatinde, köy sokakları, kar altında kalan bahçelerin çıplak ağaçları arasından uzayıp gidiyordu her yana. O saatte sokaklar ıpıssızdı, kimsecikler görünmüyordu. Sonra evlerden birinin önünde toplanmış kalabalığı, ağaçlara bağlanmış atları gördü. O ev Çora'nın eviydi! O kalabalık niye toplanmıştı oraya? Ne olmuştu? Yoksa Çora...

Tanabay üzengiler üzerinde doğrularak kalktı. Ağzından burnundan soluyor, buz gibi soğuk havayı içine çekiyordu. Çok kısa bir süre öylece durdu. Sonra atını dörtnala
194/EtvedaGülsan

»

"

kaldırdı. "Olamaz! Nasıl olur, olamaz!" diyordu. Pekâlâ mümkün olan olaydan sanki kendisi sorumluymuş gibi, yüreği burkuldu, parça parça oldu. Biricik dostu Çora, dönüşü olmayan yolculuğuna çıkarken, son sözünü söylemek, he-lalleşmek için onu çağırılmış, oysa kendisi inatla bu çağrıyı reddetmişti. Ne büyük aptallık, ne başışlanmaz bir davranıştı bu! Bir kara yüzlü olmuştu. Caydar niye yüzüne tükür-memişti onun! Ona ne deseler, ne kadar hakaret etseler azdı. Ölüm döşeğine yatmış bir adamın son dileğini yerine getirmemek başışlanmaz bir suç muydu? Bu dileği yerine getirmemek şerefsizlik değil de neydi?

Tanabay, ilçeden dönerken Çora'nın yorgaya binerken kendisine yetiştiği zamanı da canlandırıyorlardı gözünde. Aman Tanm! Ne ağır sözler söylemişti Çora'ya. Artık kendini başışlayabilir miydi? Karla kaplı sokaklardan geçerken, suçluluk, pişmanlık ve utanç duygularının ağırlığı altında eziliyor, yer yarılrsa da içine girsem diye düşünüyordu... Birden, önünde bir atlı grubu gördü. Bunlar sessizce Çora'nın evine doğru gidiyorlardı. Sonra hep birden eyerleri üzerinde ileri geri sallanarak, yüksek sesle ağıt söylemeye başladılar:

Oy ciğerim oy! Vay ciğerim vay!

"Kazaklar da gelmiş" dedi Tanabay içinden. O zaman anladı Çora'dan hiçbir umut kalmadığını: Çora ölmüştü! Çayın karşı yakasında oturan Kazaklar, Çora'yı bir öz kardeş gibi sevdikleri, bütün bölgede olduğu gibi onların da çok iyi tanıyıp saydıkları, pek değerli komşuları Çora'nın ölümü için yas tutmaya, onun cenaze törenine katılmaya geliyorlardı.

Tanabay "Sağ olun Kazak soydaşlar, sağ olun" dedi içinden. "Biz ta en eski atalarımızdan beri herşeyde beraber olduk: Tasada ortak, kıvançta ortak; toylarda ortak, yarış-

ElvedaGülsan/195

larda ortak.. Ağlayın kardeşlerim, Çora'sız kalan bizlerle birlikte ağlayın!".

Sonra o da dövüne dövüne, köyün ıssız sokaklarında yankılanan bir haykırışla:

* Çoraaa! Çoraaaa! Çoraaa! diye, bir sağa, bir sola sallanarak, bu dünyadan göçen dostu için sel gibi gözyaşı dökmeye başladı. Beli bükülmüş, kamburu çıkmıştı.

Çora'nın evine gelmişti. İşte, Gülsan orada bağlı duruyordu. Kara bir örtü koymuşlardı üstüne. Örtüyü kar kaplamıştı. Sahipsiz kalmıştı soylu yorga. Sahibi ölen atlara böyle kara örtü örtmek, eyersiz tutmak, bir gelenektir.

Tanabay yüzünü bindiği atın yelesine gömdü, sonra tekrar başını kaldırdı ve tekrar kapandı. Gözleri kararmıştı. Çevresindeki yüzler bulanık bulanıktı. Hıçkırıklar doldurmuştu havayı. O sırada biri:

Tanabay'ın inmesine yardım edin, Çora'nın oğluna götürün onu, dedi. Tanabay bunu duymamıştı.

Birkaç kişi onu attan indirdiler, koluna girip kalabalığın arasından geçirdiler.

- Bağışla beni Çora, bağışla! diye ağlıyordu Tanabay.

Çora'nın öğrenci oğlu Samansur, avluda, yüzünü duvara dayamış, öylece duruyordu. Gözleri yaş doluydu. Tanabay'a döndü.

Kucaklaştılar, ağladılar, ağladılar...

- Artık senin baban yok! Benim Çora'm yok! Bağışla, bağışla beni Çora diye bozladı Tanabay.

Birileri gelip onları ayırdı. Sonra Tanabay kalabalığın arasına girdi. Herkesi yakından görüyordu şimdi ve o sırada, onu, Bibican'ı da gördü. Bibican Tanabay'a gözlerini dikti. Gözyaşları iri iri damlalar halinde akıyordu. Tanabay, öncekinden de büyük hıçkırıklarla sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

Şimdiki ağlayışı, ömür boyu yitirdiği her şey içindi: Artık hiç göremeyeceği Çora için, işlediği suçlar için, karşı-

196/Elveda Gülsan

sında duran Bibican için, kader ikisini ayırdığı için, o müthiş fırtınalı gece için, Bibican'ın yarsız ve yalnız kalması, bir mutlu ve aydınlık gün görmeden yaşlanıp gitmesi içindi... Karalara bürünmüş Gülsan için, çektiği bunca sıkıntı için ve eziyetler için, dile getiremeyip içine attığı her şey için ağlıyordu. Neler neler içinde o gözyaşları...

- Bağışla beni Çora! Bağışla beni! diyordu durmadan. Yalnız Çora'dan değil, bu çığlıklarıyla Bibican'dan da bağışlanmasını diler gibiydi.

Tanabay, "Bibican yanıma gelse, gözyaşlarımı kendi eliyle silse, beni avutsa.." diye düşünüyordu bir yandan. Ama Bibican gelmedi. Gelmedi ama, o da kendisi gibi ağlıyordu...

Tanabay'ı yatıştırmaya çalışanlar başkaları oldu:

- Sabır Tanabay, sabır.. Kendini topla artık. Göl kadar gözyaşı dökmek Çora'yı geri getirmez, topla kendini., dediler. Bu sözler onu avutamıyor, acısını daha da arttınyordu. Sarsılıyor, sarsılıyor, gözyaşlarını dindiremiyordu.

22

Çora'mn cenaze namazı ikindide kılındı ve onu toprağa verdiler. Gökyüzünde donakalmış gibi hareketsiz duran bulutların arasından, güneşli, belli belirsiz, beyaz bir top gibi görünüyordu. Yumuşak kar taneleri hâlâ uçuşuyordu havada. Çora'yı dönüşsüz yolculuğuna çıkararak cenaze alayı, çağılıtsız kara bir çay gibi akıyordu. Cenaze alayının önünde, yan kapaklan indirilmiş bir kamyon, beyaz keçeden kefene sarılmış Çora'mn cenazesini taşıyordu. Aynı kamyonu, Çora'mn yanında, karısı, çocukları ve yakın akrabaları oturuyordu. Kamyonun hemen ardında iki kişi yürüyordu. Geriye kalanların hepsi atlıydılar. Yaya yürüyenlerden biri Çora'nın oğlu Samansur, ikincisi Tanabay idi. Tanabay, sa-

Elveda Gülsan/197

hipsiz, eyersiz, binicisiz, karalara bürünmüş Gülsan'yı götürüyordu yedeğinde.

Köyün dışındaki yol, yumuşak, bembeyaz karla kaplıydı. Atların toynakları altında ezilen bu yol genişliyor, kara bir şerit gibi görünüyordu. Cenaze alayı, sanki, Çora'mn son seferi için açıyorlardı o yolu. Yol, tepe üzerindeki mezarlığa kadar uzandı. Ve orada, Çora'nın yolu bitmiş oldu.

Yetim kalmış Gülsan, Tanabay'ın yedeğindeydi. Ta-iabay içinden onunla da konuşuyordu: "İşte böyle Gülsan, sen ve ben, ikimiz, Çora'dan ayrıldık. Artık Çora yok.. O yolda sen niye kışneyerek beni durdurmadın? Ne yapalım, Tann sana konuşma dili vermemiş. Oysa benim dilim var, konuşan bir insanım. Ama, dilsiz hayvandan daha dilsiz, daha kötüyüm. Dostunu o yolda öylece bırakıp, arkama bakmadan çekip gittim. Çora'yı ben öldürdüm! O hiç gereksiz acı sözleri söyleyen dilimle öldürdüm!..." diyordu.

Mezarlığa giden yol boyunca, Tanabay Çora'dan af diledi. Mezarlıkta Samansur'la birlikte kabre indiler. Çora'yı ebedî uykusuna yatacağı mekâna yerleştirdiler. Tanabay durmadan tekrarlıyordu:

- Bağışla beni Çora, bağışla! Beni duyuyor musun? Bağışla, bağışla!

Bir tepecik meydana getirdiler.

- Bağışla Çora! Bağışla! Bağışla!

Cenaze aşından sonra Samansur Tanabay'ın koluna girerek onu dışarı çıkardı:

- Taneke, size söyleyeceklerim var, dışarıda konuşalım, dedi.

Birlikte evden çıktılar. İnsanların arasından, tüten semaverin yanından ve avluda yanan ateşlerin dumanları içinden geçerek, evin arkasındaki bahçeye geldiler. Oradan da

198/ElvedaGülsan

ark boyunca yürüyerek devrilmiş bir ağacın yanında durdular ve bu ağacın üzerine oturdular. Suskundular. İkisi de kendi düşüncelerine dalmıştı. "Hayat dediğin bu işte, bir gün bitiverir" diyordu Tanabay. "Bu Samansur daha düne kadar koşup oynayan bir

ocuktu, Şimdi kocaman bir delikanlı. Herhalde bu acı onu olgunlaŐtırmıŐ. ora'mn aile içindeki yerini o dolduracak artık. Şimdi onunla iki büyük insan gibi konuŐuyoruz. Böyle de olmalı. Babanın yerini oğul alır. OĞullar babalarının işlerini sürdürür, ileri götürürler. Dilerim babası gibi olur, ona layık evlat olduğunu gösterir. OĞullar bizden akıllı, bizden bilgili, bizden ileri olsunlar. Kendilerine de, başkalarına da yararlı olsunlar. Biz de bunun için babayız. OĞullarımızın bizden daha bilgili, daha başarılı olmasını dileriz. Hayatın anlamı da budur".

Tanabay, kocamış bir adam gibi sakalını sıvazlıyordu:

- Samansur, artık sen aile reisi oldun, dedi. Artık o-ra'nın yerine ora sensin. Seni ora'yı dinler gibi dinleyeceğim. Söyleyeceklerini söyle bana...

- Ben size babamın bir vasiyetini, size iletmemi istediği bir sözünü söyleyeceğim, dedi S^mansur.

Tanabay ora'mn sesini duyar gibi oldu ve irkildi. ocuk babasının gençliğine çok benziyordu. Tanabay bunu o anda farkettti, ama Samansur babasının delikanlılık çağını bilmiyor, Tanabay biliyordu. Tıpkısı, tıpkısıydı babasının. Boşuna dememişler "Babalar ölür, ama oğullar onu yaŐatırlar" diye. ora'yı bilenler ve ananlar var oldukça ora lmez!

- Kulağım sende oğlum.

- Ben geldiğimde babam daha ölmemiŐti Taneke. Ölümünden bir saat önce yetiŐtim. Son ana kadar bilinci yerindeydi. Sizi çok bekledi Taneke. "Tanabay nerede? Gelmedi mi?" diye sorup durdu. Biz yolda olduğunu, az sonra geleceğini söylüyorduk her soruŐunda. Size bir Şeyler söylemek istiyordu herhalde, ama söyleyemeden gitti.

Elveda Gülsan/199

- Biliyorum Samansur, biliyorum. GörüŐmemiz gerekiyordu. Kendimi hiç baĐıŐlamayacaĐım. YetiŐemedim, ah yetiŐemedim! Suç benim!

- Babam size Őunları söylememi tenbih etti: "OĞlum, benim Tanabayım'a söyle, ondan özür diliyorum, beni baĐıŐlamasını, bana kızmmasını istiyorum. Partinin ilçe merkezi komitesine, benim parti üyelik kartımı o götürüp teslim etsin. Kendi eliyle götürmesini söyle, başkası gtrmesin, bjunu söylemeyi sakın unutma, dedi. Bundan sonra gücü kalmadı. Gözleri sönüyordu. Dudakları yine kımıldıyordu, bir Şeyler söylüyordu ama anlayamadık. Artık son nefesini verdiğinde, hâlâ birilerini bekliyor gibiydi. Tanabay hiçbir Şey söylemedi. Sessiz hıçkırıklarla sarsıla sarsıla ağlıyordu. ora dünyadan göçüp gitmişti. Oysa onlar ikisi bir kişi gibiydiler. ora kendisiyle birlikte, Tanabay'ın bir yansını, hayatımın çok önemli bir bölümünü ve daha birçok Şeyi alıp götürmüştü.

- Sağ ol Samansur, bunlan söylediğin için sağ ol. Babana da Şükran duyuyorum, dedi Tanabay hıkınıkları keserek. Yalnız, beni düşündüren bir durum var. Beni Partiden ıkardıklarının biliyor musun?

- Evet biliyorum.

- Partiden ıkarıldığıma göre, onun üyelik kartını oraya götürmeye hakkım yok.

- Orasını bilemem Taneke. Buna kendiniz karar verirsiniz. Ben babamın vasiyetini söyleyerek görevimi yaptım. Bu vasiyeti yerine getirmenizi sözden rica ediyorum.

- Bunu candan gönülden yapmak isterim Samansur. Neyleyim ki bu felaket geldi başıma. Sen götürüp versen olmaz mı.

- Hayır olmaz. Babam bu vasiyeti kime niçin bıraktığını biliyordur. Babam size güveniyordu, ben niye güvenmeyeyim? Komitedekilere söyleyiniz: "Komünist Çora Saya-

V

*^v

200/Elveda Gülsan

kov'un ölüm döşeğinde iken son isteği, vasiyeti böyleydi" deyin. Ertesi sabah, tan ağarmadan önce Tanabay atlandı. İyi günlerde, kötü günlerde, zorda ve kolayda, büyük dost, büyük at Gülsan, donmuş yolu nallanıyla döverek koşuyordu. Can dostu Çora Sayakov'un vasiyetini yerine getirecek olan Tanabay vardı eyerde. Tanabay'ı uçar gibi götürüyordu Gülsan.

İleride, gözün ulaşamadığı bir uzaklıkta, şafak ağır ağır sökmekteydi. Şafağın doğurgan rahminden sökün eden ilk ışıklarla yeni bir gün doğuyordu. Beyaz sisler arasından, altın renkli ışınlar süzülüyor, sonra alev alev yükseliyor, yeryüzüne yayılıyordu.

Gülsan, doğan güneşe, ufukta tek başına parlayan o yıldızın doğru koşuyordu. Ayazdan kaskaü olmuş yol namli yorganın nallan altında eziliyor, çıtırdıyor, çınlıyordu. Tanabay çoktandır binmemişti yorga Gülsan'ya. Gülsarı yine eskisi kadar hızlı koşuyordu. Karşından gelen rüzgâr atın yelesini savuruyor, Tanabay'ın yüzüne vuruyordu. Besbelli ki Gülsan, hızlı ve düzenli koşma niteliğini yitirmemişti ve gücünün doruğundaydı.

Tanabay yol boyunca düşündü: Çora parti komitesine üyelik kartını götürmesi için, bunca kişi arasından, daha dün partiden kovulan Tanabay'ı niçin seçmiş, niçin bunu vasiyet olarak söylemişti? Bunun anlamı neydi? Bu bir sınav mıydı? Tanabay'ın partiden atılmasına karşı olduğunu mu anlatmak istemişti? Bu soruların cevabım veremiyordu. Artık Çora konuşamazdı. 'Çora konuşamazdı' derken yine yüreği parçalandı. Ama gerçektir. Hiçbir zaman Çora'dan öğrenemeyecekti bunu.

Yine anılar, her türlü düşünceler üşüşüyordu kafasına. Unutmaya çalıştığı ne varsa, hepsi gözünün önünde, kafasında yeniden canlamıyordu. Demek daha bitmemişti. Ço-ra'nın son dileğini yerine getirecekti. Şimdi o, Çora'nın parti

Elveda Gülsarı/201

üyelik kartını teslim etmeye gidiyordu. Kartı verecek ve Çora'nın nasıl bir adam olduğunu anlatacakları onlara. Onun, herkes tarafından nasıl sevildiğini, sayıldığını anlatacakları. Kendisini de anlatacakları. Çora ile Tanabay, bir elin parmak-*ları gibiydiler, ayrılamazlardı.

Gençliklerinde Çora ile birlikte, kışın ayazında, yazın sıcağında, nasıl canla başla çalıştıklarını anlatacakları. Bunu biliniyorlarsa öğrensinlerdi. Belki o zaman herkes Tana-Jbay'ın, ne sağ iken ne de öldükten sonra Çora'dan kopanl-f?nayı hak etmediğini anlardı.

Yeter ki ona kulak verip dinlesinler. Yeter ki içini dökmeye fırsat versinler!

Tanabay Parti sekreterinin odasına nasıl gireceğini, önündeki masaya Çora'nın kartını nasıl bırakacağım, durumu nasıl anlatacağımı da düşünüyordu. Kendi suçunu da kabul edecek, özür dileyecekti. Onu yeniden partiye alsalar çok sevinecekti. Parti dışında kalmak, balığın karaya çıkması gibiydi onun için. Ya ona "Sen partiden atılmış bir adamsın, partinin resmi belgesine el sürme hakkım nereden aldın?" derlerse! "Bu, Çora'nın ölüm döşeğinde söylediği vasiyetidir" diyecekti. "Herkesin yanında söylenmiş bir vasiyet, isterseniz Çora'nın oğlu Samansur'a sorun, o buna tanıktır" diyecekti. "Bunun ne önemi var, ölmekte olan bir adam her şeyi sayıklar.." derlerse ne cevap verecekti?... Tanabay böyle düşüncelere dalmış giderken, Gülsan, kaskaü olmuş yolda çın çın sesler çıkararak düzlüğü aşılıyor, Aleksandrovka yokuşuna yaklaşıyordu. Namlı yorga, göz açıp kapayıncaya kadar Tanabay'ı ilçe merkezine ulaştırdı. Nasıl bu kadar çabuk geldiğini Tanabay da anlayamadı.

Tanabay, partinin ilçe yönetim kurulu bürosuna geldiğinde daireler yeni açılıyor, iş saati henüz başlıyordu. Tanabay hiçbir yana sapmadan, köpükler içinde kalan yorgayı dosdoğru komite binasının önüne sürdü. Orada indi, atını bağladı, üstünü başını düzeltti ve yüreğinin güm güm atma-

202/Elveda Gülsan

sim yatıştıramadan bürodan içeri girdi. Yine düşünüyordu: Başkan ne diyecekti? Nasıl karşılayacaktı? Koridor boştu. Halktan gelip gidenler yoktu daha. Tanabay dosdoğru Kaş-katayev'in bürosuna yöneldi. Kabul odasındaki sekreter kadına:

- Selam.. İyi misiniz? dedi
 - İyilik, diye cevap verdi kadın.
 - Yoldaş Kaşkatayev odasında mı?
 - Odasında.
 - Onu görmeye geldim. Aktaş kolhozunun çobanıyım. Adım Bakasov..
 - Tanıyorum, dedi kadın her şeyi bilirmiş gibi bir gülümseme ile. Öyleyse ona söyleyin: Bizim parti örgütçüsü Çora Sayakov yoldaş vefat etti. Ölmeden az önce, üyelik karını benim getirip teslim etmemi vasiyet etti. İşte bunun için geldim.
 - Pekâlâ, bir dakika bekleyin, dedi kadın. Başkanın sekreteri kadın içeride pek az kaldı. Bu süre için bile Tanabay heyecandan yerinde duramadı.
 - Yoldaş Kaşkatayev meşgul, dedi kadın kapıyı sıkıca kapatarak. Sayakov'un kartını kayıt bölümüne teslim etmenizi söyledi. Koridorun sonunda, sağda. Hemen görürsünüz.
 - "Kayıt bölümü., koridorun sağında. Bu da ne demek oluyor? diye bir an şaşkınlık geçirdi. Biraz düşündü ve birden üzüntü ve öfke ile "Bu nasıl olur? Bu iş bu kadar basit mi" diye düşündü. "Ben sanıyordum ki..." Kadına döndü:
 - Benim yoldaş Kaşkatayev'e söyleyecek sözlerim var. Çok önemli. Lütfen bir daha söyler misiniz? Onu görmem gerek.
- Sekreter kadın biraz duraladıktan sonra tekrar içeri girdi ve döndü:

- Çok meşgul, dedi. Sonra daha samimi bir ses tonuyla:

Elveda Gülsan/203

"Konuşacak bir şey kalmamış.." Daha da yumaşattı sesini: "Sizi görmek istemiyor, boş yere beklemeyin, gitseniz iyi olur".

Tanabay çıktı. Koridorda yürümeye başladı. Üzerinde ufak bir pencere olan kapıda "Kayıt Bölümü" yazısı vardı. Kapıya vurdu.

Pencere açıldı ve içeriden bir ses:

- Ne istiyorsunuz? dedi.

- Parti üyelik kartı teslim etmeye geldim. Bizim Parti ifrgütçünHiz Çora Sayakov vefat etti. Aktaş kolhozundan geliyorum..

Tanabay elini koynuna soktu. Kayış bağı da olan deri kılıfı, sonra bu kılıfın içinden Çora'nın üyelik kartını çıkardı. Bir-iki gün öncesine kadar o kılıfta kendi üyelik kartım taşıyordu. Kartı çıkarırken küçük pencerenin gerisindeki kadın sabırla bekledi. Sonunda Tanabay kartı memura uzattı.

"Hoşça kal Çora! Elveda!" diyordu içinden. Sonra, o küçücük pencereden kartı alan memurun yaptıklarını seyre koyuldu.

Kadın memur, karttaki numarayı aldı. Büyük bir deftere adını, soyadını, babasının adını, kart numarasını ve partiye giriş tarihini yazdı. Ölüm kaydını düştü. Çora'dan kalan son anı bu oldu. Sonra kadın o defterde bir yeri göstererek Tanabay'a imza attırdı.

- Bitti mi? dedi Tanabay.

- Evet bitti.

- Peki, sağlıkla.

- Güle güle.

Ve küçük pencere tekrar kapandı.

Tanabay dışarı çıktı. Yorganın yularını çekerken:

- Bitti, Gülsan, dedi. Her şey tamam! Hepsi bitti! Ve, argımak' Gülsarı, soylu Gülsarı, onu sırtına alıp

1 Argımak: En iyi cins at.

204/Elveda Gülsan

köye doğru uçtu. Bozlarda bahar yeşilliği görülmeye başlamıştı. Bozkır ve rüzgâr, Gülsan'nın nal seslerine uyararak onlara doğru koşuyordu. Irakları yakın eden Gülsan'nın bu koşusu, Tanabay'ın yanan yüreğine su serpmiş, sancılarını azaltmıştı.

Tanabay hemen o akşam dağdaki çadır evine döndü.

Karısı sessizce karşıladı. Atın dizginini tuttu ye inmesine yardım etti. Tanabay Caydar'a döndü, ona-sarılıp başını omuzuna koydu. Caydar da kocasını kucakladıl ve ikisi birlikte Çora için ağladılar.

- Çora'yı kaybettik! Artık Çora yok, Caydar! Benim dostum Çora yok artık! diyen Tanabay yeniden hüngür hüngür ağladı, ağladı...

Daha sonra keçe çadırın arkasındaki koytaşınl üzerine oturdu.

Yalnız kalmak istiyordu. Karşıda, karla kaplı ulu dağların ardından Ay doğuyordu ve onu seyredecekti. Caydar çocukları yatırmak için çadıra girmişti.

Koytaşın üzerinde dağlan seyrederek oturan Tanabay, önce, keçe çadırdan, eşelenip yeni odun atılan ateşin çıtırtılarını duydu. Sonra karısının kopuzundan, insanın yüreğini yolup alırcasına

hüzünlü ezgiler geldi kulağına. Yalnızlıklar içinde kalan bir adamın hikmkkan, ah dedikçe nefesiyle yel savuran çok büyük acılı bir insan atılan, ıssız ve engin bozkırda, bağını vuracak, onulmaz derdini gmecek bir yer arayarak koğan bir adamın acı ığlıklannı andıran bir ezgiydi. Hiç kimsenin avutamayacağı, hiçbir Şeyin merhem olamayacağı acılarla ağıdını söyleyen, ağlayan bir adamın bozlamasını anlatıyordu kopuzun telleri. "Bozla kopuz, bozla!.." Tanabay, efsanedeki o yalnız adam gibi acılıydı, yalnızdı, ağlıyordu. Bunu bilen kansı Caydar ona "Karagl-Botam" bozlağını alığıyordu.

1 Koytağı: oban çadırlarının yanında bulundurulan büyük kaya. Bunun zerine çıkıp uzaklara, yayılan sürüye bakarlar.
Elveda Gülsan/205

... Çok, çok eski bir zamanda, yağlı bir avcının yiğit bir oğlu varmığ. Yağlı avcı, genç oğluna avcılığın bütün hünerlerini, inceliklerini oğretmiğ ve delikanlı avcılıkta babasım gemiğ.. Attığı ok boğa gitmezmiğ. Yerde kaçan, havada uçan hiçbir canlı kurtulamazmığ onun okundan. Yakın dağlardaki bütün av hayvanlarını ldrmğ, gebe hayvanlan isi, yeni doğmuğ yavrulan da, acımadan vurmuğ. Genç avcı, gBoz Geyik'in sürüsünü de kınp geirmiğ. Geride yalnız diği Boz Geyikle onun yağlı erkeği kalmığ...

Boz Geyik genç avcıya, gzyağlan dökerek yalvarmığ: "Geyik soyunu kırıp tkettin. Soyumuzun tamamen yok olmaması için eğim Tav-Teke'yi sağ bırakmanı istiyorum. Bunun için yalvanyorum sana. Onu vurma!". Ama genç avcı onu dinlememiğ. Niğan almığ ve bir atığta Tav-Teke'yi de vurmuğ. Vurulan Tav-Teke yardan ağağı yuvarlanıp gitmiğ. O zaman Boz Geyik, acıdan inim inim inlemiğ. Sonra genç avcıya dnmğ: "Hadi beni de vur, yüreğime niğan al, hiç kımıldamayacağım. Ama vuramayacaksın! Bu senin son atığın olacak, senin de sonun olacak!".

Genç avcı yağlı geyiğin bunadığını, ne söylediğini bilmediğini dğnmğ ve glmğ, niğan almığ. Gerçekten kımıldamadan duruyormuğ Boz Geyik. Oku fırlatmığ. Ok, geyiğin n ayağını sıyınp gemiğ, onu sadece hafifçe yaralamığ. Oysa bugüne kadar, genç avcının bağına hiç böyle bir Şey gelmemiğ, hiçbir zaman attığı ok hedefinden Őađmamıđ. "Gördün mü, demiğ Boz Geyik, Şimdi ben total ayağımla kaçacağım, yakalayabilirsen yakala, vurabilirsen vur bakalım!"

Genç avcı yine glmğ: "Sen de kaabilirsen kaç bakalım! Benden vebal gitti. Yakaladığım zaman kafanı koparacağım seni bunak hayvan!"

Total Boz Geyik kaçmaya bağlamığ. Genç avcı da pe-
206/Elveda Gülsan

Őine dğmğ. Dağ-tağ, dere-tepe, kar-buz.. bir kovalamaca bağlamığ. Geyik kamığ, avcı kovalamığ ve kovalamaca günlerce srmğ. Genç avcı total geyiği yakalayamıyor-muğ. Yayını dğrmğ, üstü bağı parça parça olmuğ. Boz Geyiğin onu dik kayalara sürüklediğini farketmemiğ.. Öyle bir yere gelmiğ ki, oradan ne ağağı gidebilir, ne yukarı çıka-bilirmiğ. Ne sağa gidecek yol varmığ ne sola. Gelip durduğu yerden hiçbir tarafa adım atamaz, hiçbir yana gidemez durumda kalmığ.

Boz Geyik onu orada bırakmış ve gitmeden önce de şöyle demiş:
"Artık buradan hiçbir yere gidemeyeceksin! Hiçbir kimse de seni kurtaramayacak! Soyumu kırıp yok ederek beni nasıl dayanılmaz acılar içinde bırakmışsan, senin baban da, yüreğini parçalaya parçalaya, dağlar taşlar arasında koşa koşa, öyle acılar içinde ağlasın! Bunu diliyorum. Kargışlarım tutsun seni Karagül, Kargışlarım tutsun! Lanet sana!"

Boz Geyik böyle lanefokuduktan sonra, kayadan kayaya, dağdan dağa sekerek, ağlaya ağlaya gitmiş...

Genç avcı, her yanı derin bir uçurum olan bir kayanın üzerinde, kımıldayamadan kalmış, oraya nasıl geldiğini bilemiyormuş. İnilemez, çıkılamaz, ulaşamaz, baş döndürücü bir yermiş. Çömelip yüzünü kayaya dayamış. Ne yukarı, ne aşağı, ne sağa, ne sola bakabiliyor, kımıldamaya korku-yormuş. Biraz kımıldayacak olsa uçuruma yuvarlanırmış..

Babası oğlunu aramaya çıkmış. Her yana bakmış; dağlara, kayalara tırmanmış. Yolda oğlunun yayını bulunca, başına bir bela geldiğini anlamış. Zavallı baba korkular içinde, gece dememiş, gündüz dememiş, dik kayalardan; karanlık dar boğazlardan geçerek, gözyaşlarını seller gibi akıtarak bağııyormuş: "Karagüüül! Neredesin? Karagüüül! Ses ver bana!" Ona yalnız kendi sesinin yankılan cevap veriyormuş: "Karagüüül! Neredesin!"
Birden, tepelerin birinden "Buradayım baba!" diye bir Elveda Gülsan/207

ses gelmiş kulağına. Yaşlı baba sesin geldiği yana bakmış. Bir de ne görsün! Oğlu dimdik bir kayanın tepesinde tünemiş, yaralı bir kuş gibi, kımıldamadan, kımıldamaya korkarak duruyor! Başında börkü, sırtında kürkü kalmamış. Elbisesi lime lime. Başını çevirip bakamıyor bile. Düştü., düşecek!..

- Ah zavallı oğlum, oraya nasıl çıktın?

- Sorma baba, hiç sorma! Kargışlandım, lanetlendim.

Acımasızlığımın cezasını çekiyorum. Boz Geyik beni bura- ya aldatarak sürükledi. Pek ağır kargışladı ve bırakıp gitti. Günlerden beri burada böyle bekliyorum. Ne yeri, ne gökyüzünü, ne de güneşi görebiliyorum. Senin yüzünü de göremiyorum baba! Vur beni baba! Kurtar bu işkenceden! Hadi baba, çek okunu! Kurtar beni bu acıdan. Yalvarırım, öldür de kurtar beni!..

. Zavallı baba ne yapsın? Çığlık çığlık inletmiş dağlan. Oraya koşmuş, buraya koşmuş.. Ama hiçbir çare yokmuş oğlunu kurtarmak için. Oğlu acılar içinde inleyerek yalvan-yormuş: "Haydi baba, vur beni! Daha fazla acı çekmek istemiyorsan, bana acıyorsan, elini çabuk tut! Vur beni! Vur beni! Sonra da yıka ve göm!"

Onun yalvanışı ve o hali, zavallı babanın yüreğini yolup yolup kopanyor, parça parça ediyormuş. Ama eli varmıyor, oğlunu kendi eliyle öldürmeye gönlü razı olmuyormuş. Akşama kadar karar verememiş. Sonunda, güneş batmak üzereyken, kalkmış, nişan almış ve vurmuş oğlunu.. Sonra da okunu taşlara vurarak parçalamış. Gidip yere düşen cesedin üzerine kapanmış ve başlamış bozlamaya: Seni ben öldürdüm, Karagül botam! Yalnızım, kendimi soldurdum botam! Felek beni böyle kargadı botam, Kader beni böyle arbadıl botam!

1 Arbadı: Bana oyun oynadı, tuzağa düşürdü.

208/Elveda Gülsan

Avcılığı sana öğrettim botam, Sen de yüreğimi kl ettin botam! Ciğerimi yoldun, kanattın botam! Yaradılanlan yok ettin botam, Neslini kuruttun, tkettin botam! Bu eleme beni sen attın botam! Seni ellerimle öldürdüm botam, Yalnızım, kendimi soldurdum botam! Tanabay keçe çadırın dışında, koytaşın üzerinde oturmuş, ses çıkarmadan, kımıldamadan, bozlağı dinliyordu. Ta eski çağlardan kalan bu Kırgız ağıdını dinledikçe içindeki sızı daha da arttı. Ay, karanlığa gömülmüş sıradağların ardında yavaş yavaş yükselmeye başladı. Az sonra dağı aşıp bütünüyle ortaya çıktı ve dorukların üzerinde bir yere asılıp kaldı. Tanabay len dostundan bir kere daha, kendisini bağışlamasını istedi.

Caydar, keçe evin içinde, kopuzuyla ünlü ve eşsiz avcı Karagl'un pek acıklı yırını almaya devam ediyordu:

Avcılar avcısı güçlü Karagl Al kanlar içinde yatıyor botam!..

23

Tan ağanyordu. Tanabay can çekişen atın başucunda, ateşin yanında oturuyor, o büyük olayı izleyen günleri de hatırlıyordu.

O olaydan bir süre sonra Tanabay'ın Bölge Merkezine gidip geldiğinden kimsenin haberi yoktu. Bu onun son başvurusu, son denemesiydi. O yıl Bölge Merkezinde yapılan büyük genel kurul toplantısında konuşmasını dinlediği birinci sekreteri görmek, ona her şeyi olduğu gibi anlatmak is-

Elveda Gülsan/209

tiyordu. Soğuk bir adam değildi, kendisini dinlerse, belki bir yardımı olurdu. Merhum ora da, başkaları da ondan övgüyle söz etmişlerdi. Ama Tanabay onun başka bir merkeze atandığını ancak oraya varınca öğrendi.

- Onun başka yere tayin edildiğini duymadınız mı?

- Hayır, duymadım.

- Eğer işiniz önemliyse yeni sekretere söyleyeyim, o sizinle görüşür, dedi, kabul odasındaki yazıcı kadın.

J - Hayır, sağ olun, dedi Tanabay, onunla özel bir konu-oa grşecektim. Eski sekreteri tanıyordum, o da beni tanıyordu.

Kimseyi rahatsız etmek istemem. Kusura bakmayın, sağ olun.

Brodan ıktı. Eski sekreteri tanıdığından, onun da kendisini tanıyacağından hiç kuşkusu yoktu. Buna inanıyordu. Merkez Komitesi Birinci Sekreteri kolhoz obam Tanabay'ı tanıyor olamaz mı? Tanış olup birbirlerine saygı beslemiş olamazlar mıydı? Bu yeni yazıcıya da onun için böyle demişti zaten.

Tanabay yola koyuldu ve otobüs durağına doğru yürümeye başladı.

Oradaki birahänenin önünden geçerken, bir kamyona boş bira fııllarını yükleyen iki kişiye gözü takıldı. Biri kamyonun üzerinde duruyor, ikincisi yerde, boş fıçıyı bir tahtanın üzerinde yuvarlayarak kamyona çıkarmaya çalışıyordu. İşte bu yerdeki genç adam bir ara başını çevirip ona baktı. Tanabay'ı görür görmez gözünü ondan evireme-den bir an donakaldı. Bu, Bektay idi. Yuvarladığı fıçıyı durdurup, Tanabay'ın bir şey söylemesini bekledi. Ona nefretle bakıyordu.

Kamyonun zerindeki adam:

- Hey, uyuyor musun? Ne bekliyorsun? diye bağırdı ona. Fıçı aşağı doğru kayıyor, Bektay ise Tanabay'dan gözünü ayırmadan fıçıyı tutmaya çalışıyordu. Tanabay ona selam vermedi. Ama içinden "Olacağı buydu işte. Demek bira

210/Elveda Gülsan

işçiliğine yükseldin" diye düşündü. Sonra biraz adımlarını yavaşlatarak "Aslında iyi çocuktu, yazık oldu. tyi bir insan olabilirdi. Dönüp biraz konuşsam mı?" diye geçirdi aklından. Bektay'a acımişti. Aklını başına toplar, doğru yola girerse, aralarında olup biteni unutacağını, onu bağışlayacağını söylemek istiyordu. Ama Bektay onun partiden çıkarıldığını biliyorsa, onunla konuşamazdı. Kendisi partiden . kovulmak gibi bir felakete uğradığına göre, Bektay onun inandığı dâvayı küçümsemekte haklı olacaktı. Bunu yüzüne vurabilirdi. Ona bu fırsatı vermemek için geri dönmedi ve yoluna devam etti.

Tanabay, onun yoluna giden bir kamyonu binip oturdu. Bektay'ı düşünmekten kendini alamıyordu. Onun, bir eliyle fıçının aşağı yuvarlanmasını durdurmaya çalışırken, ısrarla bir şey söylemesini bekleyerek kendisine bakışı gözünden gitmiyordu.

Bektay'ın sürüyü bırakıp gitmesinden sonra kolhoz onu mahkemeye vermiş, Tanabay da tanık olarak dinlenmişti. Tanabay onun sürüyü bırakıp gittiğinden başka bir şey söylemedi. Aklını başına toplayıp hatasını düzelterek umuyordu. Ama Bektay yaptıklarından pişmanlık duyacak bir adam değildi.

Bektay'a, "Cezaevinden çıktıktan sonra bana uğra, yapabileceğin işler konusunda konuşuruz" demişti. Bektay cevap bile vermemişti. Daha başka ne yapsındı Tanabay? Yürüyüp gitmişti. Partiden çıkarıldıktan sonra da kendine güvenini yitirmişti... Hep çekingen davranıyor, kimseyle konuşmak istemiyordu. Oysa onun partiden çıkarılmış olmasını kimse yüzüne vurmuyor, kimse iğneleyici bir söz etmiyordu. Ama o bir suçluluk duygusuna kapılmıştı.

24

Yorga Gülsan başım yere koymuş, ateşin yanında ki-

I

Elveda Gülsarı/211

mıldamadan yatıyordu. Bütün vücudunda hayat belirtileri yavaş yavaş azalıyor. Göğsünden hınlular geliyor, ateşin alevlerine kirpiklerini hiç indirmeden bakıyor, gözünün ferisi sönüyor. Uyuşmuş ayaklan kurumuş bir ağaç gibi kaska-* ti olmuştu. Tanabay, yorga ile son konuşmasını yapıyor, onunla vedalaşıyor, helalleşiyordu: "Sen yılmıyorsun en iyisiydin. Bir tulpar idin Gülsan. Benim kanatlarım oldun Gülsan! Haya-jtımın en güzel günleri, en mutlu dönemi, seninle beraber gi-'idecek. Seni hiç unutmayacağım Gülsan! Gözümün önünde sönüp gidiyorsun doğuştan tulpar Gülsan! Bir gün öbür dünyada karşılaşınz, ama artık senin toynak seslerini duyamayacağım. O dünyada senin koşacağın yol yok, nal izlerini bırakacağın toprak yok. Ot bitmez, canlı sesi çıkmaz orada. Ama ben yaşadıkça sen hiç ölmeyeceksin Gülsan. Çünkü her zaman hatırlayacağım seni. Senin ayak seslerin kulağımda en güzel bir ezgi gibi kalacak..."

Tanabay atına bunlan söylerken, zamanın, yorga Gülsan gibi hızlı koşarak, göz açıp kapayıncaya kadar akıp gittiğini düşünüyor, kendisinin de yaşlandığına üzülüyordu. Belki Tanabay kendisini kocamış sayacak kadar yaşlı değildi, ama insanı yaşlandıran yıllar değil, çile idi. Kendini yaşlı görmesi, sonunun çok yaklaştığına inanmasıydı.

O gece, can çekişmekte olan yorganın başında oturan Tanabay, bütün geçmişini düşünce süzgecinden geçirmekten kendini alamıyor, kocamışlık çağına böylesine çabuk ulaştığına şaşıyor, birçok şeye, özellikle de, kendisini unutmayıp peşinden gelen, 'partiyeye geri dön' diyen adamın davetini kabul etmekte bunca vakit yitirdiğine pişman oluyordu.

Bu olay, partiden çıkanışından yedi yıl sonra olmuştu. Tanabay o sırada Sarıgovl vadisinde, kolhozun mallan-

1 Sangov: Bir Kırgız aşiretinin adı.

212/Elveda Gülsan

na bekçilik yapıyor, yaşlı karısı Caydar'la orada bir evde oturuyorlardı. Kızları büyümüş, okula gitmiş, sonra evlenmişlerdi. Oğlu da Teknik Okulu bitirdikten sonra ilçe merkezinde bir işe girmiş, evlenip ayrı bir aile olmuştu.

Bir yaz günüydü. Tanabay dere boyunda ot biçiyordu. Tam ot biçilecek güzel bir hava vardı. Çayır sessizdi, sadece çekirgelerin cır-cırları duyuluyordu. Üzerindeki gömleği kollarından çıkarıp, yaşlıların giydiği geniş pantolonun (şalvarın) üzerine sarkıtmıştı. Tırpanı her savuruşunda kesilen otlar çalgının ucunda toplanıyor, geriye doğru uzanan bir sıra oluşturuyordu. Belli bir tempo ile tırpan çalmak, ot biçmek, zevkli bir işti onun için. O bu işe daldığı sırada, yakınında bir gazikinl durduğunu ve içinden iki adamın indiğini farketmedi.

- Selam Taneke! Nasılsınız, iyi misiniz? Kolay gelsin! dedi yanibaşında bir ses.

Dönüp bakınca İbrahim'i tanıdı. Niç değişmemişti İbrahim. Eskisi gibi tombul yanaklıydı, yalnız biraz göbek bağlamıştı. "Sonunda gelip bulduk sizi Taneke!" dedi İbrahim ağız kulaklarına vararak. "Parti İlçe Merkezi birinci sekreteri sizi görmek için bizzat geldi!".

Tanabay İbrahim'in kurnazlığını içinden takdir ederek "Seni kurnaz tilki seni!" diye geçirdi aklından. "Can çıkar huy çıkmaz, nasıl da dalkavukluk ediyor! Böylesi bulunmaz doğrusu! Gelen ağam, giden paşam! der, âmiri kim olursa o da onun kulu, kölesi olur, hep dört ayağının üzerine düşer. Seni gidi iki yüzlü..."

- Hoşgeldiniz çocuklar, nasılsınız? diye Tanabay onların elini sıktı.

İbrahim'le gelen ve Tanabay'ın kolunu sıkıp bırakmayan genç adam:

- Beni tanımadınız mı baba! diye gülümsedi.

1 Gazik: Arazi arabası.

Elveda Gülsan/213

Tanabay dikkatle baktı. "Gözüm ısırıyor" diye düşündü ama kim olduğunu çıkaramıyordu. Bir yerlerde görmüştü, hiç yabancı gelmiyordu. Bu yiğit delikanlı "tepse temir üzgendey"1 güçlü, kuvvetli görünüyordu. Yüzü güneşten yanmış, kahve rengini almıştı.

Gülen gözleri güven veriyordu, yüzü nurluydu. Üzerinde kurşunî renkte güzel bir elbise, başında hasır şapka vardı. "Herhalde şehirli" diye düşündü..

- Nasıl tanımazsınız, bu yoldaş... diye İbrahim onun adını söylemek isterken Tanabay onu durdurdu:

M - Dur, dur da kendim bulayım! dedi. Ve, sevincini belli eden bir gülümseme ile: "Tanıdım balam, tanıdım! Seni nasıl unuturum? Aman mısın, esen misin yiğidim?"

Böylece tanıdığı genç adam, Kerimbekov idi: Tanabay'ın partiden çıkarıldığı o toplanüda, onu mertçe, ısrarla savunan komsomol sekreteri Kerimbekov!

- Madem ki tanıdınız, sizinle biraz konuşalım Taneke. Gelin şöyle biraz yürüyelim.

İbrahim'e dönerek: "Siz de tırpanı alın, otları biçedurun" dedi. İbrahim, o yaltak adam, göze girmek için hemen kollarını sıvadı:

- Tabii yoldaş Kerimbekov, seve seve, diye tırpanı eline aldı. Tanabay ve Kerimbekov çayın geçip dere kıyısında bir yere oturdular.

- Benim buraya ne amaçla geldiğimi herhalde anlamışsınızdır Taneke. Görüyorum ki gücünüz kuvvetiniz yerinde. Çayır biçtiğimize göre sağlığınız iyi çok şükür. Sizi böyle gördüğüme sevindim.

- Can kulağımla dinliyorum balam. Seni gördüğüme ben de çok sevindim.

- Doğru Taneke, hemen konuya geçmeliyim. Biliyor-

1 Tepse temir üzgendey: Tepecek olsa demiri bükecek kadar güçlü.
214/Elveda Gülsan

Elveda Gülsan/215

sunuz, çok şey değişti artık. Birçok şey düzene girdi, daha da düzelecek.

- Biliyorum gözüm, biliyorum. Çok doğru söylüyorsun. Kendi kolhozumuzdaki değişme ve gelişmeleri görüyorum. Gün geçtikçe daha da iyiye gidiyor gibi. Bazen gözüme inanamıyorum. Geçenlerde, vaktiyle çobanlık yaptığım, çok zor günler geçirdiğim Beş Ağaç vadisine gitmişim. Doğrusu kıskandım onları. Yeni bir kora yapmışlar.. Hem de ne güzel yapmışlar. Çatısı çinko ile örtülmüş. Beş-yüz baş hayvanı rahatça alacak kadar geniş. Çoban için de güzel bir ev yapmışlar. Evin yanında anban, at korası da var. Düşümde görsem inanmazdım. Başka sürülerin durumu da böyle. Çok iyi olmuş. Köyde de değişiklikler var. Ne zaman gitsem yeni bir ev yapıldığını görüyorum. Dilerim bu iyi gelişme devam etsin..

- Bizim de amacımız bu, Taneke. Daha yapılacak çok şey var. Onları da yapmaya çalışacağız. Şimdi sizi görmeye gelişimin asıl sebebini anlatayım: Gelin, partiye yeniden katılın. Sizin durumunuzu yeniden ele alalım. Geçen gün kurul toplantısında bu konuyu konuştuk. Güç olacağına geç olsun daha iyi.

*

Tanabay şaşırıp kalmış, ağzını açamıyordu. Hem sevinmiş, hem eski günleri, o korkunç olayı hatırlayarak içi sızlamıştı. O derin acıyı söküp atamamıştı yüreğinden. O aşağılanma bir kan pıhtısı olmuş, donup kalmıştı yüreğinde. O yarayı deşmek istemiyordu.

- Çok sağ ol iki gözüm, benim gibi bir ihtiyarı unutmadığın için çok teşekkür ederim, dedi. Biraz durduktan sonra aklından geçenleri olduğu gibi söyledi: "Gördüğün gibi artık ihtiyar oldum. Bundan sonra partiye ne yararım olur? Ne hizmetim olabilir. İşe yaramazın biri olup kaldım evladım. Benim devrim geçti artık. Sakın bana gücenme, biraz düşünmeme fırsat ver, olur mu?"

Böylece o gün için ayrıldılar. Tanabay "bugün giderim, yann giderim" diye ilçe merkezine gidip başvurmayı erteledi durdu. Bu arada vakit geçip gidiyordu. Fırlayıp gi- decek kadar dinç değildi artık. Ağırlaşmıştı, gitmek zor geliyordu.

!*

Bir gün gerçekten gitmeye karar verdi. Atına binip yo-

la koyuldu. Ama yolun yansına gelince atının başını çevirdi ve geri döndü. Neden öyle yapmıştı. "Bunadım galiba" diyordu kendi kendine. Merkeze giderken yan yoldan dönüşünün ahmaklıktan başka bir şey olmadığını biliyordu. Biliyordu ama yine de kalkıp gidemiyordu.

Merkeze inmek için yola koyulduğu o gün, bir yorganın toz kaldırarak koştuğunu görmüştü. Görür görmez de anlamıştı onun Gülsan olduğunu. O günlerde Gülsan'yı çok az görüyordu. Yazın o kurak bozkırda, Gülsan'nın koşup gittiği yolda, beyaz bir toz bulutu yükseliyordu. Tanabay onu uzaktan seyrederken içinden bir şeyler koptu. Gülsa-n'mn ardındaki o toz bulutu hiçbir zaman ona yetişemezdi. Yorga bir kuş gibi uçup giderken, o toz bulutu upuzun ve göğe doğru yükselen bir kuyruk gibi hep geride kalırdı. Oysa şimdi Gülsan kendi kaldırdığı bulutu geçemiyor, toz her ya-'nını sanyor ve Gülsan kendi kaldırdığı toz bulutu içinde kalıyordu. Demek o da yaşlanmış, hızı azalmıştı. "Ah Gülsan, sen de kötülemişsin!" diye geçirdi aklından.

Tanabay, Gülsan'nın nasıl güçlkle koştuğunu düşündü: Toz bulutunun içinde kaldığı için soluğu kesiliyor, tozdan kurtulmak isteyen binici de onu durmadan kırbaçlıyor olmalıydı. Atın şaşkın gözlerini o toz bulutundan kurtulmak için bütün gücüyle nasıl ileri atıldığı ve yine de kurtulamadığını görür gibiydi.

Gülsan'nın sırtındaki adamın onun sesini duyamayacağını bilse de, Tanabay bağırmaktan kendini alamadı: "Hey, dur, öyle zorlama Gülsan'yı!" dedi. Adamın önünü kesmek için atım dörtnala kaldırdı. Ama ona yetişmeden dizgini çekip durdurdu atını. Gülsarı'nın üzerindeki adam kendisi gibi mi düşünecekti

216/Elveda Gülsan

bakalım? Ya ona: "Sana ne, nasıl istersem öyle sürerim, sen-ne karışı yorsun, bunak moruk!" derse, ne cevap verecekti.

Bu arada Gülsan, toz bulutunun içinde bir görünüp bir kaybolarak, düzensiz bir koşuyla ondan uzaklaşıyordu. Ta-nabay durduğu yerde onları uzaktan bir süre seyretti. Sonra da atının başım çevirip geri döndü.

"Bizim devrimiz geçmiş Gülsarı.. İkimiz de kocadık. Artık kime ne yararımız olur? Bende güç kalmadı. Sonumuza varan yol, evimize varan yoldan daha kısa artık..."

Aradan bir yıl daha geçtikten sonra Tanabay Gülsa-n'yı bir arabaya koşulmuş olarak gördü. İçi yandı. Anlı şanlı yorgayı, sonunda

bacaklarının koşma gücü bitip, boynuna eski bir hamut geçirilmiş, kink-dökük bir arabayı çektiğini görmek, Tanabay'a dayanılmaz geldi ve hemen başını başka tarafa çevirdi. Onu öyle görmektense görmemek daha iyiydi.

Daha sonra Tanabay Gülsan'yı bir daha gördü. Üzerinde kısa pantolonlu, yırtık fanileli, yedi yaşlarında bir çocuk vardı. Ata binmiş olmaktan gururlanıyor, çıplak topuklarını mahmuzlar gibi hayvamın karnına vuruyor, yürütüyordu.

Çocuk ata belki ilk kez biniyordu. Onun için ona yavaş, uysal bir at vermişlerdi. Demek, anlı şanlı yanş atı Gülsan bu hallere düşmüştü!

Çocuk kıvançla, övünçle bağınyordu:

- Dede, bak ben Capayev 'oldum. Şimdi dereyi geçeceğim!

- Hadi, hadi, geç de ben de göreyim! diye Tanabay çocuğu yüreklendirdi.

Çocuk dizgini sallayarak atı dereye sürdü. Fakat yorga dikçe olan karşı kıyıya geçerken çocuk atın sırtından kaydı, cump! diye suya gömülüverdi.

1 Capayev: Ünlü bir süvari kumandanı

Elveda Gülsan/217

- Anneee! diye bağırdı korkan çocuk.

Tanabay onu dereden çıkardı, atın yamna götürdü. Gülsan dereden çıkıp yolda durmuş, bir bu ayağını, bir o ayağım kaldırarak bekliyordu. "Ayaklan sızlıyor, gerçekten hasta" diye düşündü Tanabay. Sonra çocuğu kaldınıp yine atın sırtına oturttu:

- Hadi git bakalım, bir daha düşme, dedi.

Atın da, Tanabay'ın da kaderiymiş: Gülsan en sonunda yine Tanabay'ın eline düştü. Tanabay onu iyice bakmış, beslemiş, ayağa kaldırmıştı. Ve işte şimdi yorga, Tanabay'ı son kez Aleksandrovka yokuşundan buraya kadar getirmişti. Ve şimdi Gülsan o yolun kıyısında can çekişiyordu.

Tanabay, ilçedeki oğlunun evine bir kutlama için gitmişti. İkinci torunu dünyaya gelmişti çünkü. Doğum arma-ğını olarak kestiği bir koyunun etini, bir çuval patates ve Caydar'ın pişirip hazırladığı bazı yiyecekler ve öte-beri götürmüştü onlara. Caydar hasta olduğunu söyleyerek gelmemişti. Tanabay çok iyi biliyordu onun niçin gelmediğim. Gelinini sevmiyordu Caydar. Ama bu konuda ağzını açıp oğluna tek kelime söylemez, belli etmemeye çalışırdı. Oğullan pısıırıktı. Evlendiği orak ağızlı gelin ise, ukalanın, dırdırcının tekiydi. Kocasına ne isterse yaptırır, o ne isterse o olurdu. Dediğini yaptırmak, üste çıkmak için ağzına geleni söylemekten, karşısındakini aşağılamaktan çekinmeyenler vardır. Tanabay'ın gelini de onlardan biriydi işte. Oğlunun terfi etmesine de onun bu tıynetini engel olmuştu. Onun geleceği yere başka birini atamışlardı. Gelin bundan da kaynatasını sorumlu tutuyordu:

- Ömrünü çobanlık, yılıkıcılıkla geçirecek olduktan sonra parti üyesi olmanın ne yararı var? Seni partiden de

218/ElvedaGülsarı

kovdular işte. Bu yüzden çocuğun yükselemiyor. Yüz yıl çalışsa bundan başka bir şey olamayacak! Sizin umurunuzda mı? Dağda oturuyorsunuz Biz de senin yüzünden sıkıntı çekiyoruz!..

Tanabay geldiğine, geleceğine pişman olmuştu. Gelinini susturmak, sakinleştirmek için:

- Madem ki böyle, ben de partiye yeniden girmek için başvurayım bari, demişti çekine çekine.

- Yaa, çok mu gereklisin partiye? Ne zaman gelecek acaba diye gözlerini dört açıp seni mi bekliyorlar? Senin gibi bir ihtiyar olmadan işlerini yapamazlar mı sanıyorsun! diye bar bar bağırды gelin.

Sanki karşısında konuşan gelini değil de bir yabancıydı. Bir yabancı, bir başkası olsaydı, Tanabay bu sözlerin altında kalır mıydı hiç? Ama, iyi de olsa, kötü de olsa, öz oğlunun karısıydı. Böylesine yakınıydı. İnsan kendi kolunu koparıp atabilir miydi? Hiç sesini çıkarmadı, tartışmadı. "Kocanın yükselmesine engel olan ben değilim, onun kendisinde iş yok. Akli başında bir kadınla evlenmediği için işinde yükselemedi" diyemedi. "İyi kadın kStü erkeği zor (güçlü) kılar, kötü kadın iyi erkeği hor kılar" demiş atalarımız" diyecekti ama, oğlunu karısının önünde küçük düşürmekten çekindiği için bunu da söyleyemedi.

Tanabay işte bu yüzden o geceyi onların evinde geçirmek istememiş, geç de olsa yola koyulmuştu.

Ateşin başında oturan Tanabay bunları da hatırlıyor, gözünün önüne getiriyor ve kendi kendine mırıldanıyordu: "Ahmak, albastı kadın! Senin gibi albastılar nereden çıkarlar bilmem ki? Kimseye sevgisi, saygısı yok, arlanması utanması yok. Kendisinden başka kimseyi düşünmez. Herkesi de kendisi gibi sanır. Ama hiç de senin söylediğin gibi değil albastı! Beni yararlı görüyorlar, istiyorlar, ben yararlıyım, yararlı.."

Elveda Gülsan/219

25

Tan ağardı. Dağlar göründü, uçsuz bucaksız bozkırın üzerinden karanlık kalktı.

Çay kıyısında, sönmüş ateşin dumanı belli belirsiz tütüyordu. Sönmüş ateşin başında saçları ağarmış, gocuğunu omuzuna atmış yaşlı Tanabay öylece duruyordu. Yorga atın J gocuğa ihtiyacı yoktu artık. Gülsan öbür dünyaya göçmüş, ',' Tanrı'nın yilkısına katılmıştı... Tanabay ölen ata baktı, baktı da, onun Gülsarı olduğuna inanamadı: Zavallı hayvan ne kadar da zayıf! Can çekişirken son bir çırpınışla kafasını geriye atmış, yan yatıyordu. Başında başlığının deri izleri vardı. Dört ayağı dört yana açılmış, kaskatı olup kalmıştı. Çatlamış toynaklarında yıpranıp incelmış nallan görünüyordu. Artık bu asil toynaklar yere basamayacak, kara yolda iz bırakamayacaklardı. Artık ayrılık zamanı gelmişti. Gitmeliydi.

Tanabay son bir kez, atın üzerine eğildi. Hayvanın buz gibi olmuş göz kapaklarını parmaklarıyla indirdi, gözlerini kapadı. Son bir kez atın başlığını çıkardı ve ardına dönüp bakmadan yürüdü gitti. Taşlara basa basa, dağı aşa aşa yürüyordu. Yine acı düşüncelere daldı. İhtiyarlık gelip çatmıştı. Evet, artık sona varan yol eve

varan yoldan kısaydı: "Gökyüzünde sıra sıra uçuşan kazların kanat çırpınışına kendi kanatlarının gücü yetmediği için geride kalıp tek başına donarak ölen kaz gibi ölmek istemiyorum, kanat çırparken ölmek istiyorum. Bir yuvadan uçup gideceğim zaman, o yuvayı benimle paylaşanlar üzerimde cıvıl cıvıl uçuşsunlar, işte benim armanım bu..." diye düşünüyordu.

"Samansur'a bir mektup yazarım. Ona derim ki: Yorga
220/Elveda Gülsan

Gülsan'ı hatırlıyor musun? Hatırlarsın elbet. Babanın parti üye kartını teslim etmek için ilçe merkezine gittiğimde ben o yorgaya binmişim. Beni yola çıkarıp uğurlamışın. İşte o at, benim rulpanm, Gülsan'm, dün gece ilçeden dönerken, Aleksandrovka yokuşunda öldü. Bütün gece onun başı ucunda oturdum. Bütün gece, bütün geçmişimi düşündüm. Her şeyi gözümün önüne getirdim.

'Yamansız yahşi olmaz' derler ya, onun gibi, tıpkı yorga Gülsan gibi, bir gün, bir yol üstünde ben de öleceğim. İki gözüm Samansur, benim partiye yeniden girmeme yardımcı olmam istiyorum. Çok yaşamam artık. Kart bir koyunun ömrü ne kadarsa benim de o kadar ömrüm kaldı. Ömrümün sonunda arkadaşlarımdan (ülkücü arkadaşlarımdan) ayrı kalmak istemiyorum. Düşünüyorum da, baban Çora'nın, kendi parti kartım parti komitesine benim teslim etmemi istemesinin bir sebebi vardı.. Çora'nın oğlu Samansur, sen beni, Tanabay Bakasov'u çok iyi tanırsın..."

Atın başlığım omuzuna almış, düzü-yokuşu aşarak yürüyordu. Gözlerinden akan yaşlar, yüzünü, sakalım ıpslak etmişti. Gözünü, yüzünü silmiyordu. Bunlar, doğuştan tulpar, doğuştan taypalma Gülsarı için dökülen yaşlardı. Yaşlı gözlerle, yeni sabaha, tek başına dağların eteklerine doğru uçan yabankazına, uzun uzun baktı. Gözyaşları daha çok akmaya başladı. Yabankazı yolunu şaşırması, sürüden ayrılmıştı. Arkadaşlarına yetişmek için acele ediyordu.

- Uç yabankazı uç! Kanatların yorulmadan arkadaşlarına yetiş! diye derin bir iç çekti. Sonra:

- Elveda Gülsan! Elveda! dedi.

Yürürken o eski, yanık ağıdın ezgisi geldi kulaklarına:

Elveda Gülsan/221

...Ana deve, bozlaya bozlaya, yitirdiği yavrusunu günlerden beri arıyordu: Neredesin kara gözlü güzel botam? Memelerinden güzel kokulu ak süt akıyor. Neredesin kara gözlü botam? Ses ver bana! Dolup taşan memelerinden süt akıyor. Güzel kokulu, ananın sütü...

SON

Aytmatov'un yayınladığımız diğer eserleri:

Dişi Kurdun Rüyaları

(roman)

Cemile-Sultanmurat

(hikâyeler)

Yıldırım Sesli Manasçı-Yüzyüze-Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek

(hikâyeler)

Beyaz Gemi

(hikâye)

Gün Olur Asra Bedel

(roman)

Cengiz Han'a Küsen Bulut

(roman)

•

Kızıl Elma-OğuUa Buluşma-Beyaz Yağmur Asker Çocuğu-Deve Gözü

(hikâyeler)

Elveda Gülsan

(roman)

elveda gulsarı

Elveda Gülsan, ünlü yazar Cengiz Âytmatov'un en güzel romanlarından biridir. Cins ve ünlü bir yorga olan Gülsarı adındaki atın doğumundan, yaşlanarak ölümüne kadar geçen fırtınalı hayat macerası, romanın ana konusu gibi görünür. Ama, atın sahibi Tanabay'ın ve Tanabay gibi devrime inanmış Kırgız gençlerinin hayatı, daha az çalkantılı, daha az çileli geçmemiştir. Bunu, Tanabay'ın, can çekişen sevgili atının başında, yüreği üzüntülerle dolu olarak geçirdiği bir kaç saatlik süre içinde kendisiyle, geçmişiyile hesaplaşmasından anlıyoruz.

Fanabay, o birkaç saatlik süre içinde kendi çocukluğunu, gençliğini ve yaşlılığını, sevinç ve açılılarıyla, umut ve umutsuzluklarda, sevap ve günahlarıyla yeniden yaşıyormuş gibi hayalinde canlandırır, 0 kendini devrime, mutlu yarınlara adanmış, ama siyasî rejim onun ömrünü mutsuzluklar ve sıkıntılar içinde geçirmesine sebep olmuştur.

Bu kadar değil... Aytmatov, kendine özgü anlatım biçimi ve gücü ile, Kırgız - Kazak ellerinin doğasını, Kırgız - Kazak Türklerinin töresini ve folklorunu da pek canlı olarak gözler önüne seriyor. Aşk ve heyecan, çarpıcı örneklerle eleştiri, okur için derin edebî haz, yazarın bu eserinde de yoğun olarak vardır. Bir şey daha var: Tanabay'ın o çok özverili ama çileli hayatını okurken, onun gençliğinde yürekten bağlandığı bir siyasî rejimin, komünizmin, can çekiştiğini, bugünkü dağılma ya da çöküşün kaçınılmazlığını da görüyoruz bu çok duygulandıran ve düşündüren romanda.